بسم الله الرحمن الرحيم

KUR'AN NEDİR?

"Kur'an, Allah'tan bir dile ihtiyaç duymayan gizemli bir bilgi halinde mi veya sözlü halde mi yoksa yazılı halde mi çıktı?" soruları cevaplandırılması gereken sorular olsa da bu soruları cevaplamadan önce ayetlerin içeriğine başvurmak gerekmektedir çünkü biz henüz Kur'an'daki imlanın sabitliğinin 'kesin gerçeklik' olarak tespit edilmesi aşamasındayız. Kur'an'ın metni elimizde olduğuna göre kaynağından ne şekilde çıktığını sonraki bölümlere bırakarak elimizdeki belgenin 'sözlü söylev'in yazıya aktarılmış hali veya buna mukabil olarak tamamen 'yazı karakterli bir söylev' olup olmadığı tam da bu aşamada temellendirilmesi gereken bir durumdur. Bunu hiçbir habere veya hiçbir yoruma gerek duymadan sadece 21.yy'a yazı halinde gelmiş Kur'an'ın karakteristik yapısını inceleyerek yapabiliriz.

Peki bunu tespit etmemiz ne işe yarayacaktır? Bunu tespit etmemiz, ilerleyen bölümlerde kapağını açıp ayetlerine başvuracağımız Kur'an'ı anlamak için en doğru yöntemi belirlememize yarayacaktır çünkü herkes bilmektedir ki karakteristik özelliği "sözlü bir söylevin yazıya dökülmüş hali olan bir metni anlama yöntemi" ile "en başından beri yazı karakterli olan bir metni anlama yöntemi" arasında derin farklar vardır. 'Sözlü söylev' ile 'yazılı söylev' arasındaki farklara dair filozofların çeşitli görüşleri olmuştur. Filozoflardan yapılan alıntılara baktığımızda onların tüm söylemleri, insanlar tarafından yazılmış yazılar için geçerlidir. Kabul edilsin veya edilmesin, eğer Kur'an hakkında konuşulacaksa en azından sabit bir bilgi yani referans bir bilgi olarak belgenin kaynağının 'Allah' olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Bu bilgiyi referans bilgi olarak almak için illa da inanmak gerekmemektedir çünkü bu, işin inanç kısmıyla değil, teknik kısmıyla alakalı bir durumdur. Referans alınan bu bilginin gerçekliği başka bir şey, doğruluğu veya yanlışlığı başka bir şey olduğu için söylemimizi "gerçeklik" çerçevesinde sınırlı tutarak devam edelim.

Geldiğimiz noktada etraflıca bakmak zorunda olduğumuz iki durum ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki; filozofların 'yazı' hakkındaki olumsuz eleştirilerinin arka planında başka etkenlerin olup olmadığını anlamak için "felsefe-yazı" ilişkisine biraz daha geniş bir perspektiften bakmak. İkincisi ise; "Kur'an nedir?" sorusuna cevap aramaktır. Yanlış anlamaları bertaraf etmek için hemen belirtelim ki bu aşamada cevap aramaya çabalayacağımız "Kur'an nedir?" sorusu içeriğe dair bir soru değil, biçime dair teknik bir sorudur yani Kur'an'ın biçiminin sözlü bir söylem mi, sözlü bir söylemin yazıya geçirilmiş hali mi yoksa en baştan beri yazılı bir söylem mi olduğunu tespit etmeye yönelik bir sorudur. Biraz önce de belirtiğimiz gibi, bunun gerekliliği, sözlü bir söylemi anlama yöntemi ile sözlü söylemin yazıya geçirilmiş halini anlama yönteminin birbirinden farklı olmasından ve yazılı bir söylemi anlama yönteminin de bu ikisinden çok farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Pek çok insan mevcut müktesebat birikiminde bu sorunun yeteri kadar cevabının olduğunu zannetmektedir oysa biz bu soruyu tam da müktesebat birikimde Kur'an'ın biçimselliğine dair anlatılan şeylerin oluşturduğu kaotik durumdan dolayı soruyoruz yani müktesebat birikiminde biçimselliğinin anlaşılması açısından sorulan "Kur'an nedir?" sorusunun net bir cevabı yoktur. Hatta biçimselliğin anlaşılması için karşılaştırılması durumunda, günümüze "yazı" olarak

ulaşmış Kur'an'ın üslubu ile müktesebat birikimin verdiği bilgilerin taban tabana zıt olduğu açıkça görülecektir.

Mesela, müktesebat birikimine göre Allah, resul seçtiği Muhammed (a.s) ile iletişime geçmiştir fakat Allah ile Muhammed (a.s) arasındaki bu iletişim esnasında gerçekleşen bilgi transferinin bir biçimi yoktur yani ne işarettir ne sözdür ne yazıdır ne de sözün yazıya geçirilmiş halidir. Müktesebata göre, bu bilgi transferi herhangi bir forma sahip değildir yani manalar herhangi bir forma büründürülmeden Muhammed (a.s)'in kalbine yerleştirilmiştir. Böylesi bir bilgi transferinin insanlar açısından anlaşılması veya tanımlanması mümkün değildir. Yine müktesebat birikimine göre, formu olmayan bu bilgi transferi Muhammed (a.s)'in dilinde söze dönüşmektedir. O halde Kur'an'ın; biçimi, manaları formsuz olarak Muhammed (a.s)'e aktarılan bir bilginin Muhammed (a.s) tarafından söze dönüştürülmüş hali olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bu durumda Muhammed (a.s) salt manada Allah'tan aldığı buyrukları ileten kişi değil, aynı zamanda Allah'ın formsuz olarak kendisine ilettiği manaları söz formatına getiren bir çevirmen de olmaktadır. Böyle bir şeyin kabul edilmesi durumunda Kur'an'ın Allah kelamı değil, Allah ile Muhammed (a.s)'in ortaklaşarak oluşturdukları bir kelam olduğunun da kabul edilmesi gerekir çünkü ne söze gelmemiş bir mana ne de manası olmayan söz anlamlı değildir. O halde Kur'an'ın, manası Allah'a, sözleri Muhammed (a.s)'e ait bir kelam olduğunu da kabul etmek gerekir. Böyle değil de Allah'ın Muhammed (a.s)'e, manası da sözleri de kendisine ait iletiler şeklinde gönderdiği söylenirse, bu durumda iletilerin hangi araç kullanılarak Muhammed (a.s)'e iletildiği sorusu gündeme gelir. Bu soruya, *"Allah ses gibi bir araca muhtaç değildir, iletilerini sese muhtaç olmadan, mana ve kelimeler Muhammed (a.s)'in kalbinde kazılmış gibi belirecek şekilde Kur'an'ı göndermiştir."* şeklinde bir cevap verilirse, bu cevap temel alınarak Kur'an'ın üslubuna baktığımızda, Muhammed (a.s)'in bizzat kendisinin sözden nelerin kastedildiğini anlamasının imkansızlığı ortaya çıkar. Şöyle ki; mesela Bakara suresinin 6.ayetini ele alalım:

(Bakara 2/6)
اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَّاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
İnne-lleżîne keferû sevâun 'aleyhim eenżertehum em lem tunżirhum lâ yu/minûn(e)

Şimdi az önceki cevaba göre, Allah, bu ayetin kelimelerini ve kelimelerin kastettiği manaları hiçbir vasıtaya gerek duymadan Muhammed (a.s)'in kalbine 'ilka' etmiştir. Şimdi ayetin başındaki (الَّذِينَ كَفَرُوا) *(elleżîne keferû)* ifadesi bir ism-i mevsul ve sıla cümlesinden meydana gelmiş kavramsal bir ifadedir. Anlamı "o kafirlik edenler" şeklindedir. Muhammed (a.s), bir Arap, konuştuğu dil de Arapça olduğuna ve bu ifadelerin de O'nun bildiği dilde kullanılan Arapça ifadeler olduğuna göre Muhammed (a.s), ism-i mevsul ve sıla cümlesi ile ilgili dildeki kurallara göre bu ifadeyi anlayacak demektir. Arap dil kurallarına göre ism-i mevsuller, kendi başlarına anlamı olmayan, anlamları kendilerinden sonraki sıla cümleleri ile tamamlanan edatlardır. Bu edatlar, isim veya fiil cümlesinin başına gelerek başına geldikleri cümleleri kavramlaştırırlar fakat bu edatlar, konuşanın ve muhatabın daha önceden bildiği konuları ifade etmek için kullanırlar:

Birinin başından bir olay geçip muhatap onu o olayıyla tanıyorsa o kişiden söz edilmek istendiği zaman (الَّذِي) (elleżî) kullanılır. Bunu daha da açarak şöyle diyelim: (الَّذِي)) (elleżî) ancak muhatabın içeriğini bildiği bir cümlenin başına gelir. (Cürcani / Delâilü'l İcaz s.181)

Buna göre, eğer Bakara suresinin 6.ayeti, bu şekilde yani birdenbire Muhammed (a.s)'in kalbinde belirmişse, ism-i mevsullerin kullanım şekline göre (الَّذِينَ كَفَرُوا) *(elleżîne keferû)* ifadesinden Muhammed (a.s)'in şunu anlaması gerekir: "Sana daha önce bahsettiğim, senin de bildiğin o kafirlik edenler". İşte bu durumda Muhammed (a.s)'in kendisine iletilen söz dışında herhangi bir vasıtaya başvurmadan kimlerin kastedildiğini hemen anlamış olması gerekir. Eğer Muhammed (a.s) kastedilenleri bilmiyorsa bu bizzat Muhammed (a.s)'in Kur'an'ı anlama problemi olduğu anlamına gelir. Yok eğer *"Bu sözler kastıyla beraber Muhammed (a.s)'in kalbinde belirmiştir."* gibi bir cevap verilirse bu durumda Muhammed (a.s)'in bu sözü insanlara iletirken kalbinde beliren o kast ile birlikte iletmesi gerekmektedir. Eğer insanlara sadece sözü iletip kastı iletmemişse (bin kere haşa), risalet görevini yapmamış veya eksik yapmış demektir çünkü söz ve sözün kastı ayrı ayrı olabilecek şeyler değildir. Bunların ayrılması durumunda ne söz ne de kast anlaşılır. Bunun gibi yüzlerce örnek getirmemiz mümkündür fakat biz bu örneği sadece Kur'an'ın karakteristik üslubunu tespit etmeye yönelik bakış açısı oluşturmak için getirdik. Örnekten de anlaşılacağı üzere, Kur'an'ın nesnel yapısı hakkında *"Kur'an, Allah tarafından, herhangi bir vasıta kullanılmadan, Muhammed (a.s) kalbine, sözleri ve manası Allah'a ait olarak 'ilka' edilmiş Allah kelamıdır."* açıklaması bir açıklama olmadığı gibi gerçeklikle çelişen bir ifade olmaktadır.

Hepsinden daha önemli bir sorun daha vardır ki; müktesebat uleması da bu sorunu görmüş ama daima halının altına süpürerek görmezden gelmiş ve görmezden gelinmesini sağlamıştır. O mesele, "Kur'an'ın söz söyleme üslubu" meselesidir. Az önceki kurguya göre ulema, *"Kur'an; sözü de manası da Allah'a ait olmak üzere, herhangi bir vasıta kullanılmadan Muhammed (a.s)'in kalbine 'ilka' edilen Allah kelamıdır."* temelinden hareket etmektedir. İşte bu kurgudan hareketle meseleye baktığımızda; kelam sahibinin Allah olduğu söylendiğine göre *'mütekellim'*in yani konuşanın da 'Allah' olması gerekmektedir oysa Kur'an'ın tamamında Allah hakkında mütekellim sığası değil, üçüncü tekil şahıs sığası yani gaip sığası kullanılmaktadır yani eğer Kur'an'ın mütekellimi Allah ise, kendisinden bahsederken "O" sığasını değil "Ben" sığasını kullanması gerekmektedir. Daha da basite indirgeyip bir örnekle açıklayacak olursak: Eğer Kur'an'ın Allah kelamı olduğu ifadesinden kastedilen şeyden "konuşanın" yani "mütekellimin" 'Allah' olduğu söylenmek isteniyorsa;

(Bakara 2/7)
خَتَمَ اللهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
Ḫatema(A)llâhu 'alâ kulûbihim ve'alâ sem'ihim ve'alâ ebsârihim ġişâve(tun) velehum 'ażâbun 'azîm(un)
DİB meali - Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.

Bu ve bunun gibi yüzlerce hatta binlerce ayetteki cümlelerin *"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir."* şeklinde değil, "Onların kalplerini ve kulaklarını Ben mühürledim." şeklinde gelmesi gerekirdi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
(İhlâs 112/1)
قُلْ هُوَ اللهُ اَحَدٌ
Kul huva(A)llâhu ehad(un)

(İhlâs 112/2)
اَللّٰهُ الصَّمَدُ
(A)llâhu-ssamed(u)

(İhlâs 112/3)
لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
Lem yelid velem yûled(u)

(İhlâs 112/4)
وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا اَحَدٌ
Velem yekun lehu kufuven ehad(un)

Veya İhlâs suresindeki konuşma üslubunun *"De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. O'nun hiçbir dengi yoktur." (Diyanet Vakfı Meali)* şeklinde değil, "Ben, Allah'ım, birim, ben samed'im, doğurmadım ve doğmadım, benim hiçbir dengim yoktur." şeklinde gelmesi gerekirdi.

Kur'an'ın bu üslubunu fark eden müktesebat ulemasının *"Kur'an'da geçen 'ben, biz, o' zamirlerin hepsinin mercisi Allah'tır."* şeklindeki açıklamaları tam tamına meseleyi halının altına süpürmek, görmezden gelmek ve görmezden gelinmesini sağlamaya çalışmaktan başka bir şey değildir çünkü bu açıklama Kur'an'ın anlaşılmasının önündeki en büyük engellerden biridir hatta en büyüğüdür.

(ZORUNLU AÇIKLAMA): Bu sorgulamalarımızı kendi kötü niyetlerine malzeme yapacaklar için belirtelim ki: Biz bu sorgulamayı (sonsuz kere haşa) Kur'an'ın Allah kelamı ol-ma-dığını ispat etmek için yapmıyoruz çünkü biz, hem de bütün hücrelerimizle iman ediyoruz ki Kur'an Allah'ın kelamıdır. Kur'an'ın Allah kelamı olmadığını söyleyecek kişi şunu bilmelidir ki, böyle bir söylemi dillendiren kişinin Allah ile bütün bağları kopmuştur demektir fakat (Allah izin ve imkân verirse) ilerideki bölümlerde daha da geniş bir şekilde açıklayacağımız üzere, Kur'an'ın Allah kelamı olması, (haşa) Allah'ın iki dudak, bir dil ve ses telleri vasıtasıyla konuşan kişi olduğu anlamına gelmemektedir. Öte yandan müktesebat ulemasının, Kur'an'da geçen "ben, biz, o" zamirlerinin nesnel mercisinin 'Allah' olduğunu söylemeleri anlamına da gelmemektedir. Biz bu bölümde sadece Kur'an'ın nesnel manada söz mü, bir konuşmanın sonradan yazılması mı yoksa yazı mı olduğunu anlama adına yöntem belirlemeye çabalıyoruz. Bunu da 21.yy'a yazı olarak ulaşan elimizdeki metnin ilk halini kesin bir gerçeklik olarak ortaya koyup sabitlemek için yapıyoruz çünkü her akıllı ve iradeli varlık takdir eder ki kesin gerçekliği sabitlenmeyen bir şey hakkında olumlu ya da olumsuz yönde söz söylemek anlamsızdır. Bahse konu edilen herhangi bir şeyin ilk önce, şüpheye yer vermeyecek şekilde gerçek olup olmadığını tespit etmenin gerekliliğini kim reddedebilir ki? Hele bahse konu edilen şey iman edilen bir şeyse bu imanın gerçek manada geçerli bir iman olabilmesinin yolunun, iman edilen şeyin şüphenin zerresi olmayacak şekilde gerçek olduğunu temellendirmekten geçtiğini kim inkâr edebilir ki?

Bu zorunlu açıklamadan sonra konumuza dönecek olursak; İhlâs suresindeki ortaya koyduklarımız gibi ve onlar gibi ileride açıklayacağımız pek çok sebepten ötürü Kur'an'daki yazının sabitliği hakkında söz söylemeden önce ilk haliyle son hali arasındaki biçimsel değişimlerin sabitlenmesi gerekmektedir. Bu yapılmadan Kur'an'daki yazıyı sabitlemek

mümkün değildir fakat bunu az önce birinci sıraya koyduğumuz felsefe-yazı ilişkisinin arka planında nelerin olduğuna bir göz attıktan sonra yapacağız.

Filozofların 'yazı'ya olumsuz eleştiriler getirmesinin arka planında yazının nesnel açıdan donuk ve durağan olması değil, 'felsefe' adı verilen akıl yürütme biçiminin yazıyla uyuşması mümkün olmayan genetik bir yapıya sahip olması yatmaktadır yani sorun, yazının nesnelliğinde değil felsefenin nesnelliğindedir. O halde biz de iki nesnelliğin neden birbiriyle uyuşmadığını anlamak ve meseleyi daha kapsamlı bir şekilde temellendirmek için bizi meselenin en başına götürecek soruyu sorarak başlayalım: "Felsefe nedir?"

Soruyu sorduk ama hemen "Felsefe şudur." şeklindeki tanımlara geçmeyelim çünkü mademki felsefeyi anlamak için bir soru sorduk, o halde ilk yapmamız gereken hemen cevaba geçmek değil, felsefi zeminde "soru sormak" ve "cevap bulmak" hususunda uyulması gereken ne gibi kuralların olduğuna bakalım çünkü sorumuzun geçerli, cevabımızın da cevap olmayı hak edecek bir nitelikte olması için her ikisinin de felsefi akıl yürütme biçiminin kabul ettiği formatlara uygun olması gerekir. Mesela, hiçbir filozof dürüstlüğünden şüphe edilen birine gidip *"Sen dürüst müsün?"* şeklindeki soru sorma formatını ve dürüstlüğü hakkında şüphe edilen kişinin *"Evet, ben dürüstüm."* şeklindeki cevap verme formatını kabul etmez hatta saçma ve yanıltıcı bulur çünkü *"Bir şey kendi kendinin şahidi olmaz."* kuralı vardır filozoflar arasında.

Pek çok filozof felsefenin amacının "soru sorma sanatı" olduğunu söylerken bir kısmı ise soru sormayı felsefenin amacından ziyade bizzat felsefenin kendisi olarak görür. Bir kısmı ise bu tanıma bir kısıtlama getirerek *"Felsefe, doğru soru sorma sanatıdır."* der. Felsefi zeminden bağımsız olarak konuşacak olursak, soru sormanın kendisi aslında talep etmektir, istemektir. Dolayısıyla bir şeye karşı, içinde istek beliren herkes bu isteğini "dilbilgisel" alanda "soru" olarak tanımlanan bir konuşma üslubu ile dile getirebilir fakat soru sormak sadece içte beliren bir isteğe bağlanırsa hem her istek hem de her soru meşru hâle gelir.

Oysa hayatın doğal akışı böylesi bir duruma müsait olmayan ortamlarla doludur yani hayat, içte beliren her isteğin her istenilen zamanda her istenilen şekilde talep edilmesine müsait yapıda değildir. Bu yüzden her istek değil, ancak zamana ve mekâna uygun istekler gerçekleşir. Soru sormak, üç şeyin varlığını zorunlu hâle getirir. Soru soran, soru sorulan ve soru; fakat bunların bir arada bulunması ne her soru soranı ne her cevap vereni ne de her soruyu meşru hâle getirir. Bir de bunlara ilave olarak her üçüyle ilgili başka bazı şartların olması elzemdir. Soru soranın ne sorduğunu, cevap verenin neye cevap vereceğini bilmesi gereklidir mesela. Zamanın ve mekânın her üçüne uygunluğu da böyledir. Doğru kişinin doğru kişiye yanlış bir zamanda veya yanlış bir mekânda sorduğu soru doğru bir soru olsa bile cevaplanmayı hak etmez. Bu yüzden filozofların tanımından bağımsız olarak, doğru sorunun doğru kişi tarafından doğru kişiye doğru zamanda ve doğru mekânda sorulması "soru" olarak nitelenmeyi hak eder. Sorunun bir istek, bir talep olduğunu tekrar hatırladığımızda cümlemizin şu şekilde anlaşılması gerekir: "Doğru isteklerin doğru kişi tarafından doğru zamanda ve doğru mekânda doğru kişiden talep edilmesidir, soru."

Formatı belirlediğimize ve "Felsefe nedir?" sorusunu da biz sorduğumuza göre, belirlediğimiz format gereği "Biz bu soruyu soran doğru kişiler miyiz?" sorusunu sormalıyız. Elbette ki eğitim durumumuzu, anlama kabiliyetimizi, bilgi birikimimizi ve akıl yürütme biçimimizi filozoflara

arz ettiğimizde onların bize ne değer biçeceğini, bizi, bu soruyu soran doğru kişiler olarak görüp görmeyeceklerini bilemiyoruz çünkü pek çoğu asırlar önce ölüp gitmiş filozoflara kendimizi arz edemiyoruz fakat onların yazdıklarına ve söylediklerine baktığımızda, "Felsefe nedir?" sorusunu soracak kişilere dair aradıkları tek kriterlerinin "akıllı ve iradeli olmak" olduğunu görüyoruz. Biz de akıllı ve iradeli olduğumuzdan şüphe etmediğimize göre; böyle bir soru sorduğumuzda "doğru soru ama yanlış kişi" olmamış oluyoruz yani filozoflara göre doğru soruyu soran doğru kişileriz.

Belirlediğimiz format gereği sorunun, soru soranın ve soru sorulanın doğru olması gerekmektedir. O halde yine soralım: Filozoflara göre biz "Felsefe nedir?" sorusunu kime sorsak doğru kişiye sormuş oluruz? Akla gelen ilk cevabın "Tabi ki filozoflara." şeklinde olduğunu tahmin ediyoruz fakat bu cevap bizzat filozofların kendine göre bile verilebilecek en yanlış cevaptır çünkü böylesi bir sorunun filozoflar tarafından cevaplanması, yine filozofların belirlediği *"Bir şey kendi kendisinin şahidi olmaz."* ilkesine aykırıdır. Bu yüzden alınacak cevaplar hem meşru olmaz hem de yanıltıcı olur yani formatın ve filozofların belirlediği ilkelerin gereği olarak "Felsefe nedir?" sorusunu felsefecilere yöneltmek doğru sorunun doğru kişiler tarafından yanlış kişilere sorulması olarak nitelendirilecektir çünkü bu, dürüstlüğünden şüphe edilen birine "Sen dürüst müsün?" diye sormak gibi bir şeydir fakat tam burada şöyle bir itirazın yöneltilebileceğini ön görüyoruz: *"İyi de 'Felsefe nedir?' sorusunu felsefe hakkında en yetkin bilgilere sahip filozoflara sormak neden yanlış kişilere yöneltilmiş bir soru olarak nitelendirilsin? Bu soruyu onlardan daha iyi kim cevaplayabilir ki? Sizin bu yaklaşım biçiminizin 'Un nedir?' sorusunu değirmenciye, 'Taş nedir?' sorusunu taş duvar ustasına, 'Demir nedir?' sorusunu demirciye, 'Et nedir?' sorusunu kasaba, 'Süt nedir?' sorusunu mandıracıya sormanın yanlış olduğunu söylemekten ne farkı vardır ki?"*

Bu haksız bir itirazdır çünkü faaliyet alanını ve ortaya çıkardığı ürünleri göz önüne alarak konuşacak olursak; felsefenin, somut nesnelerin el becerileriyle farklı şekillere sokulduğu değirmencilik, duvarcılık, kasaplık, demircilik veya sütçülük gibi bir zanaat olmadığı ve olamayacağı anlaşılmaktadır. Felsefe ise nesnel varlıkların gerçekliklerini değil, hakikatlerini şekillendirmeyi amaçlayan soyut bir zemine konuşlandırır kendisini. Soyut zemin; ayırt edici hiçbir işaretin, yön belirlemeyi sağlayacak hiçbir alametin ve konum tespitine yarayacak hiçbir koordinatın olmadığı uçsuz bucaksız bir boşluk gibidir. Bunu nesnel bir benzetme üzerinden daha açık hâle getirmeye çalışalım. Soyut zemin tıpkı en küçükten en büyüğe kadar, tüm cisimlerin kaldırılmasından sonra bomboş kalan uzay düzlemi gibi bir şeydir. İşte her filozof kendi felsefi sistemini oluştururken bu soyut zemine gelir ve işe, kendisinden önce bu soyut zemine başkaları tarafından konulmuş tüm nesneleri (kavramları) silerek başlar. Sonra bomboş kalan o zemine kendi yarattığı nesneleri (kavramları) sistemli bir şekilde yerleştirmeye başlar. İşte filozofun bu faaliyetine "felsefe" denmiştir. Her filozofun, nesnelerin hakikatlerini kullanarak kendisine göre dizayn ettiği o soyut zemin ise insan aklıdır. Sistem kurucu her filozof kendince tespit ettiği hakikatleri kullanarak insan aklının soyut zemininde kendi varlık modelini inşa etmeyi amaçlar. Sorun şu ki, hiçbir filozof kendisinden önce oluşturulmuş varlık modellerine ilaveler yaparak inşa sürecini birbirini tamamlayan aşamalar olarak görmez, tam tersi her filozof ilk önce o soyut zeminde ne varsa her şeyi silip süpürerek bomboş hâle getirir. Kendisinden önce kurulmuş tüm yapıları yıkar ve tüm sistemleri izi kalmayacak şekilde siler. İşte ancak bundan sonra kendisinin belirlediği yöntemlerle, kendi inşa faaliyetini başlatır. Bitirdiğinde ise oluşturduğu soyut varlık modelinin tamamına "sistem" adını verir. İşte bu yüzden filozofların hiçbiri kendisi dışındaki filozofların hiçbiriyle hem de

hiçbir konuda hemfikir değildir. Filozofların tamamının hem fikir oldukları tek konu, aklın hiçbir rehber olmadan işletilmesidir. Bu yüzden kendisinden önceki bir filozofu rehber edinerek felsefi söylemlerde bulunanlara bile "filozof" denilmektedir. Sadece hiçbir taklide dayanmadan kendine özgü düşünce sistemi kuranlara "filozof" denilmektedir. İşte bu yüzden "Felsefe nedir?" sorusunu filozoflara sormak asla doğru değildir. Kaldı ki sorulsa bile üzerinde ittifak edilmiş bir cevap alınamayacaktır çünkü her filozof "felsefe" denilen olguya kendisine göre cevap vermiştir.

İşe "Felsefe nedir?" sorusundaki "felsefe" kelimesinden başlayalım. Kelimenin etimolojik kökeni ve sözlük anlamı hakkındaki şu tanım hemen her yerde kolaylıkla bulunabilir: *Felsefe veya düşünbilim, sözcük köken olarak Yunanca 'φιλοσοφία' "seviyorum, peşinden koşuyorum, arıyorum" anlamına gelen 'phileo' ve 'bilgi, bilgelik' anlamına gelen 'sophia' sözcüklerinden türeyen terimin işaret ettiği entelektüel faaliyet ve disiplin. 'Phileo' (sevgi) ve 'sophia' (bilgi veya bilmek) kelimelerinden türemiştir. 'Philosophia'; "bilgelik arayışı, bilgiyi sevmek, bilgi severlik, araştırmak ve peşinde koşmak" anlamlarına gelmektedir. Buna göre, 'felsefe' Yunanlılar için, 'bilgelik sevgisi' ya da 'hikmet arayışı' anlamına gelmiştir. 'Filozof' sözcüğü 'philos' (sevgi) ve 'sophia' (bilgelik) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir yani "bilgeliği seven kişi" anlamındadır.* (Portal / Felsefe)

Aslına bakılırsa sadece 'felsefe' kelimesine dair bu etimolojik köken temel alınsa bile "Felsefe nedir?" sorusunun neden filozoflara sorulamayacağı rahatlıkla anlaşılır. Şöyle ki; yukarıdaki açıklamaya göre kelimenin iki anlamından birisi "bilgelik arayışı" şeklindedir. Buna göre 'felsefe' olarak adlandırılan şey "bilgelik" değil, "bilgeliği aramak"tır yani 'felsefe' bir olgunun adı değil, yönlendirilmiş ve daraltılmış bir eylemin adıdır. Eylem, aramak eylemedir fakat her arayış değil, sadece bilgeliği arayış. Bu anlamda arama eylemi "bilgeliğe" doğru yöneltilmiş bir eylemdir fakat "bilgelik" denen şey bir nesne değildir ve kastedilen arayış da nesnel bir eşyayı arama eylemi değildir. Bilgelik, insanın duygu, düşünce ve eylemleriyle içine girdiği bir durum ve eriştiği bir haldir. 'Bilgelik' kelimesi 'bilgi' kelimesi ile akraba olduğundan 'bilgelik' denilen şey insanların eylemlerinde değil, eylemlerinin arka planındaki bilgide kendisini gösterir. Bilgeliğe dair pek çok tanım vardır fakat bu tanımların hemen hepsi şu kısa tanımla özetlenebilir: "Bir insanın duygularını, düşüncelerini, eylemlerini sahih ve doğru bilgilere yaslamasına 'bilgelik' denmektedir". Daha da kısacası: "Bir insanın dosdoğru bilgilere göre yaşamasıdır bilgelik."

Buna göre 'felsefe' yani "bilgelik arayışı" ifadesi, arama eyleminin kapsamını daraltarak her arayışı değil, sadece "dosdoğru bilgiye göre yaşama arayışını" kasteden bir ifade olmaktadır. Bu durumda karşımıza başka sorular çıkmaktadır. Doğru bilgi nedir, nasıl anlaşılır, buna dair filozofların tamamının üzerinde uzlaştığı, sahihliği ispatlanmış, hiçbir aklın reddedemeyeceği doğru bilgiyi tespit etme kriterleri veya yöntemi var mıdır? Şundan eminiz ki bu soruları cevaplamaya kalkışsak daha cevap bulamadan onlarca başka soru çıkacaktır karşımıza. Onların üzerine gitmemiz durumunda yine cevap bulamadan başka sorular çıkacaktır ve kısır döngü bir yerde durmamak üzere devam edecektir.

İşte zaten tam da bundan dolayı *"'Felsefe' ve 'yazı', genetikleri farklı iki ayrı şeydir ve asla uyuşamazlar."* demiştik çünkü yazı hem nesnel manada hem de içerik açısından sabittir. Felsefe ise sabit olması imkânsız bir eylemdir oysa 'felsefe' kelimesi "bilgelik arayışı" ise, bilgelikten kastedilen de "doğru bilgiye göre yaşamak" ise, doğru bilginin sabit ve değişmez

olması gerekmektedir çünkü hem doğrular hiç değişmez hem de daima değişen bilgilerle bilgelik elde edilmez.

Doğru bilgiler zamana ve mekâna göre değişmediklerine ve değişmeyeceklerine göre, bu bilgilerin yazı ile kayıt altına alınarak sabitlenmesi, donukluk ve durağanlık olarak adlandırılamaz. İçeriğinde yalan, yanlış, hata, acizlik, çelişki ve daha başka kusurların olmadığı bir yazının elden ele dolaşması, bilenin de bilmeyenin de ona erişmede hiçbir engelinin bulunmaması ne savunmasızlık ne de acizliktir, tam tersi bir gereklilik hatta bir zorunluluktur çünkü ancak doğru bilgilere göre yaşanan hayata "bilgelik" denir, çünkü ancak doğruluğu hiçbir zaman değişmeyen sabit bilgilere yaslanarak üretilen bilgilere "bilgi" denilir.

Filozofların yazıya karşı duydukları bu güvensizliğin arka planında yazının nesnel manada bir şeyi sabit ve durağan hâle getirmesi değil, filozofların bizzat kendi düşüncelerinin değişkenliği yatmaktadır. Doğru bilgi hiçbir zaman sabitlikten korkmaz. Bir bilginin sabitlikten veya kendisini sabit hâle getirecek araçlardan korkması, o bilginin kendi doğruluğuna yine bizzat kendisinin güvenmediğinin en açık göstergesidir.

Yazı, yazarının şüphe edilemeyecek şekilde doğru bir kişi ve yazdıklarının da dosdoğru bilgiler olması durumunda asla aklın, düşüncenin, eylemlerin ve bilginin gelişimini durağanlaştırmaz ve dondurmaz, tam tersi hepsinin gelişimini çok canlı hâle getiren bir zemin olur çünkü doğru bilgi aklın, düşüncenin, eylemlerin ve bilginin kendisinden hareketle gelişebileceği tek ve biricik asıldır. Yazı ise; bu aslın sabit bir şekilde, hiçbir ayrım yapmadan, uzak yakın herkese ulaştırılarak, her aklı ve iradesi olanın aklını, düşüncesini, eylemlerini ve bilgisini dosdoğru bilgiye göre geliştirmesi (bilge olması) için tek ve biricik araçtır.

Yaratılmış her akıllı ve iradeli varlık eksik ve kusurlara müptelâdır. Yaratılmışın eksik ve kusurlardan kurtulup eksiksiz ve kusursuz bir konuma gelmesi imkânsız da olsa hiçbir yaratılmış kusurlu ve eksik olmayı hayatının temel zemini olarak almaz. Bu yüzden mümkün olduğu kadar kusurlardan ve eksikliklerden kaçınmaya, yaşamını "doğrular" zemininde sürdürmeye çalışır. Yaratılmış hiçbir akıllı ve iradeli varlık kusurlarını, hatalarını, yanlışlarını çoğaltmak için çabalamaz, tam tersi daima bunları azaltmak hatta mümkünse yok etmek için çabalar. Ayrıca yanlış yaptığı için mutlu olan, hata yaptığı için sevinip huzur bulan yaratılmış hiçbir akıllı ve iradeli varlık bulunmaz. Bu yüzden "bilgelik" yani "doğru bilgilere göre yaşama arzusu" sadece filozofların tekelinde olan bir arzu değil, her insanın arzusudur ve bu gayet doğaldır fakat kusur ve eksiklerden uzak doğru bilgileri sistemli bir şekilde ve fire vermeden oluşturmak özü itibariyle kusurlara müptelâ, zamana ve mekâna bağımlı yaratılmışların güç yetirebileceği bir şey değildir çünkü böylesi bilgileri oluşturmak için zamana ve mekâna bağımlı olmamak, mutlak ilim sahibi olmak, her nesneyi içten ve dıştan kuşatmış olmak, gerçekliklerin kendisine ve özündeki hakikatlere latif bir şekilde erişebiliyor olmak, unutmaktan, şaşırmaktan, yanılmaktan, hatadan, kusurdan, yanlıştan beri olmak gerekmektedir. İşte böyle birisi sadece ve sadece Yüce Allah'tır. Zatının ve ilminin doğruluğuna şüphenin zerresi olmayacak şekilde inanılmayı hak eden tek kişi O'dur. Bu yüzden O'nun verdiği bilgilerin yanlış olma veya hata ve kusurlara müptelâ olma gibi bir durumlarının olması söz konusu bile değildir. İşte bu bilgi, kendisine ulaşan her insanı, uyması durumunda "bilge" yapacak tek ve biricik bilgidir.

Şimdilik kesin bir şekilde “budur” demiyoruz ama eğer Kur’an, “bilge” olma imkânını kalıcı bir şekilde herkese vermek için gönderilmiş bir kelam ise bu kelamın ilk kaynağından itibaren yazı karakterli olması, hedefini gerçekleştirmesinin tek ve biricik yöntemdir.

Filozofların ‘yazı’ karşıtlığının arka planında nelerin bulunduğunu elimizden geldiği kadarıyla ortaya koyduk. Doğru bilginin, kendisine erişen ve uyan her insana, hiçbir ayrım yapmadan “bilge olmak” imkanını vermesi için en güvenilir yöntemin ‘yazı’ olması gerektiğini de elimizden geldiği kadar temellendirmeye çabaladık. Şimdi sıra bu kadar sözü kendisi için ettiğimiz asıl konuya geldi. Konuya giriş için daha önceki satırlarda sorduğumuz soruyu ve bu sorudan neyi kastettiğimizi tekrar yazalım.

“Kur’an nedir?” Bu soru Kur’an’ın içeriğiyle alakalı değil tamamen nesnelliği ile alakalı bir sorudur yani “Kur’an sözlü bir söylev midir, sözlü söylevin yazıya geçirilmiş hali midir yoksa en başından beri yazılı bir söylev midir?” sorularına cevap aramak için sorulmuş bir sorudur. Böylesi bir soruyu sormamızın nedeni, ondaki yazıyı kesin bir gerçeklik olarak sabitlemek içindir. Nihayetinde Kur’an, 1500 yıl öncesinden bize ‘yazı’ olarak gelen bir belgedir. Bu belgedeki yazının ilk aslında ne şekilde olduğu onu anlama yöntemlerinin başlangıç noktası, zemini ve temelidir. İşte “Kur’an nedir?” sorusu bunlar için sorulmuş bir sorudur.

Kusursuzluk sadece Âlemlerin Rabbi Allah’ın olabileceği bir şeydir.

الحمد لله رب العلمين

Ramazan Demir
25.09.2025

بسم الله الرحمن الرحيم

İKİ, ÜÇ, DÖRT KADIN ALMA MESELESİ

“İki eş alma” konusu hiç girmek istemediğim bir konu olsa da bunu bir kenara bırakarak “eşin halasını/teyzesini nikahlama” konusuna dair bir iki kelam edelim… Bir kere bu konuyu SAYILANLAR ve SAYILMAYANLAR üzerine oturtacak olursak sayılmayanlarla alâkalı olarak da madem “Sayılmadı, helaldir.” demek de “A-ha bakın, hadis bildirdi bu yüzden Allah resulü de haram, helal koyabilir.” demek de kanaatimce meseleyi içinden çıkılması imkânsız noktalara götürecektir.

Her türlü hukukta kapı komşuyu bile dikkate alıp ona göre hukuk koyan İslam’ın bu konularda boşluk bırakması aklen muhaldir.

Bir ayete bakarak boşluk bulmak ve o boşluğu “Ben hadis-madis dinlemem, bu konuda ayet de yok, kafama göre takılırım.” diyerek kendi davranış kalıplarına malzeme olacak şekilde doldurmak ile “Ayette boşluk var, bu boşluğu hadisle kapatalım.” diyerek Kur’an’ı eksik görmek arasında sonuç olarak hiçbir fark yoktur.

Madem konu “akrabalık bağları” üzerinden “evlenilmesi yasak ve serbest olanların tespiti” konusudur, o halde bu konuyla ilgili tüm Kur’an dikkate alınmak zorundadır. (Aslında her konu böyledir.)

Kur’an’daki “akrabalık bağları” konusu İSLAM HUKUKUNUN üzerine bina edildiği ana zemindir. Bu sadece evlilik veya boşanma meselelerinde değil hemen hemen her meselede böyledir.

“Hukuk” dediğimiz şeyin üzerine oturduğu şey ise “kılıç, silah, asker, polis, güç, kuvvet” değil tamamen VİCDAN’dır (tasavvurdur)

Günümüzde bile hangi mahkeme olursa olsun hakimler kendilerinde oluşan kanaate göre hüküm verirler.

Hukukun üzerine oturduğu ana zemin olan “akrabalık bağları” öyle bir ayet üzerinden çıkarılacak kadar basit bir konu değildir.

Şöyle bir düşünelim... Hiç tanımadığınız, aranızda ne kan ne süt olarak hiçbir bağ olmayan biriyle oturuyorsunuz ve insanların huzurunda diyorsunuz ki “Sen benim, ben de senin eşinim.” İşte hukukun üzerine oturduğu bu cümledir.

Bu kısa cümle birdenbire onun ve hatta onun annesi, babası, kardeşi ve diğer akrabalarıyla sizin aranızda aşılamaz bariyerler oluşturuyor.

Daha öncesinde sizin için sokaktaki herhangi birileri olan kişiler birdenbire sizinle HUKUKİ bir ilişki içine giriyor.

İşte daha öncesinde herhangi biri tarifi getirdiğiniz kişiler bu nikah bağından sonra bir tarife girerek “EŞİN KIZI, OĞLU -- EŞİN ANNESİ, BABASI -- EŞİN TEYZESİ, HALASI -- EŞİN AMCASI, DAYISI -- EŞİN YEĞENİ” tanımlamalarına bürünüyor.

Biraz empati yaparak bu olayın TOPLUMSAL anlamda nasıl bir değer taşıdığını anlamaya çalışalım:

Toplumu durgun bir suya benzetin... Siz de o su içinde damlalardan herhangi bir damlasınız, hiçbir ayırt edici özelliğiniz yok, diğer damlaların tamamı sizin için aynı, siz de onlar için aynısınız... Bir damla geliyor ve siz o damla ile birliktelik kuruyorsunuz... O birliktelik birdenbire iç içe geçmiş devasa halkalara dönüşüyor.

(Nisâ 4/3)
وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامٰى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاۤءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَۚ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْۗ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَلَّا تَعُوْلُوْاۗ
Ve-in ẖiftum ellâ tuksitû fî-lyetâmâ fenkihû mâ tâbe lekum mine-nnisâ-i meśnâ veśulâśe verubâ’(a) fe-in ẖiftum ellâ ta’dilû fevâhideten ev mâ meleket eymânukum żâlike ednâ ellâ te’ûlû
Kur’an Yolu (Diyanet İşleri) - Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız, beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın. Haksızlık etmekten korkarsanız tek kadın veya mülkiyetinizde bulunan câriye ile yetinin; bu, adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.
Mehmet Okuyan Meali - (Kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarını gözetememekten korkarsanız beğendiğiniz (size helal olan) kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın! Adil olamamaktan korkarsanız bir tane ile veya sahip olduğunuzla (yetinin)! Bu (davranış), adaletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır.

Müktesebatın mantığıyla yaklaşılsa ve hatta kelimelere onların verdiği mana verilse bile Nisâ 3. ayet bir şart cümlesi ve bir de cevap cümlesinden oluşmaktadır. Bu şu demektir; ŞART FİİLİ YOKSA CEVAP FİİLİ DE YOK DEMEKTİR. Cümlenin sadece cevap kısmını alarak veya sadece o kısmı merkeze koyarak tartışma açmak havanda su dövmek olacaktır.

Bu meallere göre cümle şöyledir:
ŞART CÜMLESİ ... Yetimlerin hakkına riayet edemeyeceğinizden korkarsanız,
CEVAP CÜMLESİ ... beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder nikâhlayın.

Bu çatıya göre ikinci, üçüncü veya dördüncü eş alacak kişilerin önce 1 (bir) evlenmiş olması lazım çünkü bir (1) demiyor.

Yani kişi önce bir eş sahibi olacak. Peki, bu yeterli mi? Hayır, sonra YETİMLER HAKKINDA HAKSIZLIK YAPACAĞINDAN KORKACAK...

Bu durumda eğer bir kişi ikinci bir eş almışsa bu ONUN YETİMLERE HAKSIZLIK YAPAN BİR KİŞİ OLDUĞU ANLAMINA GELECEKTİR.

Yani eş sayısı çoğaldıkça bu o kişinin NE KADAR DA ADALETSİZ OLDUĞU ANLAMINA GELECEKTİR çünkü şart cümlesi “EĞER YETİMLERE HAKSIZLIK YAPACAĞINIZDAN

KORKARSANIZ"dır... Yani "Yetimlere haksızlık yapacağından korkmayan İKİNCİ EŞ alamaz." demektir.

Ayetteki *'HIFTÜM'* ifadesinin "kesin bilgiye dayalı bir korku/endişe" anlamında olduğunu göz önüne aldığımızda durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Çünkü şart cümlesinin anlamı şöyle olacaktır: "EĞER YETİMLERE HAKSIZLIK YA-PA-CA-ĞI-NIZ-DAN KESİN EMİNSENİZ BU DURUMDA KADINLARDAN HOŞUNUZA GİDENİ İKİŞER, ÜÇER, DÖRDER OLARAK ALABİLİRSİNİZ."

Haydi gel de çık işin içinden…

İyi de arkadaş; ayette "iki, üç, dört" demiyor; "ikişer, üçer, dörder" diyor, üstelik "birini sonra, diğerini sonra, diğerini sonra, diğerini daha sonra" demiyor... "Nikahlarken ikişer tane veya üçer tane veya dörder tane birden alacaksın." diyor.

"İkişer, üçer, dörder" olduğuna dair delil mi lazım?
Peki, delil Fâtır 1. ayet:

(Fâtır 35/1)
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِيْٓ اَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ۭ يَزِيْدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاۗءُ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ
Elhamdu li(A)llâhi fâtiri-ssemâvâti vel-ardi câ'ili-lmelâ-iketi rusulen ulî ecnihatin meśnâ veśulâśe verubâ'(a) yezîdu fî-lhalki mâ yeşâ(u) inna(A)llâhe 'alâ kulli şey-in kadîr(un)
Diyanet Vakfı Meali - Gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan Allah'a hamdolsun. O, yaratmada dilediği arttırmayı yapar. Şüphesiz Allah, her şeye gücü yetendir.
Mehmet Okuyan Meali - [Hamd] (övgü), gökleri ve yeri yoktan yaratan, melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı elçiler yapan, yaratmada dilediğini(n sayısını) artıran Allah'adır. Şüphesiz ki Allah her şeye gücü yetendir.

Hem Nisâ hem de Fâtır 1'de geçen rakamlar:

FÂTIR ... İKİŞER مَثْنٰى
NİSÂ ... İKİŞER مَثْنٰى

FÂTIR … ÜÇER وَثُلٰثَ
NİSÂ ... ÜÇER وَثُلٰثَ

FÂTIR ... DÖRDER وَرُبٰعَ
NİSÂ ... DÖRDER وَرُبٰعَ

Fâtır'da geçen 'üçer' "sadece bir tarafında 3 kanat" mı yoksa "bir tarafında iki, diğer tarafında bir kanat" mı diyor, yoksa "iki tarafında üçer kanat" mı diyor?

Nisâ'da "İKİNCİ, ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ EŞ" mi diyor?

Bu ne demektir? “EĞER ikinci eş almak istersen buna cevaz yok ama bir eşin var iki tane daha eşi birden almak kaydıyla olursa buna cevaz var.” demektir.

Ama şu asla unutulmamalıdır: Şart cümlesi gerçekleşmezse cevap da gerçekleşemez demektir.

Yani kişi önce YETİMLERE HAKSIZLIK YAPACAĞINDAN EMİN OLACAK, yoksa olmaz.

Lütfen şu örnek cümleye dikkat edelim: “EĞER BİR KADINA ADALETLİ DAVRANAMAMAKTAN KORKARSANIZ O HALDE İKİ TANE DAHA, O DA YETMEZSE ÜÇ TANE DAHA, BAKTINIZ HÂIÂ ADALETİ SAĞLAYAMAMAKTAN KORKUYORSUNUZ O HALDE DÖRT TANE DAHA ALABİLİRSİNİZ.” Sizce bu cümle ne kadar anlamlı?

Ayete verilen meallerde geçen şart cümlesi ile cevap cümlesi arasında bir ilişki kurmaya çalışırsanız kırk takla atmanız gerekli…

Allah aşkına, cevap cümlesi ile şart cümlesi arasında nasıl bir ilişki var?

“Yetimlerin haklarını gözetememekten korkarsanız...” (Şart cümlesi bu)

“Beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın!” (Cevap cümlesi de bu)

Bu iki cümle arasında bir alâka kurabilen beri gelsin…

Yetimlerin haklarını gözetememe korkusuyla iki, üç, dört kadınla nikah kıymanın ne alâkası var, valla ben anlamadım... İki kadınla evlenince artık yetimlere haksızlık yapma korkusu mu kalmıyor? Madem ikincisinde bu korku gidiyor; üç, dört niye?

Burada şart cümlesi “yetimlere haksızlık yapılmasının önüne geçmek, müminleri yetimler hususunda adaletli hâle getirmek” mi yoksa “yetim bahane; ikinci, üçüncü, dördüncü eş şahane” mi deniliyor?

Etrafında ikinci eş almış ve yetimler hususunda adaletsizlik yapma korkusu kalmamış, yetimlere şahane davranan biri olan var mı? Ya da tarihte hakikaten yetimlere haksızlık yapma korkusunu yenmek için iki, üç, dört nikah yapmış birini bilen var mı?

Mesela, müktesebatın anlattığı MUHAMMED 13 defa evlenmiş; siyer önümüzde, haydi didik didik edelim de Muhammed’in hangi evliliği hangi yetime haksızlık yapma korkusundan dolayıdır tespit edelim…

Muhammed’in evlendiği kadınlar arasında daha önceki evliliğinden çocukları olan eşleri (yanlışsam düzeltin) sadece SEVDE BİNTİ ZEMA ve ÜMMÜ SELEME, başkası yok.

Hani şart cümlesi nerede? Ha, o şart cümlesi gereksiz mi?

Herkesten önce Kur’an’a sadık kalması gereken bizzat Muhammed bu şart cümlesini yok mu saymış?

Eğer Nisâ suresi 2, 3, 4.ncü kadınla nikahlamaktan bahsediyorsa ÖNCE ŞARTIN GERÇEKLEŞMESİ LAZIM.

Şart gerçekleşmeden cevabı gerçekleştirmek Allah'ın ayetini YOK SAYMAKTIR. Ayetlerden istediğini alıp istemediğini GÖRMEZDEN GELMEKTİR. (Söz aramızda bu kafirliğin ta kendisi olmaktadır.)

Yüzlerce yıl sonra "Sünnet" diyerek Allah resulü Muhammed'i uyduruk dinlerinin koltuk değneği yapmaya kalkışanlara Aişe'den ibretlik bir söz...

Osman döneminde yaşanan bazı olaylardan dolayı Aişe annemiz, Allah resulüne ait gömleklerden birini havaya kaldırarak şöyle bağırır: "Hâlâ onun kokusu bile dururken siz onun sünnetini terk ettiniz."

Aişe annemizin "siz" dediklerinin yarısından fazlası SAHABEDİR (rivayetse rivayet)

Müslümanların (İslam'ın değil) fıkhında *'teaddüdü zevcat'* olarak bilinen çok evlilik meselesine gelince: Bu mesele Müslümanların oluşturduğu, kullanıp afiyetle yediği ama faturasını Yüce Allah'ın dininin ödediği bir meseledir. Bu mesele Müslümanların yumuşak karnı olmaktan çıkıp (hâşâ) İslam'ın yumuşak karnı olmuştur. Çünkü bu evlilikleri yapanlar kendilerini Kur'an'a yani Nisâ 3. ayete yaslamaktadır. Bu ayete yaslanarak zemin bulan *'teaddüdü zevcat'* meselesinin pratik yansıması ayetin önüne geçmiş, ayet yerine Müslümanların uygulaması temel alınır olmuştur. Bu meselede savunmalar ve saldırılar ayeti koruma veya ayeti anlama adına değil ya pratiği mahkûm etme ya da pratiği savunma adına yapılmış ve hâlâ da yapılmaktadır. Ayetler karşısında "İşittik ve itaat ettik." gibi bir davranış kalıbını doğal bir refleks haline getirmemiş ve hâlâ da getiremeyen Müslümanlar, konudan tarafsa başka, konuya karşıysa başka bir tavır sergilemektedir. Aslına bakılırsa bu ayeti gündemine alanlar çoktan o mesele hakkında kararını vermiş olarak ayete yaklaşmaktadırlar. Bu yüzden ayetten görülmesi gerekeni değil görmek istediklerini daha doğrusu beklentilerini bulmak istemektedirler. Özellikle kadınlar bu ayet karşısında kendilerini ezilmiş, horlanmış, dışlanmış ve biraz da hakarete uğramış hissetmektedirler. Yani bu ayet özellikle kadınların vicdanını yaralamaktadır.

Şunu hemen belirtelim ki, kadın olsun erkek olsun eğer Yüce Allah bir işe hükmetmişse o konuda mümin olanların göstereceği tek bir tavır vardır: "İşittik, itaat ediyoruz."

Genel kanıya göre bu ayetin çizdiği portre şöyledir: Bir adam var, hâli vakti yerinde olduğu için dört tane kadınla evlenmiştir. Kadınlar ayaklarını yıkamaktan karşısında "Buyur efendim." demeye kadar ona kesin itaat etmektedirler. Kadınların en önemli problemi ise "Sevgili kocaları içlerinden hangisini daha çok sevmektedir?" Çünkü herkes onun kendisini daha çok sevmesini istemektedir. Geceleri (çok özür dileyerek) kendi sıralarını bekleyerek ve kocalarının diğer eşlerinin koynundaki saatlerini düşünerek geçiren kadınların geçirdiği kıskançlık krizleri ise zaten olması gerekendir. Bir kadının koynundan diğer kadının koynuna giden hâli vakti yerinde olan koca ise kadınlar arasındaki bu paylaşılamamaktan son derece mutlu ve mesut olarak eşlerinin arasında dolaşmaktadır. Akşam yemeklerinde çoluk çocuk ve dört eşle birlikte sofraya oturan adam oluşturduğu güzel ailesine sevinçle bakmakta ve gözleri parlamaktadır.

İşte “Nisâ 3” deyince akla gelen portre budur.

Günümüzdeki ve tarih boyunca uygulanan pratiğe gelince: Bu pratiğin herhangi bir toplumsal kaygıdan oluşmadığı, tam tersi erkeğin beğenisi kadının ikinci, üçüncü, dördüncü eş olmayı kabullenmesi üzerinedir.

Meseleye rivayet açısından yaklaşacak olursak tarih boyunca ya da ilk dönemlerdeki uygulamalarda (tabi ki rivayetler doğruysa) ikinci, üçüncü veya dördüncü eş olmayı içselleştirmiş kadınların sanılanın aksine sadece sünepe ve mecburi zayıflıklar içinde olan kadınlar olmadığı tam tersi özgüveni oldukça yüksek kadınlar olduğu görülmektedir.

Günümüzdeki uygulamaları ise bunun tam tersidir.

Birçok sahabenin dördüncü karısı olan ÜMMÜ ATİK öyle sünepe bir kadın değildir, muhtaç hiç değildir.

Ebu Sufyan’ın karısı olan HİND, kocasını değil tüm toplumu bile parmağında oynatan bir kadındır ama Ebu Sufyan’ın birçok karısı içindedir.

Rivayetler üzerinden meseleye yaklaştığımızda eşlerden bir eş olmaya razı olmuş kadınların böyle olmaktan da gocunmadığını görmekteyiz ki bu oldukça yaygındır. Hasan’ın karısı Naile, Muaviye ile pazarlık yapacak kadar özgüvenli bir kadındır.

Yezin b. Velid’in (isimde yanılabilirim) ölesiye âşık olduğu dönemin ASSOLİSTİ olan HABİBE eşlerden bir eştir ama hükümeti yönetecek kadar da özgüvenlidir.

Yani demek istiyorum ki rivayetleri baz alsak bile Müslümanların tarih boyunca yaptıkları uygulamalara baksak bile *‘teaddüdü zevcat’* hususundaki resim göründüğü gibi değildir.

Tüm bunların üstüne “’Müslümanların uygulamaları’ bir delil midir?” diye bir soru sorsak…

“Sadece Kur’an.” diyenler için verilecek tek cevap vardır: ASLA.

Fakat *‘teaddüdü zevcat’* hususunda OLUMSUZ bir söz söylemek aynı zamanda tarih boyunca uygulanagelmiş bu ‘sünnete’ “YANLIŞ” demek olacaktır. İşte aslında kıyamet de burada kopmaktadır.

Çünkü oturduğumuz yerden 1400 küsur yıllık geçmişe bakarak “Bunların hepsi yüzyıllar boyunca yanlış yapmış.” demek hem kolaydır hem de kabul etmesi çok ama çok zordur.

Bu noktada “tarihteki tüm insanların yanılmış olduğu”nu söylemek hem çok kuvvetli delil istemekte hem de “İşittik ve itaat ettik.” diyecek bir duruş istemektedir.

Meseleye günümüzdeki Müslim kadın gözüyle bakacak olursak (tabi becerebilirsek), Allah’a ve O’nun kitabına boyun eğmeyi içselleştirmiş bir kadının, aynı yaşam biçimine iman etmiş kocasının kendisini geceleri sıra bekleyen bir meta konumuna düşürecek HAKLARA(!) sahip olabileceği çok da kabul edilebilir bir durum olarak gözükmemektedir. Bu durum sadece onun

kıskançlığını gıdıklamamakta, aynı zamanda inandığı dinin kendisini geceleri sıra bekleyen bir konuma düşürmesinden dolayı Allah ile arasındaki bağı da zayıflatmaktadır.

Yani kadının İslam'ın önerdiği yaşam biçimine karşı bir güvensizliği oluşmaktadır.

Peki Kur'an'ın anlattığı, önerdiği hatta bazılarına göre *'FENKİHU'* diyerek emir verdiği *'teaddüdü zevcat'* meselesi hangi yaraya merhem olması içindir?

Günümüz ve geçmiş uygulamalarına baktığımızda uygulamalardan bize yansıyan sadece ERKEĞİN ŞEHVET DUYGUSUNU GİDERMEYE MERHEM OLDUĞU görülmektedir.

Yani mesele daima gözü dışarıda olan bir erkeğe "Gözünü dışarı dikip zina yapmana gerek yok; ikinci, üçüncü, dördüncü kadını al." meselesine dönüşmüştür.

Kim ne derse desin *'teaddüdü zevcat'*ın uygulanma biçiminin yani tarih boyunca yapılanın başlangıç noktası ERKEĞİN ŞEHVETİ, bitiş noktası da ERKEĞİN ŞEHVETİDİR.

İşin tuhaf tarafı bunu kabul edenler de reddedenler de veya hoş görmeyenler de yine meseleye ŞEHVET temelli yaklaşmaktadırlar.

Yani konuya karşı olduğunu söyleyenler de açıklamalarına erkeğin şehvetini temel alarak başlamakta ve o konu üzerinde tepinmektedirler.

Bütün bunlar yapılırken ne yazık ki AYETE BAKMA GEREĞİ bile duyulmamış ve hâlâ da duyulmamaktadır.

Ne tuhaftır ki aynı ayette *'TEADDÜDÜ ZEVCAT'* yetmemiş olacak ki bir de işin içine *'EV MA MELEKET EYMANUKUM'* ifadesine "CARİYE" anlamı verilerek erkeğin şehveti adeta KUTSANMIŞTIR.

Bu anlayış eninde sonunda "Kadın da kimmiş? O insan bile değil, saçı uzun aklı kısa… Ne kısası be, akıl denen şeyin zerresi yok onda." sonucuna çıkmıştır.

Geceleri sıra bekleyen eşler, sayısını EFENDİLERİNİN belirleyeceği cariyeler, gözleri kapıda "Ne zaman efendi kapıyı açacak da teşrif edecek?" beklentileriyle kendilerini avutmanın ötesine asla geçmemelidir.

Bu kadar peşrevden sonra ayete bakarak şöyle bir soru soralım: Yüce Allah Kur'an'ı insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkarmak, ihtilafları çözmek, insanın insani değerlerini uygulanabilir, sürekli hâle getirilebilir kılmak için göndermiştir. Dolayısıyla getirdiği her önerinin, emrin, tavsiyenin veya yasaklamanın temelinde "karanlıklardan aydınlığa çıkarma" faydası olmalıdır.

O halde NİSâ 3. ayet insanlığı hangi karanlıktan hangi aydınlığa çıkarmakta, insanlığın hangi insani değerlerini uygulanabilir ve sürdürülebilir hâle getirmektedir veya daha basitçe NİSÂ 3. AYET İNSANLIĞIN HANGİ YARASINA MERHEM OLMAKTADIR?

Ayeti tersten okuyan kimi uyanıklar *"Kur'an 'teaddüdü zevcat' ile bir (1) olan evliliği dörde (4) çıkarmamıştır, tam tersi sınırsız olan evliliği dörtle sınırlayarak KADINA DEĞER VERMİŞTİR."* demektedir.

Alkışlayalım beyefendileri ve olaya onların gözüyle bakalım... Eğer *'teaddüdü zevcat'* bunların dediği gibiyse olan şey sadece kadının beklediği sıradaki kuyruğun azalmasıdır. Yani daha önce mesela, 20 eşli bir adamın eşi olan kadın sıranın kendisine gelmesi için diğer 19'unu beklemek zorundaydı ama İslam geldi, SIRAYI KISALTTI. Bu da İslam'ın kadına ne kadar değer verdiğinin göstergesidir.

Kadın odasında sıra bekleyen bir konumda olduktan sonra "HA SIRADA BİR KİŞİ VAR, HA SIRADA BİN KİŞİ VAR, NE FARK EDER?" gibi bir soru sormayı sakın aklınızdan geçirmeyin.

Bu kafayı temel aldığımızda Nisâ 3. ayet sıranın uzunluğundan mustarip olmuş kadının yarasına sırayı kısaltarak kısmen merhem olmuştur.

Peki, *'teaddüdü zevcat'*ı içselleştiremeyen geçmişteki ve günümüzdeki kadınların derdi hakikaten sıranın uzunluğu mudur, yani kadının YARASI sırada çok vakit kaybetmesi midir?

"EVET, odur." diyecek bir kadın ve hatta bir erkek bir adım öne çıksın…

Haydi, şimdiki erkekler ve kadınlar bir acayip, onları geçtik... Tarihte *"Evet bizim 'teaddüdü zevcat' hususunda tek derdimiz sıranın uzunluğuydu, elhamdülillah İslam geldi, sırayı kısalttı."* diyen bir kadın ve hatta bir erkek bilen var mı? Varsa bir adım öne çıksın…

Haydi tarihi geçtik, o kadar sahabe kadın var, bu sahabe kadınlardan herhangi bir tanesi "OH BE, NİHAYET SIRA KISALDI." demiş mi?

Valla, ben diyene rastlamadım.

O halde zaten böyle bir yara yokken sanki sorun kuyruğun uzunluğuymuş gibi oraya buraya merhem sürmek de neyin nesidir?

Demek ki Nisâ 3. ayetin böyle bir yaraya merhem sürdüğü falan yokmuş, o halde *"'Teaddüdü zevcat' çok evliliği dörde indirerek kadına ne kadar da yüksek değer vermiştir."* söylemini dillendirenler, sadece SALLAMAKTADIRLAR.

Şunu da belirteyim; siyerse siyerden gelelim, *"CAHİLİYE kadını değersizdi, kimse onu adam yerine koymuyordu, mal gibi alınıp satılıyordu."* söylemi SİYERE GÖRE DE KOCA BİR YALAN.

İşte tarih kitapları elimizde, açsınlar okusunlar. Bakalım o okudukları siyere göre kadınlar cahiliyede mi daha değerliler yoksa İslam geldikten sonra mı daha değerliler?

Size hem İslami dönemden hem de cahiliye döneminden İKİ ANEKDOT:

Bilindiği gibi Kur'an, Allah resullerinin eşlerinin Allah resulünden sonra başkaları ile nikahlanmalarını yasaklamış ve onları "MÜMİNLERİN ANNELERİ" olarak tanımlamıştır. Resul

ise “CENNET ANALARIN AYAKLARI ALTINDADIR.” demiştir. Şimdi, *“Cahiliye döneminde kadın değersizdi, İslam geldi kadına değer verdi.”* diyenlere soralım: CEMEL savaşı bir ANNE-OĞUL kavgası mıydı? Annesine karşı ordularla gelen ALİ, Aişe’ye “annesi” gözüyle mi bakıyordu?

İşte OSMAN… Aişe Osman’a “Sen adaletsiz davranıyorsun.” deyince “SENİ FİTNECİ, EĞER DİLİNİ KISMASSAN EBUZER AMMAR’A YAPTIĞIMI SANA DA YAPAR, SENİ BURADAN SÜRERİM.” cevabını vermiştir. Bu mudur İslam’ın kadınlara verdiği DEĞER?

Sadece bunlar mı? Yok valla daha çok var. Ömer, ‘Ali, Allah resulünün ehlibeytidir’ diye onunla akrabalık kurmak istemiş ve henüz çocuk olan ÜMMÜ GÜLSÜM ile evlenmek istemiş, hatta gidip onu babasından istemiş ve burada anlatmaktan haya edeceğim hayasız bir davranışta bile bulunmuştur... BU MUDUR KADINA DEĞER?

Alın size Mücadele suresinin arkasına konulan rivayet: Neymiş efendim; Ubade B. Samit’in kardeşinin karısı namaz kılıyormuş, kocası kadın secdeye varınca şehvete kapılmış ve kadına cima teklif etmiş, kadın reddedince o da kızıp *“Sen bana anamın sırtı gibisin.”* demiş. Zavallı kadıncağız resule koşmuş; resul ne demiş? “KOCAN HAKLI, SEN KOCANA HARAM OLDUN.” Bu mudur KADINA DEĞER?

“Sen bana anamın sırtı gibisin.” gibi ahmakça bir söze mahkûm edilen kadın mı değerli şimdi?

Güya neymiş de “Efendim, bu zıhar denen âdet cahiliye döneminde müşriklerin bir boşama şekliymiş de onunla ilgili bir düzenleme gelmediği için de resul öyle demiş” miş de, “Mücadele suresi bunu düzenliyormuş” da falan da filan da falan...

PEKİ, tamam “Peki” diyoruz... Madem *“Bu, cahiliye döneminde çok sık uygulanan bir boşama yöntemidir.”* diyorsunuz O HALDE BU BOŞAMA YÖNTEMİ İLE KARISINI BOŞAMIŞ BİR TANE, TEK BİR TANE İSİM SÖYLEYİN.” dedik kimsenin gıkı çıkmadı. Hani siz diyorsunuz ya “çok yaygındı” diye, örnek bulmakta zorlanmamanız lazım, hemen bulmanız lazım... A-ha maharetli tarihçilerinizin kitapları ellerinizde, bir tane, evet sadece bir tane örnek getirin... Yok tabi ki... Şimdi bu mudur İslami dönemde kadına verilen değer?

Ya arkadaş Cafer b. Ebi Talib’in karısını Ebu Bekir, onun karısını Ömer, Ömer’in karısını Ali alıyor, yahu bu mudur değer?

Alın size şimdide cahiliye döneminden bir örnek: Hani şu Türklerde de âdet olan bir uygulama var... Bir kavga sırasında hatırı sayılan bir kadın baş örtüsünü ortaya atar ve taraflar kavgayı bırakır... Bu âdetin başlangıcı İslami dönem değil CAHİLİYE dönemidir. Müşrikler; hürmet ettikleri bir kadın, baş örtüsünü çıkarıp atınca her tarafları kan içinde olsa bile kavgayı bırakırlardı. Hatta (yanılıyor olabilirim) bunlardan birini de ABDULMUTTALİB’in eşi olan ATİYE veya ÜMMÜ BEREKE yapıyor.

Cemel Savaşı’nda “Karşımızda annemiz var.” demeden 20.000 kişi öldü…

Bu mudur değer?

Cahiliye Araplarının tamamının önlerinde baş eğdikleri bir kadın var, adı da TARİFE (tam ismini hatırlamadım.) Bu kadın selam gönderse akan sular dururdu.

Yani diyeceğim o ki, *"Cahiliye döneminde kadın değersizdi, İslam döneminde kadına çok değer verildi."* koca bir yalan...

Allah'tan korkmaz adamlar, ALLAH RESULÜNÜN TORUNU ZEYNEB KAFESLERE KONULARAK SOKAK SOKAK YABANİ BİR HAYVAN GİBİ TEŞHİR EDİLMEDİ Mİ? Hepiniz bunu sadece seyretmediniz mi? Bu mudur değer?

Her şeyleri yalan bunların...

Neyse, konuya dönelim ve o soruyu bir daha soralım: NİSÂ 3. AYET HANGİ KARANLIĞI AYDINLATIYOR, HANGİ İHTİLAFI ÇÖZÜYOR VEYA HANGİ YARAYA MERHEM OLUYOR?

Allah'a yemin ederek söylüyorum, tarih boyunca bu ayete bu soruyu soran HİÇ KİMSE OLMAMIŞ... Olan olmuşsa da sesi bize ulaşmamış... Kimsenin yara-mara umurunda değil. Bu ayete sadece ve sadece ERKEĞİN ŞEHVETİNE ÇÖZÜM gözüyle bakılmış ve bütün tefsirler, fıkıhlar ona göre yapılmış. Ayet buna göre eğilip bükülmüş, kelimeler buna göre anlamlandırılmış, içtihatlar buna göre yapılmış.

Konu gayet açıktır ve merkezde kesinlikle ve kesinlikle YETİMLER vardır. Konu erkeğin şehvetine çözüm değil YETİMLERE BİR ÇÖZÜMDÜR.

Ne kadın ne erkek, meseleye asla ve asla şehvet açısından değil YETİM açısından bakacaktır. Ayetin bunu söylediği o kadar ortadır ki adeta kör göze parmak sokmaktadır.

Merkeze YETİM alınırsa bu meseleden "şehvet" gibi yan bir konu çıksa bile mümin erkekler ve mümin kadınlar o kapıyı sonuna kadar açmalı değil, zerre şehvet sızmasın diye sonuna kadar kapatmalıdır.

Kör mü bu insanlar da şart cümlesi وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامٰى böyle olan bir cümlenin şartını bırakıp da sadece cevabına hem de tahrif ederek sarılıyorlar?

Bu davranış kalıbı kesinlikle YAHUDİ'NİN davranışıdır, bunu göremiyorlar mı?

Şart fiilini hiç görmesek bile cümledeki kelimelere ne mana verilirse verilsin cümle *"EĞER YETİMLER HAKKINDA..."* diye başlamıyor mu?

Ayetin öncesi YETİMLER demiyor mu?

Bir mümin bunları gördükten sonra YETİM-METİM DİNLEMEDEN İKİNCİ, ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ evliliği nasıl sorar, nasıl bunu şehvete indirger? Aklım almıyor.

NİSÂ 3. AYET *'TEADDÜDÜ ZEVCAT'* AYETİ DEĞİLDİR, DEĞİLDİR, DEĞİLDİR, DEĞİLDİR, DEĞİLDİR... NİSÂ 3. AYET "YETİMLERE SAHİP ÇIKMA, ONLARI KORUMA, ONLARI SAHİPSİZ BIRAKMAMA, ONLARA KOL-KANAT GERME, ONLARI BAŞ TACI ETME" AYETİDİR.

İstediğin kadınla ve şehvet dışında hiçbir haklı sebebe dayanmadan dörde kadar evlenip kadınları şehvet sırasına sokma ayeti hiç değildir.

Konu YETİMDİR... Yetimlerle alâkası olmayanlar dağılabilirler çünkü onlarla alâkalı bir şey yoktur.

İyi ama resul 13 kez evlenmiş, aynı anda 9 tane karısı olmuş, büyük sahabeler de dörde kadar evlenmiş, bu tarih boyunca uygulanmış ve hâlâ da uygulanmakta, buna ne diyeceksin?
Şunu diyeceğim: EĞER HERHANGİ BİRİ (RESUL BİLE OLSA) İKİNCİ, ÜÇÜNCÜ, DÖRDÜNCÜ EVLİLİĞİNİ YETİMLERİ MERKEZE ALARAK YAPMAMIŞSA, AHİRETTE ÇEKECEĞİ VAR.

Eğer ikinci, üçüncü, dördüncü evlilik yapmış tarihteki on yüz milyon kişi yetim hakkından dolayı bunu yapmamışlarsa AHİRETTE ÇEKECEKLERİ VAR.

İki, üç, dört evlilik toplumdaki YETİM SAYISINI ÇOĞALMAK İÇİN DEĞİL, YOK ETMEK İÇİNDİR.

Dört karısı olan bir adam; öldüğünde geride sahipsiz kalmış birçok yetim bıraksın diye değil, YETİMLER SAHİPSİZ KALMASIN DİYEDİR.

Konu “yetim” konusudur, ŞEHVET ile uzaktan ve yakından alâkası yoktur.

Buraya kadar olanlar meselenin psikolojik ve sosyolojik kısmı ile alâkalıdır. Buralarda duygusallık rol oynayabilir. Ama meselenin bundan sonrası HUKUKİ bir konudur ve bu konuda duygu yoktur.

Bu hukuki tarafın anlaşılması için şöyle bir soru soralım: Her toplumda olduğu gibi, örgüsü Kur’an temeline göre olan Müslimlerin toplumlarında da yetimler oldu ve olacaktır... Hangi inanca sahip olursa olsun her toplum yetimlerine sahip çıkmayı daima erdemli bir davranış olarak görür. Yetime sahip çıkmak “Budist, Hristiyan, Yahudi ve hatta ateistler” için bile erdemli bir davranıştır.

Fakat böyle olmasına ve yeryüzünde hiç kimse yetime sahip çıkılmasına karşı olmamasına rağmen İSLAM haricindeki dinlerin ve ideolojilerin tamamının temelinde bu sahip çıkma ya devletin yani meşru otoritenin sırtına ya da bireysel çabalarıyla erdemli davranış gösteren kişilerin kendi şahsi tercihlerine bırakılmıştır.

Bu davranış bir inanç ile TEMİNAT altına alınmamıştır.

Bu yüzden yeryüzündeki hemen herkes yetime sahip çıkılmasını erdemli bir davranış olarak görmesine rağmen yetimlerin sayısı da mağduriyetleri de her geçen gün artmakta ve bu durum toplumların bozulmasında temel etken olmaktadır.

Devletlerin veya bazı özel teşebbüs sahiplerinin kurduğu yetimhanelerle bir yandan onlara sahip çıkar gibi gözükmektedirler ama diğer yandan bu sahip çıkmayı ya yetimi tecrit ederek ya da sahip çıktığı yetime yetimliğini unutturmayacak ortamlar hazırlayarak yapmaktadırlar.

Bu durum yetimhanelerin yetimlere sahip çıkmasına değil, onları toplumdan tecrit etmesine dönüşmektedir. Öte yandan "YETİM" denilen olgunun bir nevi FARZ-I KİFAYE davranış kalıplarında tanımlanmaya çalışılması toplumun tüm bireylerinin yetim hakkında KOLLEKTİF bir akla sahip olmamasına yol açmaktadır.

Bundan dolayı yetime sahip çıkmak herkesin değil bazılarının hatta sadece hâli vakti yerinde olanların bir davranış kalıbı olarak anlaşılmaktadır.

Bunun yanında 'YETİM' kelimesine getirilen tarifler hem toplumsal temeli bambaşka bir zemine taşımış hem de yetim hakları HUKUKUNUN hiçbir zaman esaslı bir temeli olmamasına yol açmıştır.

Hoşumuza gitsin veya gitmesin, görülsün veya görülmesin ne Müslümanların oluşturduğu hukuki düzlemlerde (mezheplerde) ne de Müslümanlar harici oluşturulan hukuki düzlemlerde "YETİM HAKKI HUKUKU" diye bir hukuk vardır. Yani bu durum yasal bir zemine sahip değildir. Yetime sahip çıkmak sadece ve sadece "ERDEMLİ BİR DAVRANIŞ"tır, o kadar…

Yasal bir zemine oturmayan her hak aslında daha baştan haksızlığa uğramış bir haktır.

Bu noktada Nisâ 3.ayetteki şu cümleye bakarak asıl sorulması gereken soruyu soralım (herhangi bir meale bakarak aktarıyorum):

Mehmet Okuyan Meali - (Kendileriyle evlendiğiniz takdirde) yetimlerin haklarını gözetememekten korkarsanız...

Eğer ki M. Okuyan, parantez içinde "*(kendileriyle evlendiğiniz takdirde)"* şeklindeki EKLEME cümlesinin ahirette başına ne işler getireceğini bilse ellerini kırmayı tercih ederdi sanırım... Bu parantez içi cümle ayette yoktur.

Bre adam, şimdi açacağım ağzımı yumacağım gözümü...
"KENDİLERİYLE" sözü "yetimlere" gidiyor...
O zaman şöyle oluyor: YETİMLERLE EVLENDİĞİNİZ TAKDİRDE YETİMLERİN HAKLARINI GÖZETEMEMEKTEN KORKARSANIZ (onlarla değil) HOŞUNUZA GİDEN BAŞKA KADINLARLA (yani yetim olmayanlarla) İKİŞER, ÜÇER, DÖRDER NİKAHLANIN.

Bre Adam, bu ayet yetimlere sahip çıkmaktan bahsediyor sen ortaya "SAKIN YETİMLELERLE EVLENMEYİN." diyorsun.

"Yetimlere karşı adaletsiz davranmaktan korkarsanız onlarla evlenmeyin, başka kadınlarla ikişer, üçer, dörder evlenin." diye bir meal ortaya koyarken azıcık olsun Allah'ın sana verdiği aklı kullanmıyor musun? Yetime adaletsiz davranmaktan korkan; iki, üç, dört kadına nasıl adaletli olacak? Yani *"yetime adaletsiz davranma ama yetim dışındakine adaletsiz olabilirsin"* demek mi bu?

Yahu bre adam, *'KIST'* Müslim'in KARAKTERİNİN ANA TEMELİDİR... Bu sadece yetim karşısında giyilen bir gömlek değildir.

(Nisâ 135) - *Mehmet Okuyan Meali* - Ey iman edenler! Adaleti (titizlikle) ayakta tutan, kendiniz, ana baba(nız) ve yakınlar(ınız) aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kişiler olun! (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin de fakir de olsalar Allah onlara (sizden) daha yakındır. Adalet(ten sapma) konusunda arzular(ınız)a uymayın! (Şahitliği) eğip büker (doğru şahitlik etmez) veya şahitlik etmekten kaçınırsanız, (bilin ki) şüphesiz ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Bu meal sana ait değil mi?

'KIST', bırakın anne-babayı Mümin'in kendi aleyhine bile olsa ASLA VAZGEÇMEMESİ GEREKEN BİR ANA ESAS DEĞİL MİDİR?

Ne demek şimdi... *"Eğer yetimler hakkında 'KIST' SAHİBİ OLAMAYACAĞINIZDAN KORKARSANIZ..."* Bu cümle ne demek?

Arkadaşlar eğer bu cümle bu adamların dediğini diyorsa cümlenin cevap cümlesinin *"İki, üç dört kadınla evlenin."* şeklinde değil şöyle gelmesi gerekirdi:

"EĞER YETİMLER HAKKINDA ADALETSİZLİK YAPMAKTAN KORKARSANIZ..." (Bu şart cümlesidir)

"TUU SİZİN YÜZÜNÜZE, YETİMLERİNE ADALETİ SAĞLAMAYANLAR YERİN DİBİNE BATSIN." (Bu da cevap cümlesi)

İşte böyle olması lazım.

"Yetimlere haksızlık yapmaktan korkarsanız gidin iki, üç, dört kadın alın." İyi tamam böyle yapınca yetimler adalete mi kavuşuyor?

Peki YETİM gibi çok hassas bir konuda adaletsiz olmaktan korkan adam en az onun kadar hassas olan KADIN konusunda adaletsizlik yapmaktan niye korkmasın da gidip 2, 3, 4 alsın?

Yoksa bu *'KIST'* denilen şey sadece yetimlere adaletsiz olmak için mi var, başka yerde lazım değil mi?

(Bu günlük bu kadar olsun, mevzu çok uzun ve derin)

Kusursuzluk sadece Âlemlerin Rabbi Allah'ın olabileceği bir şeydir.

الحمد لله رب العلمين

Ramazan Demir
24.01.2023

بسم الله الرحمن الرحيم

İKİ, ÜÇ, DÖRT KADIN ALMA MESELESİ (2)

Kendimi ne kadar zorlasam da toplumun tüm katmanlarını kapsayan ve anlaşılması başka birçok konunun anlaşılmasına bağlı *'teaddüdü zevcat'* meselesini her yönüyle bu platformda ortaya koymam mümkün değil. Ayrıca konu sadece eşi ikinci, üçüncü veya dördüncü defa evlenmiş veya evlenecek kadınları ilgilendiren bir konu değildir. Genel olarak mümin kadınlar çok evlilik meselesini kendileri için bir tehdit, bir hak mahrumiyeti veya aşağılanma duygusu içinde değerlendirmekte, mümin erkekler ise bunu bir imkân olarak değerlendirmektedirler. Oysa bir önceki yazıda değindiğim gibi konunun merkezinde ne kadın vardır ne de erkek. Hele konunun şehevi duygularla hiç mi hiç alâkası yoktur. Konun merkezinde YETİMLER vardır. Bu merkez dikkate alınmadan meselenin anlaşılması mümkün olmadığı gibi hem kadın hem de erkek açısından konu bir SUİİSTİMAL kapısı olacaktır, nitekim zaten öyle olmuştur.

Şimdi burada "Eşi ikinci defa evlenmiş kaç kadın var?" diye bir soru sorsam gelecek olan cevap (yüzde yüz emin olmasam bile yüzde 99.9) "hiç kimse" olacaktır. "Daha önce 2, 3, 4 evliliği aynı anda yapmış kaç erkek var?" diye sorsam (yüzde 99.9) cevap yine "hiç" olacaktır.

Ne kadar tuhaftır ki bu meseleyi gündem edenlerin aslında böyle dertleri yoktur. Yani *'teaddüdü zevcat'*ı eşi 2, 3, 4 eşli olan kadınlar veya dört eşi olan erkekler gündem yapmamaktadır. Zaten hepsi bir eşli olan ya da hiç evlenmemiş olanlar bunu gündem yapmaktadırlar. Gündem yapanlar da ayetin etrafında dolanmalarına rağmen ayete hiç bakmamakta, tam tersi zaten ayete bakmadıkları için ortaya çıkan saçma uygulamalara bakmaktadırlar.

Olaya taraf olanlar da olaya karşı olanlar da NİSÂ 3. ayete baktıklarında gözlerinde canlanan şey sadece "yatak odasıdır".

Neredeyse başından sonuna merkezinde YETİMLER olan Nisâ 3.ayette anlatılan onca mesele hiç görülmemekte hatta hiç merak edilmemektedir.

Hayatlarındaki en önemli şey "yatak odalarının dizaynı" olan insanların Nisâ 3. ayeti yatak odalarının AKSESUARI gibi algıladıkları yadsınamaz bir olgu olarak önümüzde durmaktadır.

'Teaddüdü zevcat' meselesini şu an Müslümanların yaşadığı kapitalist tabanlı hayatın herhangi bir yerine olumlu veya olumsuz olarak monte etmeye kalkışmak saçma ötesi bir şeydir.

Bunları geçerek meselenin bir önceki yazıda yarım bıraktığım hukuki boyutuna gelince, yetimlere sahip çıkmanın kişilerin vicdanlarına bırakıldığı bu toplumun o hukuku anlayabilmeleri için gerekli olan TAKAT'ın olmadığı ortadadır.

Yüce Allah'ın kitabındaki hukukların tamamının temelinde sadece GÖNÜLLÜLÜK vardır. Metazori bir şekilde hukuka uyanların İslam'daki karşılığı "mümin" değil "münafık"tır.

“YETİMLERİ hayatın neresinde ve ne kadar yakın ve ne kadar uzak tutacağız?” şeklinde bir soru sorulduğunda günümüz EN MUTTAKİ Müslümanın vereceği en ileri cevap “Ona evladımız gibi davranacağız.” şeklinde olacaktır. Bu noktada bu en muttaki akıl yetimhaneden bir yetimi alıp evine getirmeyi, onu büyütüp beslemeyi, ona güzel bir gelecek hazırlamayı en uç davranış olarak alacaktır.

Ama hem bu cevabı veren hem de olayı bu şekilde betimleyen bu en muttaki akıl bunu söylerken ve hatta bu davranışı yaparken asla olayın HUKUKİ boyutunu değil sadece KENDİ DUYGULARINI temel alacaktır. Söylediği bu şeyin her yönüyle düşünülmediği de ortadadır. Çünkü bir yetimi alıp evin içine sokmak sadece onun duygusal tatmini olmaz, olamaz.

Diyelim ki bu en muttaki akıl, bir veya birkaç tane yetimi alıp evinin içine soktu, onları büyüttü, güzel bir gelecek verdi... Bu en muttaki aklın KENDİ ÇOCUKLARI olmasa bu güzel bir şeydir ama YA KENDİ ÇOCUKLARI?

Haydi biraz daha uç düşünelim, bu en muttaki akıl zengindir, hâli vakti yerindedir ve o yetim/ler daha rüştüne ermeden kendisi ölüverdi, o zaman bu yetime ne olacak?

İslam’da “EVLATLIK” denen bir müessese de yoktur ki o yetim bu zengin muttakinin geride bıraktıklarından hak sahibi olsun.

Yetimhaneden bir yetimi alıp evine sokan kişi bir gün sonra öldüğünde ne olacaktır? Yetim tekrar yetimhanenin yolunu mu tutacaktır?

Ölümsüzlük üzerine kurulu “yetimlere sahip çıkma duygusallığı” Kur’an’ın hedef olarak gösterdiği bir davranış kalıbı değildir.

Bu boyutsuzluğun üzerine bir de “YETİM” kavramına getirilen dar kalıplı tarifler eklenince olay büsbütün çığırından çıkmakta ve yetimlere sahip çıkma ile sokak kedilerine sahip çıkmak aynı davranış kalıbında birleşmektedir.

Kaldı ki günümüzde yetimlere sahip çıkmanın sadece bu minvalde anlaşılması yetimlerin sayısını azaltmamış tam tersi çoğaltmıştır.

“Yetim kimdir?” diye bir soru sorulduğunda kafalarda canlanan şey annesi-babası olmayan, birinin saçını okşamasına muhtaç, güzel şeylere uzaktan bakan, bir köşeye sinmiş zavallı zavallı bakan çocuklar anlaşılmaktadır. Yani tam bir sokak kedisi portresi…

İslam’ın önerdiği tüm düzenlemeler Müslim bir toplumun SÜR-DÜ-RÜ-LE-Bİ-LİR-Lİ-Ğİ içindir. Yoksa duyguları tatmin için veya duygusal anaforlar yaşanması için değildir. Konu “evliliklerin devamlılığı” kadar basit ve sıradan değildir.

Merkeze “kadın-erkek ve çocuklardan” oluşmuş bir aile alın ve yetimi bu aileye ne şekilde sokacağınıza dair bir sistem geliştirin, sonuç ne olacaktır?

Eğer bu aile, kadın-erkek ilişkisini yatak odasının mahrem duvarlarını ölçü alarak kurmuşsa zaten iş baştan yanlış demektir. Eğer bu aile sahip oldukları çocuklarını HUKUKİ BİR BİREY

olarak kabul edip içselleştirmemişse zaten mesele baştan yanlış demektir. Hayata bu gözle bakanların her konuda yanlış yapacağı bellidir.

Bu noktada bu aile ile hiçbir kan ve nesep bağı olmayan YETİM o ailede HUKUKİ bir birey değil, daima bir SIĞINMACI olacaktır. İslam şuna da izin vermemektedir. Bu ailedeki kadın ve erkeğin o yetimi kendi varlıklarından hak sahibi kılmalarına İslam (eğer çocukları, anne, baba, kardeşleri varsa) izin vermemektedir.

İslam'ın önerdiği aile müessesinde çocuk olduktan sonra her şey baştan sona değişmektedir. Çocukları olana kadar "evlilik" denen müessesenin %50'si kadın %50'si erkektir ama çocuk olduktan sonra bu müessesenin %98'i çocuktur, diğerlerine düşen sadece %1'dir.

"İşte bu durumda olan bir aileye yetim çocuk ne şekilde monte edilecektir? Monte edildikten sonra bunun sürdürülebilirliği nasıl sağlanacaktır?" sorusu yatak odalarından ta toplumların meydanlarına kadar uzanan tüm müesseseleri yeniden düzenleyen bir sorudur.

İslam "YETİMHANE" denen olguyu KESİNLİKLE TANIMAMAKTADIR. İslam, yetimhanesi olan bir toplumu dağları yerinden oynatsalar, yetimlerin önüne dünyaları serseler bile MÜSLİM bir toplum olarak görmemektedir.

Yetimhaneler, yetimleri gözümüzün önünden çekip vicdanen bizi rahatsız etmesinler diye vardır.

Yaşadığımız bu toplumda yetimhanelerin, sokak köpeklerini daha iyi bakım görsünler diye topladıkları merkezlerden işlevsel açıdan hiçbir farkı yoktur.

Kaldı ki biraz önce de dediğim gibi İslam'ın YETİME getirdiği tanım "annesi babası olmayan çocuk" değildir.

Mesela yine Nisâ suresinin 127. ayetinde يَتَامَى النِّسَاءِ *(yetâmâ-nnisâ-i)* böylesi bir ifade geçmektedir. "KADINLARIN YETİMİ"

'Yetim' kelimesine yüklediğimiz dar çerçeveli anlam hem Kur'an'daki "yetim"le ilgili ayetlerin hem de Nisâ 3. ayetin hiç ama hiç anlaşılmamasına neden olmaktadır.

'Yetim' kelimesinin tanımını biraz erteleyerek Nisâ 3. ayetin İRABINA baktığımızda aslında konunun genel çerçevesi zaten belli olmaktadır.

Dün dediğim gibi Nisâ 3. ayete bakanlar cümlenin sadece CEVAP kısmına bakmaktadırlar. Biz de o kervana katılıp meseleye ilk önce CEVAP cümlesinden başlayalım. İrablarda cevap cümlesi için şunlar denmiştir:

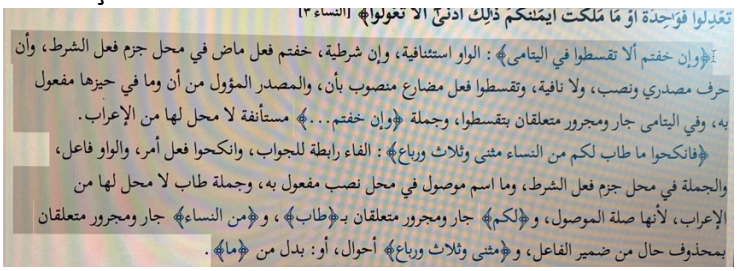
تعدلوا فواحدة أو ما ملكت أيمانكم ذلك أدنى ألا تعولوا﴾ [النساء ٣]

﴿وإن خفتم ألا تقسطوا في اليتامى﴾ : الواو استئنافية، وإن شرطية، خفتم فعل ماض في محل جزم فعل الشرط، وأن حرف مصدري ونصب، ولا نافية، وتقسطوا فعل مضارع منصوب بأن، والمصدر المؤول من أن وما في حيزها مفعول به، وفي اليتامى جار ومجرور متعلقان بتقسطوا، وجملة ﴿وإن خفتم...﴾ مستأنفة لا محل لها من الإعراب.

﴿فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنى وثلاث ورباع﴾ : الفاء رابطة للجواب، وانكحوا فعل أمر، والواو فاعل، والجملة في محل جزم فعل الشرط، وما اسم موصول في محل نصب مفعول به، وجملة طاب لا محل لها من الإعراب، لأنها صلة الموصول، و﴿لكم﴾ جار ومجرور متعلقان بـ﴿طاب﴾، و﴿من النساء﴾ جار ومجرور متعلقان بمحذوف حال من ضمير الفاعل، و﴿مثنى وثلاث ورباع﴾ أحوال، أو: بدل من ﴿ما﴾.

Bu iraba göre;
Şartın cevabı ... فَانْكِحُوا
Mefulü bih (ismi mevsul) ... مَا
Sıla cümlesi (irabtan mahalli yok) ... طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ
Hal/ler veya bedel/ler ... مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ

Türkçe çekimli, Arapça bükümlü bir dildir. Bu iki dildeki cümle dizilimi birbirinin tam tersidir.

Bu yüzden cümleler Türkçeye aktarılırken önce en sondan başlanır. Bize öyle yapıp cümlede HAL veya BEDEL olan kelimelerin cümledeki konumlarına bakalım.

Bir kelime veya cümle, cümle içinde HAL ögesi olursa hemen şu sorulmalıdır: KİMİN HÂLİ?

Bu noktada hâli tespit edilen kelimeye *'ZİL HAL'* denir.

Cümledeki مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ bu ifadeler ister hal olurlarsa zil hal olan kelime النِّسَاءِ kelimesi olmaktadır. Bu durumda bu ifadeler Türkçeye şöyle aktarılmalıdır: İKİŞER, ÜÇER, DÖRDER HALDE/DURUMDA OLAN KADINLAR.

Eh, elbette ki bu cümle "İkişer, üçer, dörder haldeki kadınlar da ne demek?" gibi bir soru çıkaracaktır. Bir kadın nasıl olacak da "ikişer halde" olacak?

Yukarıdaki Arapça irabta *'EV BEDELÜN MİN (MA)'* diyerek bu ifadelerin ism-i mevsul'den yani *'MA'*dan bedel olabilecekleri söylenmişti. Bu durumda ortalık daha da bir karışık hale gelmektedir.

'Mübdelün minh' olan kelimeyi kaldırıp yerine bedellerini koyduğumuzda şöyle bir mana çıkmaktadır: "NİKAHLAYIN İKİŞERİ, ÜÇERİ, DÖRDERİ."

Bir de şöyle bir durum vardır: "NİKAHLAYIN" ve "NİKAHLANIN", bu ikisi aynı anlamı vermemektedir. "Nikahlayın" denirse bu "kendiniz nikahlanın" değil, "onları nikahlayın". YANİ "ONLARI BİRBİRLERİYLE nikahlayın" gibi bir anlam çıkmaktadır.

Yani "Kadınları ikişerli, üçerli, dörderli halde (birbirleriyle) nikahlayın."

Mesela daha iyi anlaşılsın diye içinde *'Nikah'* kelimesinin geçtiği başka yerlere bakalım:

Nûr 24/32
وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِيْنَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَّائِكُمْ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَّاءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ
Veenkihû-l-eyâmâ minkum ve-ssâlihîne min 'ibâdikum ve-imâ-ikum in yekûnû fukarâe yuġnihimu(A)llâhu min fadlih(i) va(A)llâhu vâsi'un 'alîm(un)
TDV meali - Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden elverişli olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir.

Aynı emir burada "NİKAHLANIN" değil "NİKAHLAYIN" olarak anlaşılmış ve bu nikahlama işinin emredilenler kişilerle değil de başkası ile olduğu anlaşılmıştır.

Oysa madem Nisâ 3. ayette *'FENKİHU'* kelimesine "KENDİNİZ NİKAHLANIN" anlamı verilmiş aynı ifadenin burada da geçerli olması gerekmektedir.

Bu ayetteki *'VAV'* irablar açısından *'vav-ı maiye'* olarak alınmış. Oysa bu tür İLSAKLARDA *'vav-ıı maiye'*den daha çok *'İLE'* harf-i cer'i veya *'Bİ'* harf-i cer'inin kullanılması gerekirdi, kaldı ki madem Nisâ 3. ayette kelime mefulünü direkt almıştır burada da iki tane meful almıştır bu durumda *'VAV'* yerine *'Bİ'* ve *'İLE'* olması daha anlaşılır olurdu. Ben "olmaz" demiyorum, keyfiliğe dikkat çekmek istiyorum.

Ayetteki *'TABE'* fiilinin faili *'EN NİSA'* kelimesidir, fiilin müzekker gelme sebebi şudur: EĞER MÜENNES BİR FAİL İLE FİİL ARASINA YABANCI BİR KELİME GİRERSE FİİL MÜZEKKER DE GELEBİLİR MÜENNES DE GELEBİLİR.

Nûr 32. ayete verilen meallere göre ortaya şöyle bir anlam çıkmaktadır: "CARİYELERİ KÖLELER İLE EVLENDİRİN."

Ayetteki *'MİNKUM'* ifadesini ne yapacağız? "SİZDEN OLAN CARİYELERİ..." Meal yazarlarının ve tefsir yazarlarının yaptığı gibi "İÇİNİZDEN" anlamı mı vereceğiz?

Tamam, "İÇİNDEN" anlamı verelim... "İÇİNİZDEN" derken nasıl içlerinden olacak? Cariye ya pazardan satın alınmıştır ya da savaşta ele geçirilmiştir, "İÇİNİZDEN" nasıl olacak?

"BİRBİRİYLE" anlamı da verilemez çünkü *'vav-ı maiye'*lerde ATFETME imkânı olmayacak iki kelime arasında *'vav-ı maiye'* durur.

Bunun yanında *'MİNKUM'* ifadesi açığa çıkmadan devamına da anlam verilemez çünkü *'MİNKUM'* ifadesi *'EYAME'* ifadesinin SIFATIDIR.

"Bana mavi kitabı ver." dediğimde her kitaptan değil MAVİ kitaptan bahsediyorum demektir. Eğer siz bana herhangi bir kitap verirseniz benim istediğimi bana vermemiş olursunuz. Bu durumda her *'EYAME'* değil, *'MİNKUM'* olan *'EYAME'.*

Dahası *'İBADİKUM'* ifadesinden de "HER *'İBAD'*" değil, "SİZİN OLAN *'İBAD'*" anlamı çıkar.

(Ben de tam asılacak adamım ha... Adamların cariyelerini, kölelerini ellerinden almakla kalmıyor bir de adamları 2, 3, 4. eşten edecek sözler söylüyorum... Ölümüme susadım galiba... Çünkü bu adamların ellerinden Kur'an'ı alın sesleri çıkmaz, Allah'ı alın yine sesleri çıkmaz ama cariye ve kölelerine dokunursanız savaş çıkarırlar.)

Bir de ayete verilen meallerden şöyle bir şey çıkmıyor mu?
"Kadınlardan 2, 3, 4 nikahlayın eğer adaleti sağlayamamaktan korkarsanız bir tanesi veya *'meleket eyman'* nikahlayın." Şu üsluba bakar mısınız, sanki "tezgâhtan domates seç" deniliyor.

Orada "ADALETLİ olmaktan korkarsanız…" değil, "ADALETSİZ OLMAKTAN…" deniliyor... Tabi arada boşluklar oluşuyor onları da müfessirler dolduruyor...اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ bu cümlede *'FİHİNNE'* diye bir kelime olması lazım, o yok...

“EĞER ADALETSİZ OLMAKTAN KORKARSANIZ...”
Ne konuda adaletsiz olunmaktan korkulacak, o belli değil... Hah, bu durumda sevgili müfessirlerimiz “ONLARIN ARASINDA “ifadesini bulup çıkarıyorlar.

‘FE VAHİDETEN’ ... Peki bundan ne anlaşılacak?
Bu sayılar [daki eşler] ya da daha fazlası arasında “adaletli davranamayacağınızdan korkarsanız, o zaman tek bir eş...” Yani tek eşlilikten ayrılmayın ya da tek eşliliği tercih edin ve prensip olarak çok eşlilikten kaçının. Çünkü bütün iş, adaletin etrafında dönüp durmaktadır. Dolayısıyla adaleti nerede bulursanız ondan ayrılmayın. İfade ‘fe-vâhidetun’ şeklinde merfû’da okunmuştur ki ‘fe’l-mukni’u vâhidetun’ (Yetinilmesi gereken, tek eştir) ya da ‘fekefet vâhidetun’ veya ‘fe hasbukum vâhidetun’ (Size tek eş yeter) takdirindedir.
“Veya elinizin altındaki [cariye]ler...” Kolaylık konusunda hür tek bir kadın ile herhangi bir istisna ya da sayı kaydı getirmeksizin cariyeler bir tutulmuştur. Bu durum cariyelerin evlilik yaşamıyla ilgili olarak hür kadınlara nazaran daha az sorumluluk gerektirmeleri, daha az sorun çıkarmaları ve daha az masraflı olmaları sebebiyledir. Çünkü onlara az ya da çok vermekte, [yatma günlerini] ayarlamada adaletli olup olmamakta ya da onlara doğum kontrolü yapıp yapmamakta özgürsündür. (İbn Ebî Able [v. 151/768]) ‘men meleket’ şeklinde okumuştur.
“Bu” yani tek eşlilik ya da cariye seçimi, “haksızlık yapmamanıza”, yani meyletmemenize “daha yakındır.” Terazi şaştığı zaman kullanılan âle’l-mîzânu ‘avlen ya da kişi / hâkim haksızlık yaptığında kullanılan mîzânu’l-fulâniâ’ilun ve âle’l-hâkimu fî hukmihî ifadeleri de bu [meyil anlamı]ndandır. Rivayete göre kendisi aleyhinde hüküm veren hâkime bir bedevi, “Bana cevrediyorsun öyle mi!?” anlamında e-te’ûlu ‘aleyye demiş. Hazret-i Âişe’den [v. 58/678] gelen bir rivayete göre …. ifadesini Peygamber (s.a.) ellâ tecûrû (zulmetmemeniz) şeklinde açıklamıştır. Şâfi’î Rahimehu’llāh’dan [v. 204/820] nakledilen “evlâd u ‘iyâlinizi (çoluk çocuğunuzu) çoğaltmamanız için...” şeklindeki tefsir şöyle açıklanabilir: Burada fiil, âle’r-raculu ‘iyâlehû ye’ûluhum (adam evlâd u iyâlini zar zor geçindiriyor) ifadesinden alınmış olmaktadır. Tıpkı -biri, ailesi için harcama yaptığında kullanılan- mânehum yemûnuhum ifadesi gibidir. Çünkü çoluk çocuğu çok olan kişinin onlara bakması gerekir ve bu durumda, helal kazanç ve temiz rızık temin ederken takva sınırlarına riayette zorlanacaktır. Önde gelen âlimlerden, Fıkıh imamlarından ve müçtehitlerin reislerinden biri olan Şâfi’î Rahimehu’llāh gibi bir zatın sözü, doğru ve sahih bir anlamla yorumlanmasını ve kendisi hakkında “[Onun söylediği manayı aslında if’âlden] fiili [ifade etmektedir, ama o bu] nu -şeklinde tahrif etmiştir” şeklinde bir su-i zan beslenmemesini hak etmektedir. Ömer (r.a.)’dan rivayet edilen bir söz vardır: “Hayra yorma imkânı bulduğun sürece kardeşinin ağzından çıkan sözler hakkında su-i zan etme.” Bu konuda Şâfi’l-’ayyi min kelâmi’ş-Şâfi’iyyi (Şâfi’î’nin Sözlerinden Dilsize Şifa) isimli kitabımız Şâfi’î Rahimehu’llāh’ın Arap dilinde, böyle bir manayı gözden kaçırmayacak kadar yetkin, çaplı bir kişi olduğuna delil olarak yeter. Fakat âlimlerin farklı yol ve yöntemleri vardır, Şâfi’î de bu kelimenin tefsirinde kinaye üslubunu kullanmıştır.
Şayet “Mehri verilen kadınlarla ilgili şeyler cariyeler için de söz konusudur [Yani hür kadınlar çocuk sahibi olduğu gibi cariyeler de çocuk doğurdukları halde, cariyeye ayrı ev açıp onunla cinsel ilişki yaşadıktan sonra] aile yükü nasıl azalmış olur?” dersen şöyle derim: Öyle değil çünkü hür kadınlarla evlenmekteki amaç, çocuk sahibi olmak ve neslin devamını sağlamaktır, cariye ilişkisinde ise böyle değildir. Bu yüzden, cariyenin izni olmaksızın azil [yani doğum kontrolü için orgazm esnasında geri çekilme] yapılabilir. Dolayısıyla, hür kadınlarla evlenmenin aksine cariye ilişkisi, genelde az çocuk olması beklenen bir durumdur. Tıpkı dört kadın yerine bir kadınla evlenmekte olduğu gibi.

Bu, VAHİDETEN, nisâ ise, *'Mesna ve sulase...'*den önce bu ihtimal neden söylenmemiş?

Biraz önce buna dikkat çekmek istedim, cümlenin başı ile sonu farklı tellerden çalıyor.

Cümlenin başında "İKİ" dedi. Bu ne demektir? "Bir eşi var." demektir ama cümlenin sonunda *'FE VAHİDETEN'* deniyor... Bu durumda 2, 3 ve 4. eşi almak isteyen tek eşli olanlara "OTUR EVİNDE BE YA!" mı deniliyor?
O zaman bu ayet 2, 3, 4. eş almanın önünü açan değil, önünü kesen bir ayet olmuyor mu? (Yetimleri hiç saymasak bile)

Şimdi şöyle yapılıyor... *'FENKİHU'* diyerek emir verdi ama devamında ise bir emir yok sadece *'FE VAHİDETEN'* dendi. Bu yüzden bir alma emri yok ama 2, 3, 4 alma emri var... (ne güzel)

Oysa اِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً bu cümle de şart cevap cümlesi ve cevap fiili HAZFEDİLMİŞ…

Peki, cevap fiilini nasıl bulacağız? Ee, öncesinde hangi emir fiil varsa o fiildir. Öncesinde ise *'FENKİHU'* ifadesinden başka emir fiil yok yani bu durumda *'EN LA TADİLU (FENKİHU) VAHİDETEN'* oluyor, yani basbayağı "2, 3, 4 almaya kalkışmayın, oturun oturduğunuz yerde, adam olun!" deniyor...

Bu sayılarda öyle ince bir ayrıntı var ki o ayrıntı görülmez ise hiçbir şey açığa çıkmıyor.

Bu dediklerimizin hepsi "EĞER MERKEZDE YETİMLER OLDUĞU GÖZ ARDI EDİLİRSE BÖYLE OLUR." anlamındadır.

Yani meseleye müktesebatın ölçüleri ile yaklaşsak bile yine de 2, 3, 4. eş almanın önü açılmıyor TAM TERSİ KAPATILIYOR ama HARAM da kılınmıyor. NEDEN? İşte cevaplanması gereken asıl soru bu... Yani ayette 2, 3, 4. eş almanın önü açılmıyor, kapatılıyor. Peki madem öyledir neden bu açıktan açığa yasaklanmadı da şart-cevap cümlesine bağlandı?

"NEDEN AÇIKTAN AÇIĞA YASAKLANMADI?" sorusunun cevaplanması içinse meseleye yatak odasını merkeze alarak değil, YETİMLERİ merkeze alarak yaklaşılması gerekmektedir.

Meseleye yetimleri merkeze alıp yaklaşmak içinse ÖNCE "insan", SONRA "kadın-erkek", SONRA "evlilik", SONRA "aile", SONRA "hukuk", SONRA "yaşama gayesi", SONRA "ahiret inancı", SONRA "maddiyat", SONRA "kolektif mümin akıl", SONRA "toplum", SONRA "yetim" tanımlamalarının KUR'AN'A göre yapılması gerekmektedir.

Başlangıç noktası 'Fİ'L YETAMA'…

Kusursuzluk sadece Âlemlerin Rabbi Allah'ın olabileceği bir şeydir.

الحمد لله رب العلمين

Ramazan Demir
25.01.2023

RAMAZAN DEMİR
07.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (1-Giriş)

MUKADDİME

Kur'an'ı baştan sona ilk defa tefsir edenin ve böylelikle çağlar boyunca devam eden tefsir geleneğini başlatanın Ebü'l-Hasen Mukātil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî (ö. 150/767) olduğu söylenmektedir. Hacim olarak oldukça mütevâzî olan bu ilk tefsirle başlayan süreç günümüze kadar devam etmiş, sonuçta sayıları yüz binleri geçen devâsâ bir tefsir müktesebâtı oluşmuştur. Yazılan tüm tefsirler birinin belli bir yere kadar getirdiği araştırmayı kaldığı yerden devam ettirerek yapılandırılan bir temel üzerine değil 'diğerlerinin yanlış, kendisinin doğru' olduğu zannıyla yapılandırılan bir temel üzerine binâ edilmiştir. Yani her tefsir müellifi en doğru tefsir olma iddiası ile tefsirini yazdığı için Kur'an hakkında biri diğerini nakzeden birçok tefsir ortaya çıkmıştır. Hem geçmişte hem de günümüzde insanların büyük çoğunluğu İslâm'a dâir inançlarını direkt olarak Kur'an'dan değil biri diğerini nakzeden böyle tefsirler üzerinden edinmiştir.

Bu tefsirlerin tamamı uzlaştırılması mümkün olmayacak şekilde biri diğerini nakzedecek neticelere ulaşmış olsa da yöntem (usûl) olarak hepsi birbirinin aynısıdır denebilir. Bütün tefsirlerin ana yapısını oluşturan şey kelimelere anlam belirlemede de vazgeçilmez kabul edilen rivâyetlerdir. Hatta öyle ki tamamen birbirine zıt olan görüşlerin temelinde bile aynı rivâyetler vardır. Yani her konuda ihtilâf eden tefsirciler Kur'an'ın rivâyet üzerinden anlaşılması gerektiği husûsunda tam bir ittifak hâlindedirler. İster rivâyet temelli ister dirâyet temelli olsun tefsirler dâima rivâyetler merkeze alınarak hazırlanmıştır.

Başlangıcı çok eskilere dayansa da çok da uzak olmayan bir geçmişte başlayan Kur'an'a meâl yazma geleneğinde de durum tıpkı tefsirlerde olduğu gibidir. Meâl müelliflerinin her biri de en doğru meâli yazma iddiası ile eline kalemi almış, sonuçta yine biri diğerini nakzeden binlerce meâl ortaya çıkmıştır. Sadece Türkçe yazılan meâl sayısının üç yüz elliye yakın olduğunu göz önüne aldığımızda diğer dillerdeki meâllerin sayısının ne kadar çok olabileceğini tahmin etmek hiç de zor değildir.

Tüm meâller ve tefsirler "Kur'an'ın daha iyi ve daha doğru anlaşılmasına hizmet etmek" iddiası ile kaleme alınmıştır. Böylesine güzel bir iddia üzerinden hareket edilmiş olunsa bile sonuçta âyetler üzerine biri diğerinden farklı şey söyleyen onlarca hatta yüzlerce meâl ve tefsir ortaya çıkmıştır. Bu da Kur'an'ı meâller ve tefsirler üzerinden anlamaya çalışan sıradan insanın onu hakkıyla anlamaya gücünü yetiremediği ve birçok seçenek arasından hangisinin daha doğru olduğuna karar vermek zorunda kaldığı zor bir süreci yaşatmıştır.

Sıradan insanın Kur'an'ı anlamak için meâllere ve tefsirlere başvurmasının sebebi Kur'an'ı kendi başına anlayacak ilmî yeterliliğe sâhip olmamasıdır. Hangi meâlin ve tefsirin daha doğru olduğunu tespit etmek ise ileri derecede ilmî yeterlilik gerektirmektedir. Bu noktada sıradan insanın meâl ve tefsir seçimi ilim ve bilgi üzerinden değil başka sâikler üzerinden olacaktır ve nitekim her zaman da böyle olmuştur. Genel halk kitlesi geçmişte de günümüzde de kimin rüzgârı kuvvetli esiyorsa o yöne savrulmuştur. Ne yazık ki sıradan insanın İslâm'a inancı her zaman çoğunluk, siyâsî etki, söylem güzelliği, sunum kalitesi, tavsiye, iknâ, peşin kabul ve ön yargılar üzerinden oluşmuştur ve bu hâlen böyledir. Aslına bakılırsa sıradan insanın sırtına bunlardan daha fazlasını yüklemek haksızlık olacaktır. Sıradan insan her zaman için birtakım yanlışları görse de doğrusunu ortaya koyacak kudrette olmadığını bildiği için kendisine sunulana 'râzı' olan insandır, yani boyun büken insandır.

Öte yandan sıradan insanlardan biri olmamak, yanlışa boyun bükmemek, kendi kaderini eline almak kolay bir şey değildir çünkü her şeyden önce içinde yaşanılan toplumun değer yargılarına, Kur'an hakkındaki peşin kabullere kısacası tüm anlayışlara karşı çıkmak yani sıra dışı olmak gerekmektedir. Fakat sıra dışı olmak tek başına, Kur'an'ın ne olduğunu, âyetlerin ne söylediğini anlamaya yeterli olmamaktadır. Sıra dışı olma uğruna Kur'an'ı direkt anlamak için elde edilen ilmî yeterlilik bile kişiyi bir yere kadar götürmektedir. Çünkü geçmişten gelen ve günümüzde de yazılmaya devam eden bu kadar meâl ve tefsir içinde bir âyetin "ne dediğini" anlamaktan ziyade "ne demediğini" anlamak daha çok önem kazanmaktadır. Kaldı ki en doğruyu tespit etmek, hepsi de doğru olma iddiasındaki birçok seçeneğin tek seçeneğe indirilmesi ile mümkündür.

Kabul etsek de etmesek de yaşadığımız şu ân geçmişten gelen birikimler üzerine inşâ edilmiştir ve edilmektedir. Eşyâ olsun veya düşünce olsun fark etmez; bir şeyin son durumunun tam anlaşılması o şeyin son duruma gelirken geçirdiği aşamaların veya süreçlerin bilinmesi ile mümkündür. Çünkü her şeyi 'geçmiş' şekillendirmektedir. Fakat bunun böyle olması geçmişin doğru olduğu anlamına gelmez. Pekâlâ yanlış bir oluşum insanların büyük çoğunluğu tarafından doğru kabul edilmiş olabilir hatta hep uygulanıp binlerce yıldır yapılagelen bir şey de olabilir ama bunlar asla 'doğru' olmanın ölçüsü değildir. Bu yönüyle söz konusu Kur'an olunca bir şeyin doğruluğu asla insanların onu kabulü üzerinden veya yüzyıllardır insanların anlayıp/anlamayıp uyguladığı/uygulamadığı ölçüler üzerinden olamaz.

Ne yazık ki hem günümüzde hem de geçmişte Kur'an âyetlerinin söylediğinin veya söylemediğinin doğruluğu veya yanlışlığı hep öncekilerin yaptığı çalışmalar ölçü alınarak belirlenmiştir. Hem de bu, sıradan insanlar tarafından değil bizzat müfessirler ve meâl yazarları

yani ulemâ tarafından yapılmıştır. Kur'an'ın "ataların izinden gitmek" şeklinde formüle ettiği bu kör taklit, sıradan insanlar tarafından değil daha çok ulemâ tarafından yapılagelmiştir. Sıradan insan ise güven duyduğu bu tefsir ve meâl ulemâsının izinden gitmiştir. Çünkü sıradan insanın geçmiş bilgisi çok sınırlı olduğu için istese bile Kur'an âyetleri hakkında öncekilerin izini sürüp peşlerinden gitmesi mümkün değildir. Sıradan insan, Râzî ile Vâhidî arasındaki savaştan asla haberdar değildir; Mu'tezile, Mürcie, Kaderiyye, Cehmiyye vs. gibi isimleri de hiç duymamıştır. Hiçbir zaman gündemden düşmeyen Şii, Sünni, Ehl-i Sünnet gibi kavramların içeriğinin ne olduğunu bile bilmemektedir. Tefsir, fıkıh ve mezhep ekollerinin temelini oluşturan geçmişteki olayları ya hiç duymamıştır ya da duymuş olsa bile içeriğini bilmemektedir. Halîfe seçimleri, Cemel ve Sıffin savaşları, hakem olayı, Osman'ın öldürülmesi, Hâricî isyanları, Emevî ve Abbâsî dönemleri -ki bu olayların hepsi dînî fırkaların temelini oluşturan olaylardır- hiç bilmediği konulardır. Bu konulardan insanları haberdar eden ve bu olaylar üzerinden sıradan insanların inancını şekillendiren yine ulemâdır. Sıradan insan Mâtürîdîlik, Eş'ârîlik gibi kelâm yani felsefe ekollerinin ise sadece adını bilmektedir. Üzerinden kamplara bölündüğü "Hanefî, Şâfiî, Hanbelî, Mâlikî" mezheplerinin içeriğinden hiç haberdar değildir. Bu konular üzerinden insanları bölen yine ulemâdır. Yani sıradan insan ataların izinden değil ulemânın izinden gitmektedir. Ataların izinden giden bizzat ulemânın kendisidir.

Sonuçta ataların izinden gitmeyi vazgeçilmez bir gelenek olarak temel almış ulemâ, insanlığın önüne biri diğerini nakzeden, biri diğerinden daha doğru olduğu iddiasında bulunan yüz binlerce tefsir, binlerce meâl koymuştur. Üniversitelerde, medreselerde, tekke ve zâviyelerde "İslâm" denilerek öğretilen şey ataların izinden gitmekle oluşmuş işte bu müktesebattır.

Bu durumla karşı karşıya kalan her mümin, Kur'an âyetleri hakkında araştırma yaparken mecbûren işe âyetlerin ne dediğinden daha çok ne demediğinden başlamak zorunda kalmaktadır. Çünkü anlaşılmak istenen her âyetin çevresinde kendisinin en doğrusu olduğu iddiasında bulunan birçok söylem oluşmuştur. Hatta öyle ki bu söylemler Kur'an'ın kitap değerini, öğreti değerini ve hatta inanç değerini bile tespit eder hâle gelmiştir.

Bu şekilde, etrafında birçok doğrunun(!) olduğu, biri diğerine şiddetle karşı çıkan birçok söylemin geliştiği âyetlerin en meşhurlarından biri de Nisâ sûresi 34. âyettir. Daha doğrusu o âyetteki bir ifadedir. Geçmişte yazılmış tefsirlerin neredeyse tamamında ve günümüzde yazılmış olanların büyük bir kısmında "kadınları dövün" anlamı verilmiş olan وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesi günümüzde kadınların dövülüp dövülmeyeceği tartışmasının ötesine geçerek Kur'an'ın tarihsel bir metin olup olmadığı tartışmalarının nesnesi olmuştur. Kaldı ki

âyetteki وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesine verilen "kadınları dövün" anlamı âyetin kendisi veya Kur'an'daki bağlamları temel alınarak veya Kur'an'ın önerdiği yaşam biçimi temel alınarak ulaşılmış bir anlam olmamasına ve tarih boyunca toplumlar tarafından yapılagelen bir uygulamadan dolayı dayatılan bir anlam olmasına rağmen bu ifade müminlerin Kur'an'a olan inancının yönünü belirleyecek hâle getirilmiştir.

Bizzat kendisi "ataların izinden gitmeyi" temel almış ve oldukça eskiye dayanan bir geçmişi olmasına rağmen günümüzde farklı bir isimle gündeme gelen 'tarihselcilik' söylemleri, Kur'an'daki bu ve başka birçok meseleden yola çıkarak Kur'an'daki âyetlerin bir kısmının geçmişte kaldığını ve günümüzde uygulanmasının imkânsız olduğunu dile getirmektedir. Tarihselci söylemin delil olarak ileri sürdüğü tüm argümanları bu çalışmada ele almak teknik olarak mümkün değildir. Bu çalışma, bir yandan Nisâ 34. âyeti merkeze alarak dillendirilen tarihselci söylemi 'anlama' çabası taşırken diğer yandan tarihselci söylemin kendisine temel aldığı 'geçmiş müfessirlerin' bu âyet ile ilgili söylediklerini anlama çabasını yansıtacaktır. Elbette ki ne geçmişteki müfessirlerin tamamını ne de günümüzdeki tarihselci söylemi dillendirenlerin tamamını bu bağlama taşımak mümkün değildir. Bu yüzden çalışmanın merkezine, tarihselci söylemi günümüzde en ateşli şekilde savunan Prof. Dr. Mustafa Öztürk'ün meâli ve geçmiş müfessirlerin en îtibarlılarından biri olan Fahreddin er-Râzî'nin tefsiri koyulacaktır.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ
فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ
فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

Kocalar, karılarının âmiri / reisi konumundadır. Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta, ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler. İyi kadınlar kocalarına karşı itaatkardırlar. Ayrıca onlar Allah'ın korunmasına yönelik emri uyarınca iffet ve namuslarını korurlar. Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız yuvayı yıkacağından kaygılandığınız karılarınıza gelince, onlara ilkin öğüt verin. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz. Bununla da yola gelmezlerse onlara tokat atabilirsiniz. Ama eğer itaat ederlerse onları cezalandırmak için bahane aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, büyüktür.
(Mustafa Öztürk meâli)

Âyete bu şekilde meâl veren M. Öztürk, âyette geçen وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesine "onlara (kadınlara) tokat atabilirsiniz" mânâsı verdikten sonra yazılı veya görsel olarak bu ifade bağlamında şu tarihselci söylemi geliştirmiştir:

Kur'an günümüzden bin dört yüz yıl önce inmiştir ve doğal olarak potansiyel hedef kitlesi Mekke ve civârındaki toplumlardır. Kur'an'daki tüm emirler, yasaklar, vaatler ve kıssalar

üzerinden verilen dersler ve hikmetler, o toplumlar temel alınarak oluşturulmuştur. Hatta Kur'an'da kullanılan anlatım üslûbu bile o toplumun anlayışlarına göre oluşturulmuştur. Kendi zamanına göre devrim niteliğinde açılımlar getiren Kur'an, hakîkaten ilkel bir anlayışa sâhip Câhiliye Arap insanını çok kısa zamanda dünyanın liderliğine taşımıştır. Fakat Allah resûlünün vefâtıyla beraber Kur'an'ın inme süreci de durmuştur. Ama insanlık durmamış, gelişmeye ve değişmeye devam etmiştir. Kur'an'ın içinde her zaman ve mekânda geçerli evrensel âyetler olmasının yanında tarihte bir daha uygulama alanı bulamayacak olan, günümüze taşınma imkânı olmayan âyetler de bulunmaktadır. Meselâ, köleliğin son derece olağan olduğu bir topluma inen Kur'an, köleliği hepten kaldırmamış, bir realite olarak kabul ettiği köleliğe düzenlemeler getirmekle yetinerek âdeta bir hukuka bağlamıştır. O gün için kölelik hukuku ile ilgili devrim niteliğinde düzenlemeler getiren âyetler, insanlığın gelişerek köleliğin tamamen ortadan kalkmasıyla aktüel değerini yitirmiş, tüm uygulama zeminini kaybetmiştir. Dolayısıyla o âyetler tarihte kalmış uygulamalardır. Yani bir nevi neshedilmiş âyetlerdir. İşte tıpkı bunun gibi, kadının insan dahî sayılmadığı Arap toplumunda kadınlara mîras hakkı tanıması, sınırsız olan evliliği dörde kadar düşürerek keskin bir hat çizmesi gibi düzenlemeler getirmesi de o zamana göre oldukça ilerici bir düzenlemedir. Kocasının yatağını sayısız kadınla bölüşmek zorunda kalan o günün kadınları için evliliğin dörtle sınırlandırılması sevinçle karşılanmıştır ama günümüzde oldukça iyi eğitim alan, son derece geniş sosyal haklara kavuşmuş, ekonomik olarak kocasına tamamen bağımlı olmayan modern kadın için bırakın dört kadını ikinci bir kadın bile tahammül edilemez bir durumdur. Yine bunlar gibi, kaba kuvvet ve güce dayalı sosyal yapıya sâhip o günün Arap toplumları için erkeğin kadına hükmetmesi ve yeri geldiği zaman onu terbiye etme amacıyla sebepli veya sebepsiz onu dövmesi normal bir durumken kişisel gelişimini sağlamak için geniş imkânlara sâhip günümüz modern kadınlarına tek bir tokat atmak bile evliliğin yıkılmasına sebep olmaktadır. O gün toplumlardaki sosyal yapının temelinde güç ve kuvvet varken kadınların kocaları tarafından dövülmeye râzı olmaları son derece normaldi. Fakat günümüzde ne kadını dövmek mümkündür ne de buna ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu âyetler tarihsel yani uygulama zemini kalmamış âyetlerdir.

Aşağı yukarı bu şekilde kendisini ifade eden tarihselci bakış açısı Kur'an'da kölelik, câriyelik veya kadının dövülmesi gibi şeylerin olduğuna ve hatta Kur'an'ın bunlara düzenleme getirip bir hukuka bağladığına dâir ileri sürdüğü en kuvvetli delil hem Kur'an'ın ilk muhâtaplarının hem de onlardan sonraki yüzlerce yıllık süreçte yaşayan Müslüman toplumların pratik tecrübeleridir. Kaldı ki geçmiş âlimlerin hepsinin bu ve daha birçok tarihsel meselede devâsâ

fıkıhlar üretmiş olması da Kur'an'ın bu uygulamalara cevaz verdiğine yeterli delildir. Hatta onların tarihsel söylemine karşı çıkarak "Kur'an'da kölelik yoktur, kadınları dövmek yoktur." diyenlere tarih boyunca yazılmış tefsirleri, oluşturulmuş fıkıhları göstermektedirler. Bu noktada tarihselci söylem hem rivâyetlerin doğruluğundan hem de geçmiş ulemânın yanlış yapmadığından son derece emindir.

Buradan sonrasında bize düşen; tarihselci söylemi dillendirenlerin ve izinden giderek açıklamalarını delil olarak ileri sürdükleri ulemânın Kur'an kelimelerine anlam verirken ne kadar hassas davranıp davranmadığını görüp anlamaya çalışmaktır. Fakat bunu yaparken sadece polemik konusu olan âyetteki وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesini değil âyetin tamamını ele alacağız.

Ramazan Demir

İstanbul, 07.01.2021

ERKEKLER KADINLARIN ÇOBANIDIR

İster Kur'an kelimeleri isterse başka kelimeler olsun her söz kesinlikle bağlamıyla anlam kazanır. Bağlamından koparılan her söz, anlamın değil sûistîmalin konusu olmaktan kendini kurtaramayacaktır. Kur'an'da geçen her kelimenin bağlamı sadece içinde bulunduğu âyette bulunmaz. Kur'an'da geçen her kelimenin kendinden önce ve sonra geçen kelimelerle, kelimelerin oluşturduğu her cümlenin kendinden önceki ve sonraki cümlelerle, cümlelerin oluşturduğu her pasajın kendinden önceki ve sonraki pasajlarla, en nihâyetinde de pasajların sûrelerle ve her sûrenin de diğer sûrelerle bağlamı vardır. Kur'an'dan bir âyeti, âyetten de bir cümleyi, cümleden de bir kelimeyi cımbızlayarak anlamaya çalışmak kesinlikle ilkesiz bir yaklaşım olacaktır. İşte bu yönüyle hangi âyet veya hangi kelime anlaşılmaya çalışılacaksa o kelimenin tüm bağları göz önüne alınmalı ve ona göre kelimenin anlamı tespit edilmelidir.

Fiziksel yapı olarak Kur'an, insan türünün bildiği hiçbir yazılı metne benzememektedir. Yeryüzündeki tüm kitaplar; başı, ortası ve sonu olacak şekilde dizayn edilmiştir. Kur'an ise başı, ortası ve sonu olmayan bir kitaptır. Böylesi bir kitabın 'esbâb-ı nüzul' rivâyetleri üzerinden başı, ortası ve sonu olan bir kitap şekline sokulmaya çalışılması hem beyhûde bir çaba olacaktır hem de Kur'an'ı rivâyetlere mahkûm etmekten başka bir sonuç doğurmayacaktır.

Bu yüzden çalışmamızda, "Şu âyet şundan önce indi, bu âyet bundan sonra indi..." şeklindeki yaklaşım biçimini dikkate almayacağız. Her ne kadar cümle cümle gidecek olsak da her cümlenin Kur'an ile bağını kurmaya çalışacağız. Bu arada bir şeyi daha vurgulama zorunluluğu vardır. Eski-yeni ulemânın hepsi Kur'an'ın ilk hâlinin noktasız ve harekesiz olduğunu, noktalamaların ve harekelemelerin Kur'an'ın inişinden çok sonra başladığını ve bu sürecin 300-400 yıl gibi bir zamanda tamamlandığını bilmekte ve kabul etmektedir. Yine ulemâ, aslı noktasız ve harekesiz olan Kur'an'ın noktalanmasının birbirlerinden farklı şekillerde olduğunu ve hatta bu farklı şekillerden dolayı günümüzde kabul görmüş 20 değişik kıraat olduğunu da kabul etmektedir. Hatta birçok müfessir, yerine göre bu kıraatlerden herhangi birini ve hatta bunların dışında da bazı kıraatleri seçme özgürlüğünü göstermiştir. Türkiye'de kabul gören ve okunan kıraat Âsım b. Behdele (ö.m.745/h.127)'ye atfedilen *Hafs kıraati*dir.[1]

Normal şartlarda yapılması gereken, Kur'an'ın ilk hâlinin yani noktasız ve harekesiz hâlinin temel alınmasıdır. Sonradan oluşturulmuş kıraatlerin ve müfessirlerin bu kıraatler üzerinden

[1] Aslına bakılırsa Türkiye'de okunan kıraat kısaca *Ali el-Kārî* olarak bilinen ve geçimini mushaf yazarak sağlayan *Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kārî el-Herevî* (ö.1014/1605)'ye ait bir kıraattir.

kelimelere verdikleri mânâların doğruluğu veya yanlışlığı ilk hâli üzerinden değerlendirilmelidir. Fakat buna rağmen mâdemki Kur'an'ın tarihsel olduğu söylemi *Âsım b. Behdele kıraati* temel alınarak geliştirilmiştir, biz de onun üzerinden gideceğiz. Fakat buna rağmen âyetlerin el yazmalarında nasıl geçtiğini de vereceğiz. Acaba Kur'an'ın tarihsel olduğunu söyleyen ulemâ 'hakîkaten' de temel aldığını söylediği *Âsım b. Behdele kıraati*ne sadık kalmış mıdır, yoksa Kur'an'ın tarihsel olduğunu ispat etmek için kıraat falan umursamadan ne olursa olsun kelimelere zihnindeki mânâları mı giydirmiştir? Yani Kur'an tarihsel gözüksün diye âyetlere bile isteye ve hiçbir ilke gözetmeden mânâ mı vermiştir, yoksa bir ilkeye göre mi hareket etmiştir?

Nisâ 4/34

الدحال قومون حلى السا نما فصل الله بعصهم حلى بعص و نما انفقوا من
اموله فالصلحت قسٮ حفظت للغيب نما حفظ الله ولى تحافون نشوزهن
فعظوهن و اهجروهن فى المضجع و اضربوهن فان اطعنكم فلا تبغوا
حلهن سبلا ان الله كان حليا كبيرا

(Kahire Meşhedi Nüshası)

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ۚ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ ۗ وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ۖ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

(Âsım b. Behdele Kıraati)

> Kocalar, karılarının âmiri / reisi konumundadır. Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta, ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler. İyi kadınlar kocalarına karşı itaatkardırlar. Ayrıca onlar Allah'ın korunmasına yönelik emri uyarınca iffet ve namuslarını korurlar. Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız yuvayı yıkacağından kaygılandığınız karılarınıza gelince, onlara ilkin öğüt verin. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz. Bununla da yola gelmezlerse **onlara tokat atabilirsiniz.** Ama eğer itaat ederlerse onları cezalandırmak için bahane aramayın. Şüphesiz Allah çok yücedir, büyüktür.
> *(Mustafa Öztürk meâli)*

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) ...* **"Kocalar, karılarının âmiri / reisi konumundadır."**

Âyette geçen اَلرِّجَالُ *(er-rical)* kelimesine "kocalar", النِّسَاءِ *(en-nisâ)* kelimesine de "karılar" anlamı veren M. Öztürk meâlinde şu dipnotu düşmüştür:

> Bu âyetteki *'er-rical'* ve *'en-nisâ'* kelimeleri genel anlamda kadın-erkek arasındaki ilişkiye değil karı-koca ilişkisine işaret etmektedir. Nitekim bu husus âyetin devamından da anlaşılmaktadır.
> *(M. Öztürk Meâli s.118. dipnot no.12)*

Kelimelerin sözlük mânâları içinde olmamasına rağmen âyette geçen اَلرِّجَالُ (*er-rical)* kelimesine "kocalar", النِّسَاءِ *(en-nisâ)* kelimesine de "karılar" anlamı veren M. Öztürk, âyette geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine ise "âmir/reis" anlamı vermiştir. Kök harfleri ق و م *(kvm)* olan kelime bu âyette geçtiği şekliyle Kur'an'da 2 defa daha geçmektedir. Bakalım M. Öztürk kelimenin geçtiği yerlerde hangi mânâyı tercih etmiştir:

Nisâ 4/135

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَۚ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقِيرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُواۚ وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

Ey Müminler! Kendinizin, ana-babanızın veya akrabanızın aleyhine de olsa, bütün gücünüzü ve samimiyetinizle hep adalet ve hakkaniyetten yana olun, Allah için doğru şahitlik yapın. Şahitlik konusunda insanların zengin veya fakir olmasını dikkate alarak adalet ve hakkaniyetten sapmayın. (Yani zenginin gözüne girmek yahut yoksula merhamet etmek uğruna hak ve hakikati söylemekten kaçınmayın). Şahitlikte öncelikle dikkate alınması gereken husus, insanların konumları/durumları değil, Allah'ın adaletten ayrılmama emridir. Kaldı ki Allah zenginin de fakirin de durumunu sizden çok daha iyi bilmektedir. Şu hâlde arzu ve isteklerinize uyup da adaletten ayrılmayın. Şahit olarak gerçeği çarpıtırsanız veya şahitlikten kaçınırsanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır. *(M. Öztürk meâli)*

Mustafa Öztürk'ün bu âyete verdiği meâlde kullandığı kelimelerin birçoğunun âyette kelime olarak karşılığı yoktur. O, bu meâli, söylenenden söylenmeyene ulaşarak yani yorumla yapmıştır. Zaten meâlinin kapağında *'Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri'* şeklinde ifade bulunmaktadır. Bu yorumlarını hangi metoda ve gerekçelere dayanarak yaptığına dâir tek bir satır açıklama dahî bulunmamaktadır. Yani bu yorumların doğru ya da yanlış olduğunu neye göre tespit ettiğini kendisinden başka kimse bilmemektedir. M. Öztürk'ün herhangi bir metot belirtmemiş olduğunu bir kenara bırakarak Nisâ 34. âyette 'âmir /reis' anlamını verdiği قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bu âyette ne mânâ verdiğine bakalım:

... يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ ...

Ey Müminler... bütün gücünüz ve samimiyetinizle hep adalet ve hakkaniyetten yana olun… *(M. Öztürk meâli)*

Doğrusunu söylemek gerekirse M. Öztürk'ün hangi kelimeye hangi anlamı verdiğini, bir kelimenin anlamının nerede başlayıp nerede bittiğini tespit etmek bile neredeyse imkânsız gibi durmaktadır. Fakat kurduğu uzun cümlede قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesine "reis/âmir" şeklinde bir mânâ yüklemediği kesindir. Müellifimiz galiba قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesine *"bir şeyden yana olmak için o şeyin lehine samîmîce bütün gücü kullanmak"* mânâsını vermiştir. Bu kelime şu âyette bir kez daha geçmektedir:

Mâide 5/8

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوا اِعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

Ey Müminler! Allah hakkı için, her dâim adalet ve hakkaniyet sâhibi olun. (Kafirlere duyduğunuz öfke gibi) bir zümreye yönelik öfke ve nefretiniz, adaletsiz davranmanıza yol açmasın. Gerek dosta gerek düşmana karşı hep adaletli olun. Çünkü Allah'a karşı saygı ve sorumluluk bilincine en uygun davranış budur. Allah'ın emirlerine kayıtsız kalmaktan sakının; Çünkü Allah yaptığınız işlerden tümüyle haberdardır. *(M. Öztürk meâli)*

M. Öztürk bu âyette geçen قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesine diğer âyette verdiği mânâdan daha anlaşılır bir şekilde sadece "sâhip" mânâsı vermiştir. Meâlindeki kelimelerin âyetteki karşılıklarını belirtirsek daha iyi anlaşılacaktır:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا	كُونُوا	قَوَّامِينَ	لِلّٰهِ	شُهَدَاءَ	بِالْقِسْطِ
Ey imân edenler	Her dâim olun	Sâhip	Allah hakkı için	Adalet	Hakkaniyet

Ey Müminler! Allah hakkı için, her dâim adalet ve hakkaniyet sâhibi olun.
(M.Öztürk meâli)

Sırf eleştirdiğimiz için değil, hakîkaten M. Öztürk'ün meâlinde hangi kelimeye hangi anlamın hangi gerekçeyle verildiğini tespit etmek bir hayli güçtür. Aslına bakılırsa bir önceki âyetle bu âyetin ilk cümlesi neredeyse aynıdır. Hatta cümle yapısı bile aynıdır. Her iki âyetin ilk cümlesi arasında bir karşılaştırma yapalım:

Nisâ 4/135

... يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا **قَوَّامِينَ** بِالْقِسْطِ ...

Ey Müminler... **bütün gücünüz ve samimiyetinizle hep adalet ve hakkaniyetten yana** olun… *(M.Öztürk meâli)*

Mâide 5/8

...يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا **قَوَّامِينَ** لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

Ey Müminler! Allah hakkı için, her dâim adalet ve hakkaniyet **sâhibi** olun...
(M.Öztürk meâli)

Bu iki âyet arasındaki meâl farkını okuyucunun vicdânına bırakarak devam edelim. M. Öztürk'ün Mâide 8. âyette kelimeye sadece "sâhip" mânâsı verdiğini az önce belirttik. Fakat bir âyette *"bir şeyden yana olmak için, o şeyin lehine samîmîce bütün gücü kullanmak"*; diğer âyette sadece *"sâhip"* mânâsı verdiği kelimeye Nisâ 34. âyette *"âmir/reis"* mânâsı vermiştir. Bu durumda şu sorunun sorulması kaçınılmaz hâle gelmektedir: Üç âyette de aynı formda geçen قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesine üç farklı mânâ veren M. Öztürk bu mânâları nereden elde etmiştir? Acaba hakîkaten sözlüklerde kelimenin bu şekilde farklı mânâları var mıdır?

Hemen her müfessirin başvuru kaynaklarından biri olan Râgıb El-İsfahânî, yukarıya aldığımız her üç âyetin ilk cümlesini alarak قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesinin *"bir şeyi koruma, bakma ve muhâfaza etme" (Müfredat KVM mad.)* anlamına geldiğini söylemiş, "âmir ve reis" gibi bir mânâdan hiç söz açmamıştır. Hatta bu kelimenin başka bir formu olan قَيِّمًا *(kayyim)* kelimesinin Kur'an'da geçtiği yerleri alarak kelimenin mânâsının *"kendisine dönüp gelinen, işleri dosdoğru hâle getiren, doğru, dâimî, sâbit ve sağlam"* olduğunu söylemiştir.

Mustafa Öztürk tarafından kelimeye yüklenen "âmir, yönetici, reis" gibi mânâlar kelimenin sâhip olduğu mânâlar değil onun yorumla elde ettiği mânâlardır.

Âyetin i'râbını yapanlar قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesinin 'mübâlağa ile ism-i fâil' olduğunu söylemektedir. Bu durumda kelime, sülâsî mücerred (üç harfli yalın) fiilden türemiş bir kelime olmaktadır. Dolayısıyla bu kelime, türediği fiilin kök anlamını üzerinde taşımak zorundadır. Arapça bilmeyenler açısından meselenin daha iyi anlaşılması için Türkçe üzerinden örnekler verelim. Çünkü Arapça terimlerle konuşulduğunda Arapça bilmeyenler bahsedilen husûsun sadece Arapçaya has bir durum olduğunu sanmaktadır. Oysa mübâlağa ism-i fâil her lisanda kullanılmaktadır:

Mübâlağa ile İsmi fâil	**İsmi fâil**	**Fiil**
İçici (çokça içen)	İçen	İçti
Üzücü (çokça üzen)	Üzen	Üzdü
Yazıcı (çokça yazan)	Yazan	Yazdı
Uykucu (çokça uyuyan)	Uyuyan	Uyudu
Okuyucu (çok okuyan)	Okuyan	Okudu

Dikkat edilirse 'mübâlağa ile ism-i fâiller' bir işin çokça yapıldığı zamanlarda kullanılmaktadır. Türkçede bu, hem kelimelerin önüne "çok" kelimesi konularak ifade edilir hem de yukarıda belirttiğimiz gibi "çok" ifadesi konulmadan da ifade edilir. Arapçadaki 'mübâlağa ile ism-i fâil' olan kelimeler belli kurallarla ve belli kalıplarla gelirler. Mübâlağa ile ism-i fâillerin gramer kitaplarındaki tanımı ve kalıpları şu şekilde ifade edilmektedir:

> Bir varlıkta, bir niteliğin aşırı derecede bulunduğunu gösteren, fiilden türeyen, sıfat cinsinden isimlerdir. Bunlara "mübâlağa siygası" (صِيَغُ الْمُبَالَغَةِ) da denir. Kelimenin mânâsının başına "çok, pek, fazla, gâyet, dâimî" kelimelerinden biri getirilir.
>
> *(Sarf / Yrd. Doç. Dr. M. Meral Çörtü, s.470)*

Bu tanımdaki *“fiilden türeyen”* kısmına dikkat çekmek isteriz. Zirâ bu kelimeler her fiilden değil, sadece ‘sülâsî mücerred’ yani ek almamış yalın fillerden türetilmektedir. Ek almış dört ve beş harfli fiillerin ism-i fâilleri yapılabilmekteyken onlardan mübâlağa ile ism-i fâil türetilmemektedir. Dolayısıyla bu kelimeler fiilin yalın kökü üzerinden türetilen kelimeler oldukları için mânâlarının da fiilin yalın kökündeki mânâlar üzerinden tespit edilmesi gerekmektedir. قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesinin yalın kök fiilinin mânâları ise şu şekildedir:

> قَامَ – قِيَامًا; “ayağa kalkmak, ayakta durmak, dikilmek, ortaya çıkıp devam etmek, yapmak, icra etmek, idaresini üstlenmek, himaye etmek, korumak, ilgilenmek, yerine getirmek.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı / Yeni Sözlük s.1827)*

Hemen belirtelim ki sözlüklerde kelimeye yüklenen “idâresini üstlenmek” mânâsı reis olmak, âmir olmak mânâsında değil “bir şeyi olduğu hâl üzere tutmak, devamlılığını sağlamak” mânâsındadır. Her hâlükârda kelimenin reis olmak, baş olmak, âmir olmak gibi bir mânâsı yoktur. Peki, çok ateşli ve gayretli bir şekilde Kur’an âyetlerinin bir kısmının tarihte kaldığını söyleyen M. Öztürk, meâlinde قَوَّامِينَ *(kavvamine)* kelimesine verdiği “âmir/reis” anlamını nereden bulmuştur? Elbette ki izinden gittiği ve sorgulanamaz addettiği ulemâdan. Râzî, Nisâ 34. âyetin ilk cümlesi hakkında şunları söylemiştir:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ۗ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ ۗ وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ۖ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

Erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler. Çünkü Allah onlardan bazısını (erkekleri), bazısından (kadınlardan) üstün kılmıştır. Çünkü onlar mallarından infak ederler. İyi kadınlar itaatli olanlardır. Allah kendilerini nasıl koruduysa onlar da öylece mahremiyeti koruyanlardır. Şerlerinden, serkeşliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince, onlara (önce) öğüt verin. (Vazgeçmezlerse) kendilerini yataklarında yalnız bırakın. (Yine kar etmezse) dövün. Size itaat ederlerse aleyhlerinde bir yol aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür. *(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s17)*

Erkeğin Mîrastaki Üstünlüğü, Kadının İnfak ve Mehir Üstünlüğü ile Dengelenmiştir

Bil ki Allah Teala, *“Allah’ın, kiminizi kiminizden üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri temenni etmeyim” (Nisâ 32)* buyurup, biz de bu âyetin sebeb-i nüzulünün, kadınların, Hak Teala’nın erkekleri kendilerine mîras husûsunda üstün kılması konusunda ileri-geri konuşmaları olduğundan bahsedince, bundan dolayı Allah Teala bu âyette, her ne kadar birbirlerinden istifade husûsunda kadın-erkek müsavi olsalar da erkekler kadınlara hâkim oldukları için, erkekleri mîrasta kadınlara üstün kıldığını, bundan dolayı erkeklere, kadınların mehirlerini vermelerini ve onların geçimlerini temin etmelerini emrettiğini bu âyette zikretmiştir. Böylece iki taraftan birinde olan üstünlük, diğer bir tarafın üstünlüğü ile denk olmuş olur. Binaenaleyh sanki arada herhangi bir üstünlük yok gibidir. İşte âyetin kendinden öncekilerle münasebetinin izahı budur.

(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s17).

Daha önce de belirttik ama tekrar belirtelim ki M. Öztürk'ün âyete verdiği bu meâli nasıl elde ettiğini, hangi kelimeye hangi anlamı verdiğini, hangi kuralla hareket ettiğini tespit etmek oldukça güçtür. Herhangi bir açıklama da getirmediği için bu meâle hangi gerekçeler üzerinden ulaştığını kendisinden başka kimse bilmemektedir. Yani eleştirmek istesek bile neresinden tutacağımızı bilmemekteyiz. Her fırsatta Kur'an'ı tarihsel bir kitap olarak göstermekten geri durmayan M. Öztürk'ün ortaya bir metot koymaması ve âyetlerdeki kelimelere verdiği mânâlarla ilgili hiçbir gerekçe belirtmemesi ve hatta buna ihtiyaç bile duymaması Kur'an ile bağının ya hiç olmadığını ya da niyetinin Kur'an'ı daha anlaşılır hâle getirmek değil geçmiş müfessirler eliyle zaten karmakarışık hâle getirilmiş meseleleri daha karmaşık bir şekle sokarak âyetleri 'tarihsel' hâle getirmek olduğunu ortaya koymaktadır. Nasıl olur da Kur'an gibi bir kitaba meâl yazarken hiçbir gerekçe ortaya koymamanın adı ilim olur?

Râzî, Nisâ 34. âyetin ilk cümlesine اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) "Erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler."* mânâsını vermiş, mîras husûsundaki erkek üstünlüğünün, mehir ve geçim sağlama görevinin erkeğe verilmesi ile dengelendiğini ifade etmişti. İki eşit taraftan biri olan erkek nüşûz ettiğinde kadın mecbûren onunla anlaşma yoluna gitmeli demiş; buna mukābil iki eşit taraftan biri olan kadın nüşûz ederse öğüt verilmeli, yataklarda yalnız bırakılmalı, ardından dövülmeli şeklindeki ifadelerinin neresinin eşitlik ve denge olduğunu açıklama gereği duymamıştır.

Nisâ sûresi 34. âyetin ilgili kısımlarına gelindiğinde bunlara tekrar dönülecektir. Burada Râzî ve M. Öztürk'ün âyetin ilk cümlesine verdikleri اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) "Erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler/âmirdirler/reistirler."* mânâsı üzerinde durmamız daha doğru olacaktır. Râzî âyette geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine meâlinde "hâkim" mânâsını vermiştir ama açıklamalarında kelimenin mânâsı ile ilgili şunları da söylemiştir:

> Kavvam; "işi bi-hakkın yapan kimse demektir. Kadının işlerini hakkıyla yerine getirip, onu korumaya itina gösteren kimse için de هَذَا قَيِّمُ الْمَرْاَةِ وَ قَوَّامُهَا denir.
>
> *(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s17)*

Râzî bu açıklamasıyla قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine verdiği "hâkim" anlamının aslında kelimenin anlamlarından olmadığını, o mânâya yorum yaparak ulaştığını söylemektedir. Bütün bunlara rağmen verilen mânâların yanlışlığını da göz ardı ederek hem Râzî'ye hem de M. Öztürk'e şöyle bir soru soralım:

Erkeklerin kadınlar üzerine hâkim, âmir veya reis olmaları ne anlama gelmektedir? Yani bu hâkimlik veya reislik nerede başlayıp nerede bitmektedir? Eğer bu hâkimlik veya reislik Yüce

Allah'ın emirleri veya yasakları husûsundaysa kadın zaten bir mümindir; evli olması veya olmaması hiçbir şeyi değiştirmeyecektir. Üstelik bu hususta birinin diğerine âmir olmasına gerek yoktur. Çünkü İslâm'ın tüm emir ve yasakları 'zorlama' üzerine değil 'gönüllülük' üzerinedir. Daha da önemlisi zorlamayla yapılacak İslâmî uygulamaların sonucunun münâfıklık olacağını her imân eden bilmektedir. Yok eğer bu emirlik veya hâkimlik 'toplumsal sorumluluklarla' alâkalıysa burada da ne erkek ne de kadın ölçüdür, kimin nerede ne zaman ne yapması gerektiğini Yüce Allah zaten belirlemiştir. Bu konularda âmir-memur ilişkisine gerek yoktur. Geriye aile ile ilgili sorumluluklar kalmaktadır. Bu konuda da herhangi bir dikteye gerek yoktur. Kadın, insan türünden başka bir varlık değildir ve her şeyden önce o da bir insandır. Eğer Nisâ 34. âyetin başındaki erkeklerin hâkimliği; bulaşık ve çamaşırın yıkanması, evin süpürülmesi, yemeğin yapılması husûslarındaysa bu gerçekten çok tuhaf bir âmirlik olacaktır. Çünkü bu durumda buna evlilik veya karı-koca ilişkisi değil işçi-işveren ilişkisi denilecektir. Yok eğer bu âmirlik 'yatak ilişkileri' ile alâkalı ise -çok özür dileyerek söylüyorum ki- o ilişkilerde âmir-memur ilişkisi aramak sevgi ve saygı temelinde anlaşılması gereken bir işi mâlûm evlerde parasıyla yapılan bir işe çevirmek gibi olacaktır.

Râzî ve M. Öztürk âyette geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine hem de kelimenin sözlük mânâları içinde olmamasına rağmen "Erkek kadının âmiri, reisi, hâkimidir." şeklinde bir mânâ verirlerken hangi toplumu, hangi kadını, hangi erkeği ve hangi bağlamı temel almışlardır? Bu âmirlik veya hâkimliğin târifi ve sınırları nedir?

Yaptığı her işi bir ilkeye göre yapan Yüce Allah, resûllerinin imamlığı ile ilgili bile çok keskin ve net tanımlamalar getirmişken tanımsız bir şekilde birinin diğerine âmir, reis veya hâkim olabileceğini söylemek Kur'an ile asla bağdaşmayan bir şeydir. Kaldı ki âmir, reis ve hâkim kelimelerinin her üçü de yine Arapça kelimelerdir.

Az önce âyette geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin 'mübâlağa ile ism-i fâil' olduğunu belirtmiştik. Kelimenin daha iyi anlaşılması için 'mübâlağa ile ism-i fâil' olan kelimelerin özellikleri ve vezinleri hakkında daha geniş bilgi vermek yerinde olacaktır.

Mübâlağa Kelimesinin Tanımı

1. Mübâlağa; iş yönünden kişinin amacına ulaşmasıdır. *(Halil b. Ahmet/ ö.791)*
2. Hedeflenen şeyin en sonuna ulaşmasıdır, bu ister zaman ister mekân olsun veya hedeflenen bir iş olsun fark etmez. *(R. El-İsfahânî / Müfredat BLĞ md)*
3. Mübâlağa, cümlede herhangi bir kısıtlamaya gitmeksizin en zirvedeki ulaşılabilecek en uçtaki anlama ulaşmak. *(Ebu Hilal el-Askerî)*

Mübâlağa İle İsm-i Fâilin Tanımı

Bir varlıkta, bir niteliğin aşırı derecede bulunduğunu gösteren, fiilden türeyen, sıfat cinsinden isimlerdir. Bunlara "mübâlağa siygası" (صِيَغُ الْمُبَالَغَةِ) da denir. Kelimenin mânâsının başına "çok, pek, fazla, gâyet, dâimî" kelimelerinden biri getirilir.

(Sarf / Yrd. Doç. Dr. M. Meral Çörtü s.470)

Mübâlağalı Vezinlerin İsm-i Fâilden Farkı

Mübâlağalı ism-i fâillerin siygası şekil yönünden olduğu gibi, anlam yönünden de ism-i fâilden farklıdır. Şöyle ki; اَكَلَ fiilinden ism-i fâil اٰكِلٌ vezninde gelirken, mübâlağa vezni,اَكَّالٌ şeklinde gelir. İsi fâilin, bu vezne dönüştürülmesindeki amaç, anlamda çokluk ve abartı oluşması içindir. Arap dili ve belağatında "ziyade (fazla) harf, ziyade mânâya delalet eder" kuralını da unutmamak gerekir. Mübâlağa veznine dönüştürülmeden önce ism-i fâil, çokluk ve mübâlağa olmaksızın fâilin işine delalet eder. اَكَّالٌ veznine çevrildiğinde ise mübâlağa ifade eder.

Yiyen…اٰكِلٌ … (ism-i fâil)

Çok yiyen…اَكَّالٌ … (mübâlağalı ism-i fâil)

Hem ism-i fâil hem de mübâlağalı ism-i fâil sülâsî (yalın) fiilden müştak (türeyen) birer lafız olarak iki mânâya delalet etmekte ortaktırlar. Birinci mânâ; işi yapana (yiyen kişiye) delâlet etmesidir. İkinci mânâ ise, soyut mânâya delalet eder ki, o da yeme işidir. Aralarındaki farklılık bu soyut anlama, yani yemenin azlığına, çokluğuna, kuvvetliliğine ve zayıflığına delalet etmesi yönündedir. Sülâsîden müştak (türemiş) olan اٰكِلٌ kelimesi, ism-i fâil olarak bu anlamlardan hiçbirine delalet etmez. Ancak ism-i fâil gibi, sülâsîden müştak olan اَكَّالٌ kelimesi abartılı olarak bu anlamlarda çokluğa ve mübâlağaya delalet eder.

Zeyd, Amr'ı dövendir…زَيْدٌ ضَارِبٌ عَمْرًا

(Vurma/dövme işinin fâilden bir defa meydana geldiği anlaşılıyor.)

Zeyd, Amrı çok dövendir… زَيْدٌ ضَرُوبٌ عَمْرًا

(Bu şekilde mübâlağa ile söylediğimizde dövme işinin tekrarladığı ve çok yapıldığı anlaşılır.)

(Mustafa Tokmak; Tez)

Mübâlağa ile İsm-i Fâilin Özellikleri

1. Hepsi sema'idir.
2. Müteaddî fiilden yapılır.
3. Müzekker ve müennes için ayrı sigaları yoktur.
4. Sülâsî fiilden türerler.
5. Mübâlağalı ism-i fâiller Allah için kullanılırsa sıfat, insanlar için kullanılırsa mübâlağa veya lâkap olurlar.

(Sarf / Yrd. Doç. Dr. M. Meral Çörtü s.470)

Arapça bilmeyenler için yukarıda sayılan özelliklerden ikincisi olan *"müteaddî fiillerden yapılır"* tanımlaması üzerinde biraz durmak gerekecektir. Türkçede 'geçişli fiil' olarak adlandırılan müteaddî fiiller, fiilin etkisinin fiili yapan üzerinde değil de başkası üzerinde görüldüğü fiillerdir. Mesela, "uyumak" fiili geçişli (müteaddî) olmayan bir fiildir ve bu fiil yapan kişinin üzerinde görülür dolayısıyla bir mef'ûle (nesneye) ihtiyaç duymaz. Fakat buna mukabil "vurmak" fiili mutlaka bir nesneye (mef'ûle) ihtiyaç duyar hatta mef'ul olmaz ise

cümle tam olarak anlaşılmaz. “Halit uyudu.” gibi bir cümle kurulduğunda cümle anlaşılmaktadır fakat buna karşılık “Halit vurdu.” denildiğinde Halit’in neye veya kime vurduğu belli değildir. Dolayısıyla her müteaddî (geçişli) fiil mutlaka bir mef’ûle (nesneye) ihtiyaç duymaktadır. Fakat genel olarak müteaddî fiiller nesnelerini (mef’ûllerini) herhangi bir harf yardımıyla değil direkt alırlar.

Yukarıda Prof. Dr. M. Meral Çörtü’den yaptığımız alıntıda mübâlağalı ism-i fâillerin sadece müteaddî fiillerden türediği söylenmiştir. Fakat buna karşılık olarak lâzım yani geçişli olmayan fillerden de türetildiği söylenmiştir.

Mübâlağalı ism-i fâiller hakkında bu kadar detaylı bilgi vermemizin sebebi şudur.

Anlamaya çalıştığımız Nisâ sûresi 34. âyet bir isim cümlesidir. Dolayısıyla isim cümlesinin yapısı fiil cümlesinin yapısı gibi değildir. İsim cümlelerinde, fiil cümlelerinde olduğu gibi “fiil, fâil, mef’ul” değil, müptedâ ve haber bulunmalıdır. Fakat isim cümlelerinde ilk kelimeden sonra gelen haber tek kelime olabileceği gibi şibhi cümle, isim cümlesi veya fiil cümlesi olarak da gelebilmektedir. Buna göre ilk cümlenin yapısı şu şekildedir:
(er-ricalu kavvamuna ale’n Nisâ)

اَلرِّجَالُ *(er-ricalu)* … Müptedâ
قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(kavvamuna ale’n Nisâ)* … Haber (fiil gibi amel etmiş mübâlağa ile ism-i fâil’den dolayı fiil cümlesi).

Haber olarak nitelediğimiz قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(kavvamuna ale’n Nisâ)* ifadesine dikkat edilirse iki kelime arasında عَلَى *(ala)* harf-i cer’i bulunmaktadır. Bu harf-i cer bir yandan قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin ‘fiil gibi’ anlaşılmasını belirtirken diğer yandan kelimenin anlamının ya harf-i cer ile müteaddîlik kazanan bir anlamda veya tamamen lâzım bir anlamda olması gerektiğini belirtmektedir. Kelimenin üzerinde bu kadar çok durmamızın sebebi budur. Kelimenin bu durumlarını tespit etmeden mânâ vermek doğru olmayacaktır.

Bu durumun anlaşılması için mübâlağa ile ism-i fâillerin hangi durumlarda fiil gibi hareket edebileceğini belirtmek gereklidir.

Mübâlağa ile İsm-i Fâillerin Fiil Olarak Amel Etmeleri

Mübâlağa siygalarının çoğu ism-i fâil, bazıları da ism-i meful mânâlı oldukları için, amel ettiklerinde fâil veya naib-i fâil alırlar. Mübâlağalı ism-i fâilin fiil olarak amel ediş şartları aynen ism-i fâilin şartları gibidir.

İsm-i fâilin malum fiil gibi amel etmesi için altı şart gerekir.

1. Harf-i târifli olmak, yani başında harf-i târif (ال) bulunmak.
2. Kendisinden evvel nefy (olumsuzluk) edatı bulunmak.
3. Kendisinden evvel istifham (soru) edatı bulunmak.
4. Bir müptedâya haber olmak.

5. Bir isme sıfat olmak.
6. Hal olmak.

(Sarf / Yrd. Doç. Dr. M. Meral Çörtü s.473)

Bu târiflerin dördüncüsüne dikkat edilirse *"bir müptedâya haber olmak"* şartı, anlamaya çalıştığımız اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* cümlesinde yerine gelmiştir. Çünkü az önce belirttiğimiz gibi اَلرِّجَالُ *(er-ricalu)* kelimesi müptedâ, قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesi ise haberdir. Dolayısıyla *'kavvamune'* kelimesinin fiil gibi amel etme imkânı vardır. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi 'müteaddî fiil' olarak amel etmesi gerekmektedir. Âyetteki قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء (*kavvamuna ale'n Nisâ)* ifadesinde harf-i cer olması kelimenin müteaddî değil de lâzım olduğu görüntüsündedir. Çünkü eğer kelime müteaddî olsaydı arada عَلَى *(ala)* harf-i cer'inin olmaması gerekirdi. Fakat her durumda cümlede bir harf-i cer'in bulunması, قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin fiil gibi amel ettiğini ve verilecek meâlin fiil mânâsında olması gerektiğini zorunlu hâle getirmektedir. Üstelik gramer kuralları gereği eğer ism-i fâil veya mübâlağalı ism-i fâil, başında bir harf-i târif (ال) *(el)* olmadan gelirse verilecek anlamın ya şimdiki zaman ya gelecek zaman ya da geniş zaman olması gerekmektedir.

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ … *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) ... Erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler. (Râzî)*

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ … *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) ... Kocalar, karılarının âmiri / reisi konumundadır. (M. Öztürk meâli)*

Görüldüğü gibi ne Râzî ne de M. Öztürk âyette bir harf-i cer bulunmasına ve النِّسَاءِ *(ale'n Nisâ)* kelimesinin de açık bir şekilde 'mef'ul' olmasına rağmen, قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesini fiil gibi amel ettirmemiştir. Hangi cümlede gelirse gelsin bir harf-i cer müteallakı olmadan kullanılmaz. Hatta fiil olmadan kullanılan harf-i cer'li cümlelerin hepsinde de hazfedilmiş bir umum fiil olduğu varsayılır. Bir yandan bu kadar açık delili görmeyen/göremeyen M. Öztürk, öte yandan âyetlere meâl verirken âyetlerde hiç olmayan kelimeleri görebilmiştir. Meselâ, Nisâ sûresinin 34. âyetinin ilk cümlesine verdiği meâle bakalım:

> اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِم
> Kocalar, karılarının âmiri / reisi konumundadır. Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta, ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler. *(M. Öztürk meâli)*

Âyetin kendi metninde hiçbir şekilde olmayan *"daha fazla – hak ve yetki – bulunmakta – evlenirken eşlerine mehir vermekte – evlendikten sonra hâne halkının geçim masraflarını üstlenmekte"* gibi kelimeleri ve cümleleri nereden bulduysa bulup çıkarma ustalığını gösteren

Mustafa Öztürk, gözünün önündeki harf-i cer'den dolayı fiil gibi amel etmesi gereken قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesini görmemiştir. Oysa mâdem قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine fiil olarak amel etmesi gerektiği hâlde isim olarak 'hâkim, âmir /reis' mânâsı verilecektir o hâlde gramer kuralları gereği oraya hazfedilmiş bir umum fiil takdir etme zorunluluğu vardır. Yoksa âyetteki harf-i cer 'harf' değil 'isim' olacak ve عَلَى النِّسَاءِ *(ale'n nisâ)* ifadesi de bir isim tamlamasına dönüşecektir. Nitekim Mustafa Öztürk meâlinde tam da bunu yaparak âyette geçen عَلَى النِّسَاءِ *(ale'n nisâ)* ifadesine "karılarının" şeklinde mânâ vermiştir. Oysa ifadeye "karılarının" şeklinde bir mânâ verebilmek için kelimenin harf-i cer'siz ve النِّسَاءَهُمْ *(nisâehum)* şeklinde geçmiş olması gerekmektedir. Kelimelere verilen mânâları doğru varsaysak bile ilk cümlenin anlamı şöyle olmak zorundadır:

Erkekler kadınlara âmir/reis oluyorlar/olurlar.

Gramerde zamandan bağımsız olan kelimeler sadece isimlerdir. Fiiller ve fiilden türemiş olan 'ism-i fâil, ism-i mef'ul, mübâlağa ile ism-i fâil vs.' gibi kelimeler zaman olmadan kullanılamazlar. Fiillerin hangi zamana bağlı olduğu 'mâzî-muzâri' olmalarından veya cümledeki yardımcı edatlardan anlaşılır. Fiilden türemiş olan kelimelerin hangi zamandan olduğu ise ya başlarında harf-i târif (ال) *(el)* olup olmamasından ya da cümlede açık bir zamanı işaret eden zarflardan anlaşılır. Bir cümlede başında harf-i târif (ال) *(el)* olmayan mübâlağa ile ism-i fâil bulunuyorsa bu durumda o cümlenin anlamı çoğunlukla gelecek veya geniş zamandır, bazı durumlarda da şimdiki zamandır.

İşte bu durumu göz önüne aldığımızda eğer âyette geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* ifadesine Mustafa Öztürk gibi 'âmir/reis' mânâsı verilecek olsa bu aynı zamanda erkeklerin kadınlara âmirliğinin veya reisliğinin bu âyet inmeden önce olmadığı anlamına gelecektir. Yani eğer hakîkaten kelime 'reis' veya 'âmir' mânâsındaysa bu âmirlik veya reislik Nisâ 34. âyetle başlamış, daha öncesinde hiç olmamış demektir.

Öte yandan Kur'an'ın âyetlerini tarihsel olarak niteleyenler Kur'an'ın indiği toplumun zaten erkek egemen bir toplumsal yapısı olduğunu ve erkeklerin kadınlara hiç hak ve değer vermediğini durmadan vurgulamaktadırlar. Öyleyse toplum zaten erkek egemense ve zaten erkek, âmir/reis ise bunun üstüne Kur'an'ın kalkıp "Erkekler kadınların âmiri/reisidir." demesinin ne anlamı olacaktır? Bu cümle hiçbir haber değeri olmayan cümle şeklinde döneceği gibi aynı zamanda "Câhiliye'nin kutsanması" anlamına da gelecektir. Yani (hâşâ) Yüce Allah "Erkekler kadınların âmiridir." demekle Câhiliye'ye onay vermiş hatta âyetle bunu dâimî ve sâbit hâle getirmiş olduğu anlamına gelecektir.

Râzî bu âyetin nüzul sebebi hakkında şunları söylemektedir:

> İbn Abbas (r.a) bu âyetin Muhammed ibn Seleme'nin kızı ile ensarın ileri gelenlerinden biri olan kocası Sa'd b. Rebi hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Zirâ Sa'd ona bir tokat atmış, o da kocasının yatağını hemen terk ederek, kocasının tokadının izi yüzünde olarak Hz. Peygamber (s.a.s)'e gelip kocasının kendisini tokatladığını şikâyet etmiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s) "ondan kısas iste" dedi, sonra da "sabret, (vahiy) bekliyorum" dedi. İşte bunun üzerine اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ "erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler…" âyeti nazil olmuştur. Bu, "erkekler kadınları terbiye etme ve onlara müdahale etme husûsunda hâkimdirler" demektir. Böylece Cenab-ı Hak sanki erkeği karısı üzerinde reis ve hükmü geçen birisi kabul etmiştir. Bu âyet nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.s); "biz bir şey istedik, Allah da bir şey istedi. Allah'ın istediği daha hayırlıdır" buyurdu. Böylece Cenab-ı Allah, Hz. Peygamber (s.a.s)'in söylediği kısas hükmünü kaldırmış oldu. Daha sonra o, erkeklerin kadınlara hâkim olduğunu ve erkeklerin emrinin onların yanında geçerli olması gerektiğini belirtince, bunun şu iki sebepten dolayı olduğunu beyan buyurmuştur.
>
> *(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s17)*

Müfessirimizin âyetin devamında söylediği şeylere geçmeden önce âyetin nüzul sebebi olarak belirttiği bu rivâyet hakkında birkaç söz söylemek yerinde olacaktır. Rivâyete göre âyetin inmesine sebep olan olay Medine'de yaşanmıştır. Allah resûlü o güne kadar herhalde hiç şikâyet olmadığı için erkeğin kadını dövmesi gibi bir olayla hiç karşılaşmamış veya böyle bir olayı hiç umursamamıştır. Hatta şikâyete gelen kadına "kısas yap" dediğine göre bu olaydan önce kocası tarafından dövülen kadınlar kısas olarak kocalarını dövmüş olmalılar. Yine "Biz bir şey istedik, Allah da bir şey istedi. Allah'ın istediği daha hayırlıdır." dediğine göre en azından bu olaydan sonra erkeklerin kadınları dövmesine engel olacak şekilde söz sarf etmemiş olması gerekmektedir. Zirâ "Allah'ın istediği daha hayırlıdır." dediği için erkekleri 'kadınları dövme hayrından(!) uzaklaştırmamış' olması hatta erkekleri dâima buna teşvik etmiş olması gerekmektedir. Çünkü dövmek daha hayırlıdır.

Öte yandan kocasından tokat yediğini söyleyen kadına hiçbir gerekçe sormadan "Sen de onu tokatla." demesi, yine hiçbir gerekçe öğrenmeden kocasının tokat attığını kendisine şikâyet eden kadına "Kadınlar erkekler üzerine hâkimdirler." sözü üzerinden kaderine râzı olmasını söylemesi ve kocasının hangi sebeple vurduğunu hiç önemsemeden tokadı sîneye çekmesini söylemesi ne tuhaftır. Tamam, erkekler kadınlar üzerine hâkim olsunlar, buna râzı olduk diyelim; erkeklerin kadınların üzerine hâkim olmaları ile kadınları dövmeleri arasında nasıl bir hâkimiyet ilişkisi vardır, onu da anlamış değiliz. Yani erkeklerin kadınlar üzerinde hâkim olduğu, erkeklerin kadınları herhangi bir gerekçe olmadan -kaldı ki gerekçeli bile olsa fark etmez- dövmelerinden mi anlaşılacaktır? Kaldı ki mâdem rivâyetler üzerinden gidilmektedir; Allah resûlü Muhammed'e atfedilen ve bırakın tokat vurmayı fiske bile vurulmaması

gerektiğini, el kaldırılmaması gerektiğini söyleyen onca rivâyeti ne yapacağız? Bu durumda Allah resûlü Muhammed inananları "daha hayırlı" dediği bir işten mi alıkoymaktadır?

Böylesi rivâyetler üzerinden âyetteki kelimelere anlam vermenin ilkesizliğinden daha beter olanı, bu rivâyetlerin âyetin nüzul sebebi olarak gösterilmesidir. Kocasından dayak yediğini söyleyen bir kadına "Erkekler kadınlar üzerinde hâkimdirler." diyerek yediği dayağı sineye çekmesini söylemek (hâşâ) ne Allah resûlüne ne de Yüce Allah'a yakışmaktadır. Çünkü eğer kadın şikâyette bulunmuşsa bu artık adlî bir vak'adır demektir. Bundan sonrasında iş, karı-koca ilişkisi üzerinden değil davacı-davalı üzerinden yürümek zorundadır. Adlî vak'alarda ise yapılan fiilin gerekçesi araştırılmak zorundadır. Çünkü davacının veya davalıdan hangisinin haklı olduğu olayın anlaşılmasına bağlıdır. Şikâyete gelen kadına olayın ne olduğunu sormadan önce "Kısas yap." demek, ardından "Erkekler kadınların hâkimidir." diyerek dayağı sineye çekmesini söylemek bırakın insanlara adaletin ne olduğunu öğretmek için gelen resûle, sıradan bir hâkime bile yakışmayacak davranıştır.

Mustafa Öztürk, her fırsatta tarihsel olduğunu söylediği bu âyetin mânâsını, meâlini yazdığı Yüce Allah'ın kitabından değil yine her fırsatta "yaşayan sünnet" dediği işte bu rivâyetlerden almıştır. Bir yandan Kur'an'ı tarihte kalmış ölü bir metin gibi göstermek için var gücünü kullanması, öteki taraftan böylesi rivâyetleri "yaşayan sünnet" ilân etmesi edepli kelimelerle açıklanacak bir durum değildir. Yani Kur'an âyetleri ölebilmekte ama rivâyetler yaşayabilmektedir, öyle mi? Kur'an'ın bağlamı olarak önce rivâyetler üzerinden Câhiliye anlayışlarını merkeze almak, daha sonra yine rivâyetler üzerinden erkekleri kadınların âmiri/reisi yapmak, daha sonra bu anlamları getirip Kur'an kelimelerinin karşılığı olarak göstermek ve bunun üstüne "İşte bakın, Kur'an tarihseldir." demek hangi vicdânın işidir, anlamak mümkün değildir.

Biraz önce Mustafa Öztürk'ün meâlinde, âyette geçen اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesine "kocalar" ve النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimesine ise "karılar" mânâsını verdiğini belirtmiştik. O bu mânâları hangi sebepten dolayı verdiğini şu dipnotla gerekçelendirmişti:

> Bu âyetteki *'er-rical'* ve *'en-Nisâ'* kelimeleri genel anlamda kadın-erkek arasındaki ilişkiye değil, karı-koca ilişkisine işaret etmektedir. Nitekim bu husus âyetin devamından da anlaşılmaktadır.
>
> *(M. Öztürk meâli s.118. dipnot no.12)*

M. Öztürk de çok iyi bilir ki harf-i târif (ال) *(el)* vardır ve bu da her iki kelimeyi de cins ismi yapar. Yani kastedilen türdeki bütün bireyleri kapsar. Oysa "kocalar" ve "karılar" hem cins ismi değildir hem de erkeklerin tamamı 'kocalar' olmadığı gibi kadınların tamamı da 'karılar' değildir. Karı-koca olmak bir durumdur. Âyette geçen *er-Rical* ve *en-Nisâ* kelimelerine

“karılar-kocalar” anlamı verilmesi durumunda “erkeklerin bir kadına koca olanları, kadınların bir erkeğe karı olanları” denmiş olmaktadır. Yani “sadece nikâh akdi yapmış kadınlar ve erkekler” denmiş olmaktadır. Böyle denmesi aynı zamanda ‘evlenmemiş’ kadının ve erkeğin âyetin söylediği kapsamın dışında bırakılması anlamına gelmektedir. Sadece bu da değil evlenmiş ama bir şekilde eşi ölmüş veya boşanmış kadın ve erkeklerin de bu âyetin kapsamına girmediği söylenmiş olmaktadır. Kaldı ki biraz önce de belirtiğimiz gibi ne *‘en-Nisâ’* kelimesinin “karılar” gibi bir anlamı ne de *‘er-Rical’* kelimesinin “kocalar” gibi bir anlamı bulunmaktadır.

Aslına bakılırsa *‘er-Rical’* ve *‘en-Nisâ’* kelimelerinin “kocalar ve karılar” anlamına gelmesinin mümkün olmadığı gün gibi ortadadır. Zirâ her iki kelime de Kur’an’da başka şekillerde zaten ifade edilmiştir.

Âl-i İmrân 3/35

إِذْ قَالَتِ **امْرَاَتُ عِمْرٰنَ** رَبِّ اِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّيۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Vaktiyle **İmran’ın karısı** Allah’a şöyle yakarmıştı: “Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmete adayacağıma söz veriyorum. Benim bu adağımı kabul buyur. Şüphesiz sen her şeyi işitir ve bilirsin. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Âl-i İmrân 3/40

قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ **وَامْرَاَتِي** عَاقِرٌۖ قَالَ كَذٰلِكَ اللهُ يَفْعَلُ مَا يَشَٓاءُ

Bunun üzerine Zekeriya, “Rabbim! Şu yaşlı halimde benim nasıl çocuğum olabilir ki?! Hem sonra **karım** da kısır. Bu halde nasıl çocuk sahibi olabilirim?! dedi. Allah da “Pekâlâ olur; çünkü Allah dilerse yapar” buyurdu. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Hûd 11/71

وَامْرَاَتُهُ قَٓائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَۙ وَمِنْ وَرَٓاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ

O sırada İbrahim’in misafirlere hizmet için ayakta duran yaşlı **karısına** İshak adlı bir evlat ve Yakub adlı bir torun sahibi olacağı müjdesini verdik. Bu müjdeyi işitince İbrahim’in karısı (önce) gülümsedi. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Bizzat kendi meâlinde bile “karı” anlamına gelecek kelimeleri kullanarak aslında kelimeyi de çok iyi bildiğini gösteren Mustafa Öztürk, bunlar kendisine yetmemiş olacak ki başındaki harf-i târifi bile hiçe sayarak *en-Nisâ* kelimesine de “karı” anlamı vermiştir. Aslına *en-Nisâ* kelimesi başında harf-i târif olmasa bile asla “karılar” anlamına gelemez. Yine aynı şekilde “kocalar” anlamına gelecek kelimeler de farklı şekilde Kur’an’da geçmektedir.

Hûd 11/72

قَالَتْ يَا وَيْلَتٰٓى ءَاَلِدُ وَاَنَا۠ عَجُوزٌ وَهٰذَا **بَعْلِي** شَيْخًاۖ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ

Ardından şaşkınlık içinde, “Ne!” dedi. “Ben bu kocakarı halimle çocuk mu doğuracağım. Üstelik **kocam** da adamakıllı yaşlanmışken… Bu gerçekten şaşılacak bir şey.” *(Mustafa Öztürk meâli)*

Kur'an'da "karı" anlamına gelen kelime اِمْرَاَتٌ *(imraet)*, "koca" anlamına gelecek kelime ise بَعْلٌ *(ba'lun)* kelimesidir ve M. Öztürk bizzat kendi meâlinde bu kelimelere "koca ve karı" anlamları vermiştir.

Tekrar Nisâ 34. âyetin ilk cümlesine dönecek olursak bu ilk cümlede sadece üç tane kelime ve bir tane harf-i cer vardır. M. Öztürk cümleye şu mânâyı vermişti:

...اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ

Kocalar, karılarının âmiri/reisi konumundadır. *(M. Öztürk meâli)*

Mustafa Öztürk cümleye böyle bir mânâ vermekle hiçbir kelimeye kendi mânâsını vermemiş olmaktadır. Âyetin ilk cümlesinde "koca, karı, âmir/reis, konum" kelimelerinin hiçbiri bulunmamaktadır. Âyetteki hiçbir kelimeye kendi mânâsını vermeden rivâyetler üzerinden taşıdığı hikâyelerle önce âyeti Câhiliye anlayışına mahkûm etmek, ardından çıkış yolu olarak 'tarihselciliği' göstermek, bırakın bir mümini azıcık vicdânı olan birinin bile yapmayacağı bir şeydir. Kur'an'daki kelimeleri hiç görmeden kelimeleri başka kelimelere çevirerek Kur'an'a meâl yazmanın neresi imân, neresi ilim, neresi vicdan, neresi ahlak; biz anlamış değiliz.

Kur'an'ı tarihte kalmış ölü bir metin gibi göstermek için Yüce Allah'ın kelimelerini tahrif etmeyi bile göze alan bu anlayışın bırakın bir fikir olarak dikkate alınmasını, İslâm'la bir bağının olduğunu tespit etmek bile zordur. Âyetin ilk cümlesine böyle mânâ verdikten sonra âyetin devamındaki cümlelere de bu mânâya göre şekil verilmeye çalışılacaktır; nitekim M. Öztürk ve izinden gittiği ulemâ da öyle yapmıştır. O cümlelere geçmeden önce anlamaya çalıştığımız ilk cümleye verilmesi gereken daha isâbetli mânâ ve gerekçeleri şu şekilde olmalıdır:

1- اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* Kelimesi:

El yazmalarında الرجال şeklinde geçen bu kelime *Âsım b. Behdele kıraati*nde اَلرِّجَالُ şeklinde geçmektedir. Âsım b. Behdele'nin iştikakını doğru kabul ettiğimizde kelime ر ج ل *(ra+cim+lam)* kök harflerinden türemiş bir kelime olmaktadır. Bu durumda kelime tekil olarak gelen رَجُلٌ *(raculun)* kelimesinin cem-i mükesseri (kırık çoğul) olmaktadır. Sözlüklerde bu kelimenin رِجَالٌ - رَجْلَةٌ - اَرَاجِلُ - رِجَالَات şeklinde birkaç tane cem-i mükesseri vardır. Fakat Kur'an'da çoğul olarak bu kullanımlardan sadece اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* şeklinde olanı kullanılmıştır.

Kur'an'da ر ج ل *(ra+cim+lam)* kök harflerinden türemiş 73 kelime bulunmaktadır. Bu 73 kelimeden 54 tanesi müfred (23 kez), tesniye (4 kez), cemi (27 (kez) olarak رَجُلٌ *(raculun)* kelimesi; geri kalan 19 tanesi de başka anlama (ayak, ayaklar, yaya) gelen kelimelerdir. Kelimenin sözlük mânâları şu şekildedir. Hemen belirtelim ki رَجُلٌ *(raculun)* kelimesi

Kur'an'daki kullanımların tamamında hep insan türünün erkek olanlarını kastetmektedir, Mustafa Öztürk'ün meâline yazdığı gibi erkeklerin bir kadına eş olmuşlarını değil.

Kelime, fiil olarak harflerin harekesine göre farklı anlamlara gelmektedir. Mesela;

> رَجِلَ ... Yaya yürümeye gücü olmak ve yaya yürümek, ayağının biri böğrüne kadar beyaz olmak, büyük ayaklı olmak.
> رَجُلَ ... Saç normal ile kıvırcık bir durum arasında olmak. Saç taramak, saçı taranmış olmak. Er kişi olmak, adam gibi adam olmak, erkeklik yönü güçlü olmak.
> رَجَلَ ... Bir şeyi bacaklar arasında sıkıştırmak, bir şeyi bacağından bağlamak, yaya olarak yürümek.

Sülâsî (yalın) fiil olarak bu anlamlara gelen kelime, mezid (ek almış) fiil olarak şu anlamlara gelmektedir:

> اَرْجَلَ فُلَانٌ غُلَامَه…Yaya olarak yürütmek, ayakları üzerinde yürütmek.
> اَرْجَلَتِ المَرْاَةُ…Kadın erkek çocuk doğurdu.
> اَرْجَلَ فُلَانًا…Zaman tanıdı, mühlet verdi.
> اَرْجَلَ فُلَان حِصَانه…Atını diğer atlara binmesi için salıverdi.
> اَرْجَلَ الفَصِيلَ…Anasını istediği zaman emebilmesi için yavruyu serbest bıraktı.
> رَجَّلَ فُلَان شَعْرَه…Taramak, tarayıp hafifçe bukle yapmak
> رَجَّلَ فُلَانًا … Güç verdi, kuvvet verdi, ayaklandırdı, adam etti.
> اِرْتِجَلَ الكَلَامَ…Doğaçlama konuşmak, doğaçlama yapmak, irticalen konuşmak, daha önce hazırlık yapmaksızın konuşmak, ezberden konuşmak.
> اِرْتِجَلَ فُلَان بِرَاْيه…Kendi başına hareket etti, birisine danışmadan uygulamada bulundu, kendi başına buyruk oldu.
> تَرَجَّلَ فُلَان…Yaya yürümek, vasıtasız yürümek.
> تَرَجَّلَت الشَّمْسُ…Güneş yükseldi.
> رَاجِلٌ (ج) رِجَالٌ…Yaya, piyade, yaya olarak yürüyen adam. Er kişi
> رِجْلٌ (ج) اَرْجُلٌ…Ayak, bir grubun parçası, çekirge sürüsü, yarıya kadar dolu tulum, deve kuşu sürüsü, yazısız kağıt, uykuya çok düşkün adam.
> هُو رِجْلٌ مِنْه…O, onun bir parçasıdır/bölümüdür.
> رِجْلٌ (ج) اَرْجَالٌ…İnek sürüsü, insan pisliği, hisse, sıkıntı, bela.
> رَجْلٌ…Yarı karışık yarı taranmış saç, saçının yarısı taranmış kimse.
> رَجُلٌ…Yarı karışık saç.
> رَجُلٌ (ج) رِجَالٌ – رَجْلَةٌ – اَرَاجِلُ - رِجَالَات… Adam, er kişi, tam erkek, eteğine düşkün erkek, yaya.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı / Yeni Sözlük. RCL md.s.1021)*

Görüldüğü gibi bu kelimenin sözlük anlamları arasında "koca" veya "eş" anlamına gelebilecek herhangi bir kullanım yoktur. Bu hâliyle kelimenin âyette geçtiği şekliyle *(er-Rical)* olması durumunda kelimeye "yaya, er kişi, parça, ortaya çıkan, yükselen" gibi anlamların verilebilmesi mümkündür. Ama hiçbir şekilde "koca" anlamı vermek mümkün değildir. Kelime geçtiği yerlerin birçoğunda hep *'en-Nisâ'* kelimesinin karşılığı olarak geçmiştir ve o âyetlerde de hem *'en-Nisâ'* kelimesinin "karılar" hem de *'er-Rical'* kelimesinin "kocalar" gibi bir anlamı yoktur.

Nisâ 4/7

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ ۖ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَفْرُوضًا

Ana babanın ve yakın akrabaların miras olarak bıraktığı malda **erkeklerin** payı vardır. **Kadınlar** da ana babanın ve yakın akrabanın miras bıraktıkları mal da pay sahibidirler. Yani miras olarak bırakılan mal ister az olsun ister çok olsun, o maldan erkeğe de kadına da belli bir pay ayrılmıştır. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Nisâ 4/32

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا ۖ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ ۚ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

(Ey mümin kadınlar!) Allah'ın erkeklere siz kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş olmasından dolayı ("Keşke biz de erkek olsaydık!" diye) yanıp yakılmayın. Çünkü **erkekler** de emeklerinin karşılığını alacaklar **kadınlar** da. Siz yeter ki Allah'ın bitmez tükenmez hazinesinden isteyin. Allah her şeyi hakkıyla bilir. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Bu âyetten böyle bir meâl çıkarmak için âyette geçen tüm kelimeleri yok saymak veya hiç görmemek ve âyetin gramer yapısını meâl yazarının kendi hevâsına göre yeniden dizayn etmesi gerekmektedir. Dahası rivâyetler hatırına âyette söylenmediği hâlde parantez içinde *("Keşke biz de erkek olsaydık!" diye)* şeklinde verilen açıklamayı âyetin metnine sokmak için Kur'an'ı yok saymak gerekmektedir. Mustafa Öztürk parantez içi bu açıklamayı Kur'an'dan değil müfessirlerden devşirmiştir.

> Bil ki Allah Teala, *"Allah'ın, kiminizi kiminizden üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri temenni etmeyim" (Nisâ 32)* buyurup, biz de bu âyetin sebeb-i nüzulünün, kadınların, Hak Teala'nın erkekleri kendilerine miras husûsunda üstün kılması konusunda ileri-geri konuşmaları olduğundan bahsedince, bundan dolayı Allah Teala bu âyette, her ne kadar birbirlerinden istifade husûsunda kadın-erkek müsavi olsalar da erkekler kadınlara hâkim oldukları için, erkekleri mirasta kadınlara sütün kıldığını, bundan dolayı erkeklere kadınların mehirlerini vermelerini ve onların geçimlerini temin etmelerini emrettiğini bu âyette zikretmiştir.
>
> *(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s17)*

Dahası âyetin metninde M. Öztürk'ün meâline aldığı *"Erkeklere siz kadınlardan daha fazla - yetki vermiş olmasından dolayı - yanıp yakılmayın - emeklerinin karşılığını alacaklar kadınlar da - Siz yeter ki Allah'ın bitmez tükenmez hazinesinden"* gibi kelime ve cümlelerin âyette herhangi bir karşılığı yoktur. Yani Mustafa Öztürk âyetteki kelimelere meâl yazmamıştır. Onun âyetlerin altına meâl diye yazdığı şeylere meâl denmesi imkânsızdır. Bugün Türkiye'de yazılan meâllerin birçoğunda hatalar vardır hatta meâllerin bizzat yazarları bile bunu kabul etmektedir. Fakat M. Öztürk'ün bu yaptığına meâl hatası demek mümkün değildir. Çünkü bunlar hatayla ulaşılacak şeyler olamaz. Üstelik bu durum sadece bu âyete özel değil âyetlerin tamamında böyledir.

Nisâ 4/98

اِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ **مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ** وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا

Mekke'de gerçekten ezilen ve hicret imkânı bulunmayan mümin **erkekler, kadınlar** ve çocuklar bu hükmün dışındadır. Bunlar Allah'ın affedeceği kimselerdir. Şüphesiz Allah çok affedici, çok bağışlayıcıdır. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Kur'an'ın diğer yerlerinde de geçen *er-Rical* ve *en-Nisâ* kelimelerine meâlinde "erkekler ve kadınlar" anlamı verebilen M. Öztürk, Nisâ 34. âyette geçen bu iki kelimeyi sırf rivâyetlerin hatırına "kocalar" ve "karılar" yapabilmiştir. Onun bu çabalarına; Kur'an'ın içinde tarihsel bir şeyin olup olmadığını anlamaya çalışmak değil Kur'an'ı tarihsel göstermek için bütün gayretiyle tahrif etmek denir. Sadece üç kelimesi olan bir cümlenin hiçbir kelimesine kendi anlamlarını vermemeye, harf-i cer'i görmemeye, fiil gibi amel etmesinden dolayı fiil cümlesi olması gereken haberi isim cümlesine çevirmeye meâl yazmak denmez, denemez.

2- النِّسَاءِ *(En-Nisâ)* Kelimesi:

Bu kelime Kur'an'da, hepsi de çoğul olarak 59 kez geçer. Bu kullanımlardan 20 tanesi Nisâ sûresindedir. Yusuf sûresinde 2 kez (12/30, 50) نِسْوَةٌ *(nisvetün)* kalıbında geçer. Çoğunlukla mârife olarak geçen kelime 7 kez nekira (49/11 (2 kez) - 48/25 - 12/30 - 4/1, 11, 176) olarak geçer. Ulemâ bu kelimenin hangi kökten türediğine dâir ihtilâf etmiştir. Kimisi kelimenin "unutmak" anlamındaki ن س ي *(nun+sin+ya)* kökünden türediğini söylerken kimisi de "ertelemek, geciktirmek" anlamındaki ن س ا *(nun+sin+elif)* kökünden türediğini söylemiştir.

Bu kelimenin kökenini tespit etmek başlı başına ayrı bir çalışmadır. Bunu yapmak için hem câmit (türememiş) – müştak (türemiş) kelimeler konusuna hem de iştikak konusuna girme zorunluluğu vardır. Çünkü Kur'an'daki kelimelerin köken tespitleri hep oluşmuş kıraatler yani noktalanmış ve harekelenmiş Kur'an üzerinden yapılmıştır. Kıraatler ise müelliflerin 'iştikak' çalışması yapmış olması demektir. Nitekim kıraatler arasındaki farklılıkların büyük çoğunluğu kıraat imamlarının farklı iştikaklar yapmasından dolayıdır. Meselâ, Nisâ 34. âyette de geçen نُشُوزَ *(nuşuz)* kelimesinin Mücâdele sûresi 11. âyetindeki وَاِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللهُ *(ve-izâ kîle-nşuzû fenşuzû yerfa'i(A)llâh)* cümlesinde iki defa geçen kullanımında şöyle farklılıklar oluşmuştur.

Âsım'ın *Hafs kıraati*nde, Nâfi'nin *Kālûn ile Verş kıraati*nde her iki kelime de انْشُزُوا فَانْشُزُو *(enşuzu fe'nşuzu)* şeklinde geçerken, İbn Kesîr'in *Berzi ve Kanbal kıraatleri*nde, İbn Amr'ın *Dûrî ve Sûsî kıraatleri*nde ve diğer kıraatlerde kelime انْشِزُوا فَانْشِزُوا *(enşizu fe'nşizu)* şeklinde geçmektedir. El-İsfahânî ise isim vermeden başka kıraatlerde kelimelerin *'ze'* harfinin *'re'* harfi olarak انْشِرُوا فَانْشِرُوا *(enşiru fe'nşiru)* şeklinde okunduğunu söylemiştir. Kıraatler arasında

buna benzer binlerce örnek bulmak mümkündür. İşte bu farklılıkların hepsi, aslı noktasız ve harekesiz olan Kur'an'ın müellifler tarafından kendi içtihatlarına göre noktalanıp harekelenmesinden kaynaklanmaktadır. Ortada herkesin üzerinde ittifak ettiği tek bir tane okuyuş olsaydı 20 tane kıraatin çıkmaması gerekirdi. Biri diğerine katılmamış olacak ki her bir kıraat imamı kendi kıraatini yapmıştır.

İşte Kur'an kelimeleriyle ilgili etimolojik çalışma yapanlar, oluşmuş bu kıraatlerden sonra çalışma yapmaktadırlar. Yani kıraat imamlarının tüm kelimelere doğru noktalar koydukları peşînen kabul edilerek yapılan çalışmalardır. Aslı noktasız ve harekesiz olan Kur'an'ı kendi iştikak tercihleri üzerinden noktalayıp harekeleyen kıraat imamlarının yaptıklarının tamamen yanlış olduğunu söylemek doğru olmayacağı gibi tamamen doğru olduğunu kabul etmek de yanlıştır. Kaldı ki elimizdeki 20 tane kıraati oluşturan kıraat imamlarının her biri diğerlerinin tamamen doğru yaptığı kanaatinde olsaydı kendi kıraatlerini oluşturmaya kalkmazlardı.

Kur'an'ı noktalayıp harekeleyen kıraat imamlarının nokta ve hareke tercihleri ne yazık ki rivâyet eksenli olmuştur. Oysa aslı noktasız ve harekesiz olan Kur'an'a nokta koymanın temelinde iştikak ilminin fonetiğinden tutun da harflerin mahreç düzeninde anlama göre aldığı konumlara kadar çok geniş bir ilmî yelpazenin temel alınması gerekirdi. Anlamaya çalıştığımız النِّسَّاءِ *(en-Nisâ)* kelimesi üzerinden daha somutu bir örnek verelim.

Elimizdeki mushaflarda النِّسَّاءِ şeklinde yazılan kelime ilk Mushaflarda النسا şeklinde yazılmıştır. Bu şekildeki yazım ile dilde karşılığı olan 3 kelime elde etmek mümkündür:

a) "Ertelemek, geciktirmek" anlamındaki نِسَاء *(nisee)* kelimesi.
b) "Unutan, unutkan" anlamındaki نِسَاء *(niseun)* kelimesi.
c) "Doğuran, ortaya çıkaran, kendisinden neşet edilen" anlamındaki نِشَاء (nişeun) kelimesi.

Kur'an'daki kelimelerin kökenlerini, oluşmuş kıraatlerin iştikak tercihlerini doğru kabul ederek tespit etmeye çalışanların hepsi de *'Nisâ'* ve *'insan'* kelimelerinin kökeni hakkında ihtilâf etmiş, hiçbiri de ortaya doğru dürüst etimolojik bir çalışma ortaya koymamıştır. Hatta birçok sözlükte *'Nisâ'* kelimesinin kökeni olarak "unutmak" anlamına gelen *'nesiye'* kelimesi alınmıştır. Bunun sebebi, geleneğin daha en başından kadını unutkan, eksik, başkası tarafından tamamlanması gereken, kendi başına irade kullanamayan, zavallı, zayıf ve hatta aklı eksik bir varlık olarak tanımlamış olmasıdır. Kafasındaki kadın algısı böyle olan ulemânın el yazmalarında **سا** şeklinde geçen kelime üzerinde iştikak çalışması yaparken neden "doğuran, ortaya çıkaran, kuran, inşâ eden" anlamına gelen نِشَاء *(nişeun)* iştikakını değil de "unutan, unutkan" anlamına gelen bir iştikakı tercih ettikleri mutlaka sorgulanmalıdır.

Kur'an'da geçen النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimelerinin tamamını "doğuran, ortaya çıkaran" anlamına gelen نِشَاء *(nişeun)* şeklinde okuduğumuzda ne anlam olarak ne gramer olarak ne de kelimenin kastettiği kişinin varlık içindeki işlevi anlamında bir yanlış yapmış olmayacağımız gibi kelimenin etimolojik kökeni ile türeyişi arasında her yönden doğrusal bir ilişki de kurulmuş olacaktır. Öte yandan Kur'an'ın inişi üzerinden yüzlerce yıl geçmiş olmasına rağmen النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimesine hem de kırk takla attırarak "'Unutkan' mı diyelim, yoksa 'geç kalan' mı diyelim?" tartışmaları kesilmiş olacaktır. Kadının doğuran bir varlık olduğu, fiziksel varlık olarak toplumları inşâ eden bir varlık olduğu gün gibi ortadadır. Kadınların olmaması ya da doğurmaması durumunda insan türünün devam etmesi mümkün müdür?

Biz bu söylediklerimizi âyetlerde النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* şeklinde geçen kelimelerin نِشَاء *(nişeun)* olması gerektiği için söylemiyoruz. Biraz önce de belirttiğimiz gibi kelimelerin köken çalışmasını yapmak başlı başına devâsâ bir iştir ve bunun için iştikak ilminin her dalından sarf-nahiv'e kadar olan her şeyin bu işe dâhil edilmesi gerekmektedir.

Eminiz ki birçok okuyucu bizim sırf çalışma yapılması yönünde örnek olarak getirdiğimiz النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimesinin نِشَاء *(nişeun)* şeklinde de olabileceği husûsundaki açıklamalarımıza saldıracak ve bunu bizim açığımız hatta belki de tahrif etme girişimimiz olarak niteleyecektir. Oysa bizim yaptığımız, el yazmalarında **سا** şeklinde geçen bir kelimenin sadece bir harfinin üzerine iştikak ilmini kullanarak nokta tercihinde bulunulması durumunda ortaya çıkacak sonuçları göstermek içindir. Üstelik bu yapılırken hangi gerekçelerle ve hangi yöntemle yapıldığının mutlaka belirtilmesi gerektiğini de söylemekteyiz. Oysa ne elimizdeki kıraatlerde ne de o kıraatlere yazılan meâllerde ve tefsirlerde bir gerekçe açıklanmış, "ben yaptım oldu" mantığıyla hareket edilmiştir.

Meselâ, Mustafa Öztürk ve onun izinden gittiği ulemâ, bırakın nokta tercihini âyette النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* ve اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* şeklinde geçen kelimeleri tamamen kaldırmış, onların yerine امْرَاَتُ *(imraet)* ve بَعْلٌ *(ba'lun)* kelimelerini koymuştur. Hem de rivâyetten başka hiçbir gerekçeye dayanmadan bunları yapmıştır. Ne tuhaftır ki bu yaklaşımlarda herhangi bir sorun görmeyen akıllar bizim iştikak çalışması yapılması gerektiği husûsundaki tavsiyemizi "Kur'an'ın genetiği ile oynamak" olarak niteleyebilmişlerdir.

Eski-yeni tefsir ve meâl ulemâsının hepsi Kur'an'ın orijinal hâlinin noktasız ve harekesiz olduğunu, Arapça bir metne hareke koymanın hiç Arapça bilmeyen Acemler için olduğunu, kıraat imamlarının iştikak tercihleri yüzünden ihtilâfa düşerek farklı kıraatler oluşturduklarını hem bilirler hem de bunu sürekli dillendirirler. O hâlde neden Kur'an çalışmalarında Kur'an'ın

orijinal hâlini değil de yüzyıllarca yıl sonra ortaya çıkmış ve hepsi de birbiriyle ihtilâflı olan kıraatleri temel alırlar, anlamış değiliz. Mustafa Öztürk bütün ömrünü ve birikimini Kur'an'a karşı şüpheci bir tavra sürükleyen 'Kur'an'ın tarihsel olduğu' gibi bir konuya harcayacağına, Kur'an okuyuşlarındaki ilkesizlikler yüzünden ortaya çıkan problemleri iştikak ilmini kullanarak çözmeye çalışsaydı mutlaka ortaya faydalı bir şey çıkarırdı. Üstelik o kadar yıllık birikimi ona Kur'an kelimelerini anlama becerisini değil de tahrif etme becerisini kazandırmış gibi durmaktadır. Birazcık Arapça bilenlerin onun Kur'an'a yazdığı meâli okuması durumunda meal yazarının nasıl bir savrulma içinde olduğunu görmemeleri mümkün değildir.

Fakat bütün bunlara rağmen âyette النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* şeklinde geçen kelime ister geçtiği gibi *'en-Nisâ'* şeklinde isterse iştikak yapılarak نِسْاء *(nişeun)* şeklinde okunsun fark etmez, sonuçta bu kelime "karılar" anlamında değil "kadınlar" anlamındadır. Bizim iştikak çalışması yapılması tavsiyemiz النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimesinin kimi kastettiği ile alâkalı değil nasıl kastettiği ile alâkalıdır. Yani 'kadın' kelimesine Câhiliye'nin anlayışları üzerinden verilen "unutkan, geciken" gibi anlamların sorgulanması üzerinedir. Daha da açıkçası bizim tavsiyemiz "Kadın kimdir?" sorusuna cevap aramanın değil, "Kadın kim değildir, ne değildir?" sorusuna cevap aramanın peşine düşülmelidir. Yoksa ister *Nisâ* densin isterse *Nişa* her durumda kastedilen kişi 'kadın'dır. Ama bilinmeyen veya bilindiği hâlde anlaşılmak istenmeyen şey kadının özgür bir birey olduğu, unutan, erteleyen gibi eksik sıfatlarla sıfatlandırılmasının Câhiliye'nin anlayışı olduğu, "başında mutlaka bir âmir olmasının gerektiği" gibi söylemlerin Yüce Allah'ın dîninden kaynaklanmadığı, erkeklere nazaran fiziksel gücünün olmayışının bir eksiklik veya onu tahakküm altına alma vesîlesi olmadığı, kadının şahsiyetini erkeklerin değil Yüce Allah'ın belirlediği, Yüce Allah'ın emirleri, vaatleri, tehditleri ve cezâları karşısında tıpkı erkek gibi hak ve sorumlulukları olduğudur. Erkek olsun kadın olsun bir mü'min, hayatındaki hak ve sorumlulukların fiziksel güç üzerinden belirlenmediğini, dünyanın en güçlü insanı da olsa gücünün değil ilkelerinin şahsiyetini belirlediğini bilmesi gerekmektedir. Çünkü Yüce Allah'ın da gücü her şeye yetmektedir ama O tüm varlığı yokken var eden olmasına rağmen gücüne göre değil ilkelerine göre hareket etmektedir. Çünkü ilkenin olmadığı yerde imân olmaz, karşılıklı güven olmaz, sevgi olmaz, muhabbet olmaz. Erkek olan bir mümin eşiyle muhabbet, saygı ve sevgiye dayalı birliktelik yaşamak istiyorsa kaba gücünü veya finansal üstünlüğünü değil Yüce Allah'ın ilkelerini temel almak zorundadır. Tıpkı erkek gibi kadın da cazibesini veya doğurabiliyor olmasını değil Yüce Allah'ın ilkelerini temel almak zorundadır.

Günümüzde kadının güçsüzlüğü toplumu yok eden bir silaha dönüşmüştür. Nasıl ki erkek kendi gücünü bir silah olarak kullandığında fesada yol açıyorsa kadının kendi güçsüzlüğünü bir silah

olarak kullanması da aynı fesada yol açacaktır. Kadın ya da erkek olarak yaratılmış olmak insanların kendi tercihi değil Yüce Allah'ın tercihidir. Bu noktada bir kul olarak "Allah'ından râzı olan her mümin" bu yaratılışı karşı tarafa silah olarak kullanmamalı, Yüce Allah'ın bu yaratılışa koyduğu ilkelerle hareket etmelidir.

Kur'an, herhangi bir erkekle cinsel temâsa girmeden hâmile kalan ve bir erkek doğuran Meryem'i uzun uzun anlatmaktadır. Üstelik Yüce Allah bu anlatımı tüm âlemler için "yaratılış âyeti" yapmıştır.

Enbiyâ 21/91

وَالَّتِي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ

(Ey Peygamber!) iffet ve namusunu titizlikle korumuş olan Meryem'i de an. Biz ona ruhumuzdan üfledik: (onun rahminde İsa'ya vücut ve hayat verdik). Böylece onu ve oğlunu cümle alem için bir âyet/mucize kıldık. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Alemler için âyet kılınan Meryem'i görmeden sırf kaba gücü var diye erkeği kadının âmiri/reisi/hâkimi ilân etmek dahası bu Câhiliye anlayışını getirip Nisâ 34. âyete giydirmek, Yüce Allah'ın âyetlerini kullanarak cehâletin en koyusunu Kur'an üzerinden meşrûlaştırmak anlamına gelmektedir. Yüce Allah kimin kimden ve hangi konuda üstün olduğunu, kimin kime nereye kadar âmirlik/reislik yapacağını mübârek kitabında uzun uzun anlatmıştır ve bu anlatımlar içinde sırf erkek olarak yaratıldı diye bir insanın üstelik de kendisini doğuran bir insana âmirlik yapmasına dâir tek bir anlatım dahî yoktur ve olması da mümkün değildir. Üstelik 'üstünlük' denen şey sıfatta ortak iki şey arasında olur. Kadın ve erkek arasında kaba kuvvete dayalı üstünlük yarışı düzenlemek hem cehâlet hem de körlüktür.

Hucurât 49/11

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰى اَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسٰى اَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا اَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْاَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْاِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

Ey Müminler! İçinizdeki erkekler başka erkeklerle alay etmesinler. Sizce ne malum, kendileriyle alay edilenler, alay edenlerden daha hayırlı ve faziletli olabilirler. Aynı şekilde kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler. Zirâ kendileriyle alay edilen kadınlar, alay edenlerden daha hayırlı ve faziletli olabililer. Birbirinizi ayıplamayın aşağılamayın: birbirinize kötü, nahoş lakaplar takmayın. İmâna erdikten sonra fasık damgası yemek ne kadar çirkindir. Bu tür kötü davranışlardan pişmalık duyup vazgeçmeyenler zalimlerin/günahkarların ta kendileridir. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Bu âyet meâllerini buraya alıntılıyor olmamız Mustafa Öztürk'ün yaptığı meâlleri tasvip ediyoruz anlamına gelmemelidir. Bu meâlleri kullanma sebebimiz eğer bir karşılaştırma yapılacaksa bu karşılaştırmanın kadın-erkek şeklinde değil erkek-erkek ve kadın-kadın şeklinde olması gerektiğini, bunun da onun bu şekilde hiçbir ilke gözetmeden yaptığı meâlden

bile anlaşılıyor olduğunu göstermek içindir. Âyet, bırakın bir erkeğin kadına üstünlüğünü, kadınların kadınlara olan üstünlüğünü karşılaştırmanın bile yanlış olduğunu söylemektedir. Böylesi bir âyet dururken "Erkek kadından daha akıllı ve daha güçlüdür." şeklindeki Câhiliye dönemi bir dayanak üzerinden âyetteki kelimelerin mânâlarını değiştirerek "Kocalar, karılarının âmiridir/reisi konumundadır." demenin Yüce Allah'ın dîniyle bir alâkası yoktur. Bundan daha beteri ise âyetleri tahrif ettikten sonra ortaya çıkan Câhiliye'nin mânâları üzerinden Kur'an'ı tarihte kalmış ölü bir metin ilân etmektir.

d) قَوَّامُونَ *(Kavvamune)* Kelimesi:

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu kelime fiil kökenli mübâlağalı ism-i fâildir. Mübâlağalı ism-i fâiller hakkında biraz önce uzun açıklamalar yapmıştık. Burada bilinmesi gereken, kelimenin اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* gibi bir cümlede geçiyor olmasından ve önünde bir har-fi cer'le kendisine bir mef'ul almasından dolayı fiil gibi anlam verilmesi gerektiğidir. Zaten sarf ilminde böylesi kelimelere 'şibhi fiil' (fiil gibi olan kelimeler) denmektedir. Bunlar cümledeki konumuna göre fiil gibi de isim gibi de anlam kazanabilirler. Kelime قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(kavvamuna ale'n Nisâ)* şeklinde geldiği için cümledeki konumu fiil olmak durumundadır. Bu kelimeler fiil olduklarında fiil olarak kelimenin yalın (sülâsî) anlamı alınmalıdır çünkü mübâlağa ile ism-i fâiller sadece yalın (sülâsî) fiillerden türerler. Bu yüzden biz de sadece kelimenin sülâsî (yalın) hâlindeki anlamları vereceğiz.

> قَامَ – قِيَامًا…Ayağa kalkmak, ayakta durmak, ortaya çıkıp devam etmek, yapmak, icra etmek, idaresini üstlenmek.
> قَامَ الْحَقُّ…Gerçek ortaya çıktı.
> قَامَ الرَّأْيُ وَقَعَدَ لِهَذَا الْحَادِث…Kamuoyu bu olaydan çok etkilendi.
> قَامَ بِتَصْنِيفِه…Sınıflandırdı
> قَامَ بِشَأْنِه…Himaye etti, korudu, ilgilendi.
> قَامَ بِوَعْدِه…Sözünü yerine getirdi.
> قَامَ عَلى الكتب والسنة…Kitap ve sünnete dayandı.
> قَامَ عليه…Kontrol etti, gözetti
> قَامَ في الناس خطيباً…İnsanlara hitap etti.
> يوم يقوم الحساب…Hesabın görüleceği gün.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı /Yeni Sözlük KVM md. s.1827)*

Nisâ 34. âyetteki اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* cümlesinde kelimenin mef'ûlü ile arasında bir harfi cer (عَلَى) *(ala)* olmasından dolayı kelimeye verilecek anlamın ya harf ile müteaddî (geçişli) ya da geçişsiz (lâzım) bir mânâ olması gerekmektedir. Bu durumda tercihin geçişsiz (lâzım) bir mânâ olması daha uygundur.

Daha önce اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesi üzerinde durduğumuzda kelimenin başında harf-i târif (ال) *(el)* takısı olmasından dolayı kelimenin cins (tür) ismi olması gerektiğini söylemiştik. Fakat

kelimenin tekili olarak gelen رَجُل *(racul)* kelimesi genelde "adam" şeklinde bilindiği için burada bir yanlış anlaşılmanın üzerinde daha durmak gerekmektedir. Çünkü Türkçedeki "adam" kelimesi belli bir yaşın üstündeki erkek kişiler için kullanılmaktadır. Oysa Arapçadaki رَجُل *(racul)* kelimesi "er kişi, erkek" anlamındadır. Daha önce kelimenin sözlük mânâları verilirken erkek çocuk doğuran kadın için المَرْاَةُ ... *"Kadın, erkek çocuk doğurdu."* dendiğini belirtmiştik. Bu kelime cinsiyet ifade eden bir kelimedir. Yani "erkek türü" anlamındadır. Dolayısıyla verilecek anlamın sadece bir kadına koca olmuş erkekleri değil erkek türüne mensup olan herkesi kapsaması gerekmektedir. Üstelik Mustafa Öztürk gibi meâl ve tefsir yazarlarının verdiği "kocalar" anlamı bir 'tür' ismi değil, bir durumun adıdır. Kelimeye "bir kadına koca olmuş erkekler" anlamına gelecek "kocalar" anlamı verilmesi asla uygun değildir.

Bu noktada اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ *(er-ricalu kavvamuna)* "Erkekler kavvamdırlar." cümlesinde ifade edilen *'kavvam'* olma durumu sadece kadına koca olan erkekleri değil erkek türüne mensup tüm erkekleri kapsamak zorundadır.

Bazı meâl ve tefsir yazarları اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* cümlesine *"Erkekler, kadınları koruyup kollarlar."* şeklinde bir anlam vermişlerdir. Fakat bu anlam da tüm erkek türünü kapsayan bir anlam değildir. Zirâ annesinden erkek olarak doğan bir çocuk erkek olmasına rağmen o, annesini değil annesi onu koruyup kollamaktadır. Dolayısıyla *"Erkekler, kadınları koruyup kollarlar."* şeklinde bir anlam verilmesi durumunda da bu anlam erkeklerin tamamını değil sadece belli bir kısmını kapsayacaktır. Oysa biraz önce de dediğimiz gibi اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesi tür ismidir ve bu türün içine giren tüm bireyleri kapsaması zorunludur. اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesinin bir bayana koca olmuş erkekleri değil de "bebek, çocuk, genç, ihtiyar" ayrımı yapmadan tüm erkekleri kapsadığına dâir en güzel örnek yine Nisâ sûresinin 1. âyetidir:

Nisâ 4/1

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْاَرْحَامَ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

Ey İnsanlar! Sizi bir tek özden yaratan, aynı özden eşinizi de yaratan ve böylelikle sayısız erkek ve kadın meydana getiren rabbinize itaatsizlikten sakının. Birbirinize halinizi arz edip istekte bulunurken, (Allah hakkı için! Diyerek) adı üzerine and içtiğiniz Allah'ın emirlerine riâyet husûsunda duyarlı davranın ve aynı zamanda akrabalık haklarını çiğnemekten sakının. Şüphesiz Allah sizi görüp gelişmektedir. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Bu âyette geçen *er-rical* kelimesinin "yaşını başını almış adam" anlamına gelmediği, "erkek türü" olduğu gâyet açıktır. Çünkü hiç kimse "adam" olarak yaratılmaz. Ama herkes ya eril ya da dişil olarak yaratılır. İşte bundan dolayı Nisâ 34. âyette geçen اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(er-*

ricalu kavvamuna ale'n Nisâ) cümlesinde haber verilen "erkeklerin kavvam" olması sadece belli bir yaşa gelmiş ve üstüne bir kadına koca olmuş erkekleri değil eril cinsin tamamını kapsaması gerekmektedir. Onun için bazı meâl ve tefsir yazarlarının bu cümleye verdiği "Erkekler kadınların koruyucusu ve kollayıcısıdır." şeklinde verdikleri mânâ اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesini tür ismi olmaktan çıkaracak, erkeklerin tamamını değil de erkek türünün sadece bir kadına koca olanlarına hitap eden bir âyete çevirecektir.

Nedense geleneksel anlayış Nisâ 34. âyette geçen اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* cümlesini sanki bir haber cümlesiymiş, bir hüküm cümlesiymiş gibi algılamış ve bu âyeti pratiğe "Erkekler kadınlara âmir/reis olsunlar." şeklinde yansıtmıştır. Bu cümle bir inşâ cümlesi değil haber cümlesidir. Yani bir durumdan, bir hâlden haber veren bir cümledir. Zaten haber cümlesi olmasından dolayı hem *'en-Nisâ'* hem de *'er-Rical'* kelimesi 'tür' ismi olmak zorundadır. Âyetin ilk cümlesinin sadece bir erkeğe eş olmuş kadına ve sadece bir kadına koca olmuş erkeğe hitap ettiği şeklinde anlaşılmasının sebebi âyetin devamında bahsedilen konulardır. Fakat âyetin başını bu şekilde sadece "karı-koca" ilişkilerine bağlayanlar doğal olarak âyetin devamını da bu anlayışa göre anlayacak ve anlamlandıracaktır. Yani gömleğin ilk düğmesinin yanlış iliklenmesi devamındaki düğmelerin de yanlış iliklenmesine sebep olacaktır ve nitekim öyle de olmuştur.

Öte yandan bir âyet hiçbir şekilde geçtiği pasajdan bağımsız olarak okunamaz. Herhangi bir âyeti anlamak için o âyetin öncesinin ve sonrasının da dikkate alınması zorunludur. Aslında Nisâ sûresi 34. âyetle ilgili yanlış başlangıç Nisâ 1. âyetle başlamaktadır. Fakat bu çalışma sadece 34. âyetle sınırlıdır. Âyetlerin tamamıyla ilgili bir çalışma yapmak ve bunu yazılı hâle getirmek bizim de arzumuzdur ama bunu bu bağlamda yapabilmemiz mümkün değildir. Ama buna rağmen bu âyetle ilgili ortaya koyduğumuz birçok şey geriye ve ileriye doğru âyetlerin en azından doğru bir zeminde anlaşılmasını sağlaması açısından yetersiz de olsa bir çerçeve belirlemektedir.

Bütün bu açıklamalardan sonra âyetin ilk cümlesi için daha isabetli olduğuna kanaat getirdiğimiz meâlin şu şekilde olması gerekmektedir:

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاء

(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)

"Eril kişiler de dâima kadınlarda oluşurlar."

اَلرِّجَالُ ... Eril kişiler / erkekler

قَوَّامُونَ ... Olmak, gerçekleştirmek, ortaya çıkmak ve devam etmek"

عَلَى … de, da.

النِّسَّاء ... Dişi tür / kadınlar.

Cümlenin i'râbı ise şu şekildedir:

اَلرّجَالُ ... Müptedâ (hakîkî müzekker-cem-i mükesser)

قَوَّامُونَ ... Haber (devamında harf-i cer ve mef'ûlü olduğu için fiil hükmünde)

عَلَى ... Harf-i cer.

النِّسَّاء ... Mef'ûlü bih gayrî sarih (hakîkî müennes-cem-i mükesser).

Sonuçta her ikisi de aynı kapıya çıksa da âyetin ilk cümlesine farklı bir meâl olarak şu şekilde de bir mânâ verilmesi mümkündür:

اَلرّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَّاء

(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)

"Eril kişiler /erkekler de hep kadınlar üzerinden meydana gelirler."

Meâlde kullandığımız "dâima" kelimesinin gerekçesi قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin mübâlağa ile ism-i fâil olmasından dolayıdır. Daha önce mübâlağa ile ism-i fâiller hakkında bilgi verirken bu kelimelerdeki mübâlağanın "hep, dâima, çok" şeklinde ifade edildiğini belirtmiştik.

Bütün bunlardan sonra hep söylediğimiz şeyi tekrar ediyoruz: "Bizim söylediklerimiz Kur'an değil belli bir metot esas alınarak yaptığımız çalışmalar sonucunda bizim Kur'an'dan anladıklarımızdır."

RAMAZAN DEMİR
10.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (2-Üstünlük)

ÜSTÜNLÜK YARIŞI

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Aslına bakılırsa 34. âyetin bu kısmı *(Erricâlu kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din vebimâ enfekû min emvâlihim)* parçalanması mümkün olmayan bir cümledir. Fakat istisnâları olmakla birlikte bu cümle meâllerde ve tefsirlerde genelde iki cümleye bölünerek çevrilmiştir. Âyetin, bir önceki bölümde incelediğimiz اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(er-ricalu kavvamuna ale'n Nisâ)* kısmı ayrı bir cümle, buradan sonrası da başka bir cümle sayılmıştır. Fakat gramer açısından bu haber cümlesi fiil cümlesine dönüşmekte ve âyetin devamı da bu fiil cümlesinin öğeleri olmaktadır. İlerleyen sayfalarda bu daha iyi anlaşılacaktır.

Çalışmanın en başında merkeze meâllerin hepsini değil sadece Mustafa Öztürk meâlini alacağımızı belirtmiştik. Bu yüzden onun meâlini anlamaya devam ediyoruz. M. Öztürk âyetin devam cümlesine şu meâli vermiştir:

بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta, ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler.

Doğrusunu söylemek gerekirse bu verilen meâl ile âyetin metni arasında bir bağ kurmak neredeyse imkânsızdır. Çünkü bu meâlde geçen *'Allah'* kelimesinden başka hiçbir kelimenin âyette bir karşılığı bulunmamaktadır. Mustafa Öztürk âyetteki kelimeleri anlamak yerine onları iptal edip âyetle alâkası olmayan bambaşka bir metin yazmıştır. Böylelikle rivâyetleri baz alarak Kur'an kelimelerine anlam vermeyi bir üst kademeye taşıyarak rivâyetlerin kendisini âyet yapmıştır. Meâl olarak âyetin altına yazdıklarının eleştirilmeye değer bir tarafı yoktur. Bu yüzden onunla fazla vakit kaybetmeden âyetteki kelimeleri anlamaya çalışacağız.

1- بِ *(Bİ)* Harf-i Cer'i

Cer harfleri, önlerinde yer alan isimle beraber tam bir anlama sâhip değildirler. Az önce de belirttiğimiz gibi harf-i cer'le gelen bir ismin anlamının tam olabilmesi için mutlaka bir fiile veya fiile benzeyen (şibhi fiil = ism-i fâil, mübâlağa ile ism-i fâil, ism-i mef'ûl, ism-i tafdîl vs. gibi) bir kelimeye bağlanmaları gerekmektedir. Bu duruma 'taalluk' denir. Bu harf-i cer, âyette önünde bir ism-i mevsulle birlikte بِمَا *(bima)* şeklinde geçmektedir. Önceki bölümde âyetin ilk cümlesini incelerken âyetin şu kısmının tek bir cümle olduğunu ve hepsinin birlikte anlaşılması gerektiğini belirtmiştik: اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

(Erricâlu kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din vebimâ enfekû min emvâlihim) Bunun en büyük nedeni işte bu بِمَا *(bima)* kelimesidir. Çünkü bu kelimenin 'taalluku' yani kendisine bağlanacağı şibhi fiil, kendisinden önce geçen قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesidir. İşte bu yüzden cümlenin parçalanıp iki cümle hâline getirilmesi asla doğru değildir. Yani harf-i cer'le gelen بِمَا *(bima)* kelimesi kendisinden öncesine bağlanmak zorundadır.

> *Bi* (بِ) harf-i cer'i genellikle "-le, ile" anlamına gelmekle beraber, çeşitli anlamlar ifade ettiği de olur:
> a. مَعَ *(maa)* anlamında: دَخَلْتُ الدَّارَ بِخَالِدٍ (Eve Halit'le beraber girdim.)
> b. Karşılığında anlamında: خُذِ الدَّارَ بِالْفَرَسِ (Atın karşılığında evi al.)
> c. Sebep, -den dolayı, yüzünden, için: مَاتَ الْجُلُ بِالْجُعِ (Açlıktan dolayı (açlık yüzünden) adam öldü.)
> d. Yemin (kasem) anlamında: أُقْسِمُ بِالله (Allah'a yemin ederim.)
> e. -i, -e eki verir: مَرَرْتُ بِدَارِكَ (Evine uğradım.)
>
> *(Hasan Akdağ / Arap Dilinde Edatlar s.131)*

Buna göre birçok kullanım şekli olan *'bi'* (بِ) harf-i cer'i âyette, yukarıda açıkladığımız (c) şıkkında olduğu gibi yani "sebep, -den dolayı, yüzünden, için" anlamında geçmektedir. Zaten M. Öztürk ve birçok müfessir ve meâl yazarı da bu harf-i cer'i meâllerine "çünkü, sebebiyle, -den dolayı" şeklinde çevirerek bizim de tercih ettiğimiz şıkkı almışlardır.

2- ما *(Ma)* Edatı

İlk cümlede iki defa بِمَا *(bima)* şeklinde gelen ما *(ma)* edatı, yerine göre isim, yerine göre harf, yerine göre de zâid olabilmektedir. Âyetin i'râbını yapanlar ما *(ma)* edatını 'ism-i mevsul' olarak almışlardır. Türkçedeki karşılığı 'ilgi zamiri' olan ism-i mevsuller, anlamlarını kendilerinden sonra gelen ve adına 'sıla cümlesi' denen cümleden alırlar ama görevleri bir cümlenin öncesini sonrasına bağlamaktır. Zaten kendisinden sonra gelen 'sıla cümleleri' asıl cümle içerisinde "i'râbtan mahalli olmayan" yani asıl cümlenin bir öğesi olmayan cümlelerdir. Sıla cümlesinin Türkçe karşılığı, bir nevi parantez içi cümle gibidir. İki defa gelen bu edatın müfessirlerin söylediği gibi ism-i mevsul olması durumunda anlamaya çalıştığımız ilk cümlenin gramer yapısı şu şekilde olmalıdır:

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا(فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ) وَبِمَا (اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ)

Parantez içinde farklı bir renkle yazdığımız cümleler asıl cümlenin öğeleri değil, ما *(ma)* ism-i mevsullerini açıklayan sıla cümleleridir. Bu duruma göre asıl cümle sadece parantez dışında kalan kelimelerdir ve her iki ism-i mevsul de önlerindeki sıla cümlesi ile birlikte 'müfred' hükmünde birer cümledir. Parantez içine şimdilik meâl verilmemesi durumunda cümle şu şekilde olacaktır:

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا (…) وَبِمَا (…) ... *Erkekler, o şeyden dolayı (...) ve o şeyden dolayı (...) kadınlara kavvamdırlar.*

İşte parantez içindeki sıla cümleleri "O şey nedir?" sorusunun cevabı olan sıfat hükmünde yani ism-i mevsulü tanıtıcı cümlelerdir. İsm-i mevsullerin her ikisi de mef'ûldür ve sıla cümleleri de ism-i mevsullerin sıfatı olarak müfred yani tek kelime hükmündedir. Fakat bütün bunlar âyette geçen ما *(ma)* edatının 'ism-i mevsul' olması durumunda geçerlidir. Bu edat, ism-i mevsul olmanın dışında birçok şekilde kullanılır:

ما *(Ma)* Edatının Kullanılış Şekilleri:

1- İsm-i mevsul olur (akılsız varlıklar için)
2- İki fiil cezmeden şart edatlarından olur.
3- Nefi (olumsuzluk) edatı olur.
4- Soru edatı olur.
5- Mastariye edatı olur.
6- Mastariye zamaniye edatı olur.
7- Taaccüp (hayret) anlamı ifade eder.
8- Nekre-i nâkısa olur.
9- Övgü ve yergi fiillerinden sonra tam marife özel, tam marife genel ifade eder.
10- Bâzı kelimelerin sonuna gelerek onların hareke etkisine engel olur (*Ma*'yı kaffe).
11- Kelimelerin sonunda gelen ama kelimenin görev yapmasına engel olmayan *ma* olur.
12- Nekre isimleri daha belirsiz yapmak için kullanılır.

(Hasan Akdağ / Edatlar s. 389).

Hemen belirtelim ki bu kullanımların hepsinin kendisine ait kalıpları ve özel şartları vardır. Fazla teknik bilgiye girmemek için detaylara girmedik.

Bu edatın ism-i mevsul olarak kabul edilmesi durumunda önündeki cümleyle birlikte şu şekilde mânânın verilmesi gerekmektedir:

بِمَا(فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ) وَبِمَا (اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ) … *Allah'ın, onların bâzısını bâzısına üstün yaptığı şey/ler sebebiyle ve mallarından infak ettikleri şey/ler sebebiyle.*

Buna göre eğer önceki bölümde incelediğimiz cümlenin ilk âyetine Mustafa Öztürk gibi "Erkekler, kadınların âmiri/reisi konumundadır." gibi bir mânânın verilmesi ve ما *(ma)* edatının da 'ism-i mevsul' olarak alınması durumunda erkeklerin kadınlara âmirliğinin iki tane sebebi olmuş olacaktır:

- Allah'ın erkekleri kadınlardan üstün yaptığı "şey/ler" sebebiyle.
- Erkeklerin mallarından infak ettikleri "şey/ler" sebebiyle.

Görüldüğü gibi cümlede iki defa geçen ما *(ma)* edatının 'ism-i mevsul' olarak alınması durumunda ortaya ne olduğu bilinmeyen "şey/ler" çıkmaktadır. Müfessirlerimiz âyetteki cümleden ne olduğu anlaşılmayan bu "şey/lerin" erkeklerin kadınlara nazaran daha akıllı ve daha güçlü olmaları olduğunu söylemiştir. Ortaya çıkan bu tür meâllere göre fiziki güç ve akıllı

olma üstünlüğü Allah'tan, mallarından infak etme üstünlüğü ise erkeklerin kendinden gelmektedir. Bir sonraki فَضَّلَ *(faddale)* kelimesini incelerken bu konu üzerinde daha uzun durulacaktır.

Birçok meâl yazarı ve müfessir âyette geçen ما *(ma)* edatlarının her ikisini de "mastariye ma'sı" olarak almıştır. Getirebileceğimiz örnek pek fazladır ama biz bir tanesini almakla yetineceğiz:

> Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur… *(Diyanet Vakfı Meâli)*

Bu meâlin yazarları cümlede tef'il bab'ında bir fiil olarak geçen فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine "üstün kılması" şeklinde mastar mânâsı vermişlerdir. Yine fiil olarak geçen اَنْفَقُوا *(enfaku)* kelimesine de yine mastar olarak "harcama yaptıkları" şeklinde mastar mânâsı vermişlerdir.

Mustafa Öztürk meâline gelince;

> Kocalar, karılarının âmiri/reisi konumundadır. Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta, ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler… *(Mustafa Öztürk meâli).*

Bu meâlin içinde; bırakın âyette geçen ما *(ma)* edatına herhangi bir mânâ vermeyi, bu edatın izini bulmak bile imkânsızdır.

Bizim tercihimiz de âyette iki defa geçen ما *(ma)* edatının birincisinin mastariye ma'sı olduğu yönündedir. Bunun gerekçeleri bir sonraki kelime incelenirken daha iyi anlaşılacaktır. İkinci ما *(ma)* edatına hangi kullanım biçiminin tercih edileceği sırası geldiğinde ortaya konacaktır.

3- فَضَّلَ *(Faddale)* Kelimesi

Tefsir ve meâl yazarlarının çok büyük bir çoğunluğu âyetteki بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* cümlesine *"Allah'ın insanlardan bâzısını bâzısına üstün kılmasından dolayı"* şeklinde mânâ vermişlerdir. Birkaç meâl yazarı (ör. M. İslamoğlu, E. Yüksel) ise bu cümleye diğerlerinden farklı olarak *"farklı alanlarda üstün yeteneklerle donatmıştır"* şeklinde tuhaf bir mânâ vermiştir. Mustafa Öztürk ise cümleye "*Çünkü Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiş bulunmakta"* şeklinde mânâ vermiştir. Bu bilgilere göre âyette geçen فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine meâllerin büyük çoğunluğunda "üstün kılmak", M. İslamoğlu ve E. Yüksel meâllerinde "farklı alanlarda üstün yeteneklerle donatmak", M. Öztürk meâlinde ise "fazla hak ve yetki vermek" mânâsı tercih edilmiş görünüyor. Fakat hangi mânâ tercih edilirse edilsin sonuçta şu sorular ortaya çıkmaktadır:

- Hangi konularda erkekler kadınlardan daha üstün kılınmıştır?

- Hangi konularda erkeklere, kadınlarda olmayan “farklı alanlarda üstün yetenekler” verilmiştir?
- Hangi konularda erkeklere, kadınlar üzerinde kullanmak üzere daha fazla hak ve yetki verilmiştir?

Bu sorular gâyet mâkul ve yerinde sorulardır. Çünkü baştan sona ilkeler üzerine binâ edilmiş Kur’an’da târifi yapılmamış bir üstünlük, tanımı yapılmamış ve alanları belirlenmemiş farklı yetenekler, çerçevesi çizilmemiş daha fazla hak ve yetki varsa dâima sûistîmale kapı aralayacak ve o sûistîmal kapısı hiç kapanmayacaktır. Kaldı ki Kur’an’da ilkeleri belirlenmemiş, çerçevesi çizilmemiş, başladığı ve bittiği yer belirtilmemiş “üstünlüklerin, kabiliyetlerin, hakların ve yetkilerin” var olduğu iddiası Kur’an’ın ısrarla tavsiye ve emir buyurduğu ilkeli yaşama prensibine de aykırıdır. Kur’an gibi îcazı yüksek olan bir metnin içinde “Allah, insanlardan bâzısını bâzısına üstün kıldı.” denmesi ama bu üstünlüğün hangi konularda olduğunu hiç belirtmemiş olması Kur’an’ın îcazına da ters bir durumdur. Çünkü îcaz demek sözü eksik bırakmadan ve gereğinden fazla sözü çoğaltmadan merâmını anlaşılır bir şekilde anlatmak demektir.

Aslına bakılırsa bizim yukarıda sorduğumuz sorular müfessirlerin de gündemine gelmiş ve onlar bu soruları şu şekilde cevaplamıştır:

> Şöyle de denilmektedir: Erkeklerin aklî olgunluk ve idarecilik bakımından bir üstünlükleri vardır. İşte bundan dolayı kadınlar üzerinde yöneticilik hakkı erkeklere verilmiştir. Yine denildiğine göre erkeklerin, kadınlarda bulunmayan bir şekilde ruhî bakımdan ve karakter itibariyle bir üstünlükleri vardır.
> Çünkü erkeklerin karakterinde hararet ve kuruluk baskın olduğundan dolayı, erkekte bir kuvvet ve bir çetinlik bulunur. Kadınların karakterinde ise baskın olan nemlilik ve soğukluktur. O bakımdan, yumuşaklık ve zayıflık anlamındaki hususlar karakterinde yer eder. Bu bakımdan, erkeklere, kadınlar üzerinde yöneticilik, işlerini görüp gözetme hakkı verilmiştir.
> *(Kurtubî - el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an - c.5.s.171)*

Bu müfessir, erkeklerin kadınlara olan üstünlüğünün “aklî olgunluk, kuvvet ve çetinlik” yönünden olduğunu söylemiştir. İşte bu üstünlükler sebebiyle erkeklerin kadınlara yönetici/âmir/reis kılındıklarını söyleyen müfessirimiz, bu âmirliğin/reisliğin hangi çerçevede olması gerektiğini ise şu şekilde açıklamıştır:

> **Erkeklerin hanımlarını Te’dip Hakkı ve Sınırı**
> Bu âyeti kerime, erkeklerin hanımlarını te’dip (edep vermek) edebileceklerine delildir. Kadın kocasının haklarını koruduğu takdirde, erkeğin hanımı ile kötü geçinmemesi gerekir.
> “Kavvam” ifadesi, fa’al vezninde mübâlağa ifade eden bir kelime olup, bir şey üzerinde durmak, onu gözetmek, bütün gayreti ile onu korumak, ona nezaret etmek anlamındadır. Erkeklerin kadınlar üzerinde “kaim” olmaları, işte bu

> çerçeve içerisindedir. Erkeğin, kadının işlerini çekip çevirmesi, onu te'dip etmesi (edeplendirmesi), evinde tutması, onu (gereksiz yere) dışarı çıkmaktan alıkoyması ile olur. Kadının da kocasına itaat etmesi ve masiyet olmadığı sürece emrini kabul etmesi görevidir. Buna gerekçe olacak fazilet, nafakayı karşılama yükümlülüğü, akıl, cihad, miras,emr-i bil ma'ruf ve nehy-i ani'l münker hususlarında daha güçlü oluşu olarak gösterilmiştir.
>
> *(Kurtubî - el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an - c.5.s.171)*

Erkeklerin üstünlüklerini ve bu üstünlükten kaynaklanan reisliklerini bu şekilde açıklayan müfessirin, bu çerçeveyi neye göre belirlediği kendisinden başka kimseye mâlûm değildir. Bu müfessirimizin, "kadın" denilince kafasında ne canlandığını, daha doğrusu "kadın" denen varlığa nasıl bir değer verdiğini ise Âl-i İmrân sûresi 14. âyet bağlamında söylediği şu sözlerden anlıyoruz:

> Yüce Allah; "Kadınlara" buyruğunda, insanların nefisleri onlara çokça arzu duyduğundan önce kadınları söz konusu ederek başladı. Çünkü kadınlar "şeytanın attığı kementler" ve erkeklerin fitneye düşmelerine sebeptir. Rasûlullah (sav) buyurdu ki: *"Benden sonra erkekler için kadınlardan daha çetin bir fitne terk etmiş değilim."* Hadisi Buhari ve Müslim rivâyet etmiştir. (Buhari, Nikah 18; Müslim, Zikir 97, 98; Tirmizi, Edep 31, İbn Mace, fiten 19).
>
> Kadın fitnesi her şeyden daha çetin ve zorlu bir fitnedir. Denilir ki: Kadınlarda iki fitne vardır Çocuklarda ise tek fitne vardır. Kadınlardaki fitneden birisi, akrabalık bağlarını kesmeye götürür. Çünkü kadın kocasına annelerle, kız kardeşlerle bağı kesmeyi emreder. İkinci fitne ise helal-harama bakmaksızın mal toplama fitnesidir. Oğullara gelince onlardaki fitne bir tanedir. O da onlar için mal toplama tutkusudur.
>
> Abdullah b. Mesud'un rivâyetine göre[1] Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur: *"Kadınlarınızı yüksek odalarda iskân etmeyiniz, onlara yazı yazmayı öğretmeyiniz."* Bu şekilde Rasulullah (sav) erkekleri bundan sakındırmış olmaktadır. Çünkü onların yüksek yerlerde iskân ettirilmeleri dolayısıyla erkekleri görmeleri söz konusudur. Bu ise onları himaye etmek ve onları setretmek değildir. Çünkü kimi zaman erkekleri görüp de bundan dolayı bela ve fitne söz konusu olabilir. **Diğer taraftan "kadınlar erkekten yaratılmışlardır**." O bakımdan kadının bütün derdi, erkektir. Erkek ise şehvet ile birlikte yaratılmıştır. Kadın da erkeğin sükûn bulduğu bir varlık kılınmıştır. Bu sebeple onlardan birine öteki hakkında güven duyulmaz.
>
> Onlara yazı yazmayı öğretmekte de böyle bir fitne, daha da ileri derecede söz konusudur. Eş-Şihab'ın kitabında Peygamber (sav)'ın: *"Kadınlara gereğinden fazla elbise almayınız ki evlerinden dışarı çıkmasınlar"* buyurmaktadır (bu hadisin asılsız olduğu belirtilmiştir.) (Ebul Ferac-İbnu'l Cevzi, el mevzuat)
>
> *(Kurtubî - el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an - c.4.s.124)*

Kendisi de bir anneden doğmuş olmasına rağmen kadınların sadece erkekteki şehveti gidermekten başka bir amaç için yaratılmamış olduğunu söyleyen bu müfessirimiz için erkekteki üstünlük, kadından daha akıllı ve daha kuvvetli olmasıdır. Her ne kadar bu müfessirimiz erkeğin kadına olan üstünlüğünde aklı saymış olsa da ne geçmişte ne de

[1] Müfessir kaynak belirtmemiş.

günümüzde erkekler kadınlara akılları ile değil sadece kaba kuvvetleriyle üstünlük sağlamışlardır. Kaba kuvvetin üstünlük ölçüsü olarak kabul edildiği bir dünya görüşünde adalet terazisinin doğru işlemesi mümkün değildir. "Kadın" denilince tasavvurunda bunlar canlanan böylesi müfessirlerin Kur'an'daki kelimelere bu anlayış üzerinden mânâlar vermesi çok da şaşılacak bir durum değildir. Sanılmasın ki bu müfessir 'tefsir' adı altında ileri sürdüğü bu söyleminde yalnızdır. Ne yazık ki müktesebâtımız bu müfessir gibi düşünenler eliyle oluşturulmuştur. Elimizdeki meâllerin büyük çoğunluğunun arkasında da böylesi tefsirler vardır. Kendisine en çok müracaat edilen Râzî de erkeklerin kadınlara olan üstünlüğünü şu şekilde açıklamıştır:

> **Erkeği kadından İleri Kılan Sebepler**
> *Birinci Sebep:* Cenab-ı Hakk'ın, بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *"Çünkü Allah onlardan bâzısını (erkekleri), bâzısından (kadınlardan) üstün kılmıştır"* buyruğu ile belirttiği hususdur. Bil ki erkekler pek çok yönden kadınlardan üstündür. Bunların bir kısmı hakiki sıfatlar, bir kısmı ise şer'i hükümlerdir. Hakiki sıfatlara gelince, bil ki hakiki üstünlüğün neticesi şu iki şeye dayanır:
> a. Bilgi (ilim)
> b. Kudret (güç kuvvet)
>
> Erkeklerin bilgilerinin ve akıllarının daha çok olduğu husûsunda şüphe yoktur. Yine erkeklerin güç ve meşakkatli işlere karşı kuvvetlerinin daha fazla olduğu husûsunda şüphe yoktur. İşte bu iki sebepten ötürü akıl, sebat, kuvvet, genel mânâda yazı yazma, binicilik ve atıcılık, peygamberler ile âlimlerin erkeklerden oluşu, gerek büyük gerek imametin (namaz imamlığı ve devlet başkanlığının) erkeklere verilmiş olması; cihad, ezan, hutbe, itikaf, had ile kısas hususlarındaki şehadet -ki bu sayılanlar âlimlerce ittifakla kabul edilmiştir-, Şafii(r.h)'ye göre evlilik, mirastaki hissenin fazlalığı, mirasta asabe oluş, gerek kasten gerekse hataen adam öldürmede diyeti yüklenme, kasame, nikahta velâyet, talak, ricat (talaktan dönüş), birden çok kadınla evlenebilme ve doğan çocukların erkeklere nispet edilmesi hususlarında, erkeklerin kadınlardan üstünlüğü söz konusudur. Bütün bunlar erkeklerin kadınlardan üstün olduğuna delalet eder.
>
> *(F. Er-Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s18)*

Hemen belirtelim ki Râzî'nin erkeklerin üstünlüğünü "akıl ve kaba güç" olarak temellendirmesinden sonra saydığı meselelerin hiçbirinde ölçü belirleyen şey Kur'an değil, rivâyetleri merkeze alan ve Kur'an'ı o rivâyetlere göre şekillendiren "fıkıh" anlayışları olmuştur. Onun söylediği meselelerin hepsini tek tek bu bağlamda ele almamızın imkânı yoktur.

Bu müfessirlerimize göre annesinden erkek olarak doğan her insan, kadınlardan hatta kendisini doğuran annesinden bile üstün olarak doğmaktadır. Daha açık bir ifade ile (hâşâ) Yüce Allah erkekleri kadınlara nazaran daha akıllı ve daha kuvvetli yani onlardan üstün yaratmaktadır. Bir kimsenin akıl yönünden diğerinden üstün olduğunu ölçmenin imkânı yoktur. Tüm erkeklerin aynı akıl seviyesine sâhip olduğunu da kadınlardan daha akıllı olduğunu da söylemek

imkânsızdır. Akıl somut bir şey değildir ki teraziye koyup tartılabilsin veya metreyle ölçülebilsin. Akıl; olaylar/bilgiler arasında bağ kurduran, sebepleri sonuçlara bağlatan, doğruyu yanlıştan ayırtıp eşyânın hakîkatlerine ulaştıran; insanın doğru yoldan dönmesine/sapmasına engel olan bir yetidir. Bu sebeple bir kişinin diğerlerinden daha akıllı olup olmadığı cinsiyet üzerinden anlaşılacak bir konu değil, ancak ve ancak bu yetilerin açığa çıkabildiği uygun ortamlar oluştuğunda anlaşılabilecek bir konudur. Üstelik akıl yönünden diğerlerine göre üstünlüğü olan bir erkek sadece kadınlara değil erkeklere de bir üstünlük sağlamış olacaktır. Meselâ, Râzî, aklının bir ürünü olan bu tefsirini ortaya koyarken sadece kadınlara mı üstünlük sağlamış olmaktadır? Ya da insanlığın en akıllılarından biri sayılan 'Einstein' sadece kadınlara karşı mı akıl yönünden daha üstündür? Üstelik Râzî veya Einstein'ın insan türünün en akıllıları olduğunu söylemek için dünyadaki bütün akılların yukarıda saydığımız özellikler doğrultusunda ölçülmüş olması gerekmektedir. Bu ikisinden çok daha akıllı ve zeki olan nice insan imkân ve ortam bulamadığı, tefsir yazamadığı veya genel görelilik (izafiyet) teorisi ortaya koyamadığı için daha mı az akla sâhiptir?

Akıl yönünden üstünlüğü cinsiyet üzerinden yapılacak bir tasnifle tespit etmenin ve kadınlar ne yaparlarsa yapsınlar daha üstün bir akla sâhip olamayacakları için onların 'hak' eksikliğine muhâtap olduklarını söylemenin, bunun üzerinden fıkıh geliştirmenin, böylesi bir anlayış üzerinden de bir dünya görüşüne sâhip olmanın akılla bir alâkası olmayacağı gibi Yüce Allah'ın dîniyle de bir alâkası yoktur. Yüce Allah'ın dîninde aklın çokluğu veya üstünlüğü değil onun doğru kullanılması ölçüdür. Yoksa Musa'yla mücadele eden Firavun o toplumun en geri zekâlısı değildir. Yüce Allah'ın kitabını kendi elleriyle tahrif eden Yahudi ulemâsı bunları hiç akıl sâhibi olmadıkları için değil herkesten daha akıllı oldukları için yapmıştır. Tüm insanlığa savaş açmış şeytan akıldan yoksun değil tam tersi oldukça çok aklı olan biridir. Bunların sorunu akıllarının azlığı veya çokluğu ile bağlantılı değil o akıllarını hakîkate ulaşma adına doğru yolda kullanmamaları ve hatta o doğru yoldan sapma adına kullanmalarıdır:

Â'râf 7/179

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

Andolsun ki yarattığımız insanların ve cinlerin çoğu, (yaratılış gayelerine uygun davranmadıkları için) cehennemlik olmayı hak etmiştir. Çünkü böylelerinin akılları vardır hakikati idrak etmez, gözleri vardır hakikati görmez, kulakları vardır ama hakikat çağrısını işitmez. İşte bunlar (yollarını şaşırmışlık bakımından) davar sürüsü gibidirler ve hatta davar sürüsünden daha da beter haldedir. İşte bunlar tam bir aymazlık içinde olan kimselerdir.
(Mustafa Öztürk meâli)

Bu meâle göre bile davar sürüsü gibi olmanın ölçüsünün iddia edildiği gibi doğuştan akıl eksikliği ile yaratılan kadın olmak değil aklı ilkelere göre çalıştırmamak olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır. Buna benzer onlarca hatta yüzlerce âyet olmasına rağmen yaratılıştan kadınları "akıl yoksunu" olarak nitelemenin ve doğuştan üstün yaratılan(!) erkekler tarafından güdülmesi gereken davar sürüsünün bireyleri konumuna düşürmenin Allah'ın dîniyle zerre kadar alâkası yoktur ve olması da mümkün değildir. Kur'an'ın hiçbir yerinde kadının erkekten daha az akla sâhip olarak yaratıldığına dâir bir söylem yoktur. Tam tersi hiçbir ayrım yapılmadan, kadın olsun erkek olsun insan türünün en güzel takvim üzerine yaratıldığına dâir âyetler vardır:

Tîn 95/4

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيٓ اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

Biz insanı en güzel şekilde yarattık. *(Mustafa Öztürk meâli)*

İnsanı en güzel şekilde yarattık diyen bu âyet "insan" derken sadece erkeği mi kastetmektedir? İnsan türünün tamamını kapsayan "ahsen-i takvim" ifadesinin kastettiği "en güzel takvim" tanımlaması içine kadın girmemekte midir? Yani kadın 'hasen' (güzel), erkek 'ahsen' (en güzel) midir? Tüm insan türünün yaratılışını "ahsen" olarak tanımlayan Yüce Allah'ın bu âyetine rağmen kadının eksik akılla yaratıldığını söylemenin ve bunun üstüne 'fıkıh' üreterek yaşam biçimleri ortaya çıkarmanın kesinlikle Allah'ın dîniyle bir alâkası yoktur. Hele câhiliyenin kopkoyu karanlığına sâhip akılların, Nisâ 34. âyetteki بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* ifadesine *"Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki vermiştir."* gibi âyetteki kelimelerle hiç alâkası olmayan meâller vermesinin, sanki âyet onu diyormuş gibi Yüce Allah'ın vermediği bir üstünlüğü, hakkı ve yetkiyi erkekler ve kadınlar arasında pay etmesinin, bu da yetmezmiş gibi kalkıp bu ifadeler üzerinden Kur'an'ı tarihsel ilân etmesinin bırakın ilmi ve aklı, insan olmayla bir alâkası yoktur.

Akıl gibi soyut bir değeri getirip cinsiyete tâbi kılmak, erkek olarak yaratılan herhangi bir kimsenin kadın olarak yaratılan herhangi bir kimseden daha akıllı olduğunu ve bunun da üstünlüğün ölçüsü olduğunu belirtmek her yönüyle Kur'an ile çelişen bir söylemdir. Bu söylemler üzerine binâ edilmiş fıkıhların hiçbir meşrûiyeti yoktur. İnsanların binlerce hatta milyonlarca yıl bu anlayışlar üzerinden oluşmuş fıkıhlara göre yaşamış olmaları, bu fıkıhlara göre hak ve yetki târifleri yapmış olmaları ve bunlara göre sosyal yapılar oluşturmuş olmaları hiçbir zaman bir yanlışı doğru hâle getirmez. Bunları uygulayan insan sayısının çokluğu da bir yanlışı doğru yapmaz. Eğer öyle olsaydı şirkin yaygınlığı yani şirki kabul edip yaşayan insanların çokluğu da şirki meşrû yapardı.

Müfessirlerimizin Nisâ 34. âyetteki فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* ifadesine "Allah erkekleri kadınlardan daha üstün kılmıştır." şeklinde bir mânâ vermeleri ve bu üstünlüğün de "akıl ve kaba güç" olduğunu söylemeleri bir arada olması hiçbir zaman mümkün olmayan iki şeyi bir araya getirme çabasıdır. Çünkü aklın ve kaba gücün aynı anda birbirine denk bir üstünlük ölçüsü olabilmesi mümkün değildir.

Aklın kimde daha fazla veya az olduğunu herhangi bir şekilde ölçebilmek mümkün değildir ama kaba kuvvetin kimde daha fazla veya daha az olduğunu ölçebilmek mümkündür. Çünkü bunlardan biri soyut diğeri somuttur. Güçlü olması sebebiyle bir başkasına hükmeden birinin bu hükmün temeline aklı mı yoksa kaba kuvveti mi ölçü olarak koyduğunu anlayabilmenin imkânı yoktur.

Bir ân bu müfessirlerin doğru anlamlara isabet ettiklerini varsayarak akıl ve kaba güç dengesinin işleyişinde bunların kişiye nerede üstünlük sağladıklarını anlamaya çalışalım. Hem de bunu, anlamaya çalıştığımız Nisâ 34. âyetin devamında gelen cümleler üzerinden yapalım. Bilindiği gibi birçok meâl yazarı ve müfessir âyetin devamındaki cümleye aşağıdaki meâle yakın bir şekilde anlam vermiştir:

وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız yuvayı yıkacağından kaygılandığınız karılarınıza gelince, onlara ilkin öğüt verin. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz. Bununla da yola gelmezlerse **onlara tokat atabilirsiniz**. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Hemen belirtelim ki Mustafa Öztürk'ün *"Onlara tokat atabilirsiniz."* şeklinde mânâ verdiği *'vadribuhunne'* ifadesi meâllerin ve tefsirlerin ezici çoğunluğunda "onları dövün" şeklinde geçmektedir. Fakat bu şimdilik önemli değildir. Diyelim ki o ifade M. Öztürk'ün meâlinde olduğu gibidir. Tokat atmak bir kadının *"dik başlılığında ve hırçınlığında"* gelinen son noktadır. Bunu yapmadan önce şunları yapmış olmalıdır:

1. Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız yuvayı yıkacağından kaygılandığınız karılarınıza gelince, onlara **ilkin öğüt verin**…

Öğüt; bir kişiyi yaptığı kötü bir şeyden sakındırmak için duruma uygun bir şekilde akıl kullanılarak söylenen sözlerdir. Diyelim ki bir kişinin eşi dik başlılık yaparak yuvayı yıkmak istemektedir ve kocası da onu bundan vazgeçirmek için öğüt vermektedir. Bu kocanın verdiği öğütlerin hakîkaten duruma uygun öğütler olduğu, eşini kışkırtan ve onu daha da hırçınlaştıran sözler olmadığı nasıl anlaşılacaktır? Kocanın duruma uygun sözler söylediğini ve hakîkaten doğru bir yaklaşım sergilediğini anlamanın ölçüsü ne olacaktır? Kocanın, doğuştan kendisine kadından daha fazla verilen aklı doğru çalıştırıp çalıştırmadığı; kendisinden daha akılsız olan

kadına onu bu sakıncalı davranışlarından vazgeçirecek akıl dolu nasîhatlar verip vermediği nereden anlaşılacaktır? Takdir edilmelidir ki bunu ölçmenin ve anlamanın imkânı yoktur.

2. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz...

Diyelim ki bu koca yanlış nasîhatlar ve kışkırtıcı sözler söyleyerek karısını hırçınlığından ve dik başlılığından vazgeçirmek yerine daha da kışkırtmıştır ve bunun üstüne bu hatayı kendi üstün aklında değil de eksik akıllı karısında görmüş ve onu yatağında yalnız bırakmıştır. Hakîkaten karısını yatağında yalnız bırakıp bırakmadığı nasıl ölçülecektir? Diyelim ki karısını yatağında yalnız yatmaya mahkûm etmiştir ama onunla evin yatma yeri olmayan başka bölümlerinde cinsel temasta bulunmuştur. Yattığı yerde kadını yalnız bırakmıştır ama evin diğer bölümlerinde dâima kadının burnunun dibinde bitmiş ve kendinde akıl dolu, nasîhat addettiği şeyleri söylemeye devam etmiştir. Bunun böyle olup olmadığı nasıl ölçülecektir? Ya koca öğüt yerine isyan, sükûnet yerine huzursuzluk telkin ediyorsa; bu nasıl anlaşılacaktır?

3. Bununla da yola gelmezlerse **onlara tokat atabilirsiniz**…

Bundan önceki iki aşamada akıllı olanın erkek mi yoksa kadın mı olduğunun anlaşılması mümkün değildir ama erkek tokat atınca veya kadın, kemikleri kırılıncaya kadar dövülünce erkeğin güçlü olduğu kesinlikle ölçülebilecek ve kesinlikle anlaşılabilecektir. Şimdi iki aşamasında da erkeğin üstün olup olmadığını anlama imkânı bulunmayan bir sürecin kaba güç kullanma aşamasını yanlışsız ve eksiksiz bir şekilde tamamlayıp kadına tokan atan veya onu döven erkeğin kadından daha üstün olduğunu attığı dayaktan mı anlayacağız? Karısını döven birini gördüğümüzde üstün akıllı bu adamın ilk iki süreci doğru bir şekilde yerine getirdiğine mi hükmedeceğiz? Kaba güce başvurmak; aklın kâr etmediği durumlar için ve özellikle akıl sâhibinin âciz kaldığı durumlar için söz konusudur. Doğuştan kendisinden daha akılsız olan bir kadını üstün aklıyla iknâ edemediği için dik başlılığından ve hırçınlığından vazgeçiremeyen bir aklın üstünlüğü nereden gelmektedir acaba? Birinin, kaba güç ve akıl yönünden daha yaratılırken kendisinden daha aşağı olan diğerine aklıyla güç yetirememesi durumunda yedek plan olarak kaba güç üstünlüğünü devreye sokması akıllı olmanın değil akılsız olmanın ölçüsüdür.

Akıl ve kaba gücün üstünlük ölçüsü olarak alınması, esasında akılla üstün olunmazsa kaba güçle üstünlük sağlanabileceğinin ölçü alınması demektir. Tüm erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduğunu söylemek imkânsızdır ama tüm erkeklerin kaba güç açısından -istisnâlar olsa bile- ezici çoğunlukla kadınlardan daha güçlü olduğu bir gerçektir. Kadına karşı aklıyla üstün olamayan bir erkeğin, üstünlük ölçüsünden biri olarak kabul edilen kaba gücünü kullanması gâyet meşrû ve hatta gerekli bir şey olacaktır. Dahası aklıyla erkekten daha üstün olmasına

rağmen Allah tarafından doğuştan üstün olarak yaratılan erkeğin kaba gücüne mâruz kalan bir kadının buna itiraz etmemesi gerekecektir. Hatta yeryüzündeki tüm kadınlar akıl yönünden erkeklerden daha da üstün olsalar bile -ki müfessirlerimize göre kadınların erkeklerden daha akıllı olması imkânsızdır- sırf kaba gücü daha fazla diye akıl değil kaba güç ölçü olacaktır.

Her şeye güç yetirmesine rağmen kendi sınırsız gücünü bile ilkeler üzerinden kullanan, İlâh oluşunu bile sınırsız gücü üzerinden değil de sınırsız merhameti üzerinden tanımlayan Yüce Allah'ın hiçbir ilke gözetmeden erkeğin kaba gücünü bir üstünlük ölçüsü kıldığını söylemek her şeyden önce Allah'a hakarettir. Hele Yüce Allah'ın; sınırsız merhameti ve hiçbir yaratılmışın kuşatamayacağı incelikteki adaleti temel alınarak insanlığa bildirilmiş bir takım hukukî (miras, şahitlik, cihat, zekât vs. gibi) düzenlemelerin temeline erkeğin kaba gücünü koymuş olduğunu söylemenin hiçbir akılla alâkası yoktur. Hepsinden daha beteri; âyetlerde böylesi bir şey asla olmamasına rağmen meâl veya tefsir adı altında âyetlerin bunları söylediğini yazmaktır. Böyle yapanları edep sınırları içinde tanımlayacak bir kelimeyi biz bilmiyoruz. Bunlar "farklı fikirler" denilerek hoş görülecek, sineye çekilecek, gülücüklerle karşılanacak şeyler değildir.

Kadın-erkek ilişkilerinin temeline cinsiyet ayrımını koyan ulemâ, kadın cinsini yaratılış îtibâriyle erkekten daha aşağıda kabul ettiği için hak-hukuk, sorumluluklar ve yükümlülüklerin târiflerini de bu üstünlük ölçüsüne göre yapmıştır. Daha baştan akıl yönünden erkekten daha aşağıda olduğunu kabul ettiği kadını, toplumu inşâ edecek ana yapı olarak değil de erkeğin nesnesi olarak gören ulemânın buna göre fıkıh üretip bu fıkıhlara göre toplumsal yapılar oluşturması, toplumun hak ve adalet duygularını buna göre şekillendirmesi bir yana, onların söylediklerinin büyük kitleler tarafından din olarak algılanması hem büyük bir çöküşü hem de insanlığın Kur'an gibi bir hazineyi tarihsel olarak görmesini beraberinde getirmiştir. Böylesi ulemâ eliyle rivâyetler ve câhiliye anlayışlar temel alınarak biriktirilmiş devâsâ müktesebat bütün ağırlığı ile Yüce Allah'a imân etmek isteyen insanlığın üzerine yıkılmıştır. İmân edenleri bile Kur'an'a güvenme noktasında tereddütte bırakan bu anlayışlar, adaletsizliği bir kader olarak içselleştirmeyi öğütlemekten başka bir işe yaramamaktadır.

Oysa eğer illâ da bir kader aranacaksa o kader; **Allah'ı dikkate almayan insan türünün asla mutlu olamayacağı kaderidir**. Allah'ı dikkate almadan mutlu olacağını zanneden insan türü bu kaderi asla bozamayacak, Allah'ı dikkate almazsa asla mutlu olamayacaktır.

Asr sûresi (103)

وَالْعَصْرِ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

Velhasıl; güvenen, o sâlihatları yerine getiren, birbirlerine o hakkı ulaştıran ve sonuna kadar (o hakta) direnenler dışında kalan insan türünün tamamı büyük bir ziyan içindedir.

İşte insan türünün kaderi budur ve bu kaderi asla bozamayacak; tüm anlayışlarını, duygu ve düşüncelerini, bireysel ve toplumsal yaşamını Yüce Allah'ın sonsuz merhametini ve bu sonsuz merhametinden kaynaklanan sonsuz ilminin eseri olan Kur'an'ı dikkate almadan asla mutlu olamayacaktır.

Meâl ve tefsir yazarlarının ezici çoğunluğunun "üstün kılmak" mânâsını verdikleri Nisâ 34. âyette geçen فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine gelince; bu kelime ف ض ل *(fa+dad+lam)* kök harflerinden türemiş "tef'il bab'ında" bir fiildir ve Kur'an'da bu kökten türemiş 104 kelime bulunmaktadır.

> فَضْلا – فَضَلَ…Fazla olmak, ihtiyaçtan fazla olmak, artmak, kalmak, arta kalmak.
> هَلْ فَضَلَ مَعَه شَىء…Yanında bir şey kaldı mı?
> فُضُولاً – فَضُلَ…Faziletli olmak, erdemli olmak.
> اَفْضَلَ عليه…İyilik yapmak, ikramda bulunmak, üstün olmak.
> هُوَ اَفْضَلَ اَصْحَابه في الجِدَّ وَالْاجتِهَاد…O ciddiyet ve çalışmada arkadaşlarından üstündür.
> تَفْضِيلاً – فَضَّلَ…Tercih etmek, yeğlemek, üstün tutmak.
> فَضَّلَ الْمَوت على الخِيَانةِ…Ölmeyi, ihanet etmeye tercih etti.
> تَفَضُّلاً – تَفَضَّلَ…İyilik etmek, lütufta bulunmak, fazilet iddiasında bulunmak, üstünlük taslamak
> فُضُولٌ (ج) – فَضْل…İyilik, ihsan, lütuf, erdem, ikram.
> فَضْلًا عَنْ…-den başka, -in dışında, buna ek olarak.
> فُضُول…Çok faziletli, çok ikram sever / boş, lüzumsuz, fuzuli.
> فَضِيلٌ…Faziletli, üstün, erdemli.
> فَضِيلةٌ…Erdem, fazilet.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı / Yeni Sözlük FDL md.s.1738)*

اَلْفَضْل / Fadlun: İktisâdı, itidali aşan ziyade, artma. İki kısma ayrılır:

1- Övülen türden ziyade, artma. Örneğin ilmin ve hilmin artması (اَلْفَضْل) gibi.
2- Yerilen türden ziyade, artma. Örneğin öfkenin gerekenin üzerinde artması gibi.

Övülen hususlarda daha çok اَلْفَضْل *(fadlun)* sözcüğü, yerilen hususlarda ise فُضُول *(fudulun)* sözcüğü kullanılır.

Ayrıca اَلْفَضْل *(fadlun)* sözcüğü iki şeyden birinin diğeri üzerinde bir ziyadeliğe sâhip olmasıyla ilgili kullanıldığında üç kısma ayrılır:

1- Cins olarak üstün olma. Örneğin hayvan cinsinin bitki cinsine göre sütün olması gibi.
2- Tür olarak üstün olma. Örneğin insan türünün hayvan türünden üstün olması gibi.
3- Zat olarak üstün olma. Örneğin bir adamın başka bir adama üstün olması gibi. İlk ikisi cevhersel üstünlüklerdir. Bu iki hususta eksik olan tarafın, eksikliğini ortadan kaldırmasının ve üstünlük kazanmasının hiçbir yolu

> yoktur. Örneğin atın, eşeğin, insana mahsus kılınmış fazileti kazanmaları mümkün değildir. Üçüncü türden üstünlük ise "ârazi" olabilmekte, dolayısıyla onu kazanabilmek için bir yol bulunabilmektedir.
>
> *(R. El-İsfahânî / El-Müfredât FDL md)*

Anlamaya çalıştığımız فَضَّلَ *(faddale)* kelimesiyle ilgili getirdiğimiz bu tanımlamaların hepsinde ön plana çıkan "bir şeyin gerekenden daha çok olması" anlamıdır. Sülâsî kökünde "arttı, arta kaldı, fazla oldu" anlamı olan kelime 'tef'il' bab'ına geçince "artırdı, fazlalaştırdı" anlamlarının yanında "tercih etti, yeğledi, üstün yaptı" anlamlarını da kazanmaktadır. Fakat Türkçede kullanılan "üstün yaptı" ifadesi tam olarak bu kelimenin kastettiği şeyi karşılamamaktadır. Biraz daha anlaşılır kılmak için Türkçedeki "üst/ün" kelimesinin TDK sözlüğünde nasıl açıklandığına bakalım:

> **ÜST**
>
> 1- Bir şeyin yukarı göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk (karşıtı alt).
> 2- Bir şeyin görülen yanı, yüzü.
> 3- Bir şeyin dış yüzü, yüzey.
> 4- Giyecek giysi.
> 5- Birine göre yüksek aşamada olan kimse, mafevk.
> 6- Vücut, beden.
> 7- Artan, geriye kalan bölüm.
> 8- Birkaç şeyden birbirine göre yukarıda olan.
> 9- Öte, arka.
> 10- Sınıflandırmalarda temel olarak alınan bir tipe göre ileri derecede olan, üst makam, üst rütbe.
>
> **ÜSTÜN**
>
> 1- Benzerlerine göre daha yüksek düzeyde olan, onları geride bırakan:
> 2- Birine veya bir şeye göre nitelik bakımından daha yüksek, daha elverişli olan.
>
> **Üstün bulmak** (veya görmek): Bir şeyi veya kimseyi başkasından daha değerli bulmak veya görmek.
>
> **Üstün gelmek:** Benzerlerinden daha yüksek düzeyde olmak. Bir kimseden veya bir şeyden daha yüksek, daha değerli olmak.
>
> **Üstün tutmak:** bir kimseye, bir şeye başkasından daha çok değer vermek.
>
> *(TDK sözlüğü 11. Basım 2011. Üst md.s.2451- üstün md.s.2454)*

Türkçedeki, bir kimseyi makam ve rütbe olarak diğerlerinin üstü yapmak, âyette geçen فَضَّلَ *(faddale)* kelimesinin karşılığı değildir. Bu kelimenin Türkçedeki karşılığı "bir şeyi benzerlerinden daha değerli hale getirmek" şeklindedir.

Âyette geçen بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* cümlesine M. Öztürk "Allah erkeklere kadınlardan daha fazla hak ve yetki verdi." meâlini vermiştir. Bu meâlde فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine yüklenen anlam Türkçedeki "üstün, değerli, fazla" kelimesinin karşılığı değil "üst rütbeye ve makama terfi ettirdi" ifadesinin karşılığıdır. Oysa فَضَّلَ *(faddale)* kelimesinin üst rütbeye terfi ettirdi gibi bir mânâsı asla yoktur.

Kaldı ki hiçbir meâl ve tefsir yazarı, şurası hariç, Kur'an'da kelimenin 'tef'il' bab'ında geçtiği diğer yerlerde bu mânâyı vermemişlerdir:

Bakara 2/47

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ

Ey İsrailoğulları! Vaktiyle size lütfettiğim onca nimeti ve böylelikle sizi bir zamanlar cümle aleme üstün kılışımı bir düşünün! *(Mustafa Öztürk meâli)*

Mustafa Öztürk ve diğerleri âyette geçen وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ *(veennî faddaltukum 'ale-l'âlemîn)* cümlesine "Cümle âleme üstün kılışımı düşünün." mânâsını verirken "Cümle âleme karşı size yetki ve hak verdim." şeklinde anlamamış, "Size değer verdim, sizi tercih ettim." anlamışlardır. Eğer bu âyette geçen فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine de tıpkı Nisâ 34. âyetteki gibi mânâ verilirse "Yahudilerin insanlık üzerinde yetkili kişiler olduğu"nun kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü Yüce Allah'ın verdiği bu yetkiyi geri aldığına yani onlarda bir tenzîl-i rütbe yaptığına dâir bir açıklama yoktur. Kur'an'da "Ey İsrailoğulları, cümle âlemin üzerine sizi yetkili tayin etmiştim, şimdi sizden yetkileri aldım." diyen bir âyet yoktur.

Bakara 2/253

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ

İşte onlar bizim gönderdiğimiz peygamberlerdir. Biz onlara birbirlerinden farklı özellikler verdik… *(Mustafa Öztürk meâli)*

Kelimeye bir yerde "üstün kılmak", diğer yerde "farklı özellikler vermek", bir başka yerde "daha fazla hak ve yetki vermek" mânâsını veren meâl yazarının hangi ilkeye göre hareket ettiğini kestirebilmek imkânsızdır. Üstelik kelimenin "farklı özellik vermek" gibi bir mânâsı bulunmamaktadır.

Nisâ 4/95

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

Geçerli mazeretleri bulunmadığı halde kafirlere karşı sefere katılmayıp evlerinde oturmayı yeğleyen müminler, mallarını ve canlarını ortaya koyarak Allah yolunda savaşanlarla asla eşit değillerdir. Allah mallarıyla ve canlarıyla savaşanları evlerinde oturan müminlerden daha üstün bir mertebeye yükseltmiştir. Gerçi Allah bütün müminlere cennet vaat etmiştir; ama malları ve canlarıyla savaşan müminlere (şu veya bu sebeple savaşa katılmayıp) evlerinde oturan müminlerden çok daha büyük bir mükafat lütfedecektir. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Meâl yazarı aynı âyet içinde iki defa geçen kelimenin birine "üstün bir mertebeye yükseltmek" mânâsı vermiştir. Bu mânâ bile bir kısmının diğerleri üzerinde daha fazla hak ve yetki sahibi kılındığı anlamına değil daha fazla değer verildiği anlamına gelmektedir. İkinci kullanıma ise "çok daha büyük" gibi akıl sınırlarını zorlayan bir mânâ vermiştir.

En’âm 6/86

وَاِسْمٰعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًاۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَۙ

Yine biz İsmail’i, Elyesa’yı, Yunus’u ve Lût'u da vahiy ve peygamberliğe mazhar kıldık. Böylece onların hepsini (peygamberlikle görevlendirerek) diğer insanlardan üstün kıldık. *(Mustafa Öztürk meâli)*

Meâl yazarının bu âyette verdiği “üstün kıldık” mânâsı daha fazla yetki ve hak olmasa gerekir. Kelimenin kastettiği anlamı tespit etmeye yoğunlaşacak olursak bizce kelimenin kastettiği şeyin en açık hâle geldiği âyetlerden birisi şudur:

Nahl 16/71

وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِۚ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاۤءٌۜ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ

Maddi zenginlik yönünden kiminizi kiminizden üstün kılan da Allah’tır. Hal böyleyken maddi imkânları geniş olanlar, sâhip olduğu zenginliği kendi köleleriyle eşit olarak paylaşmaya, böylece onlarla denk olmaya hiç yanaşmazlar. (Kölelerini bu konuda kendilerine denk görmeyen o müşrikler nasıl oluyor da putları Allah’a denk tutuyorlar?!) Yine onlar nasıl oluyor da (kendilerine hiçbir nimet verme imkânı bulunmayan o putlara tanrılık yakıştırmak sûretiyle) Allah’ın onca nimetini bile bile inkara kalkışıyorlar? *(Mustafa Öztürk meâli)*

Meâl yazarının, âyeti, yorumla tanınmayacak hâle getirdiği bu meâlde, içinde فَضَّلَ *(faddale)* kelimesinin geçtiği وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ *(va(A)llâhu faddale ba’dakum alâ ba’din fî-rrizk(i))* cümlesine verdiği mânâ “*Maddi zenginlik yönünden kiminizi kiminizden üstün kılan da Allah’tır.”* Dikkat edilirse yapı olarak bu âyetteki cümle ile Nisâ 34. âyetteki cümle nerdeyse tıpatıp aynıdır. Karşılaştırma yaparak anlamaya çalışalım:

> Nisâ 34. âyet ... بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ... *(bimâ faddala(A)llâhu ba’dehum ala ba’din)*
>
> Nahl 71. âyet ... وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ... *(va(A)llâhu faddale ba’dakum alâ ba’din fî-rrizk(i))*

Bu iki cümle arasındaki tek fark, Nahl 71. âyetteki فِي الرِّزْقِ *(fî-rrizk(i))* kelimesidir. Bu fazlalığı da göz önüne alarak her iki cümlede geçen *‘faddala’* kelimesine “üstün kıldı” mânâsı vererek çevirecek olursak şöyle olmaktadır:

> “Allah’ın onların bâzılarını bâzılarına üstün yapmasından dolayı.” (Nisâ 4/34)
>
> “Allah rızık açısından bâzınızı bâzılarınıza üstün yapmıştır.” (Nahl 16/71)

Bu iki cümle arasındaki fark; birinde hangi konuda üstün yapıldığı bilinmemektedir. Eğer bir kimsenin diğerlerinden hangi hususta üstün olduğu bilinmiyorsa ve Yüce Allah bunu belirtmemişse Allah adına ortaya atılıp *“Allah erkekleri akıl ve kuvvet yönünden kadınlardan daha üstün yaptı.”* demek veya فَضَّلَ *(faddale)* kelimesine “hak ve yetki verdi” gibi bir mânâ

vererek erkekleri kadınlar üzerinde sınırı ve çerçevesi olmayan bir yetkiye atamak Allah'tan rol çalmak olacaktır. Kaldı ki biraz önce kelimenin "üst makama terfî ettirdi" gibi bir anlamının olmadığını söylemiştik.

İkinci kullanımda ise üstünlüğün sadece ve sadece rızık hakkında (فِي الرِّزْقِ) *(fî-rrizk(i))* olduğu belirtilmiştir. Bu durumda Nahl 71. âyetinden yola çıkan birinin âyetteki *'fi rızki'* kelimesini görmeden her konuda diğerlerinden üstün olduğunu söylemesi imkânsızdır. Üstünlüğün hangi konularda olduğunun belirtildiği âyetlerde kelimenin "daha fazlalaştırdı, daha artırdı" gibi bir anlamı vardır. Bu anlam üzerinden Nahl 71. âyetteki cümleye mânâ verdiğimizde durum çok daha net görülecektir:

Nahl 16/71

وَاللهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ

Allah, rızık konusunda kiminizi, kimine göre daha fazlalaştırmıştır.

Unutmayalım ki kelimenin sülâsî kökündeki mânâsı "fazla olmak, artmak, arta kalmak" şeklindeydi. Fiilin tef'il bab'ına taşınması demek her şeyden önce bu mânânın geçişli yapılarak tef'il bab'ına taşınması demektir. Yukarıda verdiğimiz sözlük mânâları içinde kelimenin diğer bablar'da kazandığı mânâlar da verilmiştir. Tef'il bab'ının kelimelere kazandırdığı özellikler şu şekilde geçmektedir:

TEF'İL BAB'I

Sülâsî (yalın-üç harfli) bir fiilin tef'il bab'ına getirilmesi ortadaki harfin aynısından bir harf daha eklemek sûretiyle olur ve bu "şedde" ile gösterilir. Bu kalıp genelde lâzım (geçişsiz) bir fiilin müteaddî (geçişli) yapılması için kullanılır. Bununla beraber sülâsî (yalın) kökünde zaten müteaddî olan fiillerin de geçişliliği artar. Bu bab'ın asıl görevi bu olmakla beraber şu anlamlarda da kullanılabilirler:

a) Çokluk ve sertlik ifade eder:
أَكْسَرَ الزُّجَاجَ...Camı iyice kırıp parça parça etti.
Bazen fiilin kendisi çokluk mânâsını ifade eder:
طَوَّفَ خَالِدٌ الكَعْبَةَ ... Halit Kabe'yi çok tavaf etti.
Bazen fâilinde çokluk ifade eder:
مَوَّتَ الإِبِلُ ...Develer çokça öldü (Birçok deve öldü).
Bazen mef'ûlünde çokluk ifade eder:
غَلَّقَ خَالدٌ الباب...Halit çok kapıları kapadı, kilitledi.

b) Fiilin sülâsî (yalın) kökünde ifade ettiği anlamı mefulüne isnadına yarar:
كَفَّرْتُهُ... Onun küfrüne (kafir olduğuna) hükmettim.
كَذَّبْتُهُ... Onun yalancı olduğuna hükmettim.
صَدَّقْتُهُ...Onun doğru olduğuna hükmettim.

c) Bir işin oluş zamanını ifade etmeye yarar:
صَبَّحْنَاهُ...Ona sabahleyin gittik.
مَسَّيْنَاهُ... Ona akşamleyin gittik.
سَحَّرْنَاهُ...Ona seher vakti gittik.

d) Bir yere varmayı, erişmeyi ifade eder:

غَرَّبَ...Batıya vardı, erişti.
شَرَّقَ...Doğuya vardı, erişti.

e) Giderme, izale etme anlamı ifade eder:
قَزَّعَهُ...Onun korkusunu giderdi.
مَرَّضَهُ...Onu tedavi etti.

f) Bu bab'ın bâzı fiilleri işin parça parça aralıklarla yapıldığını ifade edebilir.
وَ تَنَزَّلَ الْقُرْاَن...Kur'an'ı parça parça aralıklarla indirdi.

(Hasan Akdağ / Arap Dili Dilbilgisi s.134)

Kelimenin sözlük mânâlarını ve kelimenin tef'il bab'ında olduğunu göz önüne aldığımızda üstünlüğün yani fazlalığın hangi konularda olduğunun belirtilmediği yerlerde kelimenin mânâsı ya "tercih etti, tercihe şâyan hâle getirdi" şeklinde veya "fazla olmasını sağladı, artacak hâle getirdi, çoğalacak hâle getirdi" şeklinde olmalıdır.

1. بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ … Onların bâzısını bâzısına karşı tercih etti / tercihe şâyan hâle getirdi.
2. بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ … Onların bâzısını bâzısına göre fazla olmasını sağladı / artacak hâle getirdi / çoğalacak hâle getirdi.

Son olarak; bu cümlede geçen بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ibâresi üzerinde durmak gerekmektedir. Bu ibârenin بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kısmı muzâf+muzâfun ileyh olarak bir izâfet terkîbidir (isim tamlaması). Yani kelime هُم + بَعْضَ şeklindedir. Bu ifadedeki zamir kime gidecektir? Kural gereği bir zamirin kendisinden önce geçmiş en yakın isme dönmesi gerekmektedir. Bu durumda cümlenin tamamını yazmak gerekecektir:

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَّاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ

(Erricâlu kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)

Burada şuna dikkat etmek gerekecektir. بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesi kendisinden önceki hangi isme dönerse dönsün o isim tek başına alındığında kelimenin kastettiği topluluk sadece o kişilerden oluşmak zorundadır. Şimdi; بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesinin kendisinden önceki النِّسَّاءِ *(en-Nisâ)* kelimesine dönmesi mümkün değildir çünkü بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesinin sonundaki هُم *(hum)* zamiri müzekker, النِّسَّاءِ *(en-Nisâ)* kelimesi ise müennestir. Bu durumda bu zamirin cümlenin en başında gelen اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesine döneceği söylenebilir. Fakat bu zamirin sadece *'er-rical'* kelimesine dönmesi durumunda بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* ifadesine verilecek mânâ *"Allah onların bâzı erkeklerini bâzı erkeklere üstün kıldı."* şeklinde olması gerekmektedir. Çünkü zamir kime dönerse بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesinin kastettiği topluluk sadece onlardan oluşmuştur demektir. Dolayısıyla بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesindeki هُم *(hum)* zamiri kendisinden önce geçen hem النِّسَّاءِ *(en-Nisâ)* hem de

اَلرِّجَالُ *(er-Rical)* kelimesine dönen bir zamirdir. Bu durumda بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesinin kastettiği topluluk sadece kadınlardan veya sadece erkeklerden oluşmuş bir topluluk değil her ikisinin birlikte oluşturduğu topluluktur. İçinde kadınlar da olduğu halde bir topluluğa sadece müzekker هُم *(hum)* zamiri gelmesi ise 'galibiyet' kuralı gereğidir ki dilde esas olan zaten müzekker sîga kullanmaktır.

Fakat sorun tam da buradan sonrasında başlamaktadır. Eğer بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kelimesi "erkekler ve kadınlardan" oluşmuş bir topluluksa بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum alâ ba'din)* ifadesinden "erkeklerin kadınlardan üstün kılındığı" mânâsı nereden çıkmaktadır? Bunun tam tersi bir durumun olması da gâyet mümkündür. Biraz daha açalım:

- بَعْضَهُمْ … *(ba'dehum)* "Onların bâzısı" (Onlar = erkek ve kadınlardan oluşmuş topluluk)
- عَلٰى بَعْضٍ … *(alâ ba'din)* "Bâzısına göre" (kadınlar mı? erkekler mi?)

Bu ifadeye peşinen *"erkekler kadınlardan..."* şeklinde anlam vermenin hiçbir temeli yoktur. Bu yaklaşım sadece ön yargı ve rivâyetler üzerinden oluşturulmuş bir anlamın zorla âyete giydirilmeye çalışılması olur. Üstelik âyetin içinde veya Kur'an'ın başka bir yerinde ne erkeklerin kadınlara ne de kadınların erkeklere üstün kılındığına dâir bir söylem hiç yoktur. Kaldı ki tekrar ifade ediyoruz; Türkçedeki "üstün kılmak, üst rütbeye atamak, yetkili kılmak, âmir yapmak" gibi anlamlar asla فَضَّلَ *(faddale)* kelimesinin karşılığı değildir.

Anlamaya çalıştığımız بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesi Kur'an'ın birçok yerinde aralarında farklı harf-i cer'lerle geçmektedir. Bu kalıp, iki kelime arasındaki harf-i cer'e göre anlam kazanmaktadır. Fakat hangi kalıpta kullanılırsa kullanılsın asla بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kısmının sadece erkeklerden, بَعْضٍ *(ba'din)* kısmının ise sadece kadınlardan olduğuna dâir bir tek kullanım yoktur. Biraz önce de belirttiğimiz gibi بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* ifadesindeki zamirin kendisine döndüğü isim bu topluluğun erkeklerden mi, kadınlardan mı, yoksa her ikisini birden mi kapsadığını belirlemektedir.

1- **مِنْ *(Min)* harf-i cer'i ile kullanılan kalıp:** "Biri diğerinden olma, biri diğerinden olan topluluk" mânâsında.

Âl-i İmrân 3/34

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Birbirinden gelme bir nesil olarak Allah işiten ve bilendir. *(TDV meâli)*
(Bkz: 3/195 – 4/125 – 9/67)

2- **لِ *(Li)* harf-i cer'i ile kullanılan kalıp:** "Biri diğeri için düşmanlık veya dostluk yapan topluluk" mânâsında. Bu kullanımda dostluk, yardım veya düşmanlık olup olmadığı, ifadeden sonraki kelimeden anlaşılmaktadır.

İsrâ 17/88

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى اَنْ يَّأْتُوا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

De ki: Andolsun, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak üzere insü cin bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler. *(TDV meâli)*

A'râf /24

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ

Allah: Birbirinize düşman olarak inin! Sizin için yeryüzünde bir süreye kadar yerleşme ve faydalanma vardır, buyurdu. *(TDV meâli)*
(Bkz: 2/36 – 20/123)

3- بِ ***(Bi)*** **harf-i cer'i ile olan kullanılan kalıp:** "Biri diğerine karşı, biri diğerinin yerine geçecek topluluk" mânâsında.

Bakara 2/251

فَهَزَمُوهُمْ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَقَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوتَ وَاٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَٓاءُ وَلَوْلَا دَفْعُاللّٰهِ ا لنَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

Sonunda Allah'ın izniyle onları yendiler. Davud da Câlût'u öldürdü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi, dilediği ilimlerden ona öğretti. Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryüzü altüst olurdu. Lâkin Allah bütün insanlığa karşı lütuf ve kerem sahibidir. *(TDV meâli)*
(Bkz: 6/53 – 22/40)

4- اِلٰى ***(İle)*** **harf-i cer'i ile kullanılan kalıp:** "Bir amaç uğruna birbirleriyle hedef birlikteliği yapan, biri diğerinin yanında olan, biri diğeriyle iç içe olan topluluk" mânâsında.

Nisâ 4/21

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

Vaktiyle siz birbirinizle haşir-neşir olduğunuz ve onlar sizden sağlam bir teminat almış olduğu halde onu nasıl geri alırsınız! *(TDV meâli)*
(Bkz: 2/76 – 6/112 – 9/127)

Bu ifade Kur'an'da başka şekillerde de hatta arada hiçbir harf-i cer olmadan da birçok kere geçmektedir. Örnekleri ne kadar çoğaltırsak çoğaltalım hiçbirinde بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kısmının sadece erkeklerden, بَعْضٍ *(ba'din)* kısmının ise sadece kadınlardan olduğuna dâir bir tek kullanım yoktur. Bu kalıbın Kur'an'da en fazla kullanıldığı kalıp Nisâ 34. âyette olduğu gibi بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* kalıbıdır. Bu kullanımların hepsinde ve hatta zamirin sadece müzekkere dönmesi hâlinde bile "kadın-erkek" birlikte anlaşılmıştır.

Tûr 52/25

وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَٓاءَلُونَ

Cennettekiler birbirlerine dönüp sorarlar. *(TDV meâli)*

Mesela bu âyette "birbirlerinden soranlar" ne sadece erkeklerdir ne sadece kadınlardır. Yani hem soranlar kadınlar ve erkeklerdir hem de kendilerinden sorulanlar kadınlar ve erkeklerdir.

Kalem 68/30

فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ

Ardından, kabahati birbirlerine yüklemeye başladılar. *(TDV meâli)*

Tüm kullanımlardan farklı olarak bu âyette sadece erkekler bulunmaktadır. Çünkü بَعْضُهُمْ *(ba'dehum)* ifadesindeki هُمْ *(hum)* zamiri bu âyetin öncesinde geçen ve sadece erkek kardeşlerden oluşmuş "bahçe sâhiplerine" dönmektedir. Aslına bakılırsa bahçe sahibi olan bu kardeşler arasında bile kadınların olması mümkündür. Hiç kimse bu âyetin öncesinde kullanılan müzekker sîgasından yola çıkarak kardeşlerin sadece erkeklerden oluştuğunu söyleyemez. Fakat bu şimdilik başka bir konudur. Sonuçta eğer ifadedeki zamir açık olarak sadece müzekkerleri veya müennesleri kastediyorsa bu durumda topluluk sadece müennestir veya sadece müzekkerdir diyebiliriz. Ama eğer zamir hem müzekker hem de müennes isimlere dönüyorsa, bu durumda بَعْضُهُمْ *(ba'dehum)* kısmının sadece erkekler, عَلٰى بَعْضٍ *(ala ba'din)* kısmının ise sadece kadınlar olduğunu söylemenin imkânı yoktur. Meselâ, aşağıdaki âyette öncesi ve sonrası müzekker sîgasında olduğu hâlde ifadenin sadece erkekleri kastettiğini söylemenin imkânı yoktur.

Sâd/24

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهٖ ۜ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاۤءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوٗدُ اَنَّمَا فَتَنّٰهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهٗ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ

Davud: Andolsun ki, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçıların çoğu, birbirlerinin haklarına tecâvüz ederler. Yalnız imân edip de iyi işler yapanlar müstesna. Bunlar da ne kadar az! dedi. Davud, kendisini denediğimizi sandı ve Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı, tevbe edip Allah'a yöneldi. *(TDV meâli)*

Bu âyetin hem öncesinde hem sonrasında hiçbir şekilde müennes sîga kullanılmamıştır. Bundan yola çıkarak "burada kastedilenler sadece erkeklerdir" denmesi durumunda hem ortaklık yapanların hem de birbirlerinin haklarına tecavüz edenlerin sadece erkekler olması gerekmektedir. Oysa burada söylenmek istenen şeyin ne kadınlıkla ne de erkeklikle bir alâkası yoktur. Hiçbir meâl ve tefsir yazarı da Kur'an'ın birçok yerinde ve çok çeşitli şekillerde geçen بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesinin بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kısmına sadece erkekler, عَلٰى بَعْضٍ *(ala ba'din)* kısmına ise sadece kadınlar mânâsı vermemiştir. Fakat her ne oluyorsa oluyor sadece Nisâ 34. âyette durum birdenbire tersine dönüyor بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesinin بَعْضَهُمْ *(ba'dehum)* kısmı sadece erkeklere, عَلٰى بَعْضٍ *(ala ba'din)* kısmı ise sadece kadınlara dönüşüveriyor.

Tekrar edelim ki Nisâ 34. âyetteki اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(Erricâlu kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* cümlesi içinde geçen بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesindeki هُمْ *(hum)* zamirinin sadece âyetin en başındaki اَلرِّجَال *(er-rical)* kelimesine dönmesi hâlinde cümleye ***"Allah'ın bâzı erkekleri diğer bâzı erkeklere üstün kılmasından dolayı***" şeklinde bir mânâ verilmesi zorunludur. Bu durumda erkeklerin kadınlara üstünlüğü değil "bir kısım erkeklerin diğer erkeklere üstün olduğu" gibi bir durum çıkacaktır. Buna mukabil olarak هُمْ *(hum)* zamirinin hem '*en-Nisâ'* hem de '*er-Rical'* kelimelerine dönmesi hâlinde ise erkeğin kadına üstünlüğü değil, erkek ve kadından oluşan bir kısım insanın yine erkek ve kadından oluşan bir kısım insana üstünlüğü söz konusu olacaktır. Ama hiçbir şekilde "erkeğin kadına üstünlüğü" şeklinde bir sonucun çıkması söz konusu değildir.

Bu durumda kimin kime ve hangi konuda üstün kılındığı belli değildir gibi bir sonuca mı çıkılmaktadır?

Elbette ki hayır. Bu karışıklık; önce âyette geçen فَضَّلَ اللهُ *(faddala(A)llâhu)* ifadesine "Allah üstün kıldı" meâli vermekten ve ardından da "üstün kılma" ifadesine "yetkili kıldı, üst makama atadı, üstüne çıkardı, rütbesini yükseltti" mânâsı yüklemekten kaynaklanmaktadır. Bu kelimenin kastettiği anlamların hiçbirinde ve Kur'an'da kullanılan tüm kalıplarında "ast-üst" veya "alt-yukarı" veya "üzeri-aşağı" gibi bir mânâ yoktur. Yani Yüce Allah tarafından فَضَّلَ *(faddale)* fiiline maruz kalan birinin diğerlerinden daha yüksek bir rütbesi, makamı, ayrıcalığı veya yetkisi yoktur. Bu kelimenin kastettiği mânâ "çoğaltmak, artırmak, fazlalaştırmak" şeklindedir. Fakat bu fazlalaştırma kişiyi daha değersiz hâle getiren değil daha değerli hatta vazgeçilmez hâle getiren bir fazlalaştırmadır. İnsanlık içinde Yüce Allah'ın kendilerini vazgeçilmez kıldığı ve değerli hâlde fazlalaştırdığı erkekler değil kadınlardır. İnsanlığın devam etmesi yani çoğalıp fazlalaşması kadınlara bağlıdır. Yüce Kur'an; erkek olmadan da çoğalan bir kadının yani *Meryem'in kıssası*nı uzun uzun anlatmış dahası onu ve oğlunu yaratılış âyeti olarak ilân etmiştir. (21/91 – 23/50). Fakat Kur'an'ın hiçbir yerinde "kadın olmadan" dünyaya gelebilen bir erkekten, dahası kadın olmadan nesil sahibi olan herhangi bir erkekten bahsetmemiştir. Kur'an bahsetmediği gibi insanlık tarihinin hiçbir döneminde kadın olmadan çoğalabilen, artabilen herhangi bir erkek de yoktur.

İşte tüm bu sebeplerden dolayı Nisâ 34. âyetinin erkeğin üstünlüğünden bahsettiğine yönelik bir anlamın çıkarılması mümkün değildir. Hiçbir ilke gözetmeden âyetin ilkelerine mânâ verip ardından çıkan anlama râzı olmayıp Kur'an'ı tarihsel ilân etmek ise sadece bir savrulmadır. Tüm bunlardan sonra tekrar tekrar söylüyoruz ki ortaya koyduğumuz her şey sadece bizim

Kur’an’dan anladıklarımızdır. Bundan öte bir anlam taşıması mümkün değildir. Biz çabamızla ve sıkı sıkıya bağlı kalmak için titizlikle uymaya çalıştığımız “Kur’an’ı Kur’an ile anlama metoduyla” bu sonuca ulaştık. Gerisi Yüce Allah’ın takdiridir. Muhtemel yanlışlarımızın “ben böyle düşünüyorum, falan böyle demiş” söylemleri ile değil de sadece Kur’an’ı Kur’an ile anlama ilkesiyle düzeltilmesi okuyucudan beklediğimiz bir şeydir.

Buna göre âyetin ilk cümlesi ile birlikte bu bölümde incelediğimiz kısmın daha isabetli olduğuna kanaat getirdiğimiz meâli şu şekillerde olmalıdır. Alternatif olarak iki meâl verilecektir. Hangisinin daha isabetli olduğu âyetin devamındaki cümlelerin anlaşılmasıyla netleşecektir. Kaldı ki her ikisi de aynı anlamı vermektedir:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ

1- Allah’ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısında çoğaltmasından dolayı erkekler de dâima kadınlarda meydana gelirler…

2- Allah’ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar[2]…

[2] Bu ikinci meâlde verdiğimiz “ortaya çıkarlar ve devam ederler” şeklindeki mânâ قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin sözlük mânâları içinde vardır. Bunun için birinci bölümde kelimenin sözlük mânâlarını verdiğimiz kısma bakınız.

RAMAZAN DEMİR
14.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (3)

AİLENİN MALLARI SADECE ERKEĞİN MİDİR?

Önceki bölümde her harf-i cer'in mutlaka bir fiile bağlanması gerektiğini ve bu duruma da 'taalluk' dendiğini belirtmiştik. Harf-i cer'in bağlandığı kelimeye ise 'müteallak' denmektedir. Anlamaya çalıştığımız Nisâ 34. âyette geçen harf-i cer'lerin tamamı da kelimelere ve cümlelere bağlanmaktalar ve bu yazının önceki bölümlerinde fiil gibi görev almasının zorunlu olduğunu belirttiğimiz mübâlağalı ism-i fâil olan قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine de 'mef'ûl' (nesne) olarak bağlanmaktadırlar. Fakat burada unutulmaması gereken bir durum vardır. Âyetin ilk cümlesinin ana yapısı her zaman için isim cümlesidir ve bu cümle müptedâ-haber çatısına sahiptir. Cümlenin içinde fiillerin ve mef'ûllerin olması 'haber' olan kısmın iç içe geçmiş 'bileşik cümle' olduğunu göstermektedir. Unutmamak gerekir ki cümlede fiil gibi görev alan قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin dışında iki tane daha fiil (فَضَّلَ - اَنْفَقُوا) *(enfekû - faddala)* bulunmaktadır. Fiiller, mef'ûl almasa bile zaten cümledirler. Bu durumda cümlenin i'râbı kendi içinde birkaç şekilde olmaktadır:

1- İsim cümlesi olması itibarıyla cümlenin müptedâ-haber olarak genel i'râbı

Asıl itibarıyla cümlenin müptedâsı اَلرِّجَالُ *(er-rical)* kelimesidir; haberi ise قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesidir. Cümlenin devamındaki kelimelerin tamamı harf-i cer'lerle قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bağlanan mef'ûllerdir.

عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ	قَوَّامُونَ	اَلرِّجَالُ
(ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din vebimâ enfekû min emvâlihim)	*(kavvamune)*	*(erricâlu)*
Harf-i cer'lerle fiil gibi amel eden قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bağlanan mef'ûller	Haber	Müptedâ

Cümlenin genel i'râbı bu şekildedir ama haber olan قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin fiil gibi amel etmesi tüm kelimelerin ona bağlanmasını sağlarken aynı zamanda ikinci bir i'râbın oluşmasına da neden olmaktadır. Bu durumda haber tek bir kelime değil kendi içinde birkaç cümleden oluşmuş bileşik bir cümle olmaktadır. Bu durumda cümlenin müptedâ-haber olarak genel i'râbı şu şekildedir:

قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ	اَلرِّجَالُ
(kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din vebimâ enfekû min emvâlihim)	*(erricâlu)*
Bileşik cümlelerden oluşmuş haber	Müptedâ

Uzun bir cümleden oluşan 'haber' kısmındaki fiillerden dolayı da cümlenin bu ana yapısında iki i'râbın oluşmasına neden olmaktadır.

2- Haber cümlesinin genel i'râbı

عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ	قَوَّامُونَ
(ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din vebimâ enfekû min emvâlihim)	*(kavvamune)*
Kendi içinde cümlelerden oluşmuş mef'ûller	Fiil gibi amel eden mübâlağa ile ism-i fâil + fâili müstetir هم *(hum)* zamiri

Bu genel yapıda 'mef'ûlleri' oluşturan kelimeler ve cümleler harf-i cer'ler yardımıyla قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bağlanmaktadır. Yani hepsinin müteallakı (kendisine bağlanacağı kelime) bu kelimedir. Bu kelime ve cümlelerin قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine 'mef'ûl' olarak bağlanmaları tek bir şekilde olmamaktadır. Türkçe dilbilgisinde genelde "tümleçler" ve "zarflar" başlığı altında toplanan mef'ûllerin (nesnelerin) tıpkı Türkçede olduğu gibi fiilden etkileniş biçimine göre çeşitli şekilleri vardır. İşte bu çeşitli şekiller mef'ûllerin çeşitlerini bildirirler.

Meselâ, قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinden hemen sonra bir harf-i cer'le gelen عَلَى النِّسَاءِ *(ale'n-Nisâ)* ifadesi "mef'ûlü bih gayri sarih" olarak adlandırılırlar. Türkçede ise buna "dolaylı tümleç" denir. Yani mef'ûlünü (nesnesini) direkt değil de dolaylı olarak bir harf-i cer üzerinden almıştır. Bu durum aynı zamanda nesnesini dolaylı olarak alan fiillerin anlam olarak geçişli veya geçişsiz olduğunu da belirler. Daha önce bunun üzerinde durmuştuk. Fakat aynı şekilde cümlenin devamında gelen cümleler de mef'ûldürler. Fakat bunların mef'ûllükleri Türkçedeki "nesne" veya "dolaylı tümleç" olmaları şeklinde değil, "mef'ûlü li eclih" veya "mef'ûlü maah" veya "mef'ûlü mutlak" şeklindedir. Bunların Türkçedeki karşılıkları "sebep zarfı, vâsıta zarfı, pekiştirme zarfı" şeklindedir.

Bir önceki bölümde incelediğimiz بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* cümlesindeki بِ *(bi)* harf-i cer'inin sebep bildiren bir anlama sahip olduğunu, مَّا *(ma)* edatının ise mastar edatı olduğunu ve hemen devamındaki fiilin anlamını mastara çevirdiğini

söylemiştik. Bu durumda haber cümlesi içinde مَا *(ma)* edatı ile başlayan cümle ikinci بِمَا *(bima)* edatına kadar müfred (tekil) hükmünde قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin mef'ûlü olmaktadır. Bu cümlenin mef'ûllüğü ise kendisinden önceki عَلَى النِّسَاءِ *(ale'n-Nisâ)* kelimesi gibi *mef'ûlü bih gayri sarih* (dolaylı tümleç) değil, *mef'ûlü li eclih* (sebeb bildiren zarf) şeklindedir. Fakat aynı zamanda bu da kendi içinde bir cümledir. Buna göre cümlenin bir i'râbı daha çıkmaktadır.

3- Haber cümlesinin içindeki diğer cümlelerin kendi içindeki i'râbı

أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ	مَا	بِـ	وَ	فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ	مَا	بِـ	عَلَى النِّسَاءِ	قَوَّامُونَ
(enfekû min emvâlihim)	*(ma)*	*(bi)*	*(ve)*	*(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)*	*(ma)*	*(bi)*	*(ale'n-Nisâ)*	*(kavvamune)*
? Müfred hükmünde mef'ûl olan cümle. (Hangi tür mefûl=?) Cümlenin kendi içindeki i'râbı Fiil+fâil…أَنْفَقُوا Mef'ûlü b.gayri sarih…مِنْ أَمْوَالِهِمْ	?	? Kendisinden sonraki cümleyi mefûl olarak قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bağlayan harf-i cer. (Hangi tür mef'ûl olduğu harfin kullanılış şekline göre belirlenecektir)	?	Müfred hükmünde قَوَّامُونَ (kavvamune) kelimesinin "mef'ûlü li eclihi" (sebep zarfı) olan cümle. (Bu cümlenin kendi içinde bir i'râbı daha vardır) Fiil...فَضَّلَ Fâil…اللهُ Mef'ulü bih…بَعْضَهُمْ Mef'ûlü b.gayri sarih…عَلَى بَعْضٍ	Mastar edatı	Kendisinden sonraki cümleyi قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine bağlayan, sebep bildiren harf-i cer.	Mef'ûlü bih gayri sarih. (Dolaylı tümleç)	Fiil gibi amel eden mübâlağa ile ism-i fâil + fâili müstetir هم (hum) zamiri.

(İki farklı renkle belirtiğimiz kısımdan mavi renkli olanı henüz işlemediğimiz bu bölümün konusu olan kısımdır.)

Arapçadaki mef'ûl çeşitleri ve Türkçe karşılıkları şu şekildedir:

1- Mef'ulü bih (nesne) …Bir fiilden, dolaysız bir şekilde direkt etkilenen mef'ûl.
2- Mef'ûlü bih gayri sarih (dolaylı tümleç) … Bir fiilden, dolaylı yoldan etkilenen mef'ûl
3- Mef'ûlü fih (zaman ve mekân zarfı) … Bir fiilin yapıldığı zamanı veya mekânı bildiren mef'ûl.
4- Mef'ûlü li eclih (sebep zarfı) … Bir fiilin hangi sebep veya amaçla yapıldığını bildiren mef'ûl.
5- Mef'ûlü meah (vâsıta zarfı) … Bir fiilin ne ile birlikte yapıldığını bildiren mef'ûl.
6- Mef'ûlü mutlak (pekiştirme zarfı) … Bir fiilin anlamını pekiştiren (fiilin kendi türünden mastarı) veya bir fiilin nasıl yapıldığını veya bir fiilin yapılış sayısını bildiren mef'ûl.

Bir önceki bölümde incelediğimiz بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ *(bimâ faddala(A)llâhu ba'dehum ala ba'din)* cümlesinin başındaki بِـ *(bi)* harf-i cer'inden dolayı cümlenin, olduğu gibi haber cümlesinin ana âmili olan قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesine "mef'ûlü li eclih" (fiilin yapılış sebebini bildiren zarf) olarak bağlandığını belirtmiştik. Yukarıda verdiğimiz tabloda cümlenin

asıl cümle içinde müfred hükmünde olduğunu ama kendi içinde de "fiil+fâil+mef'ûl+mef'ûlü bih gayri sarih" (yüklem+özne+nesne+dolaylı tümleç) şeklinde bir i'râba sahip olduğunu belirttik.

Geçen iki bölümde âyetin ilk cümlesini belli bir yere kadar işlemiş ve iki farklı meâl vererek bu iki meâlden hangisinin daha isâbetli olduğunu belirleyecek olanın cümlenin son kısmı olduğunu belirtmiştik:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ

1- Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısında çoğaltmasından dolayı erkekler de dâima kadınlarda meydana gelirler…

2- Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar…

Bundan sonraki وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesi tıpkı kendinden önceki بِمَا *(bima)* ile başlayan cümle gibi asıl cümle içinde müfred hükmünde mef'ûl, ama kendi içinde i'râbı olan bir cümledir. Az önce verdiğimiz tabloda cümlenin kendi içindeki i'râbını göstermiştik. Fakat bu cümle bir atıf edatı olan وَ *(ve)* edatı ile başlamaktadır. Bu cümle M. Öztürk meâlinde şu şekilde geçmektedir:

وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

(vebimâ enfekû min emvâlihim)

...ayrıca erkekler evlenirken eşlerine mehir vermekte, evlendikten sonra da hane halkının geçim masraflarını üstlenmekteler. *(M. Öztürk meâli)*

Meâl yazarının âyetteki bu cümleye verdiği meâlin içinde âyetin orijinal metninde geçen hiçbir kelimenin karşılığı yoktur. Yani üstte yazan Arapça metin ile aşağısında yazan Türkçe metin arasında en ufak bir bağ yoktur. Bu meâl yazarı Kur'an'a meâl yazarken keşke Kur'an'ı da okusaydı. Çünkü adım adım izinden gittiği ulemânın (atalarının) rivâyet temelli tefsirleri üzerinden edindiği anlayışlarını, âyet sanki onların yazdıklarını diyormuş gibi âyetin altına meâl diye yazmasının Kur'an okumayla veya Kur'an'a meâl yazmayla bağını biz kuramadık. Okumadığı ve kelimelerinin anlamlarıyla da ilgilenmediği bir kitabın "tarihsel" olduğunu söylemek nasıl bir aklın ürünüdür, onu da hiç anlamadık. Daha önce de belirttiğimiz gibi Kur'an'ı bu hâle getirmenin "farklı fikir sahibi olmak" gibi bir açıklaması asla olamaz. Çünkü buna fikir denmez, denemez. Farklı fikir sahibi olabilmesi için her şeyden önce meâlini yazdığı metne sadâkat göstermesi gerekmektedir. Kelimelerinin ve cümlelerinin ne dediğiyle ilgilenilmeyen bir metinden nasıl 'farklı fikir' sahibi olunabilir ki? Kaldı ki fikirlerinin hiçbiri yeni ve farklı değil ilkel denebilecek kadar eski ve benzerini Câhiliye karanlıkları içinde bile bulabileceğimiz kadar sıradandır. Gönül isterdi ki Kur'an'ı anlamaya çalışan biri olarak hiçbir

meâl yazarının ve rivâyet temelli tefsircinin dediklerine takılmadan enerjimizi sadece Kur'an'ın ne dediğini anlamaya sarf edelim. Fakat biz de dâhil herkesin aklında ve tasavvurunda bu tür yazarların ve onların dayandığı müfessirlerin söylemleri yer etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın ana çatısı "Kur'an ne diyor?" değil "Kur'an ne demiyor?" üzerine olmak zorundadır. Çünkü karşımızda, hakkında yorum da dâhil tek söz söylenmemiş, daha önce hiç okumadığımız ve daha önce içeriğinden şu ya da bu şekilde haberdar olmadığımız bir metin değil, her kelimesi ile ilgili binlerce hatta milyonlarca söz söylenmiş bir metin vardır. İşte bundan dolayı devâsâ boyutlardaki müktesebatla birlikte bize kadar gelen Kur'an'ın ne dediğinden ziyâde ne demediği daha önem kazanmaktadır. Üstte tek bir Arapça cümle ve altında hepsi de o Arapça cümlenin doğru çevirisi olduğu iddiasında bulunan 350 tane farklı meâl olunca ister istemez "O Arapça cümle hangi meâllerin dediğini **demiyor?**" sorusu daha önem kazanmaktadır. İşte bu çalışma bundan dolayı "Kur'an ne diyor?" temelli değil "Kur'an ne demiyor?" temellidir.

Bir önceki bölümde âyetteki بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesindeki هم *(hum)* zamirinin müzekker olmasına rağmen cümlenin en başında geçen hem اَلرِّجَالُ *(er-rical)* hem de النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* kelimelerine döndüğünü, galibiyet kuralı gereği zamirin müzekker geldiğini belirtmiştik. Bir önceki bölümde tekrar tekrar üzerinde durmuştuk ama bir kere daha tekrarlamamız fazladan olmayacaktır. Âyette geçen بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ *(ba'dehum ala ba'din)* ifadesindeki هم *(hum)* zamirinin sadece en başta geçen اَلرِّجَالُ *(er-rical)* kelimesine dönmesi durumunda ifadenin anlamı "erkeklerin bâzısı diğer erkeklere" şeklinde olmak zorundadır. Dolayısıyla bu ifadeden "erkekler kadınlara" şeklinde bir anlam çıkması mümkün değildir.

İşte bu durumun cümlenin en sonunda gelen ve bu bölümde anlamaya çalışacağımız *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* وَبِمَّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ cümlesindeki müzekker (eril) sîgada gelen اَنْفَقُوا *(enfekû)* fiiline de yansıyıp yansımadığını tespit etmek de zorunlu hâle gelmektedir. Yani bir önceki cümlede olduğu gibi bu fiil de fâili (öznesi) kadınlar ve erkekler olduğu halde müzekker sîgasında gelmiş olabilir. Zaten cümleye dikkat edilirse sadece "mallarından infak ederler" şeklindedir. Kimin kim için ve neden dolayı infak ettiği belirtilmemiştir. Meâl yazarlarının cümleye "Çünkü erkekler mallarından kadınlar için infak ederler." şeklinde anlam vermeleri rivâyetler üzerinden oluşan şablonların âyete giydirilme çabasından başka bir şey değildir. Cümlede sadece iki tane kelime vardır. Bir önceki bölümde her ikisi üzerinde de uzunca durduğumuz; cümlenin başındaki بِ *(bi)* ve مَا *(ma)* edatlarının hangi amaçla kullanıldıkları ve اَنْفَقُوا *(enfekû)* fiilinin fâillerinin (öznelerinin) sadece erkekler mi yoksa hem kadınlar hem de

erkekler mi olduğunun anlaşılması bu cümleyi daha öncesine atfeden و *(ve)* bağlacının cümleyi nereye bağladığı ile anlaşılacaktır.

Çünkü eğer bu bağlaç sadece atıf edatıysa cümlenin i'râbı kendisinden önceki cümlenin i'râbına tâbidir demektir ve bu durumda اَنْفَقُوا *(enfekû)* fiilinin öznesi hem *'en-Nisâ'* hem de *'er-racul'* olmak durumunda kalacaktır. Böyle olması durumunda cümlenin anlamı "Kadınlar ve erkekler kendi mallarından infak ederler." olacaktır. Tekrar edelim ki cümlede infak etmenin ne için veya kim için yapıldığı belirtilmemektedir. Dahası 'infak' kelimesi Kur'an'da sadece mümin olanların değil kâfir olanların hem de Allah yolundan alıkoymak veya gösteriş yapmak için yaptıkları bir eylem olarak da gösterilmektedir.

Bakara 2/264

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰىۙ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِّ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاّ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا۬ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

(yunfiku mâlehu ri-âe-nnâsi)

Ey imân edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek sûretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki, sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya haline getirivermiştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez. *(TDV meâli)*

Âl-i İmrân 3/117

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُ۬ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

(mâ yunfikûne fî hâżihi-lhayâti-ddunyâ)

Onların, bu dünya hayatında yapmakta oldukları harcamaların durumu, kendilerine zulmetmiş olan bir kavmin ekinlerini vurup da mahveden kavurucu bir rüzgârın durumu gibidir. Onlara Allah zulmetmedi; fakat onlar kendilerine zulmediyorlar. *(TDV meâli)*

Nisâ 4/38

وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِّ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا

(yunfikûne emvâlehum ri-âe-nnâsi)

Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını, insanlara gösteriş için sarfedenler de (ahirette azaba dûçâr olurlar). Şeytan bir kimseye arkadaş olursa, ne kötü bir arkadaştır o! *(TDV meâli)*

Enfâl 8/36

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللهِّ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَّ وَالَّذِينَ كَفَرُوا اِلٰى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ۬

(yunfikûne emvâlehum liyasuddû 'an sebîli(A)llâh)

Şüphesiz ki inkâr edenler mallarını, (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar. Daha da harcayacaklar. Ama sonunda bu, onlara yürek acısı olacak ve en sonunda mağlûp olacaklardır. Kâfirlikte ısrar edenler ise cehenneme toplanacaklardır. *(TDV meâli)*

Görüldüğü gibi bu âyetlerin hepsinde de ‘infak’ kelimesi sadece müminlerin yaptığı bir iş olarak değil, aynı zamanda mümin olmayanların da yaptığı bir eylem olarak gösterilmiştir. Bunların dışında aynı kelime aşağıdaki âyette Yüce Allah’ın yaptığı bir eylem olarak O’na atfen kullanılmıştır.

Mâide 5/64

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ اَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ ۙ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا ۚ وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۭ كُلَّمَآ اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللهُ ۙ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا ۭ وَاللهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

(yunfiku keyfe yeşâ(u))

Yahudiler, Allah'ın eli bağlıdır (sıkıdır) , dediler. Hay dedikleri yüzünden elleri bağlanası ve lânet olasılar! Bilâkis, Allah'ın elleri açıktır, dilediği gibi verir. Andolsun ki sana Rabbinden indirilen, onlardan çoğunun azgınlığını ve küfrünü arttırır. Aralarına, kıyamete kadar (sürecek) düşmanlık ve kin soktuk. Ne zaman savaş için bir ateş yakmışlarsa (fitneyi uyandırmışlarsa) Allah onu söndürmüştür. Onlar yeryüzünde bozgunculuğa koşarlar; Allah ise bozguncuları sevmez. *(TDV meâli)*

İşte kelimenin bu şekilde yaygın olarak kullanılması, üstüne üstlük Yüce Allah’ın fiilleri arasında bulunuyor olması âyetteki وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesinin ne kadar önemli bir cümle olduğunu göstermeye yeterlidir. Yukarıdaki TDV meâline biraz dikkat edilirse meâl yazarlarının kelimeye kimi yerde “vermek” kimi yerde “harcamak” kimi yerde ise “sarf etmek” mânâlarını verdiği görülecektir. Bırakın yazarları farklı olan meâllerdeki kelimelere farklı mânâların verilmesini, yazarı aynı olan meâllerde bile kelimeye farklı mânâlar verilmiştir. Bu durum bizim biraz önce söylediğimiz “Kur’an ne demiyor?” temelinin ne kadar gerekli olduğunun bir kere daha altını çizmektedir.

Bu bölümde ele alacağımız وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesinin anlamını belirleyecek olanın en başındaki وَ *(ve)* bağlacı olduğunu söylemiştik. Bu harf cümledeki konumuna göre kendisinden sonraki cümleyi kendisinden önceki cümleye çok çeşitli şekillerde bağlayabilir. Onları görelim:

1- وَ (Ve) Edatı

a) Atıf edatı olur: Atıf edatlarının en çok kullanılanı bu edattır. Müfred kelimeleri birbirine atfettiği gibi cümleler arasında da aynı görevi yapar. Yerine göre cümlelere “fakat, ise, de” anlamı verir.
b) İbtidaiye (başlangıç edatı olur: Cümleleri başlatmaya yarar. Bu durumda bir atıf edatı değildir. Edatın bu kullanımında görevi yalnızca cümleleri başlatmaktır.
c) İsti’nafiye edatı olur: Birbirine atfetme imkânı olmayan iki cümle arasında geldiği zaman bu adı alır. Bu durumda edattan öncesinin dilek (talep-inşa) sonrasının haber (bildirme) kipi veya tersi olması halinde ortaya çıkar.
d) İ’tiraziye edatı olur: İtirazi cümleleri (parantez içi cümleler) başlatır.
e) Haliye edatı olur: Hal cümlelerinden önce gelir. Bu cümleler isim veya fiil cümlesi olabilir.

f) Maiyet (beraberlik) edatı olur: Bundan sonraki kelime "mef'ûlü meah" olduğu için devamlı mansuptur.
g) Kasem (yemin) edatı olur: Kendisine yemin edilen isimden önce gelir ve ismin sonunu cer (esre-kesra) yapar. Edat bu kullanılışında hem yemin edatı hem de harf-i cer'dir.
h) رُبَّ (rubbe-nice anlamında) edatından önce geldiği zaman, bu edatı hazf edip onun yerine geçer.
i) Cemi (çoğul) edatı olur: Cemi müzekker, mâzi, muzâri ve emir fiillerinin sonuna gelerek onları cemi yapar.
j) Cemi müzekker sâlimler ve beş isimlerde raf alameti olarak bunlarda zamme'nin yerini tutar.
k) İşba edatı olur: Cemi-müzekker muhatap mâzi fiillere mansup muttasıl zamir doğrudan birleşmez. Bu fiiller ile sözü edilen zamirler arasına getirilerek zamirlerin kelimeye birleşmesi sağlanır.
l) Zaid olarak gelebilir.

(Hasan Akdağ / Edatlar s.430)

Hemen belirtelim ki son cümlenin başındaki وَ *(ve)* edatının "b, c, d, g, h, i, j, k, l" şıklarından biri olması mümkün değildir. Bu edat "a, e, f" şıklarında belirtilen görevlerden birini üstlenmektedir. Meâl ve tefsir yazarlarının birçoğu bu edatı görmemiş, meâllerine yansıtmamışlardır. Yansıtanlar da وَ *(ve)* edatına sadece bağlaç anlamı yüklemiş ama bu sefer de başka kelimeleri yok saymıştır. Meselâ, aşağıdaki meâle bakalım:

> Allah'ın, bâzısını bâzısına üstün kılması ve onların kendi mallarından harcaması nedeniyle erkekler, kadınlar üzerinde 'sorumlu gözeticidir.
> *(Ali Bulaç Meâli)*

Böyle bir meâl hem cümlenin gramer yapısı açısından hem de mânâsı açısından sorun yaratmaktadır.

<u>Gramer açısından yarattığı sorun:</u> Böyle bir mânâyı ifade etmek için birinci cümlenin başında olan بِمَا *(bi+ma)* kelimesinin tekrarlanmasına gerek yoktur. İki cümle arasında olan وَ *(ve)* edatı zaten kendisinden sonraki cümleyi öncesine atfettiği için son cümlede olduğu gibi kendisinden önceki cümlenin i'râbına tabidir. Bu durumda önceki cümlenin başındaki بِمَا *(bi+ma)*'yı tekrar kullanmanın hiçbir anlamı yoktur.

<u>Anlam açısından oluşturduğu sorun:</u> Meâl yazarı peşînen erkeklerin kadınlar üzerinde sorumlu gözeticiler olduğunu kabul ettiği için devamında gelen cümleleri sanki erkeklerin neden kadınlar üzerinde sorumlu gözeticiler olduğunu açıklayan cümleler gibi kabul etmiştir. Oysa meâlinde verdiği "*bâzısını bâzısına üstün kılması"* cümlesindeki "bâzısını bâzısına" ifadesinin erkeklere gitmesi durumunda "erkekleri kadınlara üstün kılması" değil, *"**erkeklerin** bâzısını diğer bâzı **erkeklere** üstün kılması*" mânâsı vermesi zorunludur. Bir önceki bölümde bunun hakkında uzun açıklamalar yapmıştık.

Bunun yanında cümleye "*onların kendi mallarından harcaması nedeniyle erkekler, kadınlar üzerinde 'sorumlu gözeticidir"* şeklinde mânâ vermek âyetin başındaki اَلرِّجَالُ *(er-rical)*

kelimesini tür ismi olmaktan çıkaracak, sadece “evli ve malı mülkü olan erkekler” gibi dar bir mânâya çekecektir. Ama kelimenin “evli ve zengin erkekler” gibi bir mânâsı yoktur. Daha da önemlisi evlilik sırasında elde edilen mal-mülkün üzerinde kadınların hiçbir hakkı olmadığı, o mal mülkün sadece erkeğe ait olduğu, erkeğin evini geçindirmesinin sebebinin aile olmasından dolayı değil de kadına yönetici olduğundan dolayı olduğu gibi bir mânâ çıkmaktadır. Yani evin tüm hizmetlerini gören, çocuk doğuran, çocuklara gözü gibi bakan, her türlü zorluğa katlanan kadın, evin içinde “el kızı” gibi durmaktadır. Kocasına destek vererek alınan evin, kocası ile arasında doğan muhabbetten dolayı doğurduğu çocukların, o çocukların başkasına muhtaç olmaması için kocasıyla el birliği içinde edindikleri malın üstünde kadının hiçbir söz hakkı yoktur; üstelik erkek evin geçimini sağladığı, eve ekmek getirdiği, çocuklara üst-baş aldığı, elektrik, su faturalarını ödediği yani infak ettiği için kadın erkeğe sonu gelmez bir minnet duymalıdır. Ne yazık ki mümin olduğunu iddia eden erkekler, kendilerini doğuran kadınlara tam da bu gözle bakmış ve tam da buna göre devâsâ fıkıhlar üreterek toplumları buna göre şekillendirmişlerdir.

İşte yukarıya aldığımız meâl yazarı âyete mânâ verirken bu arka plan üzerinden mânâ vermektedir. Ama verdiği mânâ ne âyetin metninin gramer yapısına ne de Kur’an’a uymaktadır. Evet bu meâl yazarı diğer birçok meâl yazarının görmeyip meâline yansıtmadığı وَ *(ve)* edatını görmüş ve meâline yansıtmıştır ama bu sefer cümledeki diğer kelimeleri görmemekle kalmamış, ortaya koyduğu meâlin Kur’an’ın inşâ ettiği ‘mümin’ kimliğini yerle bir ettiğini de görmemiş, görememiştir.

Cümlenin gramer yapısına göre وَ *(ve)* edatının kendisinden sonraki cümleyi kendisinden önceki cümleye sadece atfetmesi doğru değildir. Çünkü eğer bu edat sadece atıf edatı olsaydı az önce de ifade ettiğimiz gibi daha önceki cümlenin başında geçen بِمَا *(bi+ma)* edatının tekrar etmesine gerek olmazdı. Bu cümlenin başında وَ *(ve)* edatının olması ve بِمَا *(bi+ma)* edatının tekrar gelmesi her şeyden önce ikinci بِمَا *(bi+ma)* edatının birincisinden farklı amaçlarla kullanıldığının göstergesidir. Bundan önceki bölümde بِمَا *(bi+ma)* edatlarıyla ilgili detaylı bir açıklama yapmıştık. Bu edatların ikinci kullanımda önündeki cümleye nasıl bir fark kattıklarının anlaşılması âyette “if’âl” bab’ında mâzi bir fiil olarak geçen اَنْفَقُوا *(enfekû)* kelimesinden anlaşılacaktır.

Bu edatlara tekrar dönüleceği için cümledeki اَنْفَقُوا *(enfekû)* kelimesine geçiyoruz.

2- اَنْفَقُوا (enfekû) Kelimesi

Âyette "if'âl" bab'ından mâzi bir fiil olarak gelen bu kelime ق ف ن *(nun+fa+qaf)* kök harflerinden türemiştir ve Kur'an'da bu kökten türemiş 111 adet kelime bulunmaktadır. Normal olarak kelimenin if'âl bab'ında olması kelimenin geçişli (müteaddî) bir mânâya sahip olması ve mef'ûlünü (nesnesini) direkt almasını gerekli kılmaktadır. Fakat kelime if'âl bab'ında olmasına rağmen mef'ûlünü direkt değil وَبِمَّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* şeklinde bir harf-i cer yardımıyla almıştır. Kaldı ki kelime if'âl bab'ında geçtiği yerlerin hemen hepsinde mef'ûlünü direkt almıştır. Sadece bu cümlede mef'ûlü ile kendisi arasında bir harf-i cer vardır. Kelimenin mef'ûlünü harf-i cer yardımıyla alması demek, mânâsının geçişli (müteaddî) değil geçişsiz (lâzım) olması demektir. Nitekim if'âl bab'ının tek işlevi geçişsiz fiilleri geçişli yapmak değildir. Bunun dışında da kelimelere birçok özellik kazandırmaktadır. Az sonra if'âl bab'ının kelimelere kazandırdığı anlamlarla ilgili detaylı bilgi verilecektir. Fakat bundan önce kelimenin sözlük mânâlarını verelim:

نَفَقَ – نَفْقًا…… Tükenmek, bitmek, kalmamak.
نَفَقَتِ البِضَاعَةُ – نَفَاقًا….. Mal revaç bulmak, mala talep artmak.
نَفَقَتِ الْمَرْاَةُ…….... Kadının isteyenleri (talep edeni) çok oldu.
نَفَقَ جُرْحُ……. Yara kabuk bağladı.
اَنْفَقَ – اِنْفَاقًا…….. Harcamak, sarf etmek, tüketmek.
اَنْفَقَ على الْمُطَلَّقَة…… Boşanan kadına nafaka verdi
نَافَقَ – نِفَاقًا – مُنَافَقَة…..... Münâfıklık yapmak, içindeki kötü şeyi gizlemek.
اِنْفَاقٌ…… Harcama, tüketim, sarfiyat.
مُنَافِقٌ…….. Münâfık, iki yüzlü, içindeki kötüyü gizleyen, kimlik ve kişiliği zayıf kişi.
اَلنَّافِقُ…… Revaçta olan, çok talep edilen.

(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı / Yeni Sözlük s.2035)

(نَفَقَ الشَّيْءُ): Bir nesne geçip gitti ve sona erdi, zail oldu, tükendi ya da bitti. Bu şöyle olur.

a) Örneğin "alışveriş kesat olmayıp rayiç olmak, çok iyi olmak anlamına gelen نَفَقَ الْبَيْعُ - نَفَاقًا sözünde ifade edildiği gibi alışveriş yoluyla olur. Şu kullanımlardan gelir.
b) (نَفَاقَ الايِّمِ) "Eşi, kocası olmayan kadının ya da kızın taliplisi çok olmak."
c) Örneğin "binek öldü" anlamına gelen نَفَقَتِ الدَّابَّةُ sözünde ifade edildiği gibi ölüm yoluyla olur.
d) Örneğin "dirhemler sona erdi, tükendi ya da bitti" anlamına gelen نَفَقَتِ الدَّرَاهِمُ "dirhemleri harcayıp tükettim" kullanımlarında ifade edildiği gibi "yok olma, sona erme, zail olma, tükenme ya da bitme" yoluyla olur.

İnfak, malla ilgili de olabilir başkasıyla ilgili de: ve vacih: zorunlu da olabilir isteğe bağlı olarak da.

اَلنَّفَقُ (nafakun): bir taraftan diğerine geçişi olan ya da geçit olan yol ve yer altında bir taraftan diğer tarafa geçişi ya da çıkışı olan yabani hayvan ini, deliği ya da oyuğu. Nifak kelimesinin kullanımı da buradan gelir ki; "şeriate bir kapıdan girip başka bir kapıdan çıkmak" demektir.

(R. el-İsfahânî / el-Müfredât NFK md)

Kelimenin sözlük mânâlarında “harcamak, talep etmek, tükenmek” anlamları ön plana çıkmaktadır. Bu mânâlardan sadece “harcamak, tüketmek, sarf etmek” anlamları müteaddî (geçişli), diğer iki mânâ ise lâzım (geçişsiz)’dır. Biraz önce de belirttiğimiz gibi normal şartlarda kelimenin if’âl bab’ında olması anlamın da geçişli olmasını gerektirmektedir ama bu fiil cümlede mef’ûlünü bir harf-i cer yardımıyla aldığı için ‘geçişsiz’ bir mânâya sahip olduğu ortadadır. İşte bu durum, if’âl bab’ının fiillere kattığı anlamlar üzerinde durmamızı gerekli kılmaktadır.

İF’ÂL BAB’I

Üç harfli (sülâsî) bir fiil, bu bab’a genellikle geçişli yapmak için getirilir. Yani bir fiil üç harfli iken geçişsiz ise bu bab’a gelince geçişli olur. Şâyet zaten geçişli ise bir mef’ûl alıyorsa, bu baba gelince iki mef’ûl alır. Üç harfli iken iki mef’ûl alıyorsa bu baba gelince bir mef’ûl daha alır ve mef’ûl sayısı üçe çıkar.

خَرَجَ عَلِيٌّ…Ali çıktı (geçişsiz)

اَخْرَجَ عَلِيٌّ صَادِقًا…Ali Sadık’ı çıkardı (if’âl bab’ı - geçişli)

كَتَبَ عَلِيٌّ رِسَالَةً…Ali, bir mektup yazdı (geçişsiz ve 1 mef’ûl var)

اَكْتَبَ عليٌ صَادِقًا رِسَالَةً…Ali, Sadık’a bir mektup yazdırdı (if’âl bab’ı - geçişli ve 2 mef’ûl var)

عَلِمَ عليٌّ الْخبر صَحِيحًا…Ali haberi doğru bildi (geçişsiz ve 2 mef’ûl var)

اَعْلَمَ عليٌّ الْخبر صَحِيحًا…Ali, Sadık’a haberi doğru bildirdi (if’al bab’ı - geçişli 3 mef’ûl var)

(Dikkat! Okuyucunun bu örneklerde if’âl bab’ından gelen fiillerin mef’ûllerini harf-i cer olmadan aldıklarına dikkat etmesi, konunun anlaşılması için önem arz etmektedir.)

O halde üç harfli iken bir fiilin anlamı “açtı” ise bu bab’a gelince “açtırdı” veya “geldi” ise “getirdi” veya “gördü” ise “gösterdi” olmaktadır. Bu bab’ın asıl görevi bu olmakla beraber şu anlamlarda kullanılır.

a) Bir şeye girmek, erişmek anlamında.

Bu şekildeki kullanımlarda bâzı isimler fiilleştirilir.

اَلْعِرَاقُ … Irak

اَعْرَقَ الْمُسَافِرُ…Yolcu Irak’a girdi.

الحِجَازُ…Hicaz

اَحْجَزَ الرَّجُلُ…Adam Hicaz’a girdi.

b) Bulmak anlamında.

اَعْظَمْتُ الرَّجُلَ…Adamı büyük buldum.

اَحْمَدْتُ الرَّجُلَ…Adamı övgüye değer buldum.

c) Olmak anlamında.

اَقْفَرَتِ الْاَرْضُ……Yer kıraç oldu… اَلْقَفْرُ…. Kurak, kıraç yer

اَمْشَي الرَّجُلُ …… Adam sürü sahibi oldu…الْمَاشِيَةُ…Sürü

اَثْمَرَ الرَّجُلُ …… Adam hurma sahibi oldu…اَلثَّمْرُ…Hurma

d) Arz etme, sunma, maruz bırakma anlamında.

اَبَاعَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ……Adam evini satışa arzetti.

اَقْتَلَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ……Adam kendisini ölüme maruz bıraktı.

e) Giderme, izale etme anlamında.

اَشْكَيْتُ الرَّجُلَ……Adamın şikâyetini giderdim.

اَشْفَى الْمَرِيضُ……Hastanın şifası gitti.

(Hasan Akdağ / Arap Dili Dilbilgisi s.131;
Yrd. Doç. Dr. M. Mustafa Meral Çörtü / Sarf s.167)

İf'âl bab'ından gelen bir fiilin bu kullanımlardan hangisine göre anlam kazanacağı fiilin nesnesini alış şeklinden anlaşılmaktadır. Eğer o fiil bu bab'a getirilmeden önce geçişsiz ise bu bab'a geldiğinde mef'ûlünü de direkt alıyorsa bu bab'ın, fiili geçişli yapmak için kullanıldığı anlaşılır. Eğer sülâsî kökünde zaten geçişli ve mef'ûlünü direkt alıyorsa bu bab'a getirildiğinde de iki mef'ûl alıyorsa yine aynı şekilde söyleyebiliriz. Ama sülâsî kökünde geçişsiz bir mânâdaysa ve bu bab'a getirildiğinde de mef'ûlünü direkt değil de Nisâ 34. âyette olduğu gibi harf-i cer yardımıyla alıyorsa bu durumda fiil diğer kullanımlardan biridir demektir.

Bilindiği gibi anlamaya çalıştığımız kelime Nisâ 34. âyette وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* şeklinde geçmektedir ve mef'ûlü ile arasında bir مِنْ *(min)* harf-i cer'i vardır. Arada bu harf-i cer'in olması her şeyden önce fiilin mânâsının geçişsiz olduğunu göstermektedir. Nitekim اَنْفَقُوا *(enfekû)* kelimesinin if'âl bab'ında geçtiği ve mef'ûlünün de aynı şekilde اَمْوَالِهِمْ *(emval)* kelimesinin olduğu diğer âyetlerde kelime mef'ûlünü harf-i cer olmadan almıştır.

Bakara 2/261

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُحَبَّةٍ وَاللهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَآءُ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

(yunfikûne emvâlehum)

Allah yolunda mallarını harcayanların örneği, yedi başak bitiren bir dane gibidir ki, her başakta yüz dane vardır. Allah dilediğine kat kat fazlasını verir. Allah'ın lütfu geniştir, O herşeyi bilir. *(TDV meâli)*

Bakara 2/262

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَآ اَذًى لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَرَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(yunfikûne emvâlehum fî sebîli(A)llâhi)

Mallarını Allah yolunda harcayıp da arkasından başa kakmayan, fakirlerin gönlünü kırmayan kimseler var ya, onların Allah katında has mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur, üzüntü de çekmeyeceklerdir. *(TDV meâli)*

Bakara 2/264

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰىۙ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِّ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًاّ لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

(yunfiku mâlehu ri-âe-nnâsi)

Ey imân edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde malını gösteriş için harcayan kimse gibi, başa kakmak ve incitmek sûretiyle, yaptığınız hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan düz kayaya benzer ki, sağanak bir yağmur isabet etmiş de onu çıplak pürüzsüz kaya haline getirivermiştir. Bunlar kazandıklarından hiçbir şeye sahip olamazlar. Allah, kâfirleri doğru yola iletmez. *(TDV meâli)*

Bakara 2/265

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا وَابِلٌ فَاٰتَتْ اُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَاِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

(yunfikûne emvâlehumu)

Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarfedenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki, üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisinti düşer (de yine ürün verir). Allah, yaptıklarınızı görmektedir. *(TDV meâli)*

Bakara 2/274

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

(yunfikûne emvâlehum billeyli ve-nnehâri sirran ve'alâniyeten)

Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarfedenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler. *(TDV meâli)*

Görüldüğü gibi bu örneklerin hepsinde de if'âl bab'ında olan kelime, mef'ûllerini harf-i cer yardımıyla değil direkt almıştır. Üstelik dikkat edilirse bu âyetlerin hepsinde de mef'ûl Nisâ 34. âyette olduğu gibi اَمْوَالَهُمْ *(emvalehum)* kelimesidir. Fakat fiil ile mef'ûl arasında herhangi bir harf-i cer yoktur. Aynı şekilde bu kelime mef'ûlü اَمْوَالَهُمْ *(emvalehum)* olduğu hâliyle 4/38 – 8/36 âyetlerinde de kelime mef'ûlünü direkt almıştır. Bu durumda kelimeye meâl ve tefsirlerde olduğu gibi "mallarından harcarlar" şeklinde bir mânâ vermemin hiçbir gerekçesi yoktur. Çünkü eğer kelime "harcama, tüketme, sarf etme" gibi geçişli bir mânâya sahip olsaydı diğer âyetlerde olduğu gibi gelmesi gerekirdi.

Bu durumda bu kelime Nisâ 34. âyette fiil kökenli değil isim kökenli bir kelime olmaktadır. Yani isimden fiilleştirilmiş bir kelime olmaktadır. İf'âl bab'ının kelimelere kazandırdığı anlamları ve kelimenin içinde geçtiği cümlenin kendisinden önceki cümlelerle bağını, âyetin de siyâkını ve sibakını dikkate aldığımızda kelimenin mânâsının "nafaka sahibi olmak" veya "talep sahibi olmak" şeklinde olması gerekmektedir.

Az önce âyette iki defa kullanılan بِمَا *(bi+ma)* ifadesinin her ikisinin de aynı anlama gelmemesi gerektiğini ifade etmiştik. Bilindiği gibi bu ifade بِ *(bi)* harf-i cer'i ve مَا *(ma)* edatının birleşimidir. Tıpkı bir önceki cümle gibi وَبِمَّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesinin de başında بِ *(bi)* harf-i cer olması demek, bu cümlenin bir fiile bağlanması gerektiği anlamına gelmektedir. Çünkü ilk bölümde de ifade ettiğimiz gibi harf-i cer'ler isimlerin başına gelirler ve o ismi bir fiile bağlarlar. Zaten harf-i cer olmadan cümleye anlam verildiğinde cümlenin anlamı tamam olmamaktadır.

مّا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ …… “Mallarından talep sahibi olmaları”

Harf-i cer olmadan bunun gibi tamamlanmamış bir anlama sahip olan bu cümle ancak bir fiile bağlandığı zaman tam bir anlama sahip olacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu cümle de kendisinden bir önceki cümle gibi en başta gelen ve fiil gibi amel eden قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesinin mef’ûlüdür. Cümle müfred (tekil) hükmündedir. Daha önceki bölümlerde Nisâ 34. âyetin ilk cümlesinin ana gramer yapısının şu şekilde olduğunu belirtmiştik:

اَلرِّجَالُ	قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ
erricâlu	*kavvâmûne ala annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba’dehum ala ba’din vebimâ enfekû min emvâlihim*
Müptedâ	Haber

Bu ana temel üzerine oturan cümledeki “haber” uzun bir cümleden oluşmaktadır ve o cümle de kendi içinde üç cümleden oluşmaktadır.

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ(بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ) وَ (بِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِم)

Erricâlu kavvâmûne ala annisâ-i (bimâ faddala(A)llâhu ba’dehum ala ba’din) ve (bimâ enfekû min emvâlihim)

Parantez içinde farklı renkle belirttiğimiz cümlelerin her ikisi de müfred (tekil) hükmündeki cümlelerdir. İşte bu cümleleri cümlenin en başındaki fiile بِ *(bi)* harf-i cer’i bağlamaktadır. O cümleler fiile bağlanmadan tek başlarına tam bir anlama sahip olmazlar. Bu son cümleyi kendisinden öncesine bağlayan بِ *(bi)* harf-i cer’inin cümleye kattığı anlam “buna göre, bu esâsa göre, böyle olmasından dolayı” şeklindedir.

Buraya kadar anlattıklarımıza göre âyetin ilk cümlesinin daha isabetli olduğuna kanaat getirdiğimiz mânâsı şu şekilde olmalıdır:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Allah’ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hale getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna göredir…

Nisâ sûresinin 34. âyeti hiçbir şekilde erkeğin kadına olan üstünlüğünden veya erkeğin kadına yönetici olmasından bahsetmemektedir. Çünkü Kur’an’ın hiçbir yerinde ne kadının ne de erkeğin diğerine göre ve hangi sebeplerden dolayı üstün kılındığını açıklayan tek bir ifade yoktur, tam tersi kadın olsun erkek olsun tek üstünlüğün Allah’a bağlılık ve sadakat olduğu onlarca âyette ifade edilmektedir. Kaldı ki bu üstünlük bile birinin diğerine hukukî olarak bir üstünlük sağladığı veya diğerlerine yönetici olacağı anlamına asla gelmemektedir. Bu âyet “La

ilahe İllallah" prensibine sıkı sıkıya bağlanarak sürü gibi, davar gibi güdülmeyi reddederek tasavvurunu ve şahsiyetini Kur'an'a göre inşâ etmeye karar vermiş müminleri belli kurallara bağlayan âyettir. Kadın olsun erkek olsun Kur'an'ın önerdiği mümin şahsiyetin birileri tarafından davar gibi güdülmeye ihtiyacı da yoktur, buna tahammül etmesi de mümkün değildir. Ataların, seyyidlerin, şeyhlerin, yöneticilerin izinden davar sürüsü gibi giden insanları durmadan kınayan Kur'an'ın, kadını erkeğin davarı hâline getirecek bir düzenleme getirmesi asla mümkün değildir.

Sonsuz bir güce sahip olmasına rağmen gücünü üstünlük olarak kullanabilecekken kendi gücüne ilkeler koyan; sonsuz ilim sahibi olmasına rağmen, her durumda kullarından çok daha iyi kararlar almasına rağmen, sahip olduğu ilimle kullarının iradesini de en güzel şekilde yönetecek olmasına rağmen kullarının iradesine ise asla ipotek koymayan Yüce Allah'ın, kadının iradesine ipotek koyacak bir otorite belirleyip onu yetkilendirmesi asla mümkün değildir. Güçlünün güçsüze hâkim olduğu, güçlünün güçsüzü ezdiği toplum yapıları Yüce Allah'ın dîninin önerdiği bir yapı değildir. Yüce Allah'ın dîninde; güçlü gücünden dolayı başkalarının üstünde olmaz, güçlü oldu diye suçlu konumunda da olmaz. Ama Yüce Allah'ın dinine göre; güçlü olmasına rağmen gücünü ilkesizce kullanmak, gücünden dolayı üstünlük taslamak kişiyi hem aşağılık hem de suçlu yapar. Yaratılış özelliklerinin hiçbiri -ki buna akıl ve güç de dâhildir- üstünlüğün veya aşağıda olmanın sebebi değildir. Kaldı ki eğer illâ da biri diğerinden üstün olacaksa tüm insanlığı doğuran kadınlar daha üstün ve daha değerlidir. Kur'an, erkek olmadan üreyebilen bir kadını (Meryem'i) evire çevire anlatmaktadır ama kadın olmadan üreyebilen bir erkekten hiç bahsetmemektedir.

Kadın, erkek, uzun, kısa, ileri zekâlı, orta akıllı, siyah, beyaz, çekik gözlü, melez, sarı tenli, kırmızı tenli yaratılmış olmak ne aşağıda olmanın ne de yukarıda olmanın ölçüsü değildir. Çünkü bunların hepsi Yüce Allah'ın âyetleridir.

Bu hakîkatin karşısına "Erkekler kadınlardan daha güçlü ve daha akıllı oldukları için kadınların âmiridir." şeklinde bir sözle çıkmak, Yüce Allah'ın dîninin temeli olan aklını ve özgür iradesini kullanarak imân eden insan profilini yerle bir etmektir. Daha doğuştan başına âmir tayin edilmiş bir insanın "akıl ve iradesi" yoktur demektir.

Bu da yetmezmiş gibi âyette geçen بِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِم *(bimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesine "erkekler mallarından harcarlar" gibi bir anlam vererek ve cümledeki "mal" kısmını sadece erkeklere has kılarak kadınları bir de maddi yoksunluğa mahkûm etmek, zaten hiçbir dayanağı olmayan 'kadını' ölene kadar başkasının kulu hâline getirmektir. Âyette geçen اَمْوَالِهِم

(emvalihim) ifadesini sadece "erkeklerin malları" şeklinde bir anlamla karşılamak insan temelli Kur'an'ı kadın-erkek temelli cinsî ayrım üzerinden tasnif yapan bir kitap hâline getirmektedir.

"Erkekler mallarından harcayarak evin geçimini sağlarlar." demek aile olmuş, ev kurmuş, çoluk çocuğa karışmış olmalarına rağmen sahip olunan maddi değerlerin tek sahibi erkeklerdir demektir. Eğer böyleyse aşağıdaki âyet kadının miras bıraktığı hangi malı taksim etmektedir?

Nisâ 4/12

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ اَزْوَاجُكُمْ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَاِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ

Hanımlarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir, çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir… *(TDV meâli)*

Diyelim ki kadının bıraktığı bu miras kendi annesinden babasından kalan mallardır. Bu kadın, ömür boyu kocasıyla biriktirdikleri üzerinde tek söz hakkına sahip değildir, o maddi değer ikisinin değil sadece erkeğindir, bu da yetmezmiş gibi bir de ölürken anne babasından kalan mirasın da bir kısmını ona bırakmaktadır. Böylelikle erkek hem karısının desteğiyle ömür boyu biriktirdiklerinin sahibi hem de karısına verâset yoluyla gelenlerin bir kısmına sahip olmaktadır. Bu kadına annesinden babasından bir şey kalmadığını, evlendikten sonra kocasıyla el ele vererek çok büyük servet sahibi olduklarını düşündüğümüzde Karun gibi zenginleşmiş olsalar bile kadının geriye bıraktığı bir şey yok demektir. Çünkü müfessir ve meâl yazarlarımız erkeğin eve ekmek getirmesini, ev kirasını ödemesini, elektrik ve su paralarını ödemesini, çoluk çocuğuna elbise almasını, lunaparka götürmesini, dondurma almasını "erkeğin kendi malından harcaması" olarak görmekte ve hatta bunu "üstünlük sebebi" saymaktadırlar. Dolayısıyla kocası ona bir külah dondurma aldığında "kocası 'kendi' malından ona harcama yaptığı için" kadın ona minnet duymalıdır.

İşte Nisâ 34. âyet bunun böyle olduğunu değil, olmadığını ve olmayacağını bildirmektedir. Âyette geçen اَمْوَالِهِم *(emvalihim)* kelimesindeki *'hum'* zamiri sadece erkeğe değil hem erkeğe hem de kadına dönen bir zamirdir. Yani o mallar ikisinindir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu âyet erkeğin üstünlüğünden değil Nisâ sûresinin başından beri anlatılan miras ve mal bölüşümü esâsının temelinden bahsetmektedir. Nitekim âyetin devamında gelen وَالّٰتِي *(elleti)* ism-i mevsûlü bu âyeti Nisâ sûresindeki önceki âyetlere bağlayacak ve devamındaki cümlelerin anlaşılmasının yolunun önceki âyetlerle bağ kurmaktan geçtiğini bize bildirecek ve hatta bizi buna mecbur edecektir. Âyette geçen بِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِم *(bimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesi erkeklerin mallarından harcamalarından değil kadın ve erkeğin birlikteliğiyle çoğalmış bir ailenin, bireylerin ailenin ortak mallarından hangi esas üzerine hak sahibi olmaları gerektiğinden bahsetmektedir.

Miras ve mal bölüşümünü Câhiliye âdetlerini hortlatan ulemâ görüşleri ve rivâyetler temeli üzerine oturtmuş olan müktesebat, Kur'an'ın inişinden bu yana yüzlerce yıl geçmesine rağmen hâlâ dört başı mâmur bir miras hukuku bile oluşturmamıştır. Bırakın hukuku, Nisâ 11. ve 12. âyetlerde belirtilen yüzdeleri bile doğru dürüst hesaplayamamıştır. Âyette verilen yüzdeleri bir türlü denk getiremeyen ulemâ, "arta kalan" kısım için "avliyye" diye bir kavram türeterek yeni haklar îcat etmiştir. Sadece miras hukukunu değil hayatın tamamını "Erkek kadından daha akıllı ve daha güçlüdür bu yüzden üstündür." temeli üzerine binâ eden ulemâ bütün önermelerini, içtihatlarını, fıkıhlarını ve hatta tefsirlerini bu düsturla yapmıştır.

Bu temel üzerine binâ edilen müktesebâtın kendisi tarihsel olduğu halde kalkıp onları meşrû sayarak Kur'an'ın âyetlerini tarihsel ilân etmek Kur'an'ın gömdüğü Câhiliye karanlıklarını İslâm adına hortlatmaktan başka bir anlama gelmemektedir.

Nisâ sûresi çok yoğun bir şekilde kadın-erkek ilişkilerinin çerçevelerini belirleyen bir sûredir. Bu çerçevelerin hiçbirinde "güç ve akıl fazlalığı" temel alınmamış, güven ve sadâkat temel alınmıştır. Her fırsatta bağlamdan bahseden ulemânın iş Nisâ 34. âyete gelince âyeti hem siyâkından ve sibâkından hem de tüm Kur'an'dan koparark Câhiliye karanlıklarına göre mânâ vermesi Câhiliye'nin İslâm eliyle meşrûlaşmasına ve temelinde sadece "güç" olan bir tarihin de oluşmasına sebep olmuştur. Yüce Allah'ın gönderdiği tertemiz kitaba ihânet Muhammed'den sonrasında başlayan bir şey değildir. Onun öncesinde de tüm resûllere ihânet edildi. Onun öncesinde de bu ihânetler din adına yapıldı. Onun öncesinde de Musa'nın ve İsa'nın izinden gitmeyenler 'Musa' ve 'İsa' adını kullanarak 'Yahûdilik' ve 'Hıristiyanlık' adıyla dinler uydurdular. Onların da rivâyetleri, fıkıhları, ulemâ görüşleri yani onların da Musa ve İsa'ya atfen oluşturulmuş müktesebatları vardı ki hâlâ da var. Kitap sayısının yüz milyonlara varması hiçbir müktesebâtı "doğru" yapmaz. O müktesebâtın insanlar tarafından hem de binlerce yıldır uygulanmış olması da onu doğru yapmaz. Her zaman ve her zeminde tek doğru vardır ve o da Yüce Allah'ın ilmiyle oluşmuş Kur'an'dır.

Bu müktesebâtın dayattığı hayat biçimlerinden dolayı ezen veya ezilen tarafta olan bir müminin müktesebat üzerinden eğri ve doğru arayışı hiçbir zaman onu Kur'an'ın aydınlığına götürmeyecektir. Hele meseleyi cinsiyet temeline oturtarak "kadınlar eziliyor" edebiyatı yapmaları hiçbir zaman onları özlem duydukları adalete götürmeyecektir. Çünkü mesele kadın-erkek meselesi değil "insan" meselesidir. Bir kadına zulmeden insanlar Yüce Allah'ın huzûrunda "kadına zulmün" değil "insana zulmün" hesabını vereceklerdir. Çünkü zulüm hangi sebeple ve kime yapılırsa yapılsın zulümdür. Üstelik günümüz insanı sadece kadına zulmeder halde değildir. Erkeği ile kadını ile insanlığın tamamı zulüm altındadır. Bir müminin amacı

sadece kadınlara zulmü engellemek değil zulmün her türünü engellemektir. Müminin zulmün her türünü engellemesi kılıç kuşanıp, beline bomba bağlamakla değil adaleti kişiliğinin temeli hatta kişiliğinin bizzat kendisi yapmakla olacaktır. Ne gariptir ki Kur'an'ın bu düsturu da yine قَوَّامُونَ *(kavvamune)* kelimesi üzerinden söylenmektedir. Fakat ne yazıktır ki o âyetler bile Câhiliye'nin anlayışları üzerinden anlaşılmıştır.

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ...

(Yâ eyyuhâ-llezîne âmenû kûnû kavvâmîne li(A)llâhi şuhedâe bilkist(i)...)

Ey Müminler! Allah için dâima adaletle ortaya çıkan ve dâima adaletle varlıklarını devam ettiren şahitler olun... *(Ramazan Demir – Mâide 5/8)*

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ...

(Yâ eyyuhâ-llezîne âmenû kûnû kavvâmîne bilkisti şuhedâe li(A)llâhi velev 'alâ enfusikum evi-lvâlideyni vel-akrabîn(e)...)

Ey Müminler! Kendi nefsinize, anne baba, akrabalara ve kendinize karşı bile olsa Allah için dâima adaletle ortaya çıkan ve dâima adaletle varlıklarını devam ettiren şahitler olun... (*Ramazan Demir – Nisâ 4/135)*

Adaletli olmak demek gömlek değiştirir gibi yeri geldiğinde adalete başvurmak değildir. Çünkü adalet hakîkî bir varlığın adı değil hakîkî bir davranışın adıdır. Adalet ayakta tutulacak bir şey değil onunla ayakta kalınacak ve onunla yaşanılacak bir karakter, bir tasavvur, bir kişiliktir. Adalet sadece hukukî meselelerin değil bakışın, duruşun, sevginin, nefretin, oturuşun, sevmenin, su içmenin, yemek yemenin kısacası her nefesin temelidir.

Adaleti hak dağıtılırken giyilen hâkim cübbesi gibi algılayan bir insanın sadece kadına değil varlığın tamamına zulmetmemesinin önünde hiçbir engel yoktur. Adalet üzere var olmak ve adalet üzere varlığına devam etmek sadece güçlülerin tatbik edeceği bir karakter biçimi değildir. Güçsüzlerin de adaleti karakter hâline getirmeleri ve varlıklarına bu temel üzerine devam etmeleri şarttır. Çünkü adalet giyilip çıkarılacak bir hâkim cübbesi değil üzerine aklın çalışma biçiminin ve tasavvurun inşâ edildiği temeldir. Aklın her bir bağının ve tasavvur binâsının her bir taşının temel yapısı adalettir.

İşte Kur'an insanı bu temel üzerine var olmaya ve varlığını devam ettirmeye çağırmaktadır. Çünkü bu Kur'an; yaratması ve yok etmesi, sevmesi ve sevmemesi, kullarına görev yüklemesi ve görevden alması, hak ve ödev belirlemesi, cezâ ve mükâfat vermesi, dışlaması ve kabul etmesi, vermesi ve alması, tehdit ve vaatleri kısacası tüm fiilleri ve tüm isimleri ile "mutlak adalet temelli" olan Yüce Allah'ın öğretisidir. Bu öğretinin içinde insanlardan birini diğerine kul edecek, birini diğerine mecbur edecek, birini diğerine sırf kaba kuvvetinden dolayı daha yetkili kılacak herhangi bir şeyin olması mümkün değildir ve olmamıştır da.

Nisâ 34. âyetinin meâl ve tefsir müelliflerinin bahsettiği şeylerle hiçbir alâkası hem de hiçbir yönden yoktur. Meâl ve tefsir yazarlarının ortaya koyduğu mânâları kabul etmeye ne âyetin gramer yapısı ne de Kur'an müsâade etmektedir. Bu âyet başından beri devam eden konuların ana temelidir. O hukukların hepsinin temelinde çoğalabilir halde yaratılan kadınlarda başlatılan hayat vardır. O hukukların hepsinin temelinde tüm toplumların kendisinden doğduğu anneler vardır. İşte Nisâ 34. âyet bu temeldir.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hale getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir…

RAMAZAN DEMİR
22.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (4)

SÂLİHALAR

Anlamaya çalıştığımız Nisâ sûresinin 34. âyeti de her bir Kur'an âyeti gibi ne içinde geçtiği pasajın öncesinden ve sonrasından ne de Kur'an'ın tamamından kopartılarak bağımsız olarak anlaşılır. Fakat bu çalışma Nisâ 34. âyetini tüm bağlantılarıyla ortaya koyup âyetin ne dediğini söylemektense ne demediğini göstermeyle sınırlı kalacaktır. Çünkü günümüzde ve geçmişte yaşayan müminler âyetin dediği şeyler üzerinden değil demediği şeyler üzerinden hayatlarını ve tasavvurlarını inşâ etmişlerdir. Meselâ, *kadının dövülmesi* tartışması âyetin dedikleri üzerinden değil demedikleri üzerinden edinilmiş bir tartışmadır.

Nisâ 34. âyet, sûrenin en başından beri yetimlerin hukukundan mirasa kadar uzanan meseleleri ele alan âyetlerin bir parçasıdır. Nisâ sûresinin 34. âyetini "kadına çoban tayin etmek ve hırçınlık yaptığında döverek onu yola getirmek" çerçevesine taşıyanlarla bu âyetten önceki ve sonraki âyetlerde bahsedilen; yetimlerin miraslarına sahip çıkma, yetimleri evlendirme, evlenmesi yasak olanlar, kölelik-câriyelik, çok eşlilik, kadının mirası, erkeklerin mirası, fâhiş davranışlarda bulunanların tespiti ve cezalandırılması, şahitlik gibi meseleleri "fıkıh" adı altında Arap Câhiliye devrine yakışır bir çerçeveye taşıyanlar aynı kişilerdir. Bunlar aynı kişiler olmasa bile Kur'an'a verdikleri değer açısından aynı yolun yolcusudurlar. Kur'an üzerinden devâsâ bir fıkıh müktesebâtı oluşturulmuştur ama bu müktesebat yığınında Kur'an sadece kenar süsü olarak kullanılmıştır. Çünkü daha işin en başında "Kur'an rivâyetsiz anlaşılamaz." prensibiyle hareket eden ulemâ, Kur'an'ın açtığı fıkıh alanlarını rivâyetle doldurarak Kur'an'a yer bırakmamıştır. Hatta bir adım daha ileri giderek rivâyetleri de ötelemiş; merkezine biri diğerini tutmayan, biri diğerinden daha karanlık ulemâ görüşlerini almıştır. Nisâ sûresinin açtığı fıkıh alanlarına önce şu rivâyetleri taşıyarak hakkında hukuk belirledikleri kadınlara varlık içinde durmaları gereken yer belirlenmiştir:

> Peygamber buyurdu ki: "Herhangi bir kimseye secde etmesini emredecek olsaydım, kadına kocasına secde etmesini emrederdim."
> *Kaynak: Ebu Davud, Nikah 40; Tirmizî, Rada' 10; İbn Mâce, Nikah 4; Müsned IV, 381, V, 228, VI, 76)*
>
> *(Kurtubî, el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an, c.5.s.173)*
>
> Yüce Allah; "Kadınlara" buyruğunda, insanların nefisleri onlara çokça arzu duyduğundan önce kadınları söz konusu ederek başladı. Çünkü kadınlar "şeytanın attığı kementler" ve erkeklerin fitneye düşmelerine sebeptir. Rasûlullah (sav) buyurdu ki: "Benden sonra erkekler için kadınlardan daha çetin bir fitne terk etmiş değilim." Hadisi Buhari ve Müslim rivâyet etmiştir.
> *(Buhârî, Nikah 18; Müslim, Zikir 97, 98; Tirmizî, Edep 31, İbn Mâce, Fiten 19)*
>
> Kadın fitnesi her şeyden daha çetin ve zorlu bir fitnedir. Denilir ki: Kadınlarda iki fitne vardır. Çocuklarda ise tek fitne vardır. Kadınlardaki fitneden birisi,

> akrabalık bağlarını kesmeye götürür. Çünkü kadın kocasına annelerle, kız kardeşlerle bağı kesmeyi emreder. İkinci fitne ise helal-harama bakmaksızın mal toplama fitnesidir. Oğullara gelince onlardaki fitne bir tanedir. O da onlar için mal toplama tutkusudur.
>
> Abdullah b. Mesud'un rivâyetine göre[1] Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Kadınlarınızı yüksek odalarda iskân etmeyiniz, onlara yazı yazmayı öğretmeyiniz." Bu şekilde Rasulullah (sav) erkekleri bundan sakındırmış olmaktadır. Çünkü onların yüksek yerlerde iskân ettirilmeleri dolayısıyla erkekleri görmeleri söz konusudur. Bu ise onları himaye etmek ve onları setretmek değildir. Çünkü kimi zaman erkekleri görüp de bundan dolayı bela ve fitne söz konusu olabilir. **Diğer taraftan "kadınlar erkekten yaratılmışlardır."** O bakımdan kadının bütün derdi, erkektir. Erkek ise şehvet ile birlikte yaratılmıştır. Kadın da erkeğin sükûn bulduğu bir varlık kılınmıştır. Bu sebeple onlardan birine öteki hakkında güven duyulmaz.
>
> Onlara yazı yazmayı öğretmekte de böyle bir fitne, daha da ileri derecede söz konusudur. Eş-Şihab'ın kitabında Peygamber (sav)'ın: "Kadınlara gereğinden fazla elbise almayınız ki evlerinden dışarı çıkmasınlar" buyurmaktadır (bu hadisin asılsız olduğu belirtilmiştir.) *(Ebul Ferac-İbnu'l Cevzî, el-Mevzûât)*
>
> *(Kurtubî- el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an-c.4.s.124)*

Kadına varlık içinde böylesi bir yeri revâ gören ulemâ Nisâ sûresinin başından beri açılan fıkıh alanlarında kadına belirledikleri bu değer üzerinden hak ve sorumluluk vermiş, buna göre âyetleri anlamış ve anlamlandırmıştır. Yani onlara göre Nisâ sûresi, nerdeyse erkeğe secde edecek olan, şeytanın kırbacı olan, fitnesi en büyük olan varlıkların hak ve sorumluluklarından bahsetmektedir.

Yüce Allah'ın yarattığı insanı böylesi bir tanımlamaya hapseden ulemâ, sadece Nisâ 34. âyetine değil tüm âyetlere bu gözle bakmış ve Kur'an'ın kelimelerine bu zemin üzerinden anlam belirlemiştir. Bu sapma sadece 'kadın' tanımında görülmez. Erkeği secde edilecek bir varlık olarak görmek de en az 'kadın' tanımlaması kadar derin bir sapmadır. Dahası erkek ve kadın hakkında getirilen bu tanımlamalara sadece erkekler değil kadınlar da inanmıştır. Varlık içindeki değerlerini ve konumlarını böylesi tanımlamalar üzerinden anlayan kadından ve erkekten birinin diğerine âmir/reis/çoban olması ya da şirretlik yaptığında birinin diğerini dövmesi devâsâ bir sorunun çok küçük ve kolayca halledilebilecek kısmıdır.

Nisâ sûresini konu edinen ulemânın tefsirlerine, ürettikleri fıkıhlara ve geliştirdikleri tanımlamalara göre Nisâ sûresi baştan sona şeytanın kementleri olan ve büyük fitne olarak gördükleri kadınların ablukaya alınmasından bahsetmektedir. Nisâ 34. âyetten önceki âyetlerde bahsedilen "yetim kızlar, kadının mirası, erkeğin kadına göre mirasta daha fazla pay alması, çok eşlilik, fâhiş hareketlerde bulunan kadının cezalandırılması vs." gibi konulara kadınların şeytanın kementleri olduğu veya erkekten daha akılsız varlıklar olduğu peşin kabulüyle

[1] Müfessir kaynak belirtmemiş.

yaklaşan ulemâ, âyetlere kadınları “ablukaya almaya” ve onların büyük fitne oluşlarını zapt etmeye yönelik anlamlar yüklemekten geri durmamıştır.

Bu yaklaşım biçiminde yanlış olan tek şey kadını hayatın merkezinden dışlamak, onu hayatın figüranı hâline getirmek veya kadına erkekten daha az hak vermek değildir. Hayatın merkezinde erkeği tek başına bırakmak, ona hak ettiğinden daha fazla hak vermek de en az kadına yapılan haksızlık kadar büyük bir haksızlıktır. Çünkü haksızlık sadece daha az hak vermekle değil hak ettiğinden daha fazla hak vermeyle de yapılır.

Meselâ, Hıristiyanlar İsa’yı olduğundan daha düşük göstererek değil olduğundan çok daha yüksek göstererek haksızlık yapmışlardır. Hatta şirkin tüm çeşitleri bir şeyin olduğundan daha düşük görülmesinden değil daha yüksek görülmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Allah resûlü olan İsa’ya “Allah’ın oğlu” olmak gibi bir pâye verenlerin yaptığı haksızlık Allah’tan önce İsa’yadır. Çünkü tüm beklentilerini İsa’nın Allah’ın oğlu olduğu üzerine binâ eden insanlar ondan, beklentilerini karşılayacak türde bir ilâhlık göstermesini bekleyecektir. Oysa İsa’nın “ilâhlık” yapmaya gücü yetmemektedir.

Tıpkı bunun gibi; toplumların şeklini belirlemede kadını merkezden öteleyerek erkeği tek başına bırakmak, beklentileri buna göre şekillendirmek, buna göre fıkıh ve davranış kalıpları geliştirmek sadece kadın için değil aynı zamanda erkek için de haksızlık olacaktır. Yüce Allah ne kadını erkek tarafından ne de erkeği kadın tarafından ablukaya alınması gereken varlıklar olarak tanımlamıştır. Ulemânın kadını ablukaya alarak ve erkeği de olduğundan daha fazla göstererek geliştirdiği fıkıhlar yüzlerce yıldır uygulanmış ve bu fıkıhların yıkımdan başka bir şey getirmediği yüzlerce, binlerce kere ortaya çıkmıştır.

Bu fıkıhların oluşmasında yanlış olan şey sonuçlar değil o fıkıhları ortaya çıkaran zeminin bizzat kendisidir. ‘Rivâyet olmadan hukuk geliştirmeme’ sadece kadın-erkek ilişkilerini anlatan âyetlerde değil Kur’an’ın tamamında bir zemin olarak uygulanmıştır. Tek bir istisnâsı olmadan tüm mezheplerin ortak zemini ‘rivâyet’ temelli fıkıh (hukuk) anlayışıdır. Her devirde geliştirilen ve zamana uyarlanan “rivâyet üzerinden hukuk oluşturma metotları” günümüze kadar gelmiştir. Doğal olarak günümüzün pratik hayatında uygulanamaz olarak gözüken bu hukuklar karşısında apışıp kalan günümüz ulemâsı yine rivâyet temelli hukuk anlayışına sarılmış ve farklı rivâyetler getirerek meseleyi çözeceğini zannetmiştir. Bu; yüzyıllardır yapılan ve her seferinde de sonucu hüsran olan bir deneyi farklı sonuç çıkacak beklentisiyle tekrar yapmaktan başka bir şey değildir. Oysa farklı rivâyetlerin getirilmesiyle çözüldüğü

sanılan mesele bu sefer başka ve daha büyük arızaların çıkmasına neden olmakta ve Kur'an'ı hayatın öznesi olmaktan çıkarıp sonu gelmez tartışmaların nesnesi hâline getirmektedir.

Yeryüzündeki tüm hukukların temelinde herhangi bir şey hakkında kural belirlemeden önce kendisine kural getirilen şeyin tanımları vardır. Tüm kurallar, haklar ve sorumluluklar, sınırlamalar veya serbest bırakmalar bu tanım temel alınarak yapılmaktadır. Zaten tanım getirilmeyen bir şeye kural koymak veya hukuk belirlemek hem saçmadır hem de imkânsızdır. Hakkında hukuk oluşturulan şey insan olunca insana getirilen tanımın çok daha doğru ve çok daha titiz olması gerekmektedir.

İslâm ulemâsı(!); hakkında hukuk geliştirdiği insanı önce "erkek ve kadın" diyerek ikiye ayıran bir tanım yapmış ardından "erkek güçlü ve akıllı, kadın güçsüz ve akılsız" şeklinde bir alt tanım daha yapmıştır. İşte tüm hukuku bu şekilde tanımlanan bir zemini temel alarak geliştiren ulemâ, erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmasından başlayarak kadına hukukî ve ahlâkî çerçeveler belirlemiştir. Ulemânın Nisâ 34. âyetten çıkardığı "Erkekler kadınların âmiridir, kocalar tedip için karılarını dövebilirler." anlam çerçevesi de işte bu zeminde neşvünemâ bulan hukukî bir kuraldır.

İmân ettiği hâlde ulemânın geliştirdiği ve kafalara çivi gibi çaktığı bu tanımlamalar üzerinden "evlenme, boşanma, çok evlilik, miras, şahitlik" gibi konularda ortaya çıkan adaletsizlikleri ve haksızlıkları Kur'an'a mal ederek itiraz geliştirenlerin her şeyden önce bu meselelerin temelinde hangi tanımlamaların yattığına bakmaları gerekmektedir. Kadınları şeytanın kementleri olarak gören ulemâ ile aynı zeminde durarak ve onların kullandığı metotların aynısını kullanarak geliştirilen itirazların sonucunun yine hüsran olacağı artık binlerce kere ispatlanmıştır. Rivâyetlerle oluşmuş fıkhın olumsuzlukları karşısına farklı rivâyetlerin konulmasıyla bu meselelerin çözülemeyeceğinin artık anlaşılmış olması gerekir.

Sonuçları hep hüsrâna çıksa da yüzyıllardır Kur'an'dan anlam, fıkıh, tasavvur elde etmenin her yolu, her biçimi, her şekli tekrar tekrar denenmiştir ama herhangi bir dış kaynağa başvurmadan sadece Kur'an'dan hukuk geliştirmenin yolu hiç denenmemiştir. Oysa müktesebâtın binbir emekle kurduğu fıkhın temelindeki insan târifleri bile akıl ve Kur'an dışı bir şekilde "insan türünün bir erkekten çıktığı" temeli üzerinedir.

Bu temel üzerinden Nisâ sûresini şeytanların kementleri oldukları için ablukaya alınması gereken, akılsız ve güçsüz kadınlar sûresine çeviren ulemâ sadece Nisâ 34. âyete değil ondan önceki âyetlere de bu temel üzerinden mânâ vermiş ve fıkıhlarını da bu mânâlar üzerine binâ

etmiştir. Aslına bakılırsa Nisâ 34. âyet böylesi bir temelle ortaya çıkmış meseleler içinde zurnanın son deliği gibidir.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hale getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir…

Nisâ 34. âyetinin ilk cümlesine bizim verdiğimiz bu meâlin temelinde "akıllı ve güçlü erkek" ile "şeytanın kementleri olan akılsız ve güçsüz kadın" tanımları yoktur. Dolayısıyla âyetin bundan sonrasına da mânâ verirken bu temel olmayacaktır. Bizim ulaştığımız sonuçlara göre kadın da erkek de insandır. Aralarındaki tek fark birinin doğurabiliyorken diğerinin doğuranın kucağına verdiği çocuklarla nesil sahibi oluyor olmasıdır. Bu ilişkide esas ve değerli olan kesinlikle insan türünün devamlılığını sağlayan kadındır. Daha önce de belirttiğimiz gibi her ne kadar Yüce Allah insan türünün devamlığı için erkeğe de rol vermiş olsa bile erkeğin rolü olmazsa olmaz şart değildir. Çünkü Yüce Allah herhangi bir erkeğin etkisi olmadan doğuran Meryem'i yaratılışın âyeti kıldığını belirtmiştir (Enbiyâ 21/91 – Mü'minûn 23/50). Yine aynı şekilde, Nisâ sûresinin 1.âyetinde müfessir ve ulemânın zıddına hayatın erkeklerden değil erkek olmadan üreyen kadınlardan türediği belirtilmiştir.

İşte bu ilişki içerisinde var olan kadın ve erkek, biri diğerine rakip iki varlık değil biri diğeriyle mutlu olan, biri diğerine muhtaç aynı türden iki varlıktır. Aynı türden olan bu iki varlığın oluşturduğu yakınlık çerçevelere bağlanmış, bu çerçevelerin temelinden doğan haklar ise "çoğalma" temeli üzerinden belirlenmiştir.

Elbette ki her biri çok daha detaylı çalışmalar hak etmektedir ama Nisâ 34. âyetten önceki âyetler evlenme, miras, yetim malları vs. gibi konulardan bahsetmekte ve bu konularda çerçeveler belirlemektedir. Babasından veya annesinden kalan mirası ganîmet bilen ve daha çok alma gayretine giren insanların daha çok verme gibi bir alternatifi hiç olmayacaktır. Miras meselelerine 'daha fazla alma' çerçevesiyle yaklaşan bireyler Kur'an'ın getirdiği taksîmatın temelinde 'Nisâ 34. âyet' olduğunu umursamayacaklardır. Bu yüzden âyet dememesine rağmen وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ *(vebimâ enfekû min emvâlihim)* cümlesine *"Erkekler mallarından evin geçimini sağlarlar."* gibi bir anlam vereceklerdir. Oysa bu âyet "erkeklerin mallarından" değil erkek ve kadının birlikte sahip oldukları kendi mallarından hangi esasa göre talep sahibi

olmaları gerektiğinden bahsetmekte ve daha öncesinde bildirilen taksîmatın temelinde nelerin olduğunu belirtmektedir.

Çünkü kadın-erkek ilişkileri tek çeşitle başlamaktadır (nikâh akdi) ama ne tek şekilde devam etmektedir ne de tek şekilde sonuçlanmaktadır. Her biri çok detaylı çalışmaların konusu olan "zifafa girmeden gerçekleşen boşanma, zifafa girdikten hemen sonra gerçekleşen boşanma, çocuk sahibi olmadan gerçekleşen boşanma, çocuk sahibi olduktan sonra gerçekleşen boşanma" gibi konuların yanında "boşanan veya kocası ölen" kadının ve erkeğin hak ve sorumlulukları gibi koşullar "kadın-erkek" ilişkilerinin muhtemel durumlarıdır.

Günümüzde bu konularda sorun yaşanmaması için evlilik sözleşmesi îcat edilmiştir. Oysa Kur'an bu sözleşmeyi hem de manifesto tadında, inancın bir parçası hâline getirmiştir. Çünkü kendisine inanılmayan her sözleşme insanın sırtına vurulmuş yük gibidir. İnsanların îcat ettiği "evlilik sözleşmesi" korku temeline binâ edilmiştir ama Nisâ sûresinin getirdiği evlilik sözleşmesi güven üzerine binâ edilmiştir.

İşte daha ilk âyetlerinden başlayarak tüm bu konuları detaylı bir şekilde ele alan Nisâ sûresi, ulemâ eliyle "abluka altına alınması gereken, şeytanın kementleri olan kadınlar" sûresine çevrilmiştir. Nitekim bu bölümde inceleyeceğimiz فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe's-Sâlihatu kânitâtun)* ifadesine de hiç alâkası olmamasına ve âyette de geçmemesine rağmen "*...iyi kadınlar kocalarına karşı itaatkardırlar..." (M. Öztürk meâli)* mânâsı vermekte hiçbir beis görmemişlerdir. Tuhaf olan şey; bu meâl yazarının âyette "kocalarına" şeklinde bir kelime geçmemesine rağmen bu kelimeyi ekleyerek âyete mânâ vermesinden sonra kendi verdiği mânâ üzerinde tepinerek *"Artık geliştik, değiştik, kadının erkeğe itaati diye bir şey geçmişte kaldı, dolayısıyla bu âyet tarihseldir."* demesidir.

Diğer meâl ve tefsir yazarları bu bölümde inceleyeceğimiz فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe's-Sâlihatu kânitâtun)* ifadesine şu mânâları vermişlerdir:

> İyi ahlâklı kadınlar; bağlılık gösteren… *(Erhan Aktaş meâli)*
> Erdemli kadınlar, (Tanrı'nın yasasına)… boyun eğer... *(Edip Yüksel meâli)*
> Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır… *(Diyanet Vakfı meâli)*
> Dürüst ve erdemli kadınlar, sadık ve itaatkâr kadınlardır… *(Bayraktar Bayraklı meâli)*
> Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah'a) boyun eğen… *(Mustafa İslamoğlu meâli)*
> İyi kadınlar, Allah'a itaat edenler… *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

Bunlar ve buraya almaya gerek duymadığımız diğer meâllerde فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* kelimesine verilen mânâlar "iyi kadınlar, iyi ahlâklı kadınlar, dürüst ve erdemli kadınlar" gibi târifi yapılmamış, çerçevesi belli olmayan mânâlardır. Çünkü her kadının "sâliha" olmadığı

açıktır. O hâlde "*'Sâlihatu'* denilerek hangi özelliğe sahip kadın kastedilmiştir?" sorusu doğal olarak kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar meâl yazarları bu kelimenin târifini yapmamış olsalar da verdikleri mânâların arkasında bu târifleri onlar için yapmış olan şu tefsirler yatmaktadır:

> Yüce Allah'ın: "İyi kadınlar, itaatli olan ve Allah'ın korumasıyla kendileri de gizli olanı koruyanlardır" buyruğunda iyi kadınların durumu haber verilmektedir. Bundan maksat ise kocaya itaati ve malında kocasının hazır olmaması hâlinde, kadının kendi nefsinde kocanın hakkını yerine getirmeyi emretmektir. Ebu Davut et-Tayalisi'nin *Müsned*'inde, ebu Hureyre'den şöyle dediği rivâyet edilmektedir. Rasulullah (s.a.v) buyurdu ki: "Kadınların hayırlısı, kendisine baktığın zaman seni sevindiren, emir verdiğin zaman sana itaat eden, yanında hazır olmadığın takdirde de kendi nefsinde ve senin malında (haklarını) koruyan kadındır." Daha sonra şu: "erkekler, kadınlar üzerine yöneticidir…" âyetini sonuna kadar okudu.
>
> Hz. Peygamber, Hz. Ömer'e şöyle demiştir: "Kişinin en hayırlı hazinesinin ne olduğunu sana bildireyim mi? O, sâliha kadındır. "Kocası ona baktığında onu sevindirir. Ona emrettiğinde itaat eder, yanında hazır bulunmadığında da onu korur." (Bu hadisi Ebu Davut rivâyet etmiştir).
>
> *(Kurtubî- el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an-c.5.s.172)*

Âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* kelimesine verilen "iyi kadınlar, iyi ahlâklı kadınlar, dürüst ve erdemli kadınlar" gibi mânâlar genelde böyle anlaşılmıştır. 'Sâliha kadın' için getirilen bu tanımlamalar yine kocanın beğenisi üzerine kurulmuştur. Bu durumda kendisine baktığında yüzünü güldüreceği, emir verdiğinde itaat edeceği kocası olmayan kadınların sâliha olması mümkün değildir çünkü kocası yoktur. Kur'an'ın en temel kavramlarından birini dahî "kocanın beğenisi" üzerinden anlamlandırmak ulemânın Kur'an'a bakışının hangi zeminde olduğunu göstermektedir.

Âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* kelimesi ص ل ح *(sad+lam+ha)* kökünden türemiş cem-i müennes olan bir kelimedir ve Kur'an'da bu kökten türemiş 180 tane kelime bulunmaktadır. Fakat فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* şeklinde öznesi sadece kadınlar olan tek kullanım Nisâ 34. âyetteki kullanımdır. Onun dışında sadece kadınlara dönen hiçbir kullanım yoktur.

Kelime, âyette geçtiği gibi فَالصَّالِحَاتُ *(es-Sâlihat)* şeklinde çoğul (cem-i müennes-i sâlim) olarak Kur'an'da 60 kez geçmektedir. Bunlar şu kalıplarda gelirler:

1- عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(Amilu's sâlihat)* …… 54 kez (mef'ûl olarak)
2- يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ *(Ya'mel mine's sâlihat)* ……3 kez (mef'ûl olarak)
3- الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ *(El bakiyatu's sâlihatu hayrun)* ……2 kez (sıfat olarak)
4- الصَّالِحَاتُ *(es-Sâlihat)* ……1 kez (müptedâ-fâil/özne olarak)

Bu kullanımların dışında kalanların hepsi; tekil veya çoğul, isim ya da fiil formda da olsa müzekkerdir. Kur'an'da cinsiyet ayrımı yapılarak kadınlara özel "sâliha" tanımının yapıldığı

hiçbir âyet yoktur. Dahası Kur'an'ın hiçbir yerinde "kocaya itaat" etmekle sâliha kadın olunacağını bildiren herhangi bir haber bulunmamaktadır. Fakat müfessirler işi o kadar ileri boyutlara taşımıştır ki bir kadının sâliha olmasının en temel şartının kocasına itaat olduğunu bile söylemişlerdir:

> Bil ki kadın, ancak kocasına itaat ettiği zaman "sâliha" olabilir. Çünkü Cenab-ı Hak فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ "Sâlih (iyi) kadınlar, itaatli olanlardır" buyurmuştur ki cem-i kelimenin başındaki *elif-lam*, istiğrak ifade eder. Bu da her sâliha kadının, kocasına itaat etmesi gerektiğini gösterir.
>
> *(Râzî / Tefsir-i Kebir c.8.s.19)*

Kur'an, müfessirlerin ve ulemânın aksine bir kadının veya erkeğin sâlihliğini herhangi bir cinsiyet ayrımına gitmeden 'insanın' sâlihliği üzerinden anlatmaktadır. Yani erkekleri sâlih yapan davranışlar ve işler neyse kadınları da sâliha yapan şey onun aynısıdır.

Nisâ/124

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَنَقِيرًا

Erkek olsun kadın olsun, her kim de mümin olarak iyi işler yaparsa, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar. *(TDV meâli)*

Sâlih ve Sâliha olmada cinsiyetin hiçbir değerinin olmadığını söyleyen bu ve benzeri âyetlere rağmen Kur'an'da olmadığı hâlde kadın için yeni bir "Sâliha" tanımı geliştirmenin ve bunun tek şartının da "kocaya itaat" olduğunu söylemenin Kur'an ile hiçbir alâkası yoktur. Kadın olsun erkek olsun Yüce Allah'a imân eden her kul kime itaat ederek Sâlih olunacağını insanların uydurduğu değer yargıları üzerinden değil Kur'an üzerinden belirlemek zorundadır. Kur'an'ın tamamında kişiyi sâlih yapan şeylerin sadece ve sadece Allah'ın koyduğu ilkelere bağlılık olduğu yüzlerce ve hatta binlerce değişik şekilde anlatılmaktadır.

Nisâ 34. âyetin en başında geçen اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ *(erricâlu kavvâmûne ala annisâ)* cümlesine *"Erkekler kadınların âmiri/reisi konumundadır."* mânâsını vererek kadın-erkek ilişkilerini 'âmir-memur' temeline taşıyan ve bunun üzerinden tanım geliştiren ulemâ bundan daha beterini âyetteki فَالصَّالِحَاتُ *(es-Sâlihat)* kavramına "kocasına itaat eden kadınlar" mânâsını yükleyerek yapmıştır. Bu mânâlara göre bir kadın sâliha olmak istiyorsa önce kocasının kendisinden daha akıllı ve güçlü yaratıldığını kabul etmeli, Allah'ın kocasını başına âmir tayin ettiğine razı olmalı ve malından infak ederek ailenin geçimini sağlayan kocasını velînîmet bilip ona itaat etmelidir.

Kadın-erkek ilişkilerini âmir-memur temeline taşıyan ulemânın insan vicdanında açtığı yara kapanacak gibi durmamaktadır. Yüce Allah varlığın tek sahibi, yaratan, besleyen, tüm canlılara can veren, sonsuz ilim sahibi olmasına rağmen akıllı ve iradeli varlıkların tamamının kendisiyle 'güven' temelli ilişki kurmasını şart koşarken kadın ve erkek arasındaki ilişkinin âmir-memur

temelli olması gerektiğini bildirdiğini ve düzeni buna göre kurduğunu söylemek hem insanı hem kadını hem erkeği hem Kur'an'ı hem de Yüce Allah'ı tanımamak demektir.

Gücü ve ilmi sonsuz olan Yüce Allah'ın en belirgin özelliği kullarına üstünlük sağlamak için gücünü ve ilmini baskı aracı olarak kullanmamasıdır. Yani Yüce Allah'ın ilâhlığı sadece sonsuz güç ve ilim sahibi olmasından değil sonsuz güç ve ilim sahibi olmasına rağmen gücünü ve ilmini akıllı ve iradeli yarattığı varlıkların iradesini ve aklını ipotek altına alacak şekilde kullanmamasından anlaşılmaktadır.

İnsan hayatına yönelik emir niteliğinde yüzlerce kural belirlemesine rağmen ne kendisini âmir ne de bu emirlere uyanları memur olarak tanımlamıştır. O, Kur'an'ın her tarafına sindirdiği gibi kullarının kendisine memur olmasını değil "güvenmesini" istemektedir. Çünkü O, bize güven temeline oturmayan hiçbir ilişkinin sürdürülebilir olmadığını ve olmayacağını Allah-insan ilişkisi üzerinden bâriz bir şekilde öğretmektedir.

Bizzat kendisi böyleyken kalkıp kadınıyla-erkeğiyle "mümin" (güvenen-güvenilen) olarak tanımladığı insanların birbirleriyle ilişkilerinde güveni değil de güç üstünlüğüne dayanan 'âmir-memur' çerçevesini belirlediğini söylemek, bu safsataları tefsir veya meâl adıyla âyetlerin altına yazmak ve kelimelere buna göre mânâ vermek Câhiliye'nin karanlıklarını İslâm'a sokuşturmaktan başka bir anlama gelmemektedir.

Kur'an, insanlığı her akıl seviyesinde kolayca uygulanabilir ve sürdürülebilir bir hayata çağırmaktadır. Sürdürülebilir bir hayatın olmazsa olmaz şartı ise güven ortamıdır. Güvensizliğin olduğu bir ortamda sürdürülebilir ilkeler edinmek ve değişmeyen doğru değerler sahibi olmak mümkün değildir. Güven, ancak kişilerin beklenmedik tepkiler vermemesi, öngörülemez davranışlar göstermemesi durumunda tesis edilir. İşte bu ortamın sağlanması ortama dâhil olan her bir bireyin hatta her bir nesnenin doğru ve kabul edilebilir tanımlarının yapılması ile mümkün hâle gelmektedir. Bu şekilde tesis edilen güven ortamının sürekliliği ise değişmeyen doğru ilkeler eliyle olmak zorundadır.

Fakat her durumda güven ortamını tesis etmek için getirilecek tanımlamaların ve bu güven ortamının devam etmesi için belirlenecek ilkelerin, insanı her şeyiyle kuşatan bir öngörü sahibi tarafından yapılması gerekmektedir. Hangi temel üzerine kurulursa kurulsun her toplum doğru ve sürdürülebilir olmayı arzulamaktadır. Fakat insan türü hangi yeni sistemi îcat ederse etsin, hangi yeni doktrini geliştirirse geliştirsin hiçbir zaman güvenilir ve sürdürülebilir bir hayat tesis etmeyi beceremediği, her dönemde sürdürülebilir olmayı kendi türünü baskı ve tahakküm altına alarak sağlamıştır. Her çağı savaşla açıp kanla kapatan bir tür olmayı övünç meselesi hâline

getiren insan türü; ilerlediğini sandıkça gerilemiş, aydınlandığını sandıkça karanlıklara gömülmüştür. Böyle olmasına rağmen binlerce yıldır başarısız olduğu deneyi yine ve yeniden denemeye devam etmektedir.

Bunun sebebi insan türünün özü itibariyle kötü olması değildir kaldı ki zaten insan özü itibariyle iyi yaratılmış (ahsen-i takvim - fıtratallah) bir varlıktır. Bunun sebebi; insan türünün hep peşinden koştuğu ama bir türlü elde edemediği güven ve sürdürülebilirlik için gerekli olan 'tanımlamaları' ve 'öngörüyü' elde etmeye kendi gücünün yeteceğini zannetmesidir. Oysa insanın insanı öngörmesi için her yönüyle onu kuşatan olması gerekmektedir. Kendi varlığını bile tanımlamaktan hatta bizzat kendisini bile öngörmekten aciz olan insanın ilâhlığa soyunarak tanım ve öngörü geliştirmesi mümkün değildir. Üzerinde yaşadığımız gezegenin böyle bir hâle gelmesi bile insan türünün bırakın öngörü sahibi olmasını burnunun ucunu dahî göremediğinin en açık kanıtıdır. Aydınlık zannettiği en koyu karanlıklara son sürat koşan insanın hiçbir şeyle ilgili bir öngörüsü yoktur ve hiç olmamıştır.

İnsanı öngörebilmeye güç yetirebilecek ve bu öngörüsü üzerinden güven ortamının oluşmasını sağlayan doğru tanımlamalar getirebilecek ve aynı zamanda oluşan güven ortamının devam etmesi için doğru ilkeler belirleyebilecek yegâne zat, insanı yokken var eden Yüce Allah'tır.

Mülk 67/14

اَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ ۗ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

Hiç yaratan bilmez mi? O el-Latif, el-Habir'dir. *(TDV meâli)*

Güven ortamının oluşması için işe kendisinden başlayan Yüce Allah, tanım ve ilke getireceği insana kendisinin *'el-Mümin'* (Güven veren, güvenilir hâle getiren) olduğunu bildirerek başlamıştır (Haşr 59/23). Yüce Allah, her sıfatı sonsuzluk ve sınırsızlıkla başlayan bir ilâhtır. Sonsuz ve sınırsız sıfatlara sahip birinin güven vermesi o kişinin sonsuz ve sınırsız sıfatlarını ilkeli yani öngörülebilir şekilde kullanması veya kullanmaması ile mümkündür. Böylesi bir güçten korkmak bile bir öngörü üzerinden olmak zorundadır. Kur'an baştan sona Yüce Allah'ın hangi durumlarda ve hangi ilkelere göre sınırsız ve sonsuz gücünü kullanacağını veya kullanmayacağını bildirmektedir. İnsanı, Yüce Allah'ın "güvenilir bir ilâh" olduğunu anlaması için sonsuz sayıda varlığa yönlendiren Kur'an her fırsatta Yüce Allah'ın buna muhâlif bir davranışta bulunup bulunmadığını veya insanı güvensizlik içinde bırakacak herhangi bir söz söyleyip söylemediğini kontrol etmeye, şahit olmaya veya delil getirmeye çağırmaktadır.

Sonsuz gücü ve akıllı varlıkları bir anda dize getirecek kudreti olmasına rağmen bu imkânlarını akıllı ve iradeli olarak yarattığı varlıkların akıllarını ve iradelerini zorla diz çöktürmek için kullanmamıştır, kullanmamaktadır. Çünkü O, akıllı ve iradeli olarak yarattığı kullarına "âmir-

memur" ilişkisini değil güven temelli bir ilişkiyi önermektedir. O, kullarının âmiri değil "güvendiği" olmayı tercih etmiştir.

Evet, Kur'an'da O'na atfen *'el-Melik, el-Cebbâr, el-Müheymin'* gibi sıfatlar da vardır ama bu sıfatların temelinde bile güven vardır. O, kullarından melikliğine zorla, güç kullanarak boyun bükmelerini değil melikliği hak ettiği için, melik olacak tek Varlık olduğu için seve seve, bile isteye boyun bükmelerini istemiştir. Çünkü Yüce Allah insanlara, istemediği hâlde ilâhlık yapmamaktadır. Kimse O'nu ilâh olmaya mecbur bırakmamıştır. İlâh olmak O'nun aslî kimliğidir ve varlık içinde hakîkî mânâda bu aslî kimliği hak eden sadece O'dur. Böyle bir İlâh olmasına rağmen kendisiyle kurulacak ilişkinin ilkelerini güven üzerinden belirlemektedir. Çünkü sürdürülebilir tek ilişki biçimi budur. Hayat boyu "tırsılacak" bir ilâha güven duymanın ve hatta onu sevmenin imkânı yoktur.

Allah-insan ilişkisini güven üzerinden tanımlayan Allah, insan-insan ilişkisinde de aynısını önermektedir. Kur'an'ın birçok yerinde kısaca الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(ellezine amenu ve amilu's sâlihati)* şeklinde gelen ifade işte bunun temîni içindir. Bu ifadenin الَّذِينَ اٰمَنُوا *(ellezine amenu)* kısmı güvenin tesîsini, وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(amilu's sâlihati)* kısmı ise tesis edilen güvenin sürdürülebilirliğini târif etmektedir. Yüce Allah Kur'an'daki önermelerin, emir ve yasakların, tehdit ve vaatlerin hepsini الَّذِينَ اٰمَنُوا *(ellezine amenu)* şeklinde tanımladığı insan için yapmaktadır. Bu öyle bir ifadedir ki Allah-insan ilişkisinden bahsettiğinde "güvenen, güven edinen", insan-insan ilişkisinden bahsettiğinde ise "güven veren, güven duyulan" mânâsına gelebilmektedir; *'qale'* fiilinden sonra en çok kullanılan, Kur'an'da insana atfen gelen fiiller arasında en yaygın ve en etkin kullanılan fiildir.

İnsan-insan ilişkisinin her iki ucunda da akıllı ve iradeli varlık vardır. Akıllı ve iradeli varlıkların aralarındaki ilişkilerde güven ortamını sağlamaları güç, kudret, maddi imkânlar veya başka bir şey ile değil akıl ve irade ile olmak zorundadır. Akıllı ve iradeli varlıkların güvenen ve güvenilen olabilmeleri ise ancak kesin tanım ve ilkeler üzerinden olmalıdır. El-Mümin olan Yüce Allah'a güvenen insan, O'nun sonsuz ilmine güvenerek tanımlarını ve ilkelerini O'ndan aldığı için "mümin" olmaktadır. Tanımlarını ve ilkelerini O'ndan almayan insan zaten mümin olmamış yani O'na güvenmemiş demektir. Fakat O'na güvenerek O'ndan tanımlar ve ilkeler almak sadece güven ortamını tesis etmek içindir. Tesis edilen bu güven ortamının sürdürülebilir olması da gerekmektedir.

İşte biraz önce de belirttiğimiz gibi الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(ellezine amenu ve amilu's sâlihati)* ifadesinin الَّذِينَ اٰمَنُوا *(ellezine amenu)* kısmı sadece güvenin tesisi için, ifadenin وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(amilu's sâlihat)* kısmı ise güvenin devamlılığı içindir.

Aslına bakılırsa Nisâ 34. âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* kelimesinin الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(ellezine amenu ve amilu's sâlihati)* ifadesiyle alâkası direkt değil dolaylıdır. Çünkü bu kelime Nisâ sûresinde yerine getirilmesi gereken işi ve davranışı ifade eden değil kadınların bizzat kendi durumlarını ifade eden 'sıfatî' bir kelimedir. İ'râb kitaplarında kelimenin ism-i fâil olduğu söylenmiştir ama kelime ism-i fâil olsa bile her ism-i fâil zaten bir hâli, bir durumu bildiren sıfat özelliği taşımaktadır.

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ *(amilu's sâlihat)* ifadesi meâl ve tefsirlerde genelde "iyi işler yapmak" şeklinde çevrilmiştir. Fakat "iyi işler" derken nelerin kastedildiğinin bilinmemesi durumunda "iyi" kelimesinin her önüne gelenin kendisine göre anlam yüklediği bir alana çekilmesi kaçınılmaz olacaktır. Nitekim Kur'an'da, fesat çıkardıkları hâlde kendilerini 'düzeltenlerden' sanan yani "daha iyi yapan" olarak görenlerle ilgili âyetler bulunmaktadır.

Bakara 2/11

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِۙ قَالُوٓا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ

Onlara: Yeryüzünde fesat çıkarmayın, denildiği zaman, "Biz ancak ıslah edicileriz" derler. *(TDV meâli)*

Bu ve benzeri âyetler asıl olan şeyin kişinin kendisini iyi görmesi olmadığını, hakîkî mânâda iyi olunması gerektiğini bildirmektedir. Yoksa yeryüzünde kendisini "kötü" olarak tanımlayabilecek hiç kimse yoktur. Çünkü kötü olmayı içselleştirmek, cevheri açısından iyi yaratılan insanın fıtratına aykırıdır. Nitekim çok kötü bir işi yapmayı planlayan Yusuf'un kardeşleri yaptıkları kötü bir işten sonra sanki onu hiç yapmamış gibi "iyiler" olabileceklerini bile iddia edebilmişlerdir.

Yûsuf 12/9

اُقْتُلُوا يُوسُفَ اَوِ اطْرَحُوهُ اَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ اَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهٖ قَوْمًا صَالِحِينَ

(Aralarında dediler ki:) Yusuf'u öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tevbe ederek) sâlih kimseler olursunuz! *(TDV meâli)*

Kötü bir iş yapmayı planlayan bu kardeşler o kötü işi yaptıktan sonra sanki bu kötülük onlardan hiç sâdır olmamış gibi 'Sâlihler kavmi' olabileceklerini ifade etmektedirler. Bile bile birini öldürmeyi veya özgür birini köle olarak satmayı, ardından hiçbir pişmanlık duymadan bir ömür boyu bunu saklamayı planlayanlar bile kendilerini "iyiler" olarak tanımlayabilmektedir. Böylesi hâin planlar yapan kişilerin "resûl çocukları" olduğu ve öldürmek veya uzak bir yere

atmak istedikleri kişinin de "müstakbel resûl" olduğu düşünüldüğünde 'Sâlihler' kelimesine yükledikleri anlamla ne kadar uzak bir savrulma içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Enbiyâ 21/105

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ

Andolsun Zikir'den sonra Zebur'da da: «Yeryüzüne iyi kullarım vâris olacaktır» diye yazmıştık. *(TDV meâli)*

Bu kadar büyük bir mirasa lâyık görülen 'Sâlihler' her hâl ve durumda hem sadece erkekler hem de hiçbir ilke gözetmeden kendilerini "iyi" olarak tanımlayan kişiler olmasa gerektir.

Tıpkı bunlar gibi, Nisâ 34. âyette öznesinin sadece kadınlar olduğu فَالصَّالِحَاتُ *(es-Sâlihat)* kelimesine yüklenen "iyi kadınlar" anlamı her önüne gelenin kendisine göre "iyi kadın" târifi yaptığı bir kelime olmamalıdır. Kelimenin anlamını Kur'an'dan öğrenmeye çalıştığımızda bırakın her önüne gelenin kendisini "iyi" olarak tanımlamasını, her müminin bile "sâlih" olmadığını bildiren âyetler olduğunu görmekteyiz.

Tahrîm 66/4

اِنْ تَتُوبَا اِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ

Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, (yerinde olur). Çünkü kalpleriniz sapmıştı. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır. *(TDV meâli)*[2]

Bu âyette geçen وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ *(sâlihu-lmu'minîn)* ifadesi *"müminlerin sâlihi, müminlerden sâlih olan"* anlamına gelmekte ve sâlih olma vasfının her mümini kapsamadığını ifade etmektedir. Üstelik bu durum sadece müminlerle alâkalı da değildir. Kalem sûresinde görev yerini terk eden Yunus'un "sâlih" olma vasfını da kaybettiğini, pişman olup tevbe ettikten sonra yeniden "Sâlihlerden biri" kılındığını bildiren âyetler vardır.

Kalem 68/48

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِۘ اِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌۚ

Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma. Hani o, dertli dertli Rabbine niyaz etmişti. *(TDV meâli)*

Kalem 68/49

لَوْلَٓا اَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَٓاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ

Şâyet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı o, mutlaka, kınanacak bir hâlde ıssız bir diyara atılacaktı. *(TDV meâli)*

[2] Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da TDV meâlinden alıntı yapıyor olmamız o veya diğer meâllere her yönüyle katıldığımız anlamına gelmemektedir. Yaptığımız bu çalışma bir meâl eleştirisi veya Kur'an'ın tamamına yönelik yaptığımız bir meâl çalışması değildir. Bu meâl alıntıları Nisâ 34. âyet bağlamında geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihat)* kelimesini anlamaya mâtuftur. Bu noktada alıntı yaptığımız meâller sadece ilgilendiğimiz kelimenin geçiş şekilleri ile alâkalıdır.

Kalem 68/50

فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصّٰالِحِينَ

Fakat ardından, Rabbi onu seçti (vahiy verdi) ve onu sâlihlerden kıldı. *(TDV meâli)*

Risâlete seçilmiş Yunus'un görev yaptığı sırada sâlihlerden biri olmadığını, sâlih olma vasfını görev yerini terk edip ardından tevbe etmesinden sonra kazandığını söylemek sanırız yanlış olacaktır. Yine bunun gibi aşağıdaki âyetten 'her nebînin' Sâlih olarak tanımlanmadığı anlaşılmaktadır.

Sâffât 37/112

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحٰقَ نَبِيًّا مِنَ الصّٰالِحِينَ

Sâlihlerden bir peygamber[3] olarak O'na (İbrahim'e) İshak'ı müjdeledik. *(TDV meâli)*

Âyetteki نَبِيًّا مِنَ الصّٰالِحِينَ *(nebiyyen mine's sâlihin)* ifadesi "Sâlihlerden bir nebî" anlamındadır. Bu ifadeden nebîlerin tamamının Sâlihlerden olmayabileceği anlaşılmaktadır. Eğer her nebî otomatik olarak Sâlihlerden biri olsaydı böyle bir ifade "her insan iki gözlüdür, her insanın iki kulağı vardır" örneklerinde olduğu gibi haber değeri olmayan anlamsız bir ifade olurdu.

Bazı âyetlerde ise "Sâlih" olma özelliğinin kişinin kendi gayreti ve iradesi dışında olduğu anlaşılmaktadır. Meselâ, az önce bölüştüğümüz Kalem sûresi 50. âyetinde görev yerini terk eden Yunus'un, rabbi tarafından Sâlihlerden biri yapıldığı ifade edilmişti.

Enbiyâ 21/72

وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ

Ona (İbrahim'e), İshak'ı ve fazladan bir bağış olmak üzere Ya'kub'u lütfettik; herbirini sâlih insanlar yaptık[4]. (TDV meâli)

Âyette açık bir şekilde *"hepsini Sâlihlerden yaptık"* denmektedir. Yani onlar kendi gayret ve iradeleri ile değil Yüce Allah tarafından Sâlihler yapılmışlardır. İşte bu şekillerdeki kullanımından dolayı kelimeye târifi olmayan bir alan açarak basitçe "iyi" anlamı verilemeyeceği, sanılanın dışında ve daha dar kapsamlı anlama sahip bir kelime olduğu anlaşılmaktadır. Kelimenin daha dar kapsamlı bir anlama sahip olduğu başka şekillerde gelen âyetlerden de anlaşılmaktadır. Meselâ, anlamaya çalıştığımız kelimenin Nisâ 34. âyetteki öznesi sadece kadınlar olan tek kullanımını istisnâ edersek meâl ve tefsirlerde kelimenin Kur'an'da الصّٰالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* şeklinde cem-i müennes olarak geçtiği yerlerin tamamında

[3] Yukarıdaki meâlde "peygamber" anlamı verilen kelime âyette *'nebiyyen'* (نَبِيًّا) olarak geçmektedir. Meâl ve tefsir yazarlarının Kur'an'da geçen "nebî-resûl" kavramlarının her ikisini de "peygamber" olarak çevirmeleri asla doğru değildir. Kaldı ki "peygamber" kelimesi Türkçe veya Arapça değil, Farsçadır.

[4] Bu meâlde "her birini sâlih insanlar yaptık" anlamı verilen وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ *(vekullen ce'alnâ sâlihîn)* ifadesinde "insanlar" kelimesi yoktur. Meâl ve tefsir yazarlarının "beşer-insan" farkını ortaya koymadan "resûlleri" insan şeklinde tanımlamaları doğru değildir. Fakat bu durum bu çalışmanın konusu değildir.

kelimeye “iyi işler” veya “iyi davranışlar” veya “sâlih ameller” gibi mânâlar verilmiştir. Oysa bu kullanımların hepsi bir sıfat tamlamasıdır. Çevirilerde kelimeye yüklenen “işler, davranışlar, ameller” ifadelerinin kelimenin aslî anlamları arasında olup olmadığı şu âyetlerden anlaşılmaktadır.

Fâtır 35/10

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۚ وَالَّذِينَ يَ
مْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ

(vel’amelu-ssâlihu)

Kim izzet ve şeref istiyor idiyse, bilsin ki, izzet ve şerefin hepsi Allah'ındır. O'na ancak güzel sözler yükselir (ulaşır). Onları da Allah'a amel-i sâlih ulaştırır. Kötülüklerle tuzak kuranlara gelince, onlar için çetin bir azap vardır ve onların tuzağı bozulur. *(TDV meâli)*

Meselâ, bu meâlin müellifleri âyette tam bir sıfat tamlaması olarak geçen وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ *(el-amalu’s sâlihu)* ifadesindeki kelimelere “amel” (وَالْعَمَلُ) ve “sâlih” (الصَّالِحُ) anlamlarını vermişlerdir.

Furkân 25/70

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Ancak tevbe ve imân edip iyi davranışta bulunanlar başkadır; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayıcıdır, engin merhamet sahibidir. *(TDV meâli)*

Aynı meâl yazarları bu âyette de tam bir sıfat tamlaması olarak geçen عَمَلًا صَالِحًا *(amelen sâlihan)* ifadesine de “iyi davranış” anlamını vermişlerdir. Yani bu meâle göre عَمَلًا *(amelen)* kelimesi “davranış”, صَالِحًا *(sâlihan)* kelimesi ise “iyi” anlamındadır. Üstelik yukarıdaki âyetlerde “amel” kelimesi hem fiil hem de isim olarak ayrı ayrı geçmektedir (وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا). Fakat aynı meâl yazarları birçok âyette tek başına gelen الصَّالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* kelimesine de “iyi işler” mânâsı vermişlerdir.

Fâtır 35/7

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

(es-Sâlihât)

İnkâr edenler için şüphesiz çetin bir azap var, imân edip iyi işler yapanlara da mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır. *(TDV meâli)*

Bu meâllere göre kelimenin tekil-müzekker sıfat-mevsuf olarak gelmesiyle tek başına cem-i müennes olarak gelmesi arasında hiçbir fark yoktur.

عَمَلًا صَالِحًا *(amelen sâlihan)* …İyi işler (müfred-müzekker)

الصَّالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* …İyi işler (cem-i müennes)

Birazdan kelimenin anlaşılması için daha detaylı bilgiler verilecektir ama bunlardan önce şunun bilinmesi gerekmektedir. Kur’an’da 60 kez الصَّالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* kalıbında geçen kelimenin tekili صَالِحَةٌ *(sâlihatun)* kelimesidir ve kelime tekil olarak bu şekilde Kur’an’da hiç

geçmemektedir. Bu kelime الصَّالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* kalıbında ism-i fâildir ama bir cümlenin fâili-mübtedâsı (öznesi) olarak hiç geçmemektedir. Merfû olarak Nisâ 34. âyet hariç sadece iki yerde daha geçmektedir ama bu iki yerde de kelime bir mevsûfun sıfatıdır.

Kehf 18/46

اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا

(velbâkiyâtu-ssâlihâtu)

Servet ve oğullar, dünya hayatının süsüdür; ölümsüz olan iyi işler ise Rabbinin nezdinde hem sevapça daha hayırlı, hem de ümit bağlamaya daha lâyıktır. *(TDV meâli)*

Meryem 19/76

وَيَزِيدُ اللهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا

(velbâkiyâtu-ssâlihâtu)

Allah, doğru yola gidenlerin hidâyetini artırır. Sürekli kalan iyi işler, Rabbinin nezdinde hem mükâfat bakımından daha hayırlı, hem de âkıbetçe daha iyidir. *(TDV meâli)*

Bu demektir ki Kur'an'ın tamamında kelimenin bir cümlenin müptedâsı (öznesi) olarak geldiği tek yer Nisâ 34. âyettir. Bu kelimeyle ilgili bilinmesi gereken bir başka durum ise elimizdeki *Âsım b. Behdele kıraati* ve diğer kıraatlerin *İbn Mes'ûd kıraati* ile arasında farklılıklar bulunmaktadır.

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ …… *(Fe's-Sâlihatu kanitatun hafizatun) Âsım b. Behdele kıraati* ve diğer kıraatler

فَالصَّوَالِحُ قَوَانِتٌ حَوَافِظٌ…… *(Fe's-Savalihu kavanitun havafizun) İbn Mes'ûd kıraati*

"Cinnî; İbn Mes'ûd kıraatinin mânâ itibarıyla daha uygun bir lafız olduğunu söylemektedir."[5] Her iki okuyuşta da kelime sonuçta cem-i müennestir. *İbn Mes'ûd kıraati*ndeki kalıplar "cem-i teksir" şeklinde ifade edilen kuralsız çoğulların müennes siğasıdır. Fakat kelimenin الصَّالِحَاتِ *(es-Sâlihat)* şeklinde geçtiği yerlerin tamamında "akılsız ve iradesiz" bir varlığın ismi olmasından ve sadece Nisâ 34. âyette müptedâ olarak gelmesinden dolayı *İbn Mes'ûd kıraati* (eğer kelimenin öznesi kadınlarsa) daha uygun gözükmektedir.

Bu durumda kelimenin sözlük mânâları üzerinde durmak gerekecektir. Hemen belirtelim ki bu kelime kalıp olarak sülâsî mücerred (yalın) bir fiilin ism-i fâilidir yani türemiş bir kelimedir. Dolayısıyla kelimenin anlamının tespiti yalın kökü üzerinden olmak zorundadır.

صَلَحَ – صَلاحًا – صُلوحًا – صَلاَحِيَةً…… Düzelmek, iyi olmak, iyileşmek, uygun olmak.
صَلَحَتْ حَالُ الْمَرِيضِ…… hastanın durumu iyileşti.
هَذَا الْأَمْرُ لاَ يَصْلُحُ لَكَ…… Bu sana yakışmaz / bu iş sana uygun değil.
صَلُحَ…… İffetli ve haysiyetli olmak, faziletli olmak, sâlih olmak.
صَالِحٌ…… İyi, sâlih, doğru. (ج) صُلَحَاءُ – صَالِحُوْنَ

[5] Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l Kur'an*, c.5.s.172 — Râzî / Tefsir-i Kebir / c.8.s.19.

صَالِحَةٌ (ج) صَالِحَاتٌ – صَوَالِحُ…… Uygun, elverişli, geçerli, fayda, menfaat, iyi.
نُقُودٌ صَالِحَةٌ……Geçerli akçe.
صَالِح لِّلْعَمَل……İşe yarar.
اَرْضٌ صَالِحَةٌ لِلزِّرَاعَة……Tarıma elverişli yer.
مِيَاهٌ صَالِحَةٌ لِلشُّرْب……İçmeye elverişli su.

(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı / Yeni Sözlük s.1429)

اَلصَّلَاحُ/ Salah, فَسَادٌ (fesad) sözcüğünün zıddıdır, "bir şeyin itidal üzere olması" anlamına gelir.

صُلْحٌ /Sulhun sözcüğü ise sadece insanlar arasında bulunan nifarı; birbirinden sakınma, kaçınma, uzak durma hâlini ya da nefreti izale etmek ortadan kaldırmak" anlamında kullanılır.

Yüce Allah'ın kullarını اِصْلَاحٌ/ıslah etmesi:

a) Bazen onu sâlih biri olarak yaratması şeklinde olur.
b) Bazen onda bulunan fesadı, bozukluğu izale etmesi, ortadan kaldırması şeklinde olur.
c) Bazen de kulunu lehine salaha hükmederek olur.

(R. el-İsfahânî / el-Müfredât SLH md)

Kelimenin sözlük mânâlarından ön plana çıkan anlamı "bir şeyin olması gereken hâl üzere bulunması, îtidal üzere olması" şeklindedir. Meselâ, kelimenin "hasta iyileşti" şeklindeki anlamına bakalım. Bir kişinin hastalanması normal ve îtidal üzere olduğu hâl değildir. Hastalıktan salâh oldu demek zaten olması gereken îtidalli hâline döndü anlamına gelmektedir. Yine kelimenin "sulh" anlamını ele alalım. Savaş, karşılıklı nefret, ilişkileri kesme, uzaklaşma gibi durumlar "îtidalli" olmayan durumlardır. İnsanların "sulh" yapması demek zaten olmaları gereken îtidalli duruma dönmeleri demektir. Nitekim kelime bu anlamda Kur'an'da da kullanılmıştır.

Nisâ/128

وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۗ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ۗ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ الشُّحَّ ۚ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

(sulhâ(an) ve-ssulhu)

Eğer bir kadın kocasının geçimsizliğinden yahut kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında bir sulh yapmalarında onlara günah yoktur. Sulh (dâima) hayırlıdır. Zaten nefisler kıskançlığa hazırdır. Eğer iyi geçinir ve Allah'tan korkarsanız şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

(TDV meâli)

Normalleşmek, normale dönmek, olması gereken hâle dönmek anlamına gelen الصُّلْحُ *(sulh)* kelimesi sülâsî mücerred 5. bab'tan gelen bir kelimedir. Kelimenin sözlük anlamlarına dikkat edilirse sülâsî mücerred (yalın) kökünde kazandığı anlamların tamamı geçişsiz anlamlardır. Zaten kelimenin geçişli olarak "düzeltmek, îtidalli yapmak, iyileştirmek" anlamındaki hâli olan اَصْلَحَ *(eslaha)* kelimesi Kur'an'da da birçok kere geçmektedir.

Bu kelime Kur'an'da hem maddi hem de mânevî açıdan "hastalıktan ârî olmak" anlamlarında kullanılmıştır. Meselâ, şu âyette kelimenin kastettiği anlam somut mânâda maddî bir anlamdır.

Enbiyâ/90

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيٰى وَاَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُۜ اِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًاۜ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahya'yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler. *(TDV meâli)*

Bu meâlin yazarlarının "elverişli kıldık" anlamını verdiği اَصْلَحْنَا *(eslahna)* kelimesi *Zekeriya kıssaları* bağlamında anlatılan Yahya'nın doğumu ile alâkalı bir durumdur. Her hâlükârda kastedilen mânâ mânevî değil maddî bir mânâdır. Fakat aynı kalıp başka âyetlerde mânevî durumlar için kullanılmıştır.

Nûr 24/5

اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُواۜ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Ancak bundan sonra tevbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir. *(TDV meâli)*

Bu âyetteki وَاَصْلَحُوا *(eslahu)* kelimesinin kastettiği mânâ ise mânevî bir mânâdır. İster mânevî isterse maddî anlamda kullanılsın kelimenin geçişsiz anlamı "îtidal üzere olmak / zaten olunması gereken hâl üzere olmak"; geçişli hâli ise "îtidale getirmek / olması gereken hâle getirmek" şeklindedir.

Nisâ 34. âyetteki فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihat)* kelimesini anlamamızı zorlaştıran durumlardan biri de kelimenin hem ıstılâhî bir terim hem de ıstılâhî olmayan bir terim olarak kullanılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa bu kelime her kadın ve erkek için hatta akılsız ve iradesiz varlıklar için de kullanılabilmektedir. Meselâ:

هَذَا الْوَلَدُ صَلِحٌ…… Bu çocuk sağlıklıdır.
اَرْضٌ صَالِحَةٌ لِلزِّرَاعَة…… Tarıma elverişli yer.
مِيَاهٌ صَالِحَةٌ لِلشُّرْب…… İçmeye elverişli su.
تِلْكَ النِّسَاءُ صَالِحَاتٌ…… Şu kadınlar iyidir. / Şu kadınlar sağlıklıdır.

Canlı-cansız, akıllı-akılsız varlıkları da tanımlayan bu kelime, anlamını içinde geçtiği cümleden yani bağlamından almaktadır. Eğer cümlenin bağlamında akıllı ve iradeli bir varlıktan bahsediliyorsa o akıllı ve iradeli varlığı, akılsız ve iradesiz bir varlıktan bahsediliyorsa o akılsız ve iradesiz varlığı tanımlayabilmektedir. Nisâ 34. âyetteki kullanımında olduğu gibi tek başına âyetteki فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihat)* şeklinde geçtiğinde cümlenin bağlamına bakılmalı ve o bağlam üzerinden kelimeye anlam belirlenmelidir. Müfessir ve meâl yazarları kelime فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihat)* geçmiş olmasına rağmen bu kelimeye zımnen "imân eden ve iyi olan

kadınlar” anlamı yüklemişlerdir. Oysa ne âyetin kendisinde ne öncesinde ne de sonrasında kelimeye zımnen “imân eden” şeklinde bir anlam vermemizi gerektirecek bir durum yoktur. Çünkü hem Nisâ 34. âyet hem de âyetin içinde geçtiği pasaj “imân eden erkek ve kadından” değil imân etsin ya da etmesin tüm kadınlar ve erkeklerden bahsetmektedir. Nitekim âyetin başındaki *‘er-Rical’* ve *‘en-Nisâ’* kelimelerinin mümin kadınlar veya mümin erkeklerden bahsetmediğini, genel olarak kadın ve erkek türünün tamamından bahsettiğini önceki bölümlerde ortaya koymuştuk.

Müfessir ve meâl yazarlarının فَالصَّالِحَاتُ *(fe’s-sâlihat)* kelimesine zımnen yükledikleri “imân eden iyi kadınlar” anlamı, devamında gelen kelimelere yükledikleri ‘indî’ anlamlardan kaynaklanmaktadır. Yani bağlamı dikkate alan müfessirler bağlamın “imân eden” kadınlarla alâkalı olduğuna hükmettikleri için arka plana böyle bir mânâ yüklemişlerdir. Örnek olsun diye meâllerden birkaçının cümleye nasıl bir anlam verdiğine bakalım.

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ

(fe-ssâlihâtu kânitâtun hâfizâtun lilġaybi bimâ hafiza(A)llâh)

Sâliha kadınlar, gönülden (Allah'a), itaat edenler, Allah nasıl koruduysa görünmeyeni koruyanlardır. *(Ali Bulaç meâli)*

Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. *(Diyanet Vakfı meâli)*

Erdemli kadınlar, (Tanrı'nın yasasına) boyun eğer ve ALLAH'ın korumasını emrettiği (onur ve iffetlerini) tek başlarına bile olsalar korurlar. *(Edip Yüksel meâli)*

İyi ahlâklı kadınlar; bağlılık gösteren ve Allah'ın korumasını istediğini, kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır. *(Erhan Aktaş meâli)*

Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah’a) boyun eğen, hem de Allah’ın koruduğu (iffeti, eşlerinin) yokluğunda da koruyan kadınlardır. *(Mustafa İslamoğlu meâli)*

İyi kadınlar, Allah’a itaat edenler ve Allah'ın korumasına karşılık yalnızken kendilerini koruyanlardır. *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

Cümleye verilen bu meâllerin hepsinde de âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe’s sâlihatu kainatatun)* ifadesine *“Allah’a itaat eden iyi kadınlar / Allah’a itaat eden dürüst ve erdemli kadınlar / Bağlılık gösteren iyi ahlâklı kadınlar”* şeklinde anlam verilmiştir. Hemen belirtelim ki فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe’s sâlihatu kainatatun)* cümlesinde *‘kanitatun billahi’* şeklinde bir kelime yoktur. Yani cümleye “Allah’a itaat ederler” şeklinde anlam verilmesi mümkün değildir. Kaldı ki cümleye *‘billahi’* şeklinde bir mef’ûl eklemenin cümlenin öncesinde de sonrasında da bir gerekçesi olmadığı gibi aynı zamanda böyle bir çeviri قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* kelimesini “fiil cümlesi” olarak kabul etmek ve ona hazfedilmiş bir mef’ûl tayin etmek anlamına gelecektir.

Bunun yanında böyle bir çeviri “dürüst, erdemli veya iyi” olmayı sadece Allah’a itaat eden, mümin kadınların en iyilerine hasretmek olacak ve onların dışında kalanların bu vasfa sahip olmayacağı anlamına gelecektir. Hatırlanacağı gibi biraz önce Kur’an’ın her mümini sâlih olarak nitelemediğini belirtmiştik. Âyeti tekrar alalım.

Tahrîm 66/4

اِنْ تَتُوبَا اِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَاۚ وَاِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَاِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ

Eğer ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz, (yerinde olur). Çünkü kalpleriniz sapmıştı. Ve eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır. *(TDV meâli)*

Âyetteki وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ *(sâlihu-lmu/minîn)* ifadesi gâyet açık bir şekilde “müminlerin sâlih olanları / müminlerden sâlih olanlar / müminlerin içindeki sâlih kişiler” anlamına gelmektedir. Yani “sâlih” olmak her müminin vasfı olmamaktadır. Bu durumda âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe’s sâlihatu kainatatun)* ifadesine meâllerde olduğu gibi “iyi kadınlar Allah’a itaat edenlerdir” gibi dar kapsamlı” bir mânâ verilmesi durumunda “iyi, erdemli, ahlâklı” olmak sadece belli bir kesimin özelliği olmak zorunda kalacaktır. Oysa âyette “Allah’a itaat” şeklinde bir kelime yoktur ve âyetin öncesi ve sonrası “özel kadınlardan” değil tam tersi kadınların tamamından bahsetmektedir. Kelimelere verilecek anlamların da tüm kadın türünü kapsayacak şekilde olması gerekmektedir.

Cümlede tek başına geçen قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* kelimesini sanki orada *‘billahi’* kelimesi varmış gibi çevirmek mümkün müdür? Yani kelime tek başına قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* şeklinde “Allah” kelimesi olmadan “Allah’a itaat etmek” anlamına gelir mi?

Nahl 16/120

اِنَّ اِبْرٰهِيمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِلّٰهِ حَنِيفًاۜ وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَۙ

(kâniten li(A)llâhi)

İbrahim, gerçekten Hakk'a yönelen, Allah'a itaat eden bir önder idi; Allah'a ortak koşanlardan değildi. *(TDV meâli)*

Ahzâb 33/31

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِۙ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا

(yaknut minkunne li(A)llâhi)

Sizden kim, Allah'a ve Resûlüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz. Ve ona (cennette) bol rızık hazırlamışızdır. *(TDV meâli)*

Âl-i İmrân 3/43

يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ

(u-knutî lirabbiki)

Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, (O'nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil. *(TDV meâli)*

Bakara 2/238

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ

(vekûmû li(A)llâhi kânitîn(e))

Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın. *(TDV meâli)*

Rûm 30/26

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ

(kullun lehu kânitûn(e))

Göklerde ve yerde olanlar hep O'nundur. Hepsi O'na boyun eğmiştir. *(TDV meâli)*

Bakara 2/116

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ

(kullun lehu kânitûn(e))

"Allah çocuk edindi" dediler. Hâşâ! O, bundan münezzehtir. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur, hepsi O'na boyun eğmiştir. *(TDV meâli)*

Eğer meâl ve tefsir yazarlarının yaptığı gibi kelimenin tek başına قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* şeklindeki kullanımları "Allah'a itaat" anlamına gelseydi bu âyetlerin hepsindeki mef'ûllerin tamamı gereksiz kullanımlar olurdu. Kelime قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* şeklinde tek başına gelse de "Allah'a itaat eden" yukarıdaki âyetlerde olduğu gibi اقْنُتِي لِرَبِّكِ *(ukniti li rabbiki)* şeklinde gelse de "Allah'a itaat eden" anlamına asla gelemez.

Meâl ve tefsir yazarlarının tek başına gelmesine rağmen قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* kelimesine sanki cümlede بِالله *(billahi)* kelimesi varmış gibi mânâ vermelerinin temelinde Kur'an kelimeleri değil rivâyetler üzerinden şekillendirilmiş anlayışlar vardır. Başından beri âyeti erkeklerin kadınlar üzerindeki üstünlüğüne göre kurgulayan ulemâ tüm kelimelere bu yönde mânâ vermiş ve hatta bu yönde fıkıh oluşturmuştur. Anlamaya çalıştığımız bu cümleye de "dürüst ve erdemli kadınlar Allah'a itaat edenlerdir" gibi bir mânâ vererek "dürüst ve erdemli" olmayı sadece "mümin kadınların iyilerine" has kılmış, onlar dışındakilerin dürüst ve erdemli olamayacağı gibi bir arka planın oluşmasına neden olmuştur. Meselâ, şu meâli ele alalım.

> Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah'a) boyun eğen, hem de Allah'ın koruduğu (iffeti, eşlerinin) yokluğunda da koruyan kadınlardır.
>
> *(Mustafa İslamoğlu meâli)*

Âyetten bu şekilde meâl elde etmek mümkün değildir ama bunu göz ardı etsek bile farzımuhal Allah'a boyun eğmeyen kadınlar eşlerinin yokluğunda iffet ve namuslarını korumamakta mıdırlar? Şu "iffet ve namus" denilen şey sadece Allah'a boyun eğen kadınlara has bir şey midir? Yahut erdemlilik, namuslu olmak, kocalarının yokluğunda namus ve iffeti korumak, iyi olmak sadece müminlerden iyi kadınların elde edebileceği şeyler midir? Meselâ, imân etmeyen aynı zamanda hâin olan kadınlarla evli olan, hatta onlardan çocuk edinen Lut ve Nuh namussuz, iffetsiz, kocalarının yokluğunda iffetlerini korumayan kadınlarla mı evlenmişlerdir? Hadi

diyelim ki evlendiklerinde bu kadınlar öyle değildi de sonradan öyle oldular. Fakat sonradan böyle olsalar bile Nuh ve Lut bu kadınları nikâhlarında tutmaya devam etmiş, onlar helâk oluncaya kadar da evli kalmışlardır. Bu arada Nuh ve Lut'un nüşûzdan (şirretlik ve geçimsizlik) daha beterini yapan karılarına "önce nasihat etiklerine, ardından yataklarda yalnız bıraktıklarına, en sonunda da dayak attıklarına" dâir Kur'an'dan hiçbir habere rastlanmamaktadır.

Eğer "iffet ve namuslu olmak" denilen şey bir kadının kendisini yabancı erkeklerden koruması ise böyle bir şey sadece imân eden kadınların en iyilerine has bir durum değildir. İmân etmeyen kadınları iffetsiz ve namustan yoksun olarak nitelemek haksızlığın en büyüklerinden biri olacaktır. Aynı şekilde "erdemlilik ve iyilik" de mümin kadınların sâliha olanlarına has bir durum değildir. Mümin olmadığı hâlde fakirlere sahip çıkan, iyilik yapmaktan asla geri durmayan, haksızlıklara karşı çıkan, yalan söylemeyen, zinâ yapmayan, hırsızlığın yakınından bile geçmeyen, emânete riâyet eden, ticaretinden arkadaşlığına kadar vefâlı davranan, tabiatı koruyan, hayvanlara sahip çıkan, köprü altı çocuklarına kol kanat geren, yetimler için varını yoğunu harcayan, başkasının namusuna göz dikmeyen ve daha bir çok güzel özelliklere sahip milyonlarca insan bulmak mümkündür.

Âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihatu)* kelimesini alâkası olmadığı hâlde, kelimenin öncesi ve sonrası da bundan bahsetmemesine rağmen "imân eden kadınların iyisi" şeklinde mânâ vermek asla doğru değildir. Bu âyette kadın ve erkeğin imânından bahsedilmektedir. Bu âyet başından beri hatta daha önceki âyetlerden beri kadınlar ve erkekler için ölçüler belirleyen âyetlerdir. Hukuka temel alınması gereken çerçeveleri belirleyen âyettir. Aslında فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihatu)* kelimesine "iyi kadınlar" anlamı vermek doğrudur ama iyi kadın olmayı sadece Allah'a boyun eğen, müminlerin iyisi olan kadınlara has kılmak doğru değildir. Üstelik iyi kadın olmak başka bir şey, iyi mümine olmak bambaşka bir şeydir.

Tam burada haklı olarak şu soru çıkacaktır. Mümin olmayan kadınlar da sâliha olarak nitelenebilir mi? Mümin olmayan kadın ve erkeğin sâlih ameller yapması mümkün müdür?

Az önce صَالِحٌ / صَالِحَةٌ *(sâlihun-sâlihatun)* kavramlarının anlamlarını içinde geçtiği cümlenin bağlamına göre aldığını belirtmiş, içmeye uygun olan sağlıklı suya da tarıma uygun sağlıklı araziye de صَالِحَةٌ *(sâlihatun)* dendiğini örnekler vererek belirtmiştik. Anlamaya çalıştığımız cümlenin kendisinden öncesinde kadınların ya da erkeklerin sâlihliğinden bahseden bir şey yoktur.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hale getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir…

فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-Sâlihatu)* kelimesinin sözlük mânâlarını vermiş ve bu kelimenin "îtidal üzere olmak, olması gereken hâl üzere olmak, maddî-mânevî hastalıktan kurtulmuş olmak" gibi anlamları olduğunu belirtmiştik. Kelime; -mü'min olsun ya da olmasın- bir kadının sâliha olması demek "içinde bulunduğu duruma uygun davranması, olması gereken hâl üzere bulunması, düzgün olması" mânâsına gelmektedir.

Âyetteki قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* kelimesi ق ن ت *(qaf+nun+te)* kök harflerinden türemiş cem-i müennes ism-i fâil kalıbında bir kelimedir ve Kur'an'da bu kelime 11 kez geçmektedir.

> اَلْقُنُوتُ *(kunut)*: mütevâzî, alçak gönüllü olmanın yanında itaati de sürdürme, itaatten ayrılmama anlamına gelmektedir.
>
> *(R. el-İsfahânî / el-Müfredât KNT md)*

Herhangi bir konuda itaat göstermek demek kişinin üstüne düşeni yapması anlamına gelmektedir. Akıllı ve iradeli varlıkların itaati; biri tarafından boyunduruk altına alınmak değil kendi aklı ve iradesi ile üstüne düşeni bile isteye yapmak şeklinde olmak zorundadır. Çünkü bunun dışında iyi olan bir şey dahî olsa kişiyi istemediği hâlde bir şeye uymaya zorlamak asla itaat anlamına gelmemektedir. İtaat denilen şeyin içinde seve seve de olsa kişinin üstüne vazîfe olmayan görevleri yüklenmesi de yoktur. Bu duruma فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe's sâlihatu kanitatun)* ifadesinin anlamı ***"düzgün kadınlar, üzerine düşeni mütevâzîlikle yerine getirenlerdir***" şeklinde olmalıdır.

Fakat cümlenin devamını göz önüne aldığımızda sülâsî mücerred bir kökün ism-i fâili olan قَانِتَاتٌ *(kanitatun)* kelimesinin fiil gibi amel etmesi de mümkündür. Kelimenin fiil gibi amel edip edemeyeceği devamındaki cümlenin i'râbına bağlıdır. Çünkü bu cümle de bir önceki cümle gibi iç içe geçmiş birkaç cümleden meydana gelmiştir. Üstelik cümlede iki tane harf-i cer olması zaten en az bir tane fiilin varlığını zorunlu hâle getirmektedir. Cümlenin ilk üç kelimesinin (فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ) *(Fe's-Sâlihatu kanitatun hafizatun)* üçü de şibhî fiildir ve hepsinde de fiil gibi amel etme durumu vardır. Bu durumda cümlenin ilk iki kelimesine verdiğimiz mânâyı tekrar vererek cümlenin devamındaki kelimelere geçelim:

فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ… ***"Düzgün kadınlar, üzerlerine düşeni mütevâzîlikle yerine getirenlerdir***".

RAMAZAN DEMİR
24.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (5)

GAYBI KORUMAK

Anlamaya çalıştığımız Nisâ 34. âyetteki cümlenin devamında gelen حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesi 'ism-i fâil' olan bir kelimedir. Bu tür kelimelere şibh-i fiil (fiilimsi) dendiğini önceki bölümlerde *'kavvamune'* kelimesini işlerken detaylıca anlatmıştık. Tıpkı *'kavvamune'* kelimesinde olduğu gibi حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesinden sonra gelen kelimenin لِّلْغَيْبِ *(li'l gaybi)* şeklinde, başında bir harf-i cer'le (لِ) gelmesi bu kelimenin de fiil gibi amel etmesini zorunlu hâle getirmektedir. Şibh-i fiillerin (fiilimsilerin) hangi durumlarda fiil gibi görev alabileceğini de daha önce detaylıca aktarmıştık ama bir kez daha aktarmamızda fayda vardır.

> İsm-i fâilin malum fiil gibi amel etmesi için altı şart gerekir.
> 1- Harf-i tarifli olmak, yani başında harf-i tarif (ال) bulunmak.
> 2- Kendisinden evvel nefy (olumsuzluk) edatı bulunmak.
> 3- Kendisinden evvel istifham (soru) edatı bulunmak.
> 4- Bir müptedâya haber olmak.
> 5- Bir isme sıfat olmak.
> 6- Hâl olmak.
>
> *(Sarf / Yrd. Doç. Dr. M. Meral Çörtü s.473)*

Daha önce işlediğimiz *'kavvamune'* kelimesi yukarıda sayılan 4. şarta göre fiil gibi amel etmişti. Cümleye baktığımızda حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesinin yukarıdaki şartlardan hem 4. şarta hem de 6. şarta göre fiil gibi görev alması mümkün gözükmektedir. Cümlenin i'râbını yapanların birçoğu حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesini cümlenin 2. haberi olarak almıştır. Fakat onların cümleye bu şekilde i'râb yapmalarının temel sebebi فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesine yükledikleri "mümin kadınların en iyi olanları Allah'a itaat ederler" veya "iyi kadınlar kocalarına itaat ederler" anlamından kaynaklanmaktadır. Bunun böyle olmaması gerektiğini bir önceki bölümde elimizden geldiği kadar anlatmaya çalıştık. Bu âyet, Nisâ 1.âyetten beri tüm insanlık için belirlenen hukukun hangi temellere göre oluştuğunu anlatmaktadır. Ne âyetin başında geçen *'en-Nisâ'* ve *'er-Rical'* kelimelerinin ne de sadece bu âyette özne olarak geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesinin "kocalar, karılar, mümin kadınlar, mümin erkekler, mümin kadınların iyisi" gibi anlamları yoktur. Bu kelimelerin hepsi de tür belirten cins isimlerdir. Dişi veya eril olmanın mümin ya da kâfir olmayla bir alâkası yoktur çünkü yaratılmış her insanın kâfir ya da mümin olması sonradan edinilen bir şeydir ama yaratılmış her insan doğuştan ya erildir ya da dişildir. İşte Nisâ 34. âyet; karı-koca olan veya mümin erkek ve mümin kadın olanların değil sûrenin başından beri eril ve dişil olanlar arasındaki hukukun temelini belirtmektedir. Kişiyi mümin veya kâfir yapan şey bu hukuka güvenmek veya güvenmemektir.

İster ilâhî kökenli olsun isterse de insânî kökenli olsun, hukuk ilk önce hakkında hak ve sorumluluk getirilen şeyin tanımıyla başlar. Zaten tanımı olmayan bir şeye hukuk belirlemenin imkânı yoktur. Hukuk kelimesi de حق *(hak)* kökünden türemiş Arapça bir kelimedir ve kelime Kur'an'da tüm formlarıyla birlikte 287 kez geçmektedir. Kelime "sabit ve kesin varlık, hak, pay, hisse, nasip, gerçek, doğruluk, görev, adalet, insaf, her şeyi yerli yerine koyma, orta, vâcib, gereklilik" gibi anlamlara gelen *'hakkun'* kelimesinin cem-i mükesser (kırık cem-i -kuralsız çoğul-) kalıbıdır. Kelimenin hangi anlamını ele alırsanız alın, o anlamın gerçekleşmesi ancak ve ancak tanım getirilmiş bir şeyle mümkün olabilmektedir. Meselâ, tanım getirilemeyen bir kişinin veya bir şeyin sâbit veya kesin olduğu bilinemez. Tanım getirilemeyen bir kişiye veya şeye ne kadar pay, hisse veya nasip belirleneceği bilinemez. Tanım getirilemeyen bir kişinin veya şeyin gerçek olup olmadığı, doğru olup olmadığı, görevinin ne olup olmadığı, insafının olup olmadığı, yerinde olup olmadığı, ortada olup olmadığı vs. asla bilinemez. Yani hukukun oluşması için her şeyden önce hukuk oluşturulacak şeyin tanınması, bilinmesi, dosdoğru tanımlarının yapılmış olması gerekmektedir.

Tekili *'hak'* olan *'hukuk'* kelimesi daha çok belli davranışlara yönelik belirlenen cezâlar ve mükâfatlar olarak anlaşılmıştır. Bu durumda kelimenin "herhangi bir kişiye veya herhangi bir şeye karşılık olarak belirlenecek davranış kalıpları" anlamı daha çok ön plana çıkmaktadır. Sadece insan türü için konuşacak olursak herhangi bir insanın 'hukuk' sahibi olabilmesi için her şeyden önce o kişinin "var olması" gerekmektedir. Yani insanın hukuka muhâtap olması için önce bir anneden doğması gerekmektedir. Kur'an'a ve var oluşundan günümüze insan türünün varlığını devam ettirme şekillerine bakarsak bu devamlılık ya bir kadın ve erkeğin nikâh akdi yaparak oluşturduğu aile yapısındaki meşrû cinsel birliktelikler yoluyla ya bir kadın ve erkeğin zinâ yapması yoluyla ya da "Meryem" gibi bir kadının herhangi bir insan etkisi olmadan gebe kalıp doğurmasıyla olduğu anlaşılmaktadır. Yani insan dünyaya üç şekilde gelir:

1. Meryem ve İsa örneğinde olduğu gibi herhangi bir erkek etkisi olmadan doğmak.
2. Meşrû bir nikâhla evlenen kadın ve erkeğin cinsel birlikteliğinden doğmak.
3. Zinâ yoluyla doğmak.

İşte bu üç farklı yolla dünyaya gelebilen insan, doğuş biçimine göre tanımlanır ve ona göre hukuk belirlenir. Aslında belirlenmesine de gerek yoktur zaten doğal olarak kendiliğinden ortaya çıkar. Hangi yolla doğarsa doğsun -ilk insanlar hâriç- her insan, soy bağı daha öncesine dayanan birilerinden doğar. Yani kendisinden doğduğumuz annemiz ve babamız da bir baba ve annenin kızı ve oğludur. Annemiz ve babamız bizi nikâh olmadan yani zinâ yoluyla dünyaya

getirmiş olsa da bu böyledir, nikâh akdi yoluyla getirmiş olsa da bu böyledir. Nihâyetinde zinâ yapan kadın ve erkek de bir anneden ve babadan doğmuştur.

Doğan her çocuk, doğuş şekline ve atfedildiği soya göre tanımlanır ve bu tanıma göre hukuk sahibi olur. Bu hukukun işlevlik kazanmasında temel aktör erkek değil kadındır. Bir kadının hâmile kalışı "nikâh akdi, babasız veya zinâ yoluyla" yani her ne şekilde olursa olsun kadın her hâlükârda annedir ve bu asla değişmez. Yani zinâ yapan kadın da annedir; bir çocuğu babasız dünyaya getiren Meryem gibi bir kadın da annedir; nikâh akdi sonucunda çocuk doğuran kadın da annedir. İşte bu noktada insan türünün erili olan erkeklerin hem kendilerinin hem de kendilerinden sonraki neslin ortaya çıkması için kadınlara mutlak bağımlılıkları vardır. Fakat Kur'an'da anlatılan *Meryem ve İsa kıssaları*na baktığımızda bir çocuğa hâmile kalan Meryem'in erkeklere mutlak bir bağımlılığı olmadığı anlaşılmaktadır. Yani kadın pekâlâ erkek olmadan da hâmile kalmakta ve hatta bir erkek doğurabilmektedir. Yaratılış konusunu temel aldığımız *İSA-ÂDEM-BEŞER* adlı çalışmada bir erkek olmadan hâmile kalıp çocuk doğuran tek kadının Meryem olmadığı, Âdem'in de annesinden babasız şekilde doğduğu Âl-i İmrân 59. âyet bağlamında uzun uzun anlatılmıştı. Yine onlar gibi Nisâ 1. âyette geçen *'nefsin vahidetin'* kelimesi üzerinde de uzun açıklamalar getirmiş, insan türünün (kadın ve erkeğin) babasız bir şekilde doğum yapabilen dişil varlıklardan neşet ettiğini uzun uzun anlatmıştık. Kur'an'da geçen tüm bu örnekler kadının çocuk doğurmak için erkeğe mutlak bir bağımlılığının olmadığını göstermektedir. Yani insanın dünyaya gelmesi için değişmez faktör annedir. Bu konuda herhangi bir muğlaklık ve itirazın olması söz konusu değildir.

Annesi hangi yolla hâmile kalmış olursa olsun bir çocuğun dünyaya gelişi ancak ve ancak anneler üzerinden olmaktadır. Dünyaya gelen o çocuk, annesinin kimden ve nasıl hâmile kaldığına göre hukuk sahibi olacaktır ve bu hukukun temelinde sadece ve sadece kadının beyânı vardır. Başka bir erkekten hâmile kalan bir kadın, karnındaki çocuğun babasının kendi kocası olduğuna kocasını inandırabilir ama karnındaki çocuğun annesinin bir başkası olduğuna kocasını inandırması mümkün değildir. Yani bir erkeği babalığı husûsunda aldatmak mümkündür ama bir anneyi anneliği husûsunda aldatmak mümkün değildir. Kur'an'a göre soy babaya atfedilerek tanımlanmak zorundadır ama çocuğun hangi babaya atfedileceği kadınların beyânı üzerinden belirlenmektedir. İşte kadının bu beyânı aynı zamanda dünyaya gelen o çocuğun hukukî tanımı anlamına gelmektedir. Bir kadından doğan her insanın "babası, dedesi, nenesi, dayısı, amcası vs." kadının beyânına göre şekillenmektedir. Kocası hâricinde birisinden hâmile kalan bir kadın, karnındaki bebeği kocasına atfederse o çocuk aslında babası, dedesi, kardeşi, kız kardeşi olmayan yani soy bağının olmadığı birilerine mirasçı olma hakkını elde

etmiş demektir. Zinâ yoluyla da olsa doğan her çocuk babasına ama "hakîkî babasına" mirasçı olma hakkı ile doğar. Kadının karnındaki çocuk kocası hâricinde birisinden olursa ve kadın o çocuğu kocasına atfederse hem çocuğun tanımı hem de o çocuğun hukuku konusunda insanları aldatmış olacak ve sahte bir hukukun oluşmasına da neden olacaktır.

Dünyadaki bütün toplumlar yapılarını sadece ve sadece kadınların beyânı üzerine kurmuşlardır. Doğan her çocuk annesinin beyânı üzerine âidiyet duygusunu ve hukukunu geliştirir. İşte âyet en başından beri bu duruma çerçeve belirlemektedir. Bir önceki cümleye şu mânâyı vermiştik.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir…

Bu cümlede kadın ve erkeğin sahip oldukları mallardan talep sahibi olmalarının temel yapısında kadının çoğalması olduğu belirtilmişti. İşte kadının hangi yolla çoğalmış olduğu aynı zamanda kocasının, kendisinin ve dünyaya getirdiği çocuğun hangi şekilde "hukuk sahibi" olacağını da belirlemektedir. Ardından gelen cümle ise bu hukukun temelinde olan şeyin kadının, karnındaki bebeği Allah'ın koruma ilkelerine göre koruması olduğunu bildirmektedir. Bir önceki bölümde فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe's sâlihatu kanitatun)* ifadesine yeryüzündeki tüm kadınları kapsayacak şekilde "imânla" bağı olmadan ***"îtidalli olanlar (dişil), üzerlerine düşeni mütevâzîlikle yerine getirenlerdir…***" şeklinde bir anlam vermemizin gerekçesi de işte budur.

Fakat "***üzerlerine düşeni mütevâzîlikle yerine getirenlerdir"*** cümlesindeki "üzerlerine düşen" şeyin neyi kastettiği hem haklı hem de zorunlu bir soru olacaktır. Çünkü her toplum ve her insan kadının ve hatta erkeğin üzerlerine düşen sorumlulukları farklı şekillerde tanımlamıştır. İşte cümlenin devamından da "üzerlerine düşen" şeyin ne olduğu anlaşılmaktadır ve bu sadece mümin kadınlar için değil yeryüzündeki tüm kadınlar için getirilen bir tanımdır.

Az önce حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ *(hafizatun li'l gayb)* ifadesinde de tıpkı *'kavvamune ale'n-nisâ'* ifadesinde olduğu gibi bir harf-i cer (لِ) olmasından dolayı حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesinin de tıpkı *'kavvamune'* kelimesinde olduğu gibi fiil görevi üstlenmesi gerektiğini söylemiş ve ism-i fâillerin fiil gibi görev üstlenmesinin şartlarını belirtmiştik. Bu durumda حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesi en baştaki müptedânın haberi olarak ya da hâl cümlesi olarak fiil gibi amel edebilmektedir. Arapça bilmeyenler 2. haber kelimesini anlamakta zorlanıyor olabilirler onlar için daha açık bir şekilde ifade edecek olursak 2. haber demek cümleye bir virgül koymak

anlamına gelecektir. Bu kelimeyi 2. haber yapmak aynı zamanda en baştaki فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesini tekrar etmek demektir. Bunu Türkçe bir cümle ile daha anlaşılır hâle getirelim.

- Ahmet, iyidir, binâyı koruyandır.

Bu kısa cümledeki virgüller aslında kelimelerin en baştaki "Ahmet" kelimesi ile bağımsız ilişki kurması anlamına gelmektedir ve cümlenin açılımı şöyledir:

- Ahmet iyidir.
- Ahmet binâyı koruyandır.

İşte حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesini 2. haber olarak almak cümlede birbirinden bağımsız olarak da anlaşılabilme imkânı olan (kesin böyle değildir, mümkündür) iki cümle çıkarmaktır. Oysa kelime kendisinden sonraki kelimenin başında bir harf-i cer (لِ) olmasından dolayı zaten fiil gibi görev almak zorundadır. Bu durumda kelimenin hâl cümlesi olarak anlaşılması daha doğru bir tercih olacaktır. Üstelik cümle, kendisinden önce gelen فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ *(fe's sâlihatu kanitatun)* ifadesini de açıklayan bir cümle hâline gelecektir. Yani her bir kelimesi diğerine bağlı yekpâre bir cümle olacaktır. Hepsinden önemlisi ortaya çıkacak anlam "mümin kadınların iyilerinin itaati" şeklinde dar çerçeveli bir anlam olmayacak, tam tersi yeryüzündeki tüm kadınları kapsayacak bir anlam olacaktır.

Bütün çalışmalarımızda izlediğimiz yöntemi farklılaştırarak önce tercih ettiğimiz anlamı verip daha sonra gerekçelerini yazalım:

"îtadalli kadınlar, Allah'ın ilkelerine göre o gayb'ı oldukları gibi koruyarak üzerlerine düşeni yaparlar"

Bu şekilde anlam verdiğimiz cümleyi önceki cümleyle birlikte yazarsak şu şekilde bir meâl ortaya çıkmaktadır.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlar üzerinden ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir. Îtidal üzere olanlar (dişil), Allah'ın belirlediği ilkelere göre o gayb'ı oldukları gibi koruyarak (dişil) üzerlerine düşeni yapanlardır.

Hukukun oluşmasının temelinde sadece kadının beyânı olduğunu, kadının bunu sûistîmal ederek bambaşka ve üstelik haksız hukuklar oluşturma imkânının olduğunu ifade etmiştik.

Kendisinden önce oluşmuş bir hukukun içine doğan her insanın o hukuka hangi şekillerde ortak olacağı annelerin karınlarındakilerle kimseyi aldatmayacak şekilde yani doğru beyân etmeleri üzerinden belirlenir. Hangi ırka mensup olursa olsun, hangi inanca sahip olursa olsun her kadının bunu sûistîmal etme imkânı vardır. Kadının böylesi bir sûistîmale kalkışması sadece kocasını aldatması anlamına gelmez, tüm toplumu aldatması anlamına gelir. Hatta belki de hepsinden daha önemlisi kendi doğurduğu çocuğunu aldatması demektir. Annesinden doğan çocuk başkasını baba, dede, kardeş, amca, teyze, dayı vs. bilecek, tüm hayatını ve âidiyet duygusunu annesinin yalanı üzerine binâ edecektir. Yani koca bir toplum ve hatta sonraki nesiller bile bir yalan üzerine kurulmuş hukuka göre hareket edecektir. Kadın veya erkek hiç fark etmez; bütün hayatı boyunca babası olmayan birini babası bilen bir kişi kendi çocuklarına da dedesi, amcası, kardeşi, kız kardeşi vs. olmayan birilerini kendi akrabaları olarak tanıtacak ve kendi çocuklarının da bu âidiyete göre hak sahibi olduğunu bilecektir.

Geçen bölümde âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesinin asıl anlamının "kişinin olması gereken hâl üzere olması, hastalıktan ârî olması, mânevî kirlere bulaşmamış veya temizlenerek aslî durumuna dönmesi" anlamına geldiğini belirtmiştik. Aynı zamanda bu kelimenin anlamını bağlamından aldığını da belirtmiştik.

اَرْضٌ صَالِحَةٌ لِلزِّرَاعَة…… Tarıma elverişli yer.

مِيَاهٌ صَالِحَةٌ لِلشُّرْب…… İçmeye elverişli su.

Bu örnekleri vermiş ve فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesinin tekili olan صَالِحَةٌ *(sâlihatun)* kelimesinin başka varlıkları da tanımlayan bir kelime olduğunu belirtmiştik. Bir toprağın tarıma elverişli olması zaten olması gereken hâldir. Tarıma elverişsiz olması ârızî bir durumdur. Aynı şekilde bir suyun içmeye elverişli olması zaten olması gereken durumdur. Çünkü su, kaynağından sağlıklı olarak gelmektedir. Suyu içmeye elverişsiz hâle getiren şey suya sonradan bulaşan mikroplardır. Çünkü Yüce Allah "pis su" diye bir su türü yaratmamıştır.

Nasıl ki sağlıklı olmak insanın aslî hâli ise ve hastalıklar sonradan bulaşıyorsa kadın olsun erkek olsun bir insanın "dürüst" olması zaten olması gereken bir hâldir. Çünkü Allah kötü insan yaratmamıştır. Yalan, insanın doğal yapısı içerisinde doğal olmayan bir hastalıktır. Tüm Kur'an'da öznesi kadınlar olarak, sadece Nisâ 34. âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesinin öncesinde ve sonrasında bahsedilen konular insanlık içindeki bir kısım insanlardan bahseden dar çerçeveli konular değil tüm insanlığı kapsayan geniş çerçeveli konulardır. Bağlamıyla anlam kazanan فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesi zımnen "zaten olması gereken hâl üzere olan kadınlar" anlamına veya "durumlarına uygun olarak hareketlerine pislik, hastalık, yalan vs. bulaştırmadan hareket eden kadınlar" anlamına gelmektedir. Evlenmiş bir kadının

kocasından hâmile kalması zaten olması gereken bir hâldir ama evlenmiş bir kadının kocasından değil de başkasından hâmile kalması ve bu da yetmezmiş gibi karnındaki çocuğu kocasına nispet etmesi dünyanın hiçbir hukukunda "doğal veya normal" bir şey değildir. İşte bunu yapmayan kadınların işlenen konuyla alâkalı olarak -her durum için değil-, durumun gereğini işin içine yalan katmadan yerine getirmeleri onları "sâlihat" yapmaktadır. Belirttik ama bir daha belirtelim; صَالِحَةٌ *(sâlihatun)* kelimesinin çoğulu olan فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesi, içinde geçtiği cümledeki bağlama göre anlam kazanmaktadır. Meselâ;

اَرْضٌ صَالِحَةٌ لِلزِّرَاعَة…… Tarıma elverişli yer.

مِيَاهٌ صَالِحَةٌ لِلشُّرْب…… İçmeye elverişli su.

Bir toprak tarıma elverişli olmayabilir ama pekâlâ başka şeylere elverişli olabilir. Cümlenin konusu sadece tarım ile alâkalı olduğu için kelime tarım konusu üzerinden anlam kazanmıştır. Yine bunun gibi, bir su, içmeye elverişli olabilir ama başka pek çok konuda elverişli olmayabilir. İşte âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* kelimesinin anlam kazanması da bahsedilen konu ile alâkalı olmak zorundadır ve bahsedilen konu "Allah'ın korumasına göre o gaybı korumaktır". Cümlede bahsedilen, kadınların sâliha oluşları da sadece bu konuyla alâkalıdır ki bu konuda karnındakini doğru kişiye atfetmek yeryüzündeki her kadının üzerine düşen bir görevdir. Bunu dosdoğru yapan dünyanın her yerindeki kadınlar "bu konuda" فَالصَّالِحَاتُ *(fe's-sâlihatu)* tanımlaması içine girmektedir.

Cümldeki حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesi ح ف ظ *(ha+fa+zı)* kök harflerinden türemiş ism-i fâil (şibh-i fiil -fiilimsi-) kalıbında bir kelimedir ve bu kelime Kur'an'da 44 kez geçmektedir. Kelime sülâsî mücerred (yalın) kökünde *"korumak, muhâfaza altına almak, beklemek, gözetmek, güvenli yerde tutmak, saklamak, sımsıkı sarılıp muhâfaza etmek, ilkelerini uygulamak, …ebakıp korumak, ezberlemek, bellemek, kavramak"*[1] anlamlarına gelmektedir.

Kelimenin kastettiği sözlük anlamlarının tamamında "bir şey her ne hâldeyse durumunda herhangi bir değişiklik yapmadan koruma altına almak" anlamlarına gelmektedir. Zaten bir şeyi korumak demek onun aslî hâlini muhâfaza etmek demektir. Değilse koruma altına alınan bir şey üzerinde çeşitli şekillerde değişim yapmak o şeyi korumak demek değildir.

Nisâ 4/80

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا

Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik! *(TDV meâli)*[2]

[1] Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı; Yeni Sözlük s.589

[2] Daha önce de belirttik ama bir daha belirtelim ki paylaştığımız âyet meâllerini onayladığımız düşünülmemelidir. Konu baştan sona Kur'an meâli eleştirisi değildir. Çalışmanın konusu sadece Nisâ 34. âyete doğru meâl çalışması yapma ile sınırlıdır. Başvurduğumuz âyet meâllerinde dikkat çektiğimiz husus sadece anlamaya çalıştığımız kelimelerin kullanımları ile alâkalıdır.

Yukarıdaki meâl yazarlarının “bekçi” anlamını verdikleri *‘hafiz’* kelimesinin bu âyette kastettiği mânâ “onların içinde bulundukları durumları korumak” anlamındadır. Resûller insanlığa üzerinde bulundukları hâli devam ettirsinler diye değil içinde bulundukları durumu değiştirsinler diye gönderilmiştir.

Nisâ 4/79

مَّا اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَّا اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ ؕ وَاَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُوْلًا ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا

Sana gelen iyilik Allah'tandır. Başına gelen kötülük ise nefsindendir. Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter ! *(TDV meâli)*

Yüce Allah resûllerin hepsini insanlığa kılavuzluk etsinler, içinde bulundukları karanlıklardan onları çıkarsınlar diye göndermiştir. Yani amaçları insanlığın durumunu değiştirmek, onları bulundukları hâlden başka bir hâle getirmektir. Kelimenin anlamını tersten veren bu âyetler *‘hafiz’* kelimesinin kastettiği mânânın “emânete alınan bir şeyin durumunu değiştirmemek, üzerinde oynama yapmamak, bir hâlden başka bir hâle getirmemek, ne şekilde verildiyse o şekilde korumak” olduğunu göstermektedir.

Mâide 5/44

اِنَّا اَنْزَلْنَا التَّوْرٰىةَ فِيْهَا هُدًى وَّنُوْرٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّوْنَ الَّذِيْنَ اَسْلَمُوْا لِلَّذِيْنَ هَادُوْا وَالرَّبَّانِيُّوْنَ وَالْاَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوْا مِنْ كِتٰبِ اللّٰهِ وَكَانُوْا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِيْ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ

Biz, içinde doğruya rehberlik ve nur olduğu hâlde Tevrat'ı indirdik. Kendilerini (Allah'a) vermiş peygamberler onunla yahudilere hükmederlerdi. Allah'ın Kitab'ını korumaları kendilerinden istendiği için Rablerine teslim olmuş zâhidler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi ona (hak olduğuna) şahitlerdi. Şu hâlde (Ey yahudiler ve hakimler!) İnsanlardan korkmayın, benden korkun. Âyetlerimi az bir bedel karşılığında satmayın. Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir. *(TDV meâli)*

Allah’ın kitabını korumak demek o kitabın içine binbir türlü safsatayı tefsir veya meâl adı altında karıştırmamak, Yüce Allah nasıl gönderdiyse öyle muhâfaza altına almak demektir. Yani kitabın orijinal hâline hiç dokunmadan korumak demektir. Çünkü koruyucu olanın koruma altına aldığı şey üzerinde herkesin kafasına göre oynama yapması o şeyi koruması değil her şeyden daha çok zarar vermesi anlamına gelecektir. Bir kitabın cümlelerine sâdık kalmamak, gramerini hiç umursamamak, kelimelerine hiç olmayacak mânâlar vermek, fiili isim, ismi fiil, mâzîyi muzârî, müennesi müzekker yapmak o kitabı korumak değil ihânet etmek demektir.

Tevbe 9/112

اَلتَّآئِبُوْنَ الْعَابِدُوْنَ الْحَامِدُوْنَ السَّآئِحُوْنَ الرَّاكِعُوْنَ السَّاجِدُوْنَ الْاٰمِرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّاهُوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُوْنَ لِحُدُوْدِ اللّٰهِ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ

(Bu alış verişi yapanlar), tevbe edenler, ibadet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlardır. O müminleri müjdele! *(TDV meâli)*

Allah'ın sınırlarını korumak demek Yüce Allah'ın çizdiği sınırları genişletip-daraltmak demek değil o sınıra harfiyen uymak, o sınırlarda herhangi bir değişiklik yapmamak, Yüce Allah nasıl belirlediyse o şekilde korumak demektir.

Nisâ 34. âyette geçen حَافِظَاتٌ *(hafizatun)* kelimesi de işte böyle bir anlama sahiptir. Hâl olduğundan dolayı fiil gibi amel etmesi gerektiğini az önce belirttiğimiz kelimeye; hâl olmasından ve başında harf-i târîf (ال) bulunmamasından dolayı muzârî fiil olarak "koruyarak" şeklinde anlam verilmesi gerekmektedir.

Meâl ve tefsir ulemâsı âyette geçen حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ *(hafizatun li'l gayb)* ifadesine şu mânâları vermiştir:

- Kocalarının yokluğunda iffet ve namuslarını korurlar… *(M. Öztürk meâli)*
- Görünmeyeni koruyanlardır… *(Ali Bulaç meâli)*
- Mahremiyeti koruyan… *(B. Bayraklı meâli)*
- Gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar… *(TDV meâli)*
- (Onur ve iffetlerini) tek başlarına bile olsalar korurlar… *(Edip Yüksel meâli)*
- Kocalarının bulunmadığı zamanlarda da koruyanlardır… *(Erhan Aktaş meâli)*
- (İffeti, eşlerinin) yokluğunda da koruyan kadınlardı… *(M. İslamoğlu meâli)*

Hemen belirtelim ki cümlede hatta âyetin tamamında ve hatta bu âyetten önceki ve sonraki âyetlerde "koca" anlamı verilebilecek bir kelime yoktur. Bu meâllerin bâzısına göre âyetteki لِّلْغَيْبِ *(li'l gaybi)* ifadesi "kocalarının yokluğu" veya "kocalarının bulunmadığı zamanlar" veya "eşlerinin yokluğu" veya "iffet ve namus" anlamına gelmektedir. Bu meâl yazarlarının âyette hiç olmadığı hâlde âyetin içine sokuşturmaya çalıştıkları bu anlamlar Kur'an temelli olmadığı gibi vicdan temelli de değildir. Söz sarf etmeye değmezler.

Kelimeyi hiç çevirmeden, direkt anlam verecek olursak ifade **حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ … "o gaybı korurlar"** gibi bir anlama gelmektedir. *'Gayb'* kelimesi Kur'an'da birçok şekilde kullanılmıştır ama bir insanın gayba koruyuculuk yapması şeklinde hiç kullanılmamıştır. Nisâ sûresi 34. âyetteki bu çok özel kullanım, kadınların kendilerinin bildiği ve koruma altına aldığı bir gaybten bahsetmektedir. Takdir edilmelidir ki eğer kadınlar o gaybı bilmezlerse korumaları da mümkün değildir. İnsan bilmediği bir şeyi nasıl koruyabilir ki? Aslında tek başına bu kadarı bile konunun ne ile alâkalı olduğunu, kadının koruması altındaki o çok iyi bildiği gaybın hâmilelik durumu olduğunu anlamaya yeterlidir. Çünkü sadece kadının bildiği, ondan başka kimsenin emin olamayacağı ve koruyuculuk yapabileceği tek gayb budur.

Necm 53/32

اَلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ اَنْشَاَكُمْ
مِنَ الْاَرْضِ وَإِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى

Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada (bile), sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir. *(TDV meâli)*

Anne karnındaki cenini var eden Yüce Allah'tır ama bunun ilk farkına varan bizzat annelerin kendisidir. Kadın farkına vardıktan sonra isterse karnındakini hiç kimsenin haberi olmadan çıkarıp atabilir, isterse koruyabilir. Hangi coğrafyada olursa olsun, hangi inanca bağlı olursa olsun bir kadının üzerine düşen, karnındakini her yönüyle korumaktır. Bu koruma sadece karnındakinin sağlığı açısından değil nispeti açısından da. Çünkü Yüce Allah bu konuda ölçüsünü koymuştur.

Ahzab 33/5

اُدْعُوهُمْ لِاٰبَائِهِمْ هُوَ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا اٰبَاءَهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ
عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا اَخْطَاْتُمْ بِهٖ وَلٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا

Onları (evlât edindiklerinizi) babalarına nisbet ederek çağırın. Allah yanında en doğrusu budur. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalplerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah bağışlayandır, esirgeyendir. *(TDV meâli)*

Evet, nispet babayadır ama bu nispeti yapacak olan da sadece kadındır. Çünkü kadın açıklayana kadar kimse ne kadının karnındakinden haberdardır ne de babasının kim olduğunu bilebilmektedir. İşte kadının koruyuculuk yapabileceği tek "gayb" budur. Yüce Allah kadınların karınlarındaki bu gaybın saklanmasını, gizlenmesini değil olduğu hâl üzere, neyse o olarak korunmasını emretmiştir.

Bakara 2/228

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُوٓءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ اَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي اَرْحَامِهِنَّ
اِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُوا اِصْلَاحًا وَلَهُنَّ
مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hâli (hayız veya temizlik müddeti) beklerler. Eğer onlar Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanmışlarsa, rahimlerinde Allah'ın yarattığını gizlemeleri kendilerine helâl olmaz. Eğer kocalar barışmak isterlerse, bu durumda boşadıkları kadınları geri almaya daha fazla hak sahibidirler. Kadınların da ödevlerine denk belli hakları vardır. Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler. Allah azîzdir, hakîmdir. *(TDV meâli)*

Yüce Allah'ın annelerin rahimlerinde yarattığı insanın hangi hukuka bağlı olarak doğacağı ve hatta doğup doğmayacağı bile kadının vicdanına bırakılmıştır. Çünkü bir kadının hâmile olduğu herkes tarafından bilinse bile Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği yöntemlerle

hâmileliğine son verebilme imkânına sahiptir. Âdeta insanın kaderi kadının ellerine bırakılmıştır.

Böylesine yüksek bir değere sahip olan kadınları Câhiliye'nin anlayışları üzerinden değerlendirip akılsız, dışarı çıkmasın diye fazla elbise alınmaması gereken, tepesine âmir tayin edilecek şeytanın kementleri olarak tanımlayan ulemânın söyledikleri en yüksek nefreti hak etmektedir. Annesinin beyânı üzerinden babasına, karısının beyânı üzerinden nesline râzı olan erkek nasıl olacak da kadına âmir olacak, nasıl olacak da kadından üstün olacak? Akrabalıkların tamamı erkeğe nispeten şekillenir ama bu akrabalıkların doğru ve hakîkî olması sadece kadınların dürüst beyânları ile mümkündür. Üstelik bu sadece müminlerin sâliha olan kadınlarına has bir durum değil yeryüzündeki tüm kadınlara has bir durumdur.

'Gayb' kelimesi غ ي ب *(ğayn+ya+ba)* kök harflerinden türemiş bir kelimedir ve Kur'an'da bu kökten türemiş 60 tane kelime bulunmaktadır.

غَابَ – غِيَابًا – غَيْبَةً… Yitmek, kaybolmak.
غَابَ عَنْ بَالِه… Hatırından çıktı.
غَابَ عَنْ… Bulunmamak, gelmemek
غَابَ عَنْ الذّاكرة… Unuttu, unutuldu.
غَابَ عَنْ بِلاَده… Yolculuğa çıktı.
غَابَ عَنْ السَّاحَة… Faaliyeti gizlendi, göz ardı edildi.
غَابَ عَنْ صَوَابه… Bilincini kaybetti.
غَابَ عَنْ مَسْرَحِ حَيَاته… Hayat sahnesinden kayboldu.
غَاءبٌ… Gaib, devamsız, bulunmayan, üçüncü kişi, mevcutta olmayan kimse.
غِيَابٌ… Devamsızlık, yokluk, bulunmama.
غَيْبٌ… Gayb
عَنْ ظَهْرِ الْغَيْبِ… Ezberden, ezber olarak.

(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı – Yeni Sözlük s.1698)

Bu kelime, sözlük anlamlarında ön plana çıkan "hâzır olmama, bulunmama, şahit olmama" anlamlarındadır. Zaten *'gayb'* kelimesi de şahit olunamayan şey anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin bu anlamı şu âyetlerde ön plana çıkmaktadır.

En'âm 6/73

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ

O, gökleri ve yeri hak (ve hikmet) ile yaratandır. "Ol!" dediği gün herşey oluverir. O'nun sözü gerçektir. Sûr'a üflendiği gün de hükümranlık O'nundur. Gizliyi ve açığı bilendir ve O, hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır.

(TDV meâli)

Tevbe 9/94

يَعْتَذِرُونَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

(Seferden) onlara döndüğünüz zaman size özür beyân edecekler. De ki: (Boşuna) özür dilemeyin! Size asla inanmayız; çünkü Allah, haberlerinizi

bize bildirmiştir. (Bundan sonraki) amelinizi Allah da görecektir, Resûlü de. Sonra görüleni ve görülmeyeni bilene döndürüleceksiniz de yapmakta olduklarınızı size haber verecektir. *(TDV meâli)*

Tevbe 9/105

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ

De ki: (Yapacağınızı) yapın! Amelinizi Allah da Resûlü de müminler de görecektir. Sonra görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir. *(TDV meâli)*

Bu meâlin yazarlarının bir yerde "görülen-görülmeyen" diğer yerde "gizli-açık" anlamı verdikleri şu kelimeler الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ *(gayb ve şehâdet)*, şahit olunmuş ve şahit olunmamış anlamlarındadır. Her şeyden önce Allah için; hâzır bulunmama, görmeme, duymama, fark edememe yani "gayb" diye bir şey yoktur. Âyetin "Allah gaybı ve şehâdeti bilir" dediği şeylerin gayb ve şehâdet oluşu Yüce Allah'a göre değil insana göredir. Allah'ın her şeye şahit olduğuna dâir onlarca âyet vardır. İnsan tüm hayatı boyunca yaptıklarını ya birilerinin göreceği şekilde yapar ya da yalnızken yapar. İşte, insanın yalnızken yaptıkları "gayb", başkasıyla yaptıkları "şehâdettir". Yine bunun gibi, insanın kalbinde, aklında, beyninde olan şeyler ya başkalarına aktarılmış olandır ya da sadece kişinin bildiği şeylerdir. İnsanın başkasına aktardığı şeyler artık "şehâdettir", başkasına aktarmayıp içinde tuttuğu şeyler ise gaybtır. Yani kişinin kendisinden başkasının da bildiği şeyler şehâdet, kendisinden başkasının bilmediği şeyler gaybtır. Her iki kelimenin de bu anlamları şu âyette daha da belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yûsuf 12/81

اِرْجِعُوا اِلٰى اَبِيكُمْ فَقُولُوا يَا اَبَانَا اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ۚ وَمَا شَهِدْنَا اِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ

Babanıza dönün ve deyin ki: «Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti. Biz, bildiğimizden başkasına şahitlik etmedik. Biz gaybın bekçileri değiliz. *(TDV meâli)*

Bu âyetteki لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ *(li'l gaybi hafizine)* ifadesi i'râb açısından Nisâ 34. âyetteki حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ *(hafizatun li'l gaybi)* ifadesinin tıpatıp aynısıdır. Yusuf sûresindeki لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ *(li'l gaybi hafizine)* ifadesi Türkçede devrik cümle diye bilinen cümle gibidir. Nesnesi yükleminden önce gelmiştir. Gramer terimleri ile ifade edecek olursak mef'ûl fiilin önüne geçmiş, takdim-tehir yapılmıştır. Ya da mâmul (etkilenen) âmilinden (etkileyenden) önce gelmiştir şeklinde de ifade edilebilir.

*Yusuf kıssası*nın bir bölümü olan bu âyette konuşan en büyük kardeş, bildikleri şeye şahit olduklarını ama "gaybın" yani bilmedikleri şeyin koruyucuları olmadıklarını söylemiştir. İşte bu âyet; 'şehâdet' kelimesinin anlamının bilinen olduğunu, 'gayb' kelimesinin ise kişinin kendisinden başkasının bilmediği şey anlamına geldiğini göstermektedir. Bütün hâinliğin baş mimarı olan büyük kardeş, "Babanıza, 'oğlun hırsızlık yaptı, biz bildiğimiz şeye göre şahitlik

yaptık' deyin." derken kralın tasının herkesin gözü önünde küçük kardeşlerinin yükü içinden çıkarılmasına şahit olduklarını, ama o tasın kardeşlerinin yükü arasına nasıl girdiğine şahit olmadıklarını, şahit olamadıkları şeye koruyuculuk yapamayacaklarını söylemelerini tembihlemektedir.[3]

Yusuf sûresindeki ifadenin tıpatıp aynısı olan Nisâ 34. âyetteki حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ *(hafîzatun li'l gaybi)* ifadesi de aynı anlama gelmektedir. Meşrû ya da gayrimeşrû, cinsel ilişki şahit olunabilen bir şeydir. Nitekim zinâ yapanlara dört şahit getirilmesinin istenmesi de cinsel ilişkinin şahit olunabilecek bir şey olduğunu göstermektedir. Meşrû cinsel ilişkilerde de eşler birbirine şahittir. Fakat ister meşrû ister gayrimeşrû olsun cinsel ilişki sonucunda hâmile kalmanın ilk şahidi sadece kadının kendisidir. O bildirmez de düşük veya kürtaj yaparsa hâmileliği her zaman için kendisinden başka kimsenin bilmediği "gayb" olarak kalacaktır. İşte kadının "koruyucusu" olduğu gayb budur. Fakat koruyuculuk yapmak demek sadece fiziksel açıdan onu korumak demek değildir. Aynı zamanda koruyuculuk yapacağı şeyin kim tarafından kendisine verildiğini korumak da şarttır.

Meselâ, bir kişiye korumak üzere değerli bir şey emânet edildiğini düşünelim. Koruyucu kişi kendisine emânet edilen şeye hiç zarar vermese ama emânet edenin gerçek kişiden bir başkası olduğunu söylese buna koruyuculuk değil gasp denir. Hiçbir erkek kadınla kurduğu her cinsel ilişkinin kesinlikle hâmilelikle sonuçlanacağını veya sonuçlandığını kadın söylemez ise asla bilemez. Yani erkek kadına bir şey emânet edip etmediğini sonradan ve sadece kadının beyânıyla öğrenir. Hâmile kalan bir kadın üç şey yapabilir:

1. Hiç kimseye bir şey söylemez, hiç kimseyi haberdar etmez, bir şekilde karnındakini herkesten saklayabilir ya da karnındakini hiç kimsenin haberi olmadan çıkarıp atabilir.
2. Karnındaki bebeğin babasını gerçek babasına değil de başkasına nispet edebilir. Ya da tam tersi olarak bebeğe sahte baba atfedebilir. Yani kadın bebeğin babasını da kandırabilir, doğduktan sonra bebeği de kandırabilir.
3. Hiçbir şey gizlemeden, saklamadan sadece kendisinin bildiği gaybın gerçeğini, hakîkatini söyleyebilir.

Dünyanın her yanında kadından beklenen şey hakîkati söylemesidir. Çünkü o hakîkat basitçe, bir çocuğa "baba" belirlemenin hakîkati değil üzerine kesintisiz bir hukuk binâ edilecek devâsâ bir sistemin hakîkatidir. Çünkü bir kadının çocuk doğurması sadece dünyaya bir insan daha getirmek değildir. Kadın çocuk doğurmakla o güne kadar var olanların ve sonrasında da var

[3] Bu âyetle ilgili *Yusuf* kitabımızda çok daha detaylı açıklamalar vardır. Bu çalışmada amacımız 'gayb' kelimesini anlamak olduğu için âyetin sadece ilgili kısmı üzerinde durulmuştur.

olacakların hukuklarının temelini atmış olmaktadır. Miras hukuku, evlenilmesi yasak ve serbest olanların hukuku, akrabalık hukuku ve daha birçok hukuk ona göre belirlenecektir. İşte bu hukukların hepsi kadınların karınlarındakine muhâfızlık yapmalarına veya yapmamalarına göre belirlenmektedir. Bu hukukun gerçek ve hakîkî olması sadece ve sadece kadının beyânına bağlıdır. Küçücük bir yalan beyân devâsâ bir hukukun hatta koca bir toplumun sahte ya da gerçek olmasına yol açacaktır.

Nisâ 34. âyetinin buraya kadar işlediğimiz kısmı Nisâ sûresinin başından beri çeşitli yönleri anlatılan hukukun temelinin kadının çoğalması, çoğalırken sâliha olması, karnındakine muhâfızlık yapması yani ne emânet edene ne de emânet edilene hıyânet etmemesi üzerine kurulu olduğunu bildirmektedir.

Yüce Allah insan türünün devamlılığını da o devamlılıkla ortaya çıkan hukukun temelini de kadının dürüstlüğü (sâliha oluşu) üzerine binâ etmiştir. Böylesine yüksek değerde olan kadınları, üzerine âmir tâyin edilmez ise sapıtacak akılsızlar konumuna düşürerek Câhiliye fıkıhları üretmek, üretilen bu Câhiliye fıkıhlarını temel alarak sanki âyet onları diyormuş gibi âyeti tarihsel ilân etmek nefretin en yükseğini hak etmektedir. Çünkü onlar böyle yapmakla insanlığı Kur'an gibi bir aydınlıktan mahrûm etmekte, Kur'an'ı insanlığın problemlerini çözemeyen âciz bir kitap konumuna düşürmekte, Kur'an'ı problem çıkaran bir kitap gibi göstermektedirler.

Ne yazık ki her dâim Kur'an'ın kılavuzluğuna kuru toprağın suya duyduğu ihtiyaçtan daha fazla ihtiyaç duyan insanlık; Câhiliye'nin karanlık akıllarını aydınlık sanan ulemânın meâlleri ve tefsirleri üzerinden Kur'an'ı kılavuzluk yapamayan, aktüel değerini yitirmiş, modası geçmiş, üç beş ihtiyarın câmilerde namaz kılarken terennüm edeceği hoş melodiler olarak görmeye başlamıştır. Bugün kendisini mümin olarak tanımlayanlar bile Kur'an'ın insanlığın problemlerini çözmek için yeterli bir kitap olduğuna inanamamaktadır.

Böylesi ulemânın oluşturduğu anlayışlar üzerinden oluşturulan fıkhın altında ezilen kadın, çözümü Kur'an'da aramak yerine içinde bulunduğu durumun müsebbibi olarak Kur'an'ı görüp çözümü daha da karanlık olan feminizm, kadın-erkek eşitliği, demokrasi, özgürlük söylemlerinde aramaya başlamıştır. Kadınıyla erkeğiyle insan türünün İslâm'dan başka sığınağı, Kur'an'dan başka dayanağı, Allah'tan başka hâmîsi yoktur.

Nisâ 34. âyetinin buraya kadar işlediğimiz kısmının daha isabetli olduğuna kanaat getirdiğimiz ve buraya kadar gerekçelerini belirttiğimiz meâlini vererek temelinde kadın olan hukukun diğer cephesini gösteren âyetin devamına geçelim.

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlarda ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir. (Çoğalma konusunda) Dürüst olan kadınlar, Allah'ın belirlediği ilkelere göre o gayb'ı oldukları gibi koruyarak üzerlerine düşeni yapanlardır.

RAMAZAN DEMİR
26.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (6)

İSM-İ MEVSÛLLER VE KUR'AN'IN ÜSLÛBU

Resmî tarihin doğru olduğunu varsayarsak insan türü ilkel mağara dönemlerinden beri kendisi dışındakilere veya sonrakilere aktarmak üzere dâima yazı yazarak, resim çizerek, anıt dikerek, işaret bırakarak düşüncelerini (içindekileri) kalıcı bir belge hâline getirmeye çalışmıştır. İlkel dönemlerde mağara duvarlarına çizilmiş resimler, taşlara şekil verilerek dikilmiş anıtlar, belli bir disipline göre yapılmış görkemli binalar, kayalara oyulmuş mezarlar, yer altına yapılmış duvarlarda hikâyeleri olan lahitler, taş tabletler üzerine çiviyle kazılmış yazılar, resimli anlatımlar içeren hiyeroglifler, derilere, tahtalara, kemiklere, çamur testilere, papirüslere bir alfabe düzenine göre yazılmış yazılar ve nihâyet günümüzde ve geçmişte kağıtlara yazılmış kitapların tamamı düşünceyi, duyguyu, olayı, bilgiyi, kuralı, bilimsel buluşu vs. başkalarına ulaştırmak, başkalarına iletmek, başkalarını haberdar etmek için yazılmıştır. Mezar taşlarının üzerindeki yazılar bile diğer insanları mezarda yatan hakkında bilgilendirmek için yazılmıştır.

Üzerine yazı yazılan malzemelerin çeşidi haylice olmasına rağmen yazılan tüm yazılar malzemelerine göre değil içeriklerine göre sınıflandırılmıştır. Nesir (düz yazı) ve Nazım (şiir) olarak iki ana başlığa ayrılan yazı türleri kendi içinde de sınıflandırılmışlardır:

NESİR (DÜZ YAZI) TÜRLERİ			NAZIM (ŞİİR) TÜRLERİ
A- OLAY YAZILARI	B- DÜŞÜNCE YAZILARI	C- BİLDİRME YAZILARI	
1- Masal 2- Hikâye 3- Destan 4- Roman 5- Anı 6- Tiyatro 7- Fabl 8- Efsane 9- Günlük	1- Makale 2- Söyleşi 3- Eleştiri 4- Deneme 5- Fıkra 6- Nutuk	1- Biyografi 2- Haber 3- Gezi yazısı 4- Dilekçe 5- İlan 6- Otobiyografi 7- Röportaj 8- Mektup 9- Tutanak 10- Reklam	1- Lirik (Duygusal) şiir 2- Epik (Destansı) şiir 3- Didaktik (Öğretici) şiir 4- Pastoral (Doğa) şiiri 5- Satirik (Yergi) şiiri

İnsan türü tarafından yazılmış yazıların tamamının tasnifi işte bu şekildedir. Teknik olarak sadece biçim üzerinden yapılan bu tasnif, yazıların içerikleri ile alâkalı değildir. Her ne türde olursa olsun günümüze kadar gelmiş veya günümüzde yazılan tüm yazıların kaynağı insanlardır.

Meseleye sadece bu yönden yani teknik olarak yaklaşsak bile hem kaynağı hem de yazım türü açısından Kur'an, insan türünün bildiği hiçbir yazı türüne benzememektedir. Kur'an'ın yazılı değil de hitap olarak geldiğini söyleyenleri dikkate alsak bile Kur'an, kaynağı ve tekniği açısından bilinen hiçbir hitap türüne de benzememektedir.

Kur'an her şeyden önce kaynağı itibariyle benzeri olmayan bir kitaptır. Çünkü insan türünün en başından günümüze kadar biriktirdiği yazıların tamamının kaynağı insan havsalasıdır ama Kur'an'ın kaynağı, varlığın tek sahibi Yüce Allah'ın indîdir. Geçmişte de günümüzde de "ilâhî" kaynaklı olduğu iddia edilen birçok kitap olmuştur ama tekniği açısından Kur'an, ilâhî kaynaklı olduğu iddia edilen bu kitaplara da benzememektedir.

Bir kitabın ilâhî kaynaklı olduğuna yönelik iddiada bulunmak ispat istemektedir. Fakat böyle bir iddianın ispatına yönelik çaba ve kitabın yazım tekniğinin incelenmesi aynı şeyler değildir. Hatta bir kitabın ilâhî olup olmadığı yargısına ancak o kitap incelendikten, araştırıldıktan ve okunup anlaşıldıktan sonra ulaşılmalıdır.

En başından günümüze kadar insan türünün telif ettiği tüm kitapların sayısı artık yüz milyonlarla ifade edilmektedir ve bunların hepsi de giriş-gelişme-sonuç biçiminde yapılandırılmışlardır, bunun tek bir istisnâsı dahî yoktur. Yani yazılmış her yazının başı, ortası ve sonu vardır. Bunun yanında içeriği ne olursa olsun insan türünün yazdığı kitapların hiçbiri sonsuz bir başvuru kaynağı değildir. Ne kadar geniş konuları işlemiş olurlarsa olsunlar hayatın tüm alanlarını kapsamazlar ve hiçbirinin sürekliliği de yoktur. Üstelik insan türünün telif ettiği yazılar sadece belirli alanlara hastır ve o alan ele alınırken ele alınan konunun varlık içindeki diğer yanları hep göz ardı edilmek zorunda kalınmıştır. Böyle de olmak zorundadır. Çünkü insanın herhangi bir mesele hakkında söz söylemesi ancak kendi kapasitesi ile alâkalıdır. İnsan türü her yönüyle varlığı kuşatan değildir ki bir mesele hakkında söz söylerken varlığın tamamını dikkate alarak söz sarf edebilsin. İnsanın buna güç yetirmesi mümkün değildir. İnsan sadece farkına varabildiği kadarıyla söz söyleyebilir ve insanın farkındalığı mutlak değil kısmîdir.

Bu açılardan Kur'an; başı, ortası ve sonu olmayan bir kitaptır. O'ndaki hiçbir mesele giriş, gelişme, sonuç biçimine göre anlatılmamıştır. Elimizdeki tasnife göre 114 bölümden oluşan Kur'an'ın her bölümü başlangıç, her bölümü gelişme, her bölümü sonuç olacak yapıdadır. Hatta Kur'an'daki cümlelerden herhangi biri hem başlangıç hem orta hem de son olabilme özelliğine sahiptir. Yani elimizdeki dizayna göre Fâtiha sûresi ile başlayıp Nâs sûresi ile biten mushafın biçimsel dizaynı her ne şekilde yapılırsa yapılsın sonuç hiç değişmeyecektir.

Sadece biçimsel yapısını ele alsak bile ne şekilde dizayn edilirse edilsin, neresinden başlanırsa başlansın hiçbir anlam kaybına uğramayan Kur'an, biçimsel yapısı açısından insan türünün bildiği hiçbir kalıba girmemekte, hiçbir tasnife sığmamaktadır. Kur'an'ı biçimsel açıdan bir puzzle'a benzetecek olursak hangi parçasını alırsanız alın, hangi parçasını nereye koyarsanız koyun her durumda karşımıza hep aynı resim çıkmaktadır ve tek başına bu özelliği bile onun "ilâhî kitap" olma özelliğini ispat etmeye yeter de artar bir delildir.

Geleneksel olarak, melodik yani tıpatıp şiire benzer bir şekilde okunması ileri sürülerek Kur'an'ın biçimsel açıdan şiire benzediği ve bu benzeşmenin de O'nu benzersiz bir kitap olma özelliğinden uzaklaştırdığı itirazı getirilebilir. Fakat bu itiraz haksız bir itirazdır. Çünkü kafiye uyumunu yakalamak için -elimizdeki *Âsım b. Behdele kıraati*nde olduğu gibi- Kur'an'ın cümlelerinin gramer kurallarına aykırı olarak bölünmüş olması Kur'an'ın kendi orijinal biçimine ait bir özellik değildir, sonradan bu biçime sokulmuştur. Kaldı ki bu biçimler de okuyuşa göre farklılık arz etmektedir. Meselâ;

1- Ali b. Ebi Talib'e göre âyet sayısı 6236.
2- Übey b. Kab'a göre âyet sayısı 6210.
3- İbn Abbas'a göre âyet sayısı 6216, bir başka rivâyete göre 6616.
4- İbn Mes'ud'a göre âyet sayısı 6218.
5- Ata'ya göre âyet sayısı 6177.
6- Humeyd'e göre âyet sayısı 6212.
7- Raşid'e göre âyet sayısı 6204.
8- Kalun kıraatine göre âyet sayısı 6214, bir başka rivâyete göre 6210.
9- İbn Kesir kıraatine göre âyet sayısı 6219.
10- Basralılara göre âyet sayısı 6205.
11- Şamlılara göre âyet sayısı 6220, bir başka rivâyet göre 6225.

(Doç. Dr. Hasan Keskin. Âyetlerin Sayısı Hakkında İhtilaf Nedenleri. Tez)

Kur'an'ı gramatik yapısına sâdık kalarak okuyan birisinin Kur'an'daki âyet bölünmelerinin melodi yakalamak için zorlamayla yapıldığını fark etmemesi mümkün değildir. Sırf melodi olsun diye cümleler en olmayacak yerden bölünmüş veya bölünmesi gereken yerler ses uyumu bozulmasın diye bölünmemiş; hiç konulmaması gereken yerlere ünlem, virgül, noktalı virgül, iki nokta üst üste, parantez anlamlarına gelen secâvend işâretleri konulmuş ya da konulması gereken yerlere konulmamıştır. Meselâ, en fazla 2 âyet çıkması gereken İhlâs sûresinden 4 âyet, sadece bir tek cümle olan Nâs sûresinden 6 âyet, sadece bir tek cümle olan Asr sûresinden 3 âyet ve yine sadece 1 cümle olan Kureyş sûresinden 4 âyet çıkarmışlardır. Bu durum sadece saydığımız sûrelerle sınırlı değil Kur'an'ın tamamında böyledir. Gramatik yapısı temel alınarak yapılacak âyet bölünmelerinde belki âyet sayısı yine yukarıdaki sayılardan birine denk gelebilecektir ama *Âsım b. Behdele kıraati*nde yapıldığı gibi cümlelerdeki şiire benzer kâfiye uyumunun kaybolacağı kesindir.

Bu sebeplerden dolayı elimizdeki mushafın şiir gibi okunuşu temel alınarak Kur'an'ın şiire benzemesinden ötürü biçimsel açıdan benzersiz bir kitap olamayacağına yönelik bir söylem haksız bir itiraz olacaktır.

Yine meseleye biçimsel açıdan yaklaştığımızda Kur'an'ın kıssaları, hükümleri, öğütleri, emir ve yasakları anlatış biçimi giriş-gelişme-sonuç şeklinde değildir. Ele alınan tüm konular Kur'an'ın tamamına serpiştirilmiştir. Bu kadar çok konunun böyle geniş bir alana serpiştirilmesi ortadayken bu konulardan hiçbirinin içinde geçtiği pasajlarla, sûrelerle ve Kur'an'ın tamamı ile herhangi bir çelişki oluşturmaması biçimsel açıdan bile olsa Kur'an'ın insanüstülüğünün en açık delillerinden biridir. Yeryüzündeki tüm insanlar ve hatta cinler bir araya gelseler bile bu kadar çeşitli konuyu böyle geniş bir alana serpiştirerek tüm konuların kitabın başı, ortası veya da sonu yapıldığı bir yapıda anlatabilmeleri ve bu sırada da anlam ve gramatik yapı açısından hiçbir çelişki oluşturmamaları mümkün değildir, bunu yapabilmeye güç yetiremezler.

Nazım veya nesir olsun fark etmez, insanlar tarafından yazılmış her kitap, her yazı başlanılsın ve bitirilsin diye yazılmıştır. Fakat Kur'an'ın sahip olduğu biçimsel dizayn kendisinin başlanılan ve bitirilebilen bir kitap olmasına müsaade etmemektedir. Yani Kur'an her insanın istediği yerden başlangıç yaparak okumaya başlayabileceği bir kitaptır ama hiçbir insanın bitirebileceği bir kitap değildir.

Sadece biçimsel özelliği bile insanüstü olan bir kitabı okumaya başlayan her okuyucu, bu kitabın cümleleri arasında dolaşmaya başlamadan önce bu kitabı okuma biçiminin kitabın özelliğine yakışır bir düzeyde olması gerektiğini bilmek zorundadır. Her şeyden önce bu kitap; dipnotu olmayan, kendisinden başka bir bilgi kaynağına gönderme yapmayan, en sonunda da kaynakça ihtivâ etmeyen bir kitaptır. O hâlde bunun içine katılacak en ufak bir yorum, kaynağı tarih, rivâyet, siyer, hadis, İsrâiliyat da olsa içine karıştırılacak en ufak bir alıntı kitabın tüm özellikleri ile çelişecektir.

Biraz önce Kur'an'ı, sonunda anlamlı bir resim çıkacak parçalardan oluşmuş bir puzzle'a benzetmiştik. Aynı benzetme ile son söylediklerimize biraz daha açıklık kazandıralım. Diyelim ki Kur'an 6236 puzzle parçasından oluşan tam bir resimdir. 6236 tane olan puzzle parçalarının arasına iki tane başka yerden bulduğumuz, diğerleriyle benzeşen puzzle parçası koyduğumuzu düşünelim. Bu durumda o alıntının resimde yer alabilmesi için Kur'an'ın kendi puzzle parçalarından ikisi dışarıda kalacak, atılacak demektir. Bu iki eklenti sadece asıl olan iki parçayı dışarıda bırakmayacak, aynı zamanda asılların yerine sahtesi konularak büyük resmin

farklılaşmasına neden olacaktır. İşte bu yüzden Kur'an'ın asla alıntı kabul etmeyen biçimsel bir yapısı olduğu bilinerek okunması gerekmektedir.

Başı, ortası ve sonu olmayan bir kitapta kelimelerin cümleye, cümlenin pasaja, pasajın sûreye, sûrenin kitabın tamamına isnâdını zorlama, taşıma, alıntı, dipnot veya yorum üzerinden sağlayarak Kur'an'ın yekpare yapısını parçalamak, bir bütünü parçalanabilecek en ufak parçalara bölmek anlamına gelecektir. Kaldı ki bizzat Kur'an'ın kendisi hangi yöntemle olursa olsun, hangi gerekçe ile olursa olsun parçacı yaklaşımları veya parçalamaya dönük yaklaşımları son derece sert bir dille dışlamaktadır:

Hicr 15/90
كَمَا اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَۙ [1]
(Sana indirdiğimiz gibi) kitaplarını parçalara ayıranlara da kitap indirdik.

Hicr 15/91
اَلَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضِينَ [2]
Onlar Kur'ân'ı da parçalara bölenlerdir.

Hicr 15/92
فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعِينَۙ
Rabbine ant olsun ki onların hepsini kesinlikle sorguya çekeceğiz.
(Süleymaniye Vakfı meâli)

[1] Bu meâl yazarlarının "parça parça ayıranlar" anlamını verdikleri Hicr 90. âyetteki الْمُقْتَسِمِينَۙ *(muktasimin)* kelimesi istif'âl babının ism-i fâili olan bir kelimedir. Bu babın kelimelere kazandırdığı en büyük özellik "bir hâlden bir hâle geçmeyi isteme, arzulama ve edinme" anlamlarıdır. Âyette Kur'an'ı parçalara bölmekten değil Kur'an'a parçacı yaklaşım edinme isteğinden bahsedilmektedir. Nitekim âyette, kınanan insanların bu işi yapmaya kalkışacakları değil yaptıkları anlatılmaktadır. Bizzat Kur'an'ın kendisi bütün olarak elimizde durmaktadır. O hâlde bu adamların yaptığı şey; Kur'an'ın bizzat kendisini yırtıp parçalamak değil Kur'an'ın tasvip etmeyeceği şeyi temel alıp parçacı yaklaşmaktır. Meselâ, şiire benzesin, melodi ile okunsun, şarkı gibi terennüm edilsin diye grameri yok sayarak âyet sonları ve secâvendler belirlemek Kur'an'ı parçalamaktır.

[2] Hicr 91. âyette geçen عِضِينَ *(idiin)* kelimesi de aynı şekilde, birçok öğeden oluşmuş bir bütünün parçalarını bir araya gelemeyecek şekilde birbirinden koparmak anlamına gelmektedir. Koparılan parçalar yığın hâlinde bir arada tutulsalar da artık o parçalar bütün değillerdir. Konumuz olmadığı için şimdilik bu kadar açıklama ile yetindiğimiz bu kısacık âyetler Kur'an okumanın ve anlamanın çerçevesini çizmektedir.

Parçacı yaklaşımları tamamen dışlayan bir kitabın bizzat kendisinin parçacı okumaya müsait bir yapıda olmaması gerekmektedir. Yani nasıl ki Kur'an parçacı yaklaşımı kabul etmiyorsa bu konuda okuyucuya yardım etmeli, onu böylesi okuma biçimlerinden uzaklaştıracak bir yöne sevk edecek yapıya sahip olması gerekmektedir. Çünkü yazarı kim olursa olsun bir kitapta üslûbun nasıl olacağı, yazım tekniğinin ne şekilde belirleneceği, herhangi bir konunun nasıl ve ne şekilde anlatılacağı, hangi kelimelerin kullanılacağı, hangi örneklerin getirileceği okuyucunun üstüne düşen bir vazife değil bizzat yazar tarafından yerine getirilmesi gereken bir vazifedir. Okuyucu; yazarın kitabı nasıl yazacağına değil nasıl yazdığına bakarak yazar hakkında bilgi sahibi olur. Bu noktada yazar ile okuyucu arasında şu interaktif ilişki doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Yazar; konuyu kendisinin belirlediği, biçimsel yapıya uygun olarak okuyucunun okumasını istediği biçimde yani açık, anlaşılır ve düzgün bir şekilde ortaya koyacak; buna mukabil de okuyucu yazarın seçtiği biçime, anlattığı konuya, kelimelere ve cümlelere hiçbir şey karıştırmadan sadâkatle, yazar nasıl anlatıyorsa öyle anlayacaktır.

Bu noktada, parçacı yaklaşımları tamamen dışlayan bir kitabı biçimsel olarak parçacı okumaya müsâit olmayacak şekilde dizayn etmek okuyucunun yapacağı bir şey değil, yazar tarafından yapılması gereken bir şeydir. Eğer bir yazar bir yandan yazdığı kitabın parçacı yaklaşımla okunmasını dışlıyorsa diğer yandan da asla bir araya gelemeyecek parçalardan oluşan bir kitap yazmışsa bu durum yazarın çelişkisi olarak anlaşılacak ve yazar kendi iddiasını gerçekleştirememiş olacaktır.

Buna karşılık yazar, okuyucu kitaba parçacı olarak yaklaşmasın diye tüm gereklilikleri yerine getirmişse, kitabın biçimsel dizaynından anlam bağlarına kadar her şeyi tastamam yapmışsa ve okuyucu da buna rağmen kitabı parçacı bir yaklaşımla okuyorsa bu da okuyucunun ya kötü niyetli ya ilkesiz ya ahlâksız ya câhil ya da saygısız biri olduğunu gösterecektir. Yazarın bu tipteki okuyucuya karşı hiçbir sorumluluğu olamaz ve böylesi insanlar yazarın kitabından kötü anlamlar elde ediyor veya anlamıyor diye ne kitap ne de yazar töhmet altına sokulabilir.

Yüce Allah, insanlar Kur'an'ı parçacı okumasınlar diye her önlemi birçok değişik şekillerde almıştır. Elbette ki tüm bu önlemleri, anlamaya çalıştığımız Nisâ 34. âyet bağlamında ele almamız teknik olarak mümkün değildir. Fakat mesele anlaşılsın diye bir örnek getirelim:

İnşirâh 94/1
اَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَۙ
Senin gönlünü (İslâm'a) açmadık mı?

İnşirâh 94/2
وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَۙ
Yükünü de kaldırdık.

İnşirâh 94/3
اَلَّذِي اَنْقَضَ ظَهْرَكَۙ
Belini büken yükü.

İnşirâh 94/4
وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَّ
Bir de itibarını yükselttik.

İnşirâh 94/5
فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۙ
Her güçlüğün yanında bir kolaylık vardır!

İnşirâh 94/6
اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۗ
Şurası bir gerçek ki o güçlüğün yanında bir kolaylık daha vardır.

İnşirâh 94/7
فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ
Bir işi bitirince yenisine giriş.

İnşirâh 94/8
وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ
Sadece Rabbine yönel! *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

Meselâ, birçok insanın bildiği bu sûreye baktığımızda "Sen" hitâbıyla kimin muhâtap alındığı sûrenin kendisinden anlaşılmamaktadır. Sûrede "Sen" denilen kişinin kim olduğu bir soru işaretidir. Sûrenin altında bu kişinin kim olduğunu açıklayan bir dipnot da yoktur. Kur'an sadece bu sûrede değil hiçbir yerde herhangi bir bilgi kaynağına da gönderme yapmamaktadır. Bu noktada sûrede "Sen" denilerek hitap edilen kişinin kim olduğu mecburen yine Kur'an'ın içinden aranacaktır. Yani bu sûre Kur'an'dan koparılarak anlaşılmaya müsâit değildir. Biraz önce "Kitabın dizaynı, parçacı yaklaşıma müsâade etmemesi gerekir." demiştik. İşte "Sen" denilen kişinin tespiti için bu sûre de Kur'an'ın diğer yerlerine bağlanılmasına mecbur kalınması yönünde dizayn edilmiştir ve okuyucunun parçacı yaklaşımına müsâade etmemektedir. Sûrede kullanılan kelimeleri ve anlatılan olayları temel alarak Kur'an'ı okuduğumuzda "Sen" denilerek muhâtap alınan kişinin Tâ-Hâ sûresi 25-35. âyetler arasında "قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِيۡ" *("Kâle rabbi-şrah lî sadrî")* şeklinde dua etmeye başlayan Musa olduğu anlaşılmaktadır. Kelimelerin izini sürerek Tâ-Hâ sûresine bağlanan okuyucu, oradan başka yere, o başka yerden de bir başka yere bağlanarak parçacı yaklaşımdan uzaklaştırılmıştır. Buna göre "sadrı genişletmek, sırttaki yükü almak, şânı yücelmek vs." gibi anlatımların ne anlama geldiği *Musa kıssaları* bağlamında tespit edilecektir. Çünkü "Sırtından yükünü aldık." denmekte ama alınan yükün ne olduğundan bahsedilmemektedir. "Şânını yücelttik." denmekte ama bu yüceltmenin nasıl yapıldığı belirtilmemektedir.

Karşımızdaki kitap biçimsel olarak böyle dizayn edilmesine rağmen rivâyetleri temel alarak, kitabın dizaynını ve gramer yapısını da hiç önemsemeyerek "Bu sûrede 'sen' denilerek hitap edilen Muhammed'dir, sadrının genişletilmesi o çocukken Benî Sa'd yurdunda iki meleğin gelip onun kalbindeki pislikleri cerrâhî operasyonla almasıdır; sırtındaki yük ise Muhammed'in kavminin sapıklığını dert etmesidir vs." gibi söylemleri sûrenin altına ilintilemek parçacı ve parçalayıcı yaklaşımın ta kendisidir. Bu biraz önce örneğini verdiğimiz; sûrenin puzzle parçaları arasına onlarca parça karıştırıp bambaşka bir resim elde etme gayretidir. Üstelik puzzle parçaları uymadığı zaman araya parça karıştırmaktan vazgeçmek yerine Kur'an'ın gramatik yapısını bozmaya kalkışmak kitabı okumak değil kitabın canına okumak anlamına gelecektir.

Kur'an'da mercîsi olmadan belirtilen her bir zamir, her bir edat, her bir sıfat, her bir kelime öyle bir şekilde dizayn edilmiştir ki okuyucu istese de istemese de o kelimelerin izini sürmek zorunda kalmaktadır. Bunun için okuyucudan istenen tek şey "kelimelere sadâkattir".

İşte bunlar gibi, okuyucunun parçacı yaklaşımdan kaçınarak anlaması gereken kelimelerden biri de Nisâ 34. âyetin devam cümlesinin başında bulunan وَالّٰتِي *(vellâtî)* ism-i mevsûlleridir. Kur'an'da 1464 kez kullanılan bu kelimeler tek başlarına hiçbir anlama gelmezler ama hem zamansal hem de biçimsel olarak önce ile sonra arasında kopması mümkün olmayan bağlar kurarlar.

> **İSM-İ MEVSÛLLER**
>
> İsm-i Mevsûller; kendilerinden sonraki cümleyi (sıla cümlesini) daha önce geçen bir cümleye veya kelimeye bağlarlar.[1]
>
> Bu edatlardan sonra gelen cümleye sıla cümlesi denir. Bu cümlenin asıl cümle içinde i'râbı yoktur (asıl cümlede görev alamazlar). Sıla cümlesi isim veya fiil cümlesi olabileceği gibi, şibh cümle denilen car-mecrur veya zarflardan da olabilir. Ancak fiillerin haber kipleri dışındaki, istek (talep- inşâ) anlamı ifade eden fiillerden sıla cümlesi olmaz.
>
> Aid zamir: Sıla cümlelerinde edata (ism-i mevsûle) dönen bir zamir bulunur. Bu zamirlere aid zamir denir. Bu zamirler her yönüyle ism-i mevsûle uyarlar. Yani müfred (tekil) ise o da müfred (tekil), tesniye (ikili) ise o da tesniye (ikili), cemi (çoğul) ise o da cemi (çoğul), müzekker (eril) ise o da müzekker (eril), müennes (dişil) ise o da müennes (dişil) olurlar. Bu zamirler gizli ya da açık olabilirler.
>
> **ANLAMLARI:**
>
> 1- İsmi mevsûllerin diğer edatlar gibi başlı başına bir anlamları yoktur. Kendilerinden sonraki cümleye ek anlamlar verirler. Bu ek anlamlar da kendilerine dönen aid zamirlerin cümledeki yerine göre değişir. Meselâ

[1] Bu kelimeler cümleleri hem metinsel açıdan hem de zamansal açıdan önceki cümleye bağlarlar. Bu kelimeler anlamlarını kesinlikle önceki cümleden alırlar. Meselâ, bâzen zamirlerin mercîsi sonra da gelebilmektedir ama bu kelimelerin mercîsi zaman olarak da söz olarak da kesinlikle kendisinden önce geçmek zorundadır.

edata dönen zamir mef'ûl (nesne) konumunda ise edat, kendisinden sonraki fiilin sonuna -ği, -ğı, -ğü,-ğu eklerinden birini verir.
قَرَأْتُ الْكتابَ الَّذِى اشْتَرَيْتُهُ مِنَ الْسُوقِ ……Çarşıdan satın aldığım kitabı okudum.
اِسْتَرَدَّ خَالِدٌ الْقَلَمَ الَّذِى وَهَبَهُ لِصَدِيقِهِ اَمْسِ……Halit, dün arkadaşına bağışladığı kalemi geri aldı.[2]

2- Edatlara dönen aid zamir fâil ya da naib-ü fâil (sözde fâil) konumunda ise, o zaman cümlenin sonuna "-en, -an" eki verir.
رَاَيْتُ الرَّجُلَ الَّذِى هَرَبَ مِنْ بَيْتِه……Evinden kaçan adamı gördüm.

3- İsm-i mevsûllerden sonra şibh cümle (cümlecik) yani car-mecrurlar veya zarfların sıla cümleciği olarak gelmesi durumunda "-ki" eki verirler.
مَا الَّذِى فِى يَدِكَ……Elindeki ne?

Sıla Cümlelerinde Zaman

Edatlardan sonra gelerek sıla cümlesi olan fiil ister mâzi ister muzâri olsun, edatların karşılığı olarak gösterdiğimiz bu ekler (-en, -an) fiilde zaman farkı gözetilmeksizin fiilin sonuna bitişir. İsm-i mevsûllerde üç şey aranır: a) İrap'tan yerleri çünkü isimdirler, b) Sıla cümleleri c) Kendilerine dönen gizli ya da açık zamir. İsm-i mevsûller tesniyeleri dışında mebni (son harekesi değişmeyen)'dirler.

(Arap Dilinde Edatlar-Hasan Akdağ s.68)

İsm-i mevsûller çekimleri açısından ikiye ayrılırlar.

1- Çekimsiz (Müşterek) İsm-i Mevsûller: Nicelik (sayı) ve cinsiyet yönünden çekimi olmayan ismi mevsûllerdir. En yaygın olarak kullanılan iki ism-i mevsûl şunlardır.
   a) مَنْ : Tekil-ikil-çoğul, eril-dişil tüm şahıslara (akıllı varlık) özgü ism-i mevsûl.
   b) مَا : Tekil-ikil-çoğul, eril-dişil tüm nesnelere (akılsız varlık) özgü ism-i mevsûl.

2- Çekimli (Has) İsm-i Mevsûller: Nicelik (sayı) ve cinsiyet yönünden çekimlenebilen ism-i mevsûllerdir. Çekimleri aşağıdaki tabloya göredir:

ÇEKİMLİ (HAS) İSM-İ MEVSÛLLER

Çoğul (cemi)	İkil (tesniye)	Tekil (müfred)	Cinsiyet
اَلَّذِينَ	اَللَّذَانِ - اَللَّذَيْنِ	الَّذِى	Eril
اَللَّاتِي – اَلَّوَاتِي - اَللَّاءِي	اَللَّتَانِ - اَللَّتَيْنِ	اَلَّتِي	Dişil

Not: İsm-i mevsûllerin Türkçedeki karşılıkları "ilgi zamirleridir."

(Arapça Dilbilgisi Nahiv – Doç. Dr. Hüseyin Günday – Doç. Dr. Şener Şahin)

İşte anlamaya çalıştığımız Nisâ 34. âyetinin devam cümlesi böylesi özelliklere sahip وَالّٰتِي *(vellâtî)* ism-i mevsûlü ile başlamaktadır. Normal yazım kurallarına göre bu kelimeye dönen zamir هُنَّ *(hunne)* zamiri olduğu için kelimenin اَللَّاتِي şeklinde yazılması gerekirdi. Fakat elimizdeki Mushaflar böyle yazılmamış, *'lam'* harfinin üstündeki hareke dikine konularak orada bir elif olduğu belirtilmiştir. Fakat buna rağmen kelimede bir tane daha *'lam'* harfi olması

[2] Okuyucu dikkat ederse bu örnek cümlelerde "satın aldığım" ve "bağışladığı" şeklindeki anlamların geçmişte yaşanmış bir olaydan bahsettiğini rahatlıkla anlayacaktır. Bizim zamansal öncelik dediğimiz şey budur. Yani bu kelimelerle geleceğe değil geçmişe bağlanılır.

gerekmektedir. Sadece dikkat çekmekle yetineceğimiz bu ayrıntıyı vererek cümleyi anlamaya geçiyoruz.

İsm-i mevsûllerin her durumda önce ile sonra arasında bağ kurduklarını belirtmiştik. Buna göre kelimenin hangi cümle veya kelime ile bağ kurduğunun anlaşılması devamındaki sıla cümlesindeki tanıtımlar üzerinden olacaktır. Zaten bir kişinin ism-i mevsûlle tanıtılması demek o kişinin daha önce bahsi geçmiş, daha öncesinde o kişi tanıtılmış demektir. Meselâ, ilgi zamirini kullanarak şöyle bir Türkçe cümle kuralım: "Çocukluğumuzda bahçesinde top oynadığımız ev yıkılmış."

Bu cümledeki ilgi zamiri "oynamak" fiiline eklenen "-ğımız" ekidir. Dikkat edilirse oynama filini yapanlarla oynanan yer arasındaki bağ "-ğımız" ekiyle kurulmuştur. Fakat bu cümleyi söyleyen kişi ile bu cümleyi duyanın geçmişte yapılan bu eylemde birlikte olduklarını da anlamaktayız. Dikkat edilirse "top oynadığımız ev" dışında herhangi bir tanıtıcı kelime kullanılmamış; ülke, şehir, mahalle, sokak, ev no. bilgileri verilmemiştir ama bu sözü duyan kişi özellikle hangi evden bahsedildiğini kesin olarak anlamıştır. İşte karşıdaki kişinin sadece bu kadar tanıtımla anladığı şey cümledeki "-ğımız ev" sayesinde olmaktadır.

Öte yandan bu iki kişiyi tanımayan ama kendi aralarında geçen konuşmayı duyan üçüncü kişinin o ikisinin hangi ülkedeki, hangi şehirdeki, hangi mahalle veya sokaktaki evden bahsettiklerini bilmesine imkân yoktur.

Eğer bir yazıda ism-i mevsûl kullanılıyorsa bu, okuyucuya "Daha önce sana detaylıca anlattığım kişilerden bahsediyorum." denmiş anlamına gelmektedir. Okuyucu bu ism-i mevsûlün devamındaki sıfâtî özellik taşıyan "sıla cümlesinden" o kişilerin daha önce nasıl tanıtıldığını bilecek ve ona göre kelime takibi yapacak demektir. Tanıtılan kişinin bahsi hemen cümlenin öncesinde de geçmiş olabilir, daha önceki cümlelerde ve hatta daha önceki bölümlerde de geçmiş olabilir. Buna da Türkçe üzerinden bir örnek verelim.

Diyelim ki bir kitabın ilk sayfasında şöyle bir cümle geçmektedir: "*Üzgün bir şekilde yürürken ırmağın kenarında ağlayan bir çocuk gördüm. Yanına yaklaşmak için biraz tereddüt etsem de sessizce yanına oturdum. Belki kendi derdimi unuturum diye ona niye ağladığını sordum…"*

Bu sefer aynı kitabın son sayfasında şöyle bir cümle kurulduğunu düşünelim: *"Irmağın kenarında ağlarken gördüğüm çocuk artık büyümüş, evlenmiş, koca adam olmuş."*

İşte bu cümlede geçen "Irmağın kenarında ağlarken gördüğüm çocuk" cümlesindeki "-ğüm çocuk" ism-i mevsûl, "Irmağın kenarında ağlarken gördüm" cümlesi ise sıla cümlesidir ve bu ifade kitabın son sayfasını ilk sayfasına yani sonrasını öncesine bağlamaktadır. İsterse arada o

çocuğun bahsi hiç geçmemiş olsun ve isterse kitap bin sayfa olsun. İşte Arapçadaki ism-i mevsûller de Türkçedeki ilgi zamirlerinin görevinin aynısını üstlenmektedirler.

Tüm bu açıklamalardan sonra Nisâ 34. âyetin ism-i mevsûlden önceki kısmını alalım ve bu وَالّٰتِي *(vellâtî)* ism-i mevsûlle tanıtılan kadınlardan Nisâ 34. âyette mi yoksa âyetin daha öncesinde mi yoksa daha da öncesinde mi bahsedildiğini tespit etmeye çalışalım.

Nisâ 34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَا اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللهُ وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ

Erricâlu kavvâmûne ‘alâ annisâ-i bimâ faddala(A)llâhu ba’dahum ‘alâ ba’din vebimâ enfekû min emvâlihim fe-ssâlihâtu kânitâtun hâfizâtun lilġaybi bimâ hafiza(A)llâh(u) vellâtî tehâfûne nuşûzehunne

Bahse konu olan kadınları tespit edebilmemiz için ilk önce ism-i mevsûl ve sıla cümlesini ele almak zorundayız. Çünkü yukarıdaki açıklamalarda da belirtildiği üzere ism-i mevsûllerden sonra gelen sıla cümleleri asıl cümle içinde “fâil, mef’ûl” gibi hiçbir görev alamazlar. Sıla cümlelerinin tek fonksiyonu ism-i mevsûlü tanıtan sıfat anlamlı cümleler olmasıdır. İ’râbı kendi içinde yapılır ve cümle ne kadar uzun olursa olsun müfred (tekil) hükmündedir. Yine Türkçeden örnek verelim.

(Yakası tüylü kırmızı elbisesinin cebine elini sokup bağıran) kadın geldi.

Bu cümle aslında sadece “Kadın geldi.” şeklindedir. Cümlenin “Yakası tüylü kırmızı elbisesinin cebine elini sokan” kısmı tekil hükmünde sıfat olan cümledir. Kadın geldi denmesi durumunda hangi kadının geldiği anlaşılmayacağı için o sıfat cümlesi kurulmuştur. İşte tıpkı bunun gibi ism-i mevsûllerden sonraki cümleler de tanıtıcı sıfâtî kelimeler veya cümlelerdir. Yani âyetteki cümle biçim olarak şu şekildedir:

… (وَالّٰتِي(تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ ... *[vellâtî (tehâfûne nuşûzehunne)]*

İşte buna göre âyetin devamında onlara karşı birtakım yaptırımlar uygulanması emredilen kadınlar daha önce parantez içi cümledeki sıfatla sıfatlanan kadınlardır. Âyetin öncesinde iki tane çoğul ve müennes kelime gelmektedir. النِّسَاءِ *(en-Nisâ)* ve فَالصَّالِحَاتُ *(fe’s-sâlihatu)* kelimeleri. Fakat her iki kelimedeki kadınların parantez içi cümledeki fiili yaptığına dâir en ufak bir emâre yoktur. Bu durumda (وَالّٰتِي(تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ *[vellâtî (tehâfûne nuşûzehunne)]* cümlesiyle tanıtılan kadınların bahsi daha önceki âyetlerde geçmiş demektir. İsm-i mevsûle ve sıla cümlesindeki kelimelere mânâ vermeden Türkçeye aktardığımızda bahse konu olan kadınları hangi özellikleri üzerinden tanıyacağımız kolayca anlaşılacaktır. “Nüşûzlarından havf ettiğiniz kadınlar” cümlesine göre bu âyetin öncesinde arayacağımız kadınların en büyük ve tanıtıcı özellikleri “nüşûz” sahibi olmalarıdır.

Bu durumda bu Nisâ 34. âyetin öncesinde anlatılmayan fakat daha önceki âyetlerde veya Kitab'ın başka bölümlerinde tanıtılmış olduğunu (وَالّٰتِي) *(vellâtî)* ism-i mevsûlünden anladığımız "nüşûz sahibi kadınlar kimlerdir?" sorusu doğal olarak ortaya çıkmaktadır. Yani bunun bir târifinin olması şarttır. Değilse kadının yaptığı her fiilin nüşûz olarak adlandırılması mümkün hâle gelecek ve kadınlar alâkalı alâkasız her konuda nüşûz sahibi olarak ilan edilebilecektir. Yüce Allah'ın hiçbir emri suya yazılmış yazı gibi her önüne gelenin kendisine göre tanımladığı emirler değildir. Bir emrin uygulanabilmesi için her şeyden önce emir verilen husûsun çerçevesinin çizilmesi, tanımının yapılması şarttır. Meselâ, eğer hiçbir tanıtım yapılmadan "Kurban kesin!" denmiş olsaydı kurban olarak kesilecek şeyin tavuk mu, yılan mı, kertenkele mi, tilki mi, kurt mu, kaz mı, ördek mi vs. olduğu anlaşılmazdı hatta hayvan mı insan mı olduğu bile anlaşılmazdı.

Meâl yazarlarının verdiği anlama göre "Nüşûzundan korktuğunuz kadınlara önce öğüt verin, nüşûzlarından vazgeçmezlerse sonra yataklarında yalnız bırakın, buna rağmen yine nüşûzlarından vazgeçmezlerse dövün." anlamı verilen cümlede vazgeçirmek için kadına dayak bile atılması gereken "nüşûz" nedir?

Meâl ve tefsir yazarlarına göre 'nüşûz' kelimesi şu anlamlara gelmektedir:

- Dik başlılık ve hırçınlıkla yıldırmak *(Mustafa Öztürk meâli)*
- Fenalık ve geçimsizlik *(A. F. Yavuz meâli)*
- Serkeşlik *(B. Bayraklı meâli)*
- Evlilik yükümlülüklerini yerine getirmeyerek başkaldırmak *(DİB meâli)*
- Baş kaldırmak *(TDV meâli)*
- Serkeşlik *(Elmalılı meâli)*
- Kötü niyetler *(M. Esed meâli)*
- Sadakatsizlik etmek *(M. İslamoğlu meâli)*
- Dik başlılıkla yıldırmak *(S. Yıldırım meâli)*
- Hırçınlık *(S. Ateş meâli)*
- Boşanıp gitmek *(Süleymaniye Vakfı meâli)*
- Sadakatsizlik ve iffetsizlik *(Y. N. Öztürk meâli)*

Verilen anlamların hiçbiri tanımı olan, çerçevesi olan anlamlar değildir. Meselâ, dik başlılık ve hırçınlık nerde başlamakta nerde bitmektedir? Akşam yemeğini hazırlamayan kadın dik başlı mıdır? Kocası kendisine iyi bakmıyor diye kocasına yüz vermeyen kadın hırçın mıdır? Evi süpürmeyen, bulaşık yıkamayan, kocasının kravatını ütülemeyen kadın serkeş midir? Kadın ne yaparsa yapsın, yaptığı hareketler "serkeşlik, başkaldırı, dik başlılık, hırçınlık" yani nüşûz olarak nitelenecektir. Sadakatsizlik ve iffetsizliğe gelince; eğer sadakatsizlikten kastedilen şey

kadının zinâ yapması ise bununla ilgili zaten açık hükümler vardır ve o hükümlerde zinâ hâlinde yakaladığınız kadına önce öğüt verin, zinâdan vazgeçmezlerse sonra yataklarında yalnız bırakın, buna rağmen zinâdan vazgeçmezlerse dayak atın denmemektedir. İffetsizlikten kastedilen şey nedir? Bu iffet denilen şey nerde başlamakta nerde bitmektedir? Meselâ, başını örtmeyen bir kadın iffetsiz midir? Çarşıda, pazarda kendi başına alışveriş yapan kadın iffetsiz midir? Yok, bu iffetsizlikten kastedilen şey her önüne gelenle gezip tozmak, cinsel ilişkide bulunmak mıdır? Eğer öyle ise biraz önce dediğimiz gibi bununla ilgili açık ve sarih hükümler zaten vardır. Yine SV meâlinin 'nüşûz' kelimesine yüklediği "boşanıp gitme" anlamını ele alalım. Kendisi istemediği hâlde karısının boşanıp gitmesinden korkan erkeğin kadına öğüt vermesi değil boşanmasın diye yalvarması, ricâ etmesi, elini ayağını öpmesi gerekmektedir. Hem bir kadının boşanmasından korkacaksınız hem de gidip ona öğüt vereceksiniz. Sonra kadın neden boşanmaktan engellesin ki? Boşanmak haram değildir, yasak değildir ve Kur'an'da boşanmanın hangi şekillerde olacağı da uzun uzun anlatılmıştır. Kaldı ki erkek ailesinin dağılmamasını istiyorsa yapması gereken kadına nasihat etmek değil kadını boşanma seviyesine getiren olumsuz durumları ortadan kaldırmak yani kendisine çeki düzen vermektir. Yok eğer kadın herhangi meşrû bir sebebe dayanmadan keyfe keder yaşamak için boşanmak istiyorsa bu durumda zaten böyle bir kadını tutmak yanlış olacaktır. Yani SV meâlinin verdiği "boşanıp gitmek" anlamı da âyetin devamındaki emirleri yerine getirmek için açık ve sarih bir tanım getirmiş değildir. Üstelik 'nüşûz' kelimesinin böyle bir mânâsı ne kelimenin ıstılâhî ne de sözlük mânâları arasında bulunmaktadır. 'Boşanma' kelimesi Kur'an'da zaten çok kere kullanılmıştır hatta adı boşanma olan "Talâk sûresi" vardır.

Âyette geçen نُشُوز *(nüşûz)* kelimesi ن ش ز *(nun+şın+ze)* kök harflerinden türemiştir ve Kur'an'da bu kökten türemiş 5 tane kelime bulunmaktadır. Kelimenin sözlük mânâları şu şekildedir:

> نَشَزَ – نَشْزًا – نُشُوزًا… Yükselmek, şişmek, ortaya çıkmak. Normalin dışına çıkmak, isyan etmek, kadın ya da koca birbirlerine karşı gelip kavgaya meydan vermek.
> نَاشِزٌ… Yüksek, yerinden fırlamış, şişmiş, uygunsuz müzik ritmi, geçimsiz, huysuz.
> اِمْرَاةٌ نَاشِزٌ… Geçimsiz kadın.
> عِرْقٌ نَاشِزٌ… Fırlamış damar.
> نَشَازٌ… Ortaya çıkmış, diğerleri seviyesine dışına çıkan
> نَشْزٌ… Tepe, çıkıntı, tümsek.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı-Yeni Sözlük s.2008)*

Râgıb el-İsfahânî *el-Müfredât*'ta bu kelimenin Bakara 259. âyetteki kullanımının çöküşün ardından bir yükselme meydana gelmesi nedeniyle "diriltme" anlamına geldiğini söylemektedir. Fakat Mücâdele 11. âyette iki defa geçen kelimenin bazı kıraatlerde نَشَرَ *(neşera)*

olarak da okunduğunu söylemiştir *(el-Müfredat NŞR md.s.1433). el-Müfredat*'ı çeviren Yusuf Türker, el-İsfahânî'nin söylediği kıraatin "şaz" bir kıraat olduğu dipnotunu düşmüştür. Ama elimizdeki meâl ve tefsirlerin tamamı Mücâdele 11. âyette iki defa geçen kelimeye "kalkın" anlamı vermişlerdir ama "kalkın" mânâsı vermekle "dağılın, gidin" anlamını kastetmişlerdir.

Mücâdele 58/11

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِى الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا
يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْۚ وَاِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا
مِنْكُمْۙ وَالَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

Ey inanıp güvenenler! Size toplantılarda "Yer açın!" denince yer açın ki Allah da size yer açsın. "Kalkın!" denince de kalkın ki Allah, içinizden inanıp güvenenler ile kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarınızın iç yüzünü bilir. *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

Meselâ, Nisâ 34. âyette kelimeye "boşanıp gitmek" mânâsı veren SV meâlinin yazarları bu âyette kelimeye "kalkın" mânâsı vermişlerdir ama "kalkın" kelimesinden kastettikleri "kalkıp gidin" anlamıdır. Bu durum sadece SV meâlinde değil tüm meâllerde aynıdır. Aslına bakılırsa ne kelimenin "ayağa kalkmak" ne de "ayağa kalkıp gitmek" anlamı bulunmaktadır. Kelimenin kastettiği anlam "normalin dışına çıkmak" şeklindedir. Kavga etmek, kavgaya meydan verecek davranışlarda bulunmak, insanların birbirlerine diklenmeleri, erkek ya da kadının ailede geçimsizlik oluşturan davranışlarda bulunmaları her zaman için normalin dışında olan davranışlardır.

Tam burada yanlış anlamaların önünü almak için bir hatırlatmada bulunmak gerekmektedir. Kelimenin "geçimsizlik, dikbaşlılık" gibi anlamlarına tutunarak Nisâ sûresi 34. âyetinde geçen وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ (*vellâtî tehâfûne nuşûzehunne*) cümlesine "dikbaşlılığından ve geçimsizliğinden korktuğunuz kadınlar" şeklinde bir anlamın verilebileceğini düşünmek yanlış olacaktır. Çünkü bu durumda Kur'an'da "dikbaşlılığın ve geçimsizliğin" ne olduğunun târifinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu kelimeye târif getirmeden "dikbaşlılık ve geçimsizlik" anlamı vermenin, herkesin kendisine göre anlamlar yükleyebileceği târifi olmayan bir alana çekeceğini biraz önce belirtmiştik. Bunun yanında sonrayı önceye bağlayan cümlenin başındaki ism-i mevsûl de anlamını yitirecektir.

Biraz önce cümlenin gramatik yapısının (وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) *[vellâtî (tehâfûne nuşûzehunne)]* şeklinde olduğunu, ism-i mevsûlün kastettiği kadınların parantez içindeki cümle ile tanıtıldığını ve bu kadınların tespitinin buna göre âyetin öncesinde aranması gerektiğini belirtmiştik. 'Nüşûz' kelimesinin anlamının "normalin dışına çıkmak" olduğunu tespit

ettiğimize göre Nisâ 34. âyetinden geriye doğru giderek "normalin dışında davranışlar sergileyen kadınlardan" bahsedilip bahsedilmediğine bakmamız gerekecektir.

Nisâ 1. âyet ile Nisâ 34. âyet arasında anlatılan konulara baktığımızda "normalin dışında davranış gösteren" kadınlardan bahseden âyetlerin 15 ilâ 19. âyetler olduğunu görmekteyiz. Yani Nisâ 34. âyetteki (وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) *[vellâtî (teẖâfûne nuşûzehunne)]* cümlesi, başındaki ism-i mevsûlden dolayı okuyucuyu mecbûrî olarak Nisâ 15. âyette anlatılmaya başlanan normalin dışında davranış gösteren kadınlara bağlamaktadır.

Bu bölümün başında Kur'an'ı puzzle'a benzetmiş ve ona dışarıdan anlam ithal etmenin, Kur'an'ın bizzat kendi parçalarını puzzle dışına atacağını ve ortaya başka bir resmin çıkacağını söylemiştik. İsm-i mevsûlün varlığını yok sayarak Nisâ 34. âyeti daha öncesine bağlayıp anlam tespitinde bulunmayan ulemâ, bakın meseleyi nereye bağlamış ve nüşûz sahibi kadınları nasıl târif etmiştir.

> Bil ki Allah Teala "sâliha kadınlardan" bahsettikten sonra sâliha olmayanları söz konusu ederek "şerlerinden, serkeşliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince…" buyurmuştur.
> Bil ki "havf" (korkma), istikbalde kötü bir şeyin olacağını zannedildiği zaman kalpte meydana gelen bir hâlden ibarettir. Şafii, "serkeşlik" (geçimsizlik), bazen söz ile bazen de fiil ile olur. Meselâ söz ile olması, (daha önce) kendisini çağırdığında "efendim, buyur" diyen, kendisine seslendiğinde sözünü dinleyen bir tavırda iken, sonradan değişmesidir. Fiil ile olan ise, daha önce yanına girdiğinde ayağa kalkıp, emrine koşarken ve kendisini istediğinde güler yüzle yatağına gelirken sonra birdenbire değişmesidir. İşte bunlar, o kadının geçimsizliğinin (nüşûzunun) ve isyan ettiğinin emareleridir. Bu durumda onun geçimsizliği anlaşılır. Bu gibi şeylerin ortaya çıkışı geçimsizlik (serkeşlik) endişesi duyurur" der. Nüşûz kocaya isyan ve başkaldırmadır.
>
> *(Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebir, c.8.s.21)*

İsm-i mevsûlün izini sürüp âyetin okuyucuyu nereye bağladığını tespit etmek yerine, âyette olmamasına rağmen önce cümleye "karılarınızın size dik başlılık ve serkeşlik yapmasından korkarsanız" şeklinde bir anlam verip ardından 'nüşûz' kelimesini, kadını çağırdığında "efendim, buyur" dememesine, erkek gelince ayağa kalkmamasına, yatağa güler yüz ile gelmemesine bağlamanın ortaya ne kadar karanlık bir resim çıkardığı açıklamaya ihtiyaç duymayacak kadar açıktır.

Bu bölümün başında Kur'an'ı parçacı ve parçalayıcı okumanın Kur'an tarafından şiddetle kınandığını söylemiş ve eğer Kur'an parçacı yaklaşımları kabul etmiyorsa okuyucuya parçacı okuma imkânı vermemesi gerektiğini söylemiştik. Cümlenin başında ism-i mevsûl olması demek Kur'an'ın okuyucuya "Ey okuyucu! O ism-i mevsûl seni daha önce bahsettiğim bir konuya bağlamaktadır. Sakın bu cümleyi Nisâ sûresinden ve Kur'an'dan koparmaya

kalkışma!” demesidir. Bu haykırışa yaraşır bir şekilde o ism-i mevsûlü âyetin öncesine bağlaması gereken ulemâ, âyeti âyetlere bağlamak yerine âyeti kendi karanlık akıllarına bağlamıştır. Bu karanlık akıl ism-i mevsûlün bağlandığı Nisâ sûresi 15. âyetinde aynı yaklaşımı başka bir şekilde gösterecektir. Aşağıya alacağımız meâl ve meâlin dipnotu şu şekildedir:

Nisâ 4/15

وَالّٰتِى يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ ۚ
فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ
اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

Kadınlarınızdan zinâ[1*] yapanlara karşı sizden dört şahit getirin[2*], onlar şahitlik ederlerse, ölünceye veya Allah onların lehine bir yol açıncaya kadar o kadınları evlerinde tutun.[3*] *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

[1*] Zinâ diye meâl verdiğimiz kelime, fuhuş anlamında olan el-fahişe = الْفَاحِشَةَ’dir. Türkçede para karşılığı yapılan cinsel ilişkiye fuhuş dendiği için, yanlış anlamaya yol açmasın diye o kelime kullanılmamıştır. Kur’an’a göre her zinâ fuhuştur. Bir âyet şöyledir: “Zinâya yaklaşmayın! O, bir fuhuş ve çok kötü bir yoldur.” (İsrâ 17/32)

[2*] Allah Teala dört şahit getirme şartını, namuslu kadının zinâ ettiği iddiasını ispat için şart koşmuş, dört şahit getiremeyeni iftiracı saymış ve ona seksen kırbaç vurulmasını emretmiştir. Ayrıca tevbe edip kendini düzeltinceye kadar şahitliğinin kabul edilmemesini de hükme bağlayarak (Nûr 24/4-5 ve 13) kadını koruma altına almıştır. Bu koruma erkek için getirilmemiştir.

[3*] Nebîmiz Mekke’de iken önceki kitaplara uyma emrini almıştı (En’âm 6/90). Medine’de ceza uygulayabileceği konuma gelince zinâ suçu işleyenlere Tevrat’ta bulunan recim cezasını (Levililer 20/10-21, Tesniye 22/22-26) uygulamıştı (Buhârî, Hudûd, 24 ve 30). Bu âyetler recim cezasını ilk aşamada kadın için ev hapsine, kadın ve erkek için de tövbe ve ıslah oluncaya kadar incitilme cezasına çevirdi. Daha sonra da her ikisi için 100 kırbaca indirdi (Nur 24/2)

(Süleymaniye Vakfı meâli resmî web sayfası)

Yukarıdaki meâlin ve dipnotların sahipleri önce âyette geçen bu وَالّٰتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ *(Vellâtî ye’tîne-lfâhişete min nisâ-ikum)* cümlesindeki يَأْتِينَ *(ye’tine)* kelimesine “yapmak, işlemek” ardından الْفَاحِشَةَ *(fahişate)* kelimesine “zinâ” mânâsı vererek “kadınlarınızdan zinâ yapanlar” anlamına ulaşmış, daha sonra Nûr 2. âyetteki zinâ yapanlara verilecek ceza ile uyuşmayınca *“Nebîmiz Mekke’de iken önceki kitaplara uyma emrini almıştı (En’âm 6/90). Medine’de ceza uygulayabileceği konuma gelince zinâ suçu işleyenlere Tevrat’ta bulunan recim cezasını (Levililer 20/10-21, Tesniye 22/22-26) uygulamıştı.”* şeklinde bir cümle kurarak Allah resûlünün Yahudilerin elindeki Tevrat’a uyarak zinâ suçu işleyenlere recm (taşa tutarak öldürme) cezası verdiğini söyleyecek kadar gözünü karartmıştır. Bu meâlin yazarlarına göre Yahudilerin zinâ işleyenlere uyguladığı taşa tutarak öldürme cezası Musa’nın kitabında vardır (yani Allah daha önce bunu emretmiştir) ve Musa’nın izinden giden(!) Yahudiler de onu

uygulamış olmaktadır. Yine bu müellife göre Musa'nın şerîatında taşa tutarak öldürme olan zinâ cezası önce bu âyetle neshedilerek ev hapsine, daha sonra ise Nûr 2. âyetle de 100 kırbaca çevrilerek bu âyet "neshedilmiş" olmaktadır. Yani zincirleme nesih gerçekleşmiştir.

Yüce Allah'ın dinini sürekli değişiklik gösteren bir yapıya büründürme pahasına da olsa Nisâ 15. âyeti önce Yahudilerin elindeki kitaplara, ardından Nur 2. âyetine bağlamayı akıl eden ulemâ, açık karîneler olmasına rağmen bu âyeti Nisâ 34. âyetine bağlamayı bir türlü akıl edememiş, Câhiliye söylemlerinde had safhaya ulaşmışlardır. Üstelik bunu yapanların her fırsatta "Kur'an Kur'an ile anlaşılır!", "Kur'an yeter!" sloganlarını atmaları, içine düşülen karanlığın ne kadar koyu olduğunu göstermesi açısından ibretlik bir örnektir.

Oysa Yahudilik; Musa'nın izinden gitmeyenlerin, onun getirdiği tertemiz kitabı sürekli tahrif edenlerin, tefsir, fıkıh, ilmihâl, meâl adı altında onun getirdiği dinden bambaşka dinler çıkaranların dinidir. Yüce Allah'ın gönderdiği dinin adı dâima İslâm'dır ve hükümleri asla değişmemiştir. İlk resûl olan Âdem hangi kurallarla muhâtapsa ondan sonraki resûllerin tamamı da o kurallarla muhâtap olmuştur. Resûller değişse bile "risâlet" dâima aynı kalmıştır. İslâm fıtratın dinidir ve insan fıtratı hiçbir zaman değişmemiştir.

Tekrar edelim ki Yahudilik ve Hıristiyanlık; Musa'nın ve İsa'nın peşinden gidenlerin değil gitmeyenlerin dinidir. Taş olsa çatlar dedirten bu meâlleri ve yazarlarını vicdanlara bırakarak devam ediyoruz.

Nisâ 34. âyette geçen "nüşûz" kelimesinin "normalin dışına çıkmak" anlamına geldiğini belirtmiştik. Nisâ 15. âyette geçen الْفَاحِشَةَ *(fahişate)* kelimesi ise şu anlamlara gelmektedir:

> فَحَشَ – فُحْشًا… Çirkin ve edep sınırları dışında olmak.
> فَحَشَ الْامرُ… Sınırın dışında olmak, haddi aşmak.
> فَاحِشٌ… Çok çirkin, edep sınırları dışında, sınırın çok üstünde, fazla, fahiş.
> غُلَاءٌ فَاحِشٌ… Aşırı pahalılık.
> فَاحِشَةٌ… Alçakça söz ve davranış, çok çirkin kabul edilen söz veya davranış, fahişe, kahpe, kötülük, çirkinlik, zinâ.
> فَحْشَاءُ…….فَاحِشَةٌ kelimesi ile aynı anlam.
>
> *(Yrd. Doç. Dr. İlyas Karslı-Yeni Sözlük s.1714)*

Bu kelimenin anlamlarının tamamı ile nüşûz kelimesinin anlamlarının ne kadar örtüştüğü ortadır. Meselâ, Türkçeye de geçmiş olan "fâhiş fiyat" ifadesi "normal sınırların dışına çıkmış fiyat" anlamındadır. Edep dışı sözler veya hareketler, normal sözün veya hareketlerin dışına çıkmaktır. Hatta zinâ ile direkt bağı olmayan bu kelimeye yüklenen "zinâ" anlamı bile normalin dışına çıkmaktır. Belirlenen sınırın dışına çıkmak da normalin dışına çıkmaktır. Çünkü normal

olan şey o sınırda kalmaktır. Tüm bunlara göre الْفَاحِشَةَ *(fahişate)* kelimesi de "nüşûz" kelimesi de normalin, belirlenen kuralların, târifi yapılmış şeylerin dışına çıkmaktır.

Nisâ 15. âyetin "zinâ" ile direkt bir alâkası yoktur. Zinâ da الْفَاحِشَةَ *(fahişat)* sayılmaktadır ama her zinâ bir *fahişat*ken her *fahişat* zinâ değildir. Meselâ; parklarda, bahçelerde, yol kenarlarında yani insanların görebileceği yerlerde cinsel ilişki hariç her türlü hareketi yapanların işlediklerine zinâ denmemektedir ama *fahşa* denmektedir. Üstelik bunu yapanların birbirleriyle evli olmaları bile onun *fahşa* olarak adlandırılmasını engellememektedir.

Bilindiği gibi Kur'an, Nûr sûresinin 2. âyetinde zinâ yapanlara belli müeyyideler getirmiştir. Fakat bu müeyyidelerin uygulanması için zinâyı bizâtihi gözleriyle görmüş dört şahit şart koşulmaktadır. Şahitlerin birinin eksik olması durumunda bile zinâ cezasını uygulamak mümkün değildir. Bu durum, zinâya şahit olmayı neredeyse imkânsız hâle getirmektedir. Günümüzde kadının zinâ yaptığını laboratuvar testleriyle anlamak mümkündür. Ama zinâ yaptığı hâlde ve hatta bunu üç şahit gördüğü hâlde bir kadını zorla teste sokmak asla İslâm'ın önerdiği bir yol değildir.

Evet, zinâya dört şahit getirmek imkânsız denecek kadar zordur ama bir kadının ve hatta erkeğin normalin dışına çıkarak *fahşa*ya bulaştığına dört şahit getirmek çok kolaydır. Örnek verecek olursak kapalı kapılar ardında gizli bir şekilde yapılan zinâya şahit olunması zordur ama kadın ve erkeğin o kapılar ardına girmeden önceki hareketlerine şahit olmak pekâlâ mümkündür. Bir kadının, nikâhı düşen erkekleri evine alması erkeğin de o eve girip çıkması illâ da zinâ ile sonuçlanan *fahşa* olmayabilir ama sonuçta zinâ suçu isnat edilemese de yapılan hareketin *fahşa* olduğu gâyet açıktır. Hiçbir toplumda, evli olmayan kadın ile erkeğin baş başa kalması peşînen zinâ olarak adlandırılmayacaktır ama her toplumda bu hareket hiç de hoş karşılanmayacak, normalin dışında bir davranış olarak algılanacaktır.

Çok daha kapsamlı ele alınması gereken bu mesele basit mânâda bir erkeğin bir kadına ilgi duyması, ona kur yapması değildir. Meselâ evlenmemiş bir kızın bir erkekle bir evde yaşaması dört şahit getirilmediği müddetçe hiçbir zaman zinâ olarak adlandırılamayacaktır. Hatta tüm dünya âlem bile bilse gözleriyle gören dört şahit getirilmediği müddetçe asla zinâ suçu isnat edilemeyecektir. Ama bu demek değildir ki onlara hiçbir şey atfedilmeyecektir. Onların bu yaptıkları yeryüzünün tüm toplumlarında asla normal bir davranış olarak karşılanmayacaktır. Batı toplumlarında normal karşılanan bu durum onlarda da vicdanları yaralamaktadır ama kapitalist sistemin insana önerdiği hayvânî serbestliği özgürlük zannetmeleri ya da bu tarz sistemlerin bunu da özgürlükler kapsamına almaları onların elini kolunu bağlamaktadır.

Evlilik müessesesinin bile kaldırıldığı Rusya'da yirmi beş senesini geçirmiş bir insan olarak söyleyebilirim ki Rus toplumunda bile bir kızla bir erkeğin nikâhsız bir şekilde aynı evde bulunmaları hiç hoş karşılanmamaktadır. Evet, onlar da sistemin bir diktesi olarak buna uymaktadırlar ama bu yüzden işlenmiş cinayetlerin, yıkılmış ailelerin, birbirine yabancılaşmış evlât ve ebeveynlerin sayısı hiç de az değildir. Yani onlar bile bu durumu fıtratlarına yedirememektedirler.

Kur'an'ı temel alarak *fahşa*nın Kur'an tarafından nasıl târif edildiğine, sınırlarının ne olduğuna, hangi hareket ve sözlerin *fahşa* sayıldığına dâir kapsamlı bir çalışma şimdiye kadar hiç yapılmadığından, bu konular Kur'an'ı anlama çabası içinde olanlar için şimdiye kadar hiç kimsenin bu konulara târif ve tanım getirmediği bir alan olarak durmaktadır. Böylesi bir çalışmayı bu bağlamda bizim yapmamız teknik olarak mümkün değildir.

Nisâ 15. âyette geçen الْفَاحِشَةَ *(fahişat)* kelimesine zinâ anlamı vererek وَالّٰتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ *(Vellâtî ye'tîne-lfâhişete min nisâ-ikum)* cümlesine de "kadınlarınızdan zinâ yapanlar" anlamı veren yukarıdaki meâlin sahipleri bu sefer 16. âyette tesniye olarak geçen وَالَّذَانِ *(velleżâni)* kelimesine de "zinâ yapan kadın ve erkek" mânâsı vermiş ve buna göre işi kadına iki defa ceza vermeye kadar götürmüşlerdir. Durumu fark ederek âyete şu meâli ve o meâle şu dipnotu düşmüşlerdir:

Nisâ 4/16

وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَاٰذُوهُمَاۚ فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوا عَنْهُمَاۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا

Sizden zinâ yapan o iki kişiyi (kadını ve erkeği)[*] incitecek davranışlarda da bulunun. Eğer tövbe eder /günahlarından dönüş yapar ve kendilerini düzeltirlerse artık onlara ilişmeyin. Allah tövbeleri kabul eder ve ikramda bulunur. *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

[*] Allah Teala fuhuş çeşitlerini yasaklamış (A'raf 7/33) ve onlardan uzak durmayı emretmiştir (En'am 6/151, Şurâ 42/5, Necm 53/31-32). Onların ilki zinâ (İsra 17/32) ikincisi de erkek erkeğe ilişkidir (A'raf 7/80-81). Arap dilinde çoğul, en az üçü gösterdiğinden fuhşun üçüncü çeşidi lezbiyenlik olur. 15. âyette, fuhuş yapan kadınlara verilen ev hapsi cezasının, onların lehine olacak bir cezaya çevrileceği bildirilmiştir. Fuhuş suçu ile ilgili olarak, bundan sonra inen tek âyet zinâ cezasını belirleyen âyet olduğu için (Nûr 24/2), Nisâ 15'te ev hapsi cezasına çarptırılan kadınlar, zinâ suçu dışında bir suç işlemiş olamazlar. Nisâ 16'da hem ona hem de suç ortağı olan erkeğe karşı incitici davranışlarda bulunma emri de verilmiştir. **Burada kadına daha fazla ceza verildiği düşünülebilir. Ama ev hapsi, kötü niyetli erkeklerden koruyacağı için kadının lehine olur**. Bu cezalar, Nûr Sûresi 2. âyet ile kaldırılmış, hem kadın hem de erkek için 100 kırbaca dönüştürülmüştür. Konu bu kadar açık olduğu hâlde Nisâ 15'in kadın kadına sevicilik /lezbiyenlik ile ilgili olduğu, âyette açılacağı bildirilen yolun da evlilik olduğu iddia edilmektedir. Hâlbuki âyette evli bekar ayrımı yapılmamış, sadece ev hapsine mahkum edilen kadınlar "lehine bir yol açıncaya kadar" ifadesi kullanılmıştır. Bu yol ancak, ev hapsini sona erdirecek bir ceza türü olabilir. İşte 100 kırbaç cezası (Nûr 24/2) budur. Âyetler arası ilişkileri dikkate almayanlar, 16. âyetin

> erkek erkeğe cinsel ilişki ile ilgili olduğunu da iddia ederler. Onlara göre âyetin başındaki "ellezâni /o ikisi" ifadesi fuhuş eylemini yapan iki erkek anlamındadır. Bu iddianın da doğru olma ihtimali yoktur. Arap dilinde kadınlar için dişil, erkekler için eril kalıplar kullanılır ama erkek ile kadının ortak eylemini anlatan kelimeler, mutlaka eril kalıpta olur. Bu sebeple ilgili âyetleri yok sayıp Nisâ 16'nın başındaki "ellezâni" ifadesine dayanılarak o âyette erkek erkeğe cinsel ilişkinin kastedildiği söylenemez.
>
> *(Süleymaniye Vakfı meâli resmî web sayfası)*

Kadına iki defa ceza verildiğini fark eden bu meâlin yazarı dipnotunda "***Burada kadına daha fazla ceza verildiği düşünülebilir. Ama ev hapsi, kötü niyetli erkeklerden koruyacağı için kadının lehine olur."*** şeklinde bir cümle kurarak cezayı ödüle dönüştürmeyi başarabilmiştir. Oysa; "Neden sadece kadın kötü niyetli erkeklerden korunmaktır da erkek kötü niyetli kadınlardan korunma 'ödülünden'(!) mahrûm bırakılmaktadır?" sorusu cevaplanmayacak bir soru olarak ortada duracaktır. İnsanları Kur'an'ın aydınlığına kavuşturma iddiasında olan bu ve diğer meâl yazarları söz söyledikçe, Kur'an'a meâl yazıp dipnot düştükçe karanlıklar daha da koyulaşmaktadır. Bunları kendi karanlıklarına bırakıyoruz.

Nisâ 15. âyetin sonuna dikkat edilirse âyet أَوْ يَجْعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلًا *(ev yec'ala(A)llâhu lehunne sebîlân)* şeklinde bitmektedir. Bu cümle *"Allah onların lehine bir yol belirleyinceye kadar*" anlamındadır. İşte, Nisâ 34. âyetteki ism-i mevsûlden sonra gelen üç tane emir fiil Yüce Allah'ın "normalin dışına çıkmış davranışlar sergiledikleri dört tane şahitle kesin olarak bilinen kadınların" lehine getirdiği yoldur. Fakat bu yolun ne olduğunun anlaşılmasından önce Nisâ 34. âyette "korkmak" olarak çevrilen خوف *(havf)* fiilinin anlaşılması gerekmektedir. Bu fiili bir sonraki bölümde ele almak üzere bu bölümü kapatıyoruz. Fakat şu notu tekrar düşmek şart olmuştur.

Hem günümüzde hem de geçmişte "Kur'an Kur'an ile anlaşılmalıdır hatta bu kesinlikle şarttır." diyen birçok müellif olmuştur. Fakat buna rağmen bütün bunlar sadece söylem olarak kalmış hatta bizzat "Kur'an Kur'an ile anlaşılmalıdır." diyenlerin kendileri bile dâima Kur'an'ı rivâyet, İsrâiliyat ve yorum üzerinden anlamış ve eserlerini bunu temel alarak yazmışlardır. Devâsâ bir müktesebat olan "İslâm Fıkhı" çalışmaları da dâima rivâyete göre âyet bulmayı temel alarak kural ve kanun üretmiştir. Bugüne kadar 'sadece Kur'an' üzerinden hiçbir fıkıh üretilmemiştir. Çünkü eski-yeni ulemânın tamamına göre bırakın Kur'an'dan fıkıh üretmeyi Kur'an kıssaları bile rivâyet, İsrâiliyat, ulemâ görüşleri ve daha birçok yan kaynak olmadan anlaşılmayacak şekildedir. Bu yaklaşım hiçbir şekilde dipnotu olmayan ve hiçbir şekilde başka bir kaynağa gönderme yapmayan Kur'an'ı ulemâya muhtaç, zavallı bir kitap konumuna düşürmektedir. Yüce Allah'ın indînden gelmiş, her yönüyle benzersiz olan bir kitabın bu hâle getirilmesi Kur'an'ın aydınlığının insanlığa ulaşmasına engel olmaktadır. Öte yandan kıyamete

kadar insanların tüm problemlerini, ihtilâflarını ve çıkmazlarını çözme iddiasında olan bir kitap, karı-koca arasındaki basit aile kavgasını bile çözemeyecek âciz bir kitaba çevrilmiştir.

“Ben Kur’an’a imân ediyorum!” diyen her mümin artık kararını vermek zorundadır. Ya bu kitaba güvenecek, eteğine sımsıkı sarılarak her meselede sadece onu kılavuz edinecek, kaybettiği onurunu onda arayacak ya da karanlıklar içinde, huzursuz, iç kavgalar ve ihtilâflar içinde kıvranmaya devam edecektir. Fakat hangisine karar verirse versin şunu da bilmek zorundadır: Öleceğiz ve bu Kitap’tan sorguya çekileceğiz!

RAMAZAN DEMİR
27.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (7)

KORKULAR ÜZERİNE FIKIH İNŞÂ ETMEK

En başından beri Nisâ sûresi 34. âyetinin basit aile kavgalarından bahsetmediğini, insan türünü oluşturan kadın ve erkeğin arasındaki hukukun temelini anlattığını ortaya koymaya çalıştık. Bir önceki cümlede bu hukukun doğru ve hakîkî temeller üzerine binâ edilmesinin tek yolunun kadının normalin dışına çıkmadan doğurması ve yine normalin dışına çıkmadan doğru beyânda bulunması olduğunu anlatmaya çalıştık. Yani doğru ve gerçek hukuk sadece ve sadece kadın sâliha olunca oluşmaktadır. Bu âyette geçen "sâlihat" kavramının "imân eden kadınların en iyisi" anlamına gelmediğini, âyetin çerçevesini çizdiği konuyla alâkalı olarak mümin olsun ya da olmasın o konuda dürüst yani normalin dışına çıkmadan davranan her kadını kapsadığını ifade etmeye çalıştık.

Âyetteki konuların kendisine göre şekillendiği ana cümle *"Allah'ın bâzısını bâzısına göre çoğalabilir kılmasından dolayı (kadın ve erkek) buna göre (ortak) mallarından talep sahibi olurlar."* cümlesidir. Bu durum, çoğalabilen yani doğurabilen bir tür olmasından dolayı kadını hukukun temeline yerleştirerek ona müstesnâ bir konum kazandırmıştır. Her şeyden önce kadın, erkeklerin şehvetlerini gideren bir nesne olmaktan çıkıp toplumları kuran, hukukun temelini atan en etkin özne olmaktadır. Üstelik bu etkin özne olma özelliği sadece "mümin kadınlar" için değil yeryüzündeki tüm kadınlar için geçerli bir özellik olmaktadır.

Fakat nasıl ki -mümin olsun veya olmasın- her erkek sâlih yani normale göre davranan değilse her kadın da sâliha yani normale göre davranan değildir. Bir erkeğin bir kadınla yaptığı nikâh akdine sâdık kalıp gayrimeşrû ilişkilere girmemesi erdem, fazîlet veya yücelik değil, zaten olması gereken en normal durumdur. Gayrimeşrû bir şekilde başka kadınlardan değil de bir hukuka göre nikâh akdi yaptığı eşinden nesil sahibi olması erdem, fazîlet veya yücelik değil, zaten olması gereken en normal bir durumdur. Hiçbir erkek karısını aldatmadığı, başkasının nâmûsuna göz dikmediği, iffetini koruduğu için övünme, gerinme, kendisini nâmusluların en nâmuslusu gibi lanse etme hakkına sahip değildir çünkü zaten öyle olmak zorundadır, zaten normal olan budur. Üstelik bu en normal durum sadece mümin erkek için değil dünyadaki her erkek için böyledir. Bu en normal durumda kalmak için kişinin mümin olması da gerekmemektedir. Meselâ, mümin olmayan bir Rus erkeği, *"ben Kur'an'a imân etmiyorum, müslim de değilim; o hâlde istediğim şekilde istediğim kadınla ilişki kurabilir, evli olduğum hâlde başka kadınlardan nesil sahibi olabilirim."* demek gibi bir hakka sahip değildir. Kendi toplumunda da olsa İslâm toplumunda da olsa bu böyledir.

Fakat böyle olmasına rağmen dünyanın her yerinde normalin dışında davranış gösteren erkek ve kadınların olduğu kötü bir gerçeklik olarak ortada durmaktadır. Üstelik bu kötü gerçeklik Kur'an tarafından da görülmüş ve ona karşı çeşitli önlemler geliştirmiştir. Meselâ, zinâ yapanlara ceza uygulanmasını önermesi bu önlemlerden sadece bir tanesidir.

Kur'an; insanı da mümin olarak tanımladıklarını da hem hata yapmaz kusursuz varlıklar olarak nitelememiş hem de önerdiği hayat biçimini hatasızlık ve günahsızlık üzerine temellendirmemiştir. Tam tersi dâima insanı hata yapabilen, günah işleyebilen, imân da edebilen, ettiği imândan da dönebilen, küfrün en koyusuna düşebileceği gibi aydınlığın en parlağına da ulaşabilen bir varlık olarak temel almış ve tüm önermelerini, emir ve yasaklarını, tehdit ve vaatlerini buna göre yapmıştır. Kur'an insana ne "kusursuz" gözüyle bakmış ne de "kusursuz ol" demiştir.

İnsanın bu yapıda olduğunu bilen Yüce Allah'ın insanlara hukuk önerirken sadece kusursuzluk açısından hukuk geliştirmiş olması, kusurlular için herhangi bir hukuk tanımlaması getirmemiş olması mümkün değildir. Her insanın konulan hukuku sûistîmal etme, arkasından dolanma, boşa çıkarma, yanlışa yorma gibi potansiyeli vardır. Fakat Yüce Allah insanı belli bir formatta yarattığı için hukukun oluşmasında ve davranış geliştirmede temel alınması gereken şey insanın içindeki sûistîmal etme potansiyeli değil her insanın mayası olan o asıl format olmalıdır.

Rûm 30/30

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Hakka yönelen bir kimse olarak yüzünü dine çevir. Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sımsıkı tutun. Allah'ın yaratmasında hiçbir değiştirme yoktur. İşte bu dosdoğru dindir. Fakat insanların çoğu bilmezler. *(TDV meâli)*

Yüce Allah'ın her insana yüklediği bu yaratılış formatı hiçbir zaman yok edilemez. Üstü örtülebilir, görmezden gelinebilir, umursanmayabilir ama yok edilemez. İşte bu ana format insanın doğal yapısıdır. Bu temel format üzerine yaratılan insanın sonradan edindiği kötü davranışların ve inançların tamamı cevher (öz) değil araz (ârıza)'dır. Bir hukukun başarılı olması doğal yapı ile uyumu üzerinden gerçekleşmektedir. Doğal yapı üzerine binâ edilmeyen her hukuk er ya da geç sonuçta zulüm, mutsuzluk, uyumsuzluk, kaos getirecektir. Meselâ, kadının doğal yapısının yani yaratılışının erkeğe göre daha akılsız olduğunu, doğal yapısı gereği her kadının şeytanın kementleri olduğunu söyleyen ulemânın kadınlar için oluşturduğu fıkıh sonuçta kadınlar için daha çok ezilme, daha az hak alma gibi bir durum ortaya çıkarırken

bunun zararını sadece kadınlar görmemiş, bu hâle getirilen kadınların doğurduğu erkekler geriye kan ve gözyaşı, kaos ve çözümsüzlükten oluşan devâsâ bir tarih bırakmışlardır. Şu bir gerçektir ki insanın doğal yapısı yani yaratılış formatı temel alınmayarak geliştirilen her hukuk belki görünürde birilerine daha fazla iltimas geçmiş gibi gözükecektir ama sonuçta tüm zararı iltimas gören de görmeyen de birlikte görecektir. Meselâ, doğal yapıyı temel almayan Firavun'un düzeninde Firavun ve onun âlî kendilerini iltimas görenler olarak konumlandırmışlardır. Ama denizde boğulan sadece onlar olmamıştır. Üstelik denizde boğulmayıp geride kalan kadın, erkek, yaşlı, çocuk hepsi de bundan ciddi bir şekilde zarar görmüştür.

Doğal olmadıktan, insan fıtratı temel alınmadıktan sonra ortaya çıkan durumdan şunun daha fazla, bunun daha az etkilenmiş olmasını tartışmanın, doğal olmayan bir yapı içerisinde daha fazla haklar talep etmenin kimseye mutluluk getirmeyeceği de ortadadır. Çünkü yapılması gereken şey daha fazla hak koparmak değil doğal yapılar üzerine binâ edilmiş hukuka dönmektir. Meselâ, günümüz toplumlarında ezildiği gâyet açık olan kadın ezilmekten kurtulsa, erkeklerden çok daha fazla haklara sahip olsa, her kadın erkekler tarafından başlar üstünde taşınsa içinde yaşadığımız toplum kendi doğal yapısı ile uyuşan, kadına da erkeğe de mutluluk getiren bir düzene kavuşmuş olmayacak, bunun zararını kadın da erkek de birlikte görecektir.

Doğal yapı üzerine kurulan tek düzen Yüce Allah'ın önerdiği düzendir. O'nun önerdiği düzenden başkasının doğal olması mümkün değildir. Çünkü insanın doğal yapısıyla çelişmeyen düzen getirmeye O'ndan başkasının güç yetirmesi istense bile mümkün değildir. Fakat öte yandan her insanın yaratılış formatına göre davranmayacağı da açıktır. Bu durumda, düzenleme getirirken doğal yapıyı bozanlar mı yoksa doğal yapıya uyanlar mı temel alınmalıdır? Bu dediğimi bizzat kendi yaşadığım şu örnekle daha anlaşılır hâle getirmeye çalışayım.

Çocuklarımla girdiğim bir elektronik eşya mağazasından alacağımızı almış, her müşteri gibi kasada paramızı ödemiş, aldıklarımızı üzerinde mağazanın amblemi bulunan poşetin içine koymuş, çıkış kapısına doğru gitmiş, barkod okuyuculardan da geçmiştik. Fakat tam bu sırada arkası bize dönük koruma önümüzü kesmiş ve son derece kaba bir sesle elimizdeki poşette bulunanları kendisine göstermemizi istemişti. Bunun nedenini sorduğumda ise bu önlemi mağazada yaşanan hırsızlık olaylarına karşı aldıklarını söylemişti. Tüm alışveriş merkezini birbirine katmamıza rağmen ben ona paketi açıp göstermemekten, o da paketin içini görmek istemekten vazgeçmedi.

Hırsızlık yapan birkaç müşteri dikkate alınarak kapıdan giren her müşteriye potansiyel hırsız muâmelesi yapmak, buna göre her müşteriyi hırsız yerine koyup ona göre önlem geliştirip düzen kurmak doğal olmayan bir yapının temel alınması anlamına gelmektedir. Oysa ne kadar çok olursa olsun hırsızlık asla doğal bir şey olmadığı gibi her insanı hırsız yerine koymak da doğal değildir. Böylesi bir düzende ne müşteri ne de dükkân sahibi kârlı çıkacaktır. Hırsız olmadığı hâlde hırsızmış gibi bir uygulamaya mâruz kalan müşteri bir daha o dükkândan içeriye adımını atmayacak, dükkân sahibi ise dürüst müşteri kaybına uğrayacaktır. Fakat dükkâna giren diğer müşterilerin hırsız muâmelesinden rahatsız olmaması işte bu doğal olmayan bir uygulamanın meşrûlaşmasına sebep olacaktır ve ne yazık ki insanlığın aklı bugün tam da bu yönde çalışmaktadır.

Yüce Allah'ın getirdiği düzende araz sahibi insan sayısı ne kadar çok olursa olsun düzen ve hukuk asla bu arazlar üzerine değil yaratılış formatı yani cevher üzerine binâ edilmiştir. O'nun getirdiği düzende, O'nun önerdiği hukukta her insan potansiyel günahkâr değil potansiyel iyi olarak tanımlanmış ve tüm önermeler işte bu iyiler üzerine temellendirilmiştir. O'nun getirdiği düzende kadın potansiyel olarak aklı az, şeytanın kemendi, dövülmesi, terbiye edilmesi, başına âmir tayin edilmesi gereken bir varlık değil; insanlığın devamlılığı kendisine bağlı, bir beyânıyla toplumların ve hukukun temelini atacak kadar değerli bir varlıktır. Hiçbir yönden erkekten bir eksikliği olmadığı gibi tam tersi doğurmak gibi fazlalığı olan çok değerli bir varlıktır. İşte Yüce Allah'ın getirdiği düzende rengine, ırkına ve dinine bakılmadan her kadın bu değere sahiptir. Çünkü Yüce Allah bir çocuğa anne olmayı sadece mümin kadınlara has bir durum kılmamıştır. Mümin olmayan insanların akrabalık bağlarını molla önünde "İslâmî nikâhlar" kıymadıkları için yok saymamış, gayrimeşrû ilan etmemiştir. Kocası kâfirlerin en azılılarından biri olan Firavun'un karısının Firavun'la kurduğu karı-koca ilişkilerini, o ilişkiden meydana gelen çocukları ve o ilişkilerden doğan akrabalık bağlarını yok saymamıştır. Yine bunun tam tersi olarak Nuh ve Lut'un kâfir ve hatta hâin karılarıyla olan karı-koca ilişkilerini, o ilişkilerden meydana gelen çocukları ve o ilişkiden doğan akrabalık bağlarını yok saymamıştır. Onları tanıtırken Nuh ve Lut'un karıları, diğerini tanıtırken Firavun'un karısı tanımlamasını kullanmıştır. Çünkü kadının da erkeğin de baba, oğul, anne, kız olmasıyla neye inandığı arasında en ufak bir bağ yoktur ve hukuk bunun üzerine binâ edilmemiştir.

Bir hukuka imân etmeyle hukukun kendisi arasında bir bağ yoktur. Yüce Allah'ın getirdiği hukuk, mümin ya da kâfir hukuku değildir. Kâfirlik veya müminlik o hukuka inanan veya inanmayan insanın bir hâlidir yoksa hukukun tanımlanması değildir. Yüce Allah'ın insan türü için belirlediği hukuka inanmak, onun insanı mutlu edeceğine kesin güven duymak kişiyi

mümin, güvenmemek ise kâfir yapacaktır. Fakat Yüce Allah'ın önerdiği hukuka "bu hukuk mümindir" demek çok saçma olacaktır. Yüce Allah'ın gönderdiği hukuka "bu hukuk 'insana güvenmek' temeli üzerine kurulmuştur" demek mümkündür. Bu sadece o hukuku insana güveni temel almış bir hukuk hâline getirir. Müminlik akıllı ve iradeli varlıkların yapacağı bir tercihtir; bizzat hukukun kendisi tercihte bulunmaz, tercihte bulunan insana düzen getirir.

Kur'an; dükkâna giren hırsızı dikkate alarak dükkâna giren her müşteriye hırsız muâmelesi yapmaz, genel düzenlemelerini dükkâna giren her müşterinin hırsız olabileceği ön kabûlü üzerinden geliştirmez. O, tüm insanların doğal yapısının 'iyi' olduğu temeli üzerinden düzenlemeler getirir. Fakat bu, Kur'an'ın hırsızlığı kabul etmediği, kötü bir gerçeklik olarak onu yok saydığı, hırsıza karşı hiç önlem almadığı ve ona göz yumduğu anlamına gelemez. Çünkü eğer öyle olsaydı temel yapısını 'iyi' olarak kabul ettiği insana; adam öldürdüğünde kısas, zinâ yaptığında celde, hırsızlık yaptığında el kesme cezası getirmesi saçma olurdu. Bunları ve daha birçok önlemi aldığına göre insanın kötülük yapabileceğini de görmüş, bunu da dikkate almış demektir. Fakat biraz önce de dediğimiz gibi onun aldığı önlem dükkâna giren her müşteriyi hırsız yerine koymak değildir.

Kur'an'ın asıl olan hukuku, doğal yapı üzerine koyarak geliştirdiği hukuktur. Geri kalan kısmı sadece dükkâna giren hırsıza karşı alınmış önlemlerdir. İşte buna göre zinâ suçunu dört şâhide bağlayarak suçüstü yapmayı neredeyse imkânsız hâle getirmiştir. Zinâ olayına bu yönden baktığımızda Yüce Allah'ın neden böylesi bir şart getirdiği anlaşılmaktadır. Çünkü eğer zinâ suçunun tespiti için bundan daha aşağısını getirseydi meselâ kocanın beyânıyla veya gözle görülmediği hâlde çıkarımla kadının ve erkeğin zinâ cezasına çarptırılabileceğini söyleseydi bundan en fazla zararı doğal yapısını görmezden gelerek normal davranışın dışına çıkanlar değil bizzat iyilerin kendisi görecekti. İşte Yüce Allah zinâ suçunun tespitini neredeyse imkânsız hâle getirerek iyileri koruma altına almıştır. Yoksa iyilere de zinâ suçu isnat etmenin kapısı aralanacak, bir erkeğe hayran hayran bakan kadınlar da bir kadına olan sevgisini gizleyemeyen erkekler de zinâ suçuyla isnat edilebilecekti. Bir erkeğin evine giren her kadın veya bir kadının evine giren her erkek potansiyel zinâkâr olarak nitelenebilecekti. Kapısını sütçüye açan her kadın da evindeki temizlikçi ile yalnız kalan her erkek de potansiyel zinâkâr olarak nitelenebilecekti.

İşte Nisâ 34. âyet, -imân etsin ya da etmesin- her kadının potansiyel iyi olduğu temeli üzerine kurulmuş hukuku ifade etmektedir. İmân etmiş ya da etmemiş olduğunu hiç dikkate almadan her kadının karnındaki bebeği olması gerektiği gibi koruduğunu temel alarak ona ve karnındakine temel hukuk belirlemiştir. Öte yandan buna aykırı davranacakların da var

olacağını bir realite olarak görmüş, iyilerin korunması için önlem almıştır. Ne kadar çok olurlarsa olsunlar bir toplumda zinâ yapanlar veya fâhiş hareketlerde bulunanlar dâima azınlıktadır. Azınlık üzerinden tüm toplumun hayatına kısıtlama getirecek önlemlerin alınması asla doğru değildir. Bu, tüm toplumu 'kötü' saymak anlamına gelecektir. İşte bu yüzden Nisâ 34. âyette geçen فَالصَّالِحَاتُ *(fe's sâlihat)* kavramı, öznesi sadece kadınlar olduğu hâlde hiçbir şekilde özel bir anlatıma bağlanmamış, kendisine hiçbir ayırt edici tanımlama getirilmemiştir. Bundan da öte Kur'an'ın hiçbir yerinde kadına ayrı erkeğe ayrı sâlih/sâliha tanımı yapılmamış, erkeği sâlih yapan şeyler neyse kadını da sâliha yapan şeylerin aynı şeyler olduğu belirtilmiştir. Çünkü sâlih olmanın yani hareketlerine ve sözlerine hastalık denilebilecek şeyleri bulaştırmamanın cinsiyetle alâkası yoktur.

Nisâ 34. âyetinin devam cümlesinin başında geçen bir ism-i mevsûl bizi Nisâ 15 ilâ 19. âyetlerine bağlamış, normalin dışına çıkan kadınları tanıtmıştır. Bu cümlenin başındaki ism-i mevsûl kimsenin kafasına göre tanım yapmaması gerektiğini söylerken kelimelere gösterilen sadâkatsizlik ulemâyı en olmadık saçma yorumları yapmaya sevk etmiş ve ne yazık ki en sonunda insanların zihninde bu ulemâ eliyle oluşturulan anlamlar kalmıştır. Meselâ Râzî, ism-i mevsûlle birlikte gelen وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنّ *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne)* cümlesine "serkeşliğinden korktuğunuz kadınlar" anlamını verdikten sonra "korku" ile alâkalı olarak şu açıklamaları bile getirebilmiştir:

> Bil ki "havf" (korkma), istikbalde kötü bir şeyin olacağını zannedildiği zaman kalpte meydana gelen bir hâlden ibarettir. Şafii, "serkeşlik" (geçimsizlik), bazen söz ile bazen de fiil ile olur. Meselâ söz ile olması, (daha önce) kendisini çağırdığında "efendim, buyur" diyen, kendisine seslendiğinde sözünü dinleyen bir tavırda iken, sonradan değişmesidir. Fiil ile olan ise, daha önce yanına girdiğinde ayağa kalkıp, emrine koşarken ve kendisini istediğinde güler yüzle yatağına gelirken sonra birdenbire değişmesidir. İşte bunlar, o kadının geçimsizliğinin (nüşûzunun) ve isyan ettiğinin emareleridir. Bu durumda onun geçimsizliği anlaşılır. Bu gibi şeylerin ortaya çıkışı geçimsizlik (serkeşlik) endişesi duyurur" der. Nüşûz kocaya isyan ve başkaldırmadır.
>
> *(Fahreddin er-Râzî, Tefsir-i Kebir, c.8.s.21)*

Bu açıklamalara göre kadının tespit edilmiş bir "nüşûzu" yoktur, sadece hareketlerine bakılarak onun nüşûz yapacağından korkulmaktadır. Zaten âyetteki *'havf'* kelimesini "*Bil ki 'havf' (korkma), istikbalde kötü bir şeyin olacağını zannedildiği zaman kalpte meydana gelen bir hâlden ibarettir.*" şeklinde açıklamış, koca bir fıkhı korkular üzerine binâ etmiştir. Tuhaf olan şudur ki endişe eden erkektir ama nasîhat edilen, yatağında yalnız bırakılan, sonra da bir güzel dayak atılan kadındır. Kadının "buyur efendim" dememesinden yola çıkarak bir gün gelip de nüşûz edeceğinden korkulmaktadır ama dayak yiyen kadının yediği dayaktan dolayı

besleyeceği kin, saygı kaybı, sevgi kaybı, nefret gibi duygular sonucundaki gâyet muhtemel nüşûzundan hiç korkulmamaktadır.

Korkular üzerine fıkıh inşâ etmek, buna göre kural ve düzen belirlemek asla Allah'ın esas aldığı bir şey değildir. Eğer öyle olsaydı insanı yaratan Yüce Allah bir gün gelip de onların Kendisi'ne karşı çıkacağı, O'na saygı duymayacağı korkusunu temel alarak kural belirlemesi gerekirdi. Meselâ, Râzî gibi ulemânın Kur'an'ı bu şekilde ilkesizce tefsir edeceğinden korkarak önlem alsaydı ilkesizce tefsir yapan Râzî'nin o Kur'an'a ulaşması mümkün olmazdı.

Hiçbir fıkıh daha henüz işlenmemiş, sadece işleneceğinden endişe duyulan bir temel üzerine binâ edilemez. Emâreleri olsa bile işlenmemiş hatta işlenmiş olsa bile ispatlanmamış bir temel üzerine hiçbir hukuk inşâ edilemez. Kesin bilgi sahibi olmaksızın hiçbir konuda ve hiçbir şekilde her ne sebeple olursa olsun kimseye yaptırım getirilemez, dayak atmak gibi had cezası uygulanamaz. Hukuk; herhangi birinin temennîlerini de korkularını da temel alarak korku duyan kişiye hem savcı hem hâkim hem de hükmü uygulayacak cellat olacak şekilde yetki veremez. Bu şekilde ortaya konulan hiçbir hükme de hüküm denilemez.

Nisâ 34. âyetini Nisâ 15 ilâ 19. âyetlere bağlayan ism-i mevsûlden hemen sonra sıla cümlesi olarak gelen تَخَافُونَ *(tehafune)* fiili خ و ف *(ha+vav+fa)* kök harflerinden türemiş bir fiildir. Kur'an'da tüm formlarıyla birlikte bu kökten türemiş 124 tane kelime bulunmaktadır. İsfahânî bu kelimeyle ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

> اَلْخَوْفُ / *Havf* : Varsayılan, veya şüphelenilen ya da hakkında bilgi sahibi olunan bir emâreden hareketle nahoş, kötü, fena veya iğrenç bir şeyin vuku bulacağını beklemek, ummak. Nisâ 35. âyette geçen خِفْتُمْ fiili عَرَفْتُمْ (bilirseniz) şeklinde tefsir edilmiştir. Hakîkatinde burada kastedilen şudur: eğer bildiğiniz için, bununla ilgili içinize bir korku düşerse.
>
> *(Râgıb el-İsfahânî; el-Müfredât; HVF md.)*

Korku hem bilgisizlikten hem de kesin bilgiden kaynaklanabilir. Yani insan bilmediği için de bildiği için de korkar. *'Havf'* kelimesinin kastettiği korku, bilgi temeline dayanan korkudur. Nitekim sözlüklerde اَلْخَوْفُ *(havf)* kelimesinin "korkmak, sakınmak, çekinmek, endişe etmek" gibi anlamlarının yanında "kuvvetle tahmin etmek, kesin kanaat getirmek, kesine yakın olarak bilmek" şeklinde anlamları da vardır *(bkz; İlyas Karslı- Yeni Sözlük s.812).* Kelimeye bu anlam üzerinden mânâ verdiğimizde cümle şu anlama gelecektir:

وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ … Nüşûzlarına kesin kanaat getirdiğiniz kadınlar.

Birçok kere bu âyetin anlaşılmasının cümlenin başındaki ism-i mevsûlden dolayı Nisâ 15 ilâ 19. âyetlerine bağlanılarak yapılması gerektiğini belirtmiştik. Bu cümlede geçen 'nüşûz' kelimesinin Nisâ 15. âyetinde geçen ve neredeyse 'nüşûz' kelimesiyle aynı anlama sahip

‘fahişat’ kelimesi olduğunu belirtmiştik. Cümlede belirtilen “kesin kanaatin” ne olduğu orada açıklanmaktadır.

Nisâ 4/15

وَالّٰتِى يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْۚ
فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ
اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

Kadınlarınızdan zinâ yapanlara karşı sizden dört şahit getirin, onlar şahitlik ederlerse, ölünceye veya Allah onların lehine bir yol açıncaya kadar o kadınları evlerinde tutun. *(Süleymaniye Vakfi meâli)*

SV meâlinde ‘zinâ’ olarak geçen kelime, âyetin kendisinde الْفَاحِشَةَ *(el-fahişat)* olarak geçmektedir. Bir önceki bölümde bu kelimenin anlamları üzerinde detaylıca durmuş, kelimenin anlamının “normalin dışına çıkmak” olduğunu belirttikten sonra her zinânın fuhuş olarak tanımlanabileceğini ama her fuhuşun zinâ olarak tanımlanamayacağını belirtmiştik. Bu âyet zinâya değil fuhşa dört şahitten bahsetmektedir. Âyetin ilk cümlesinin şu şekilde meâllendirilmesi daha isabetli olacaktır:

وَالّٰتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ... *(Vellâtî ye/tîne-lfâhişete min nisâ-ikum festeşhidû ‘aleyhinne erbe’aten minkum)...* ***Bilinen bir fuhşu işleyen kadınlarınız aleyhine sizden dört şahit edinin.***

Âyetteki يَأْتِينَ *(ye’tine)* kelimesinin sözlük anlamları arasında yeni bir şey ortaya koymak, bir şey îcat etmek anlamları da bulunmaktadır. Buna göre “bilinen bir fuhşu peydahlayan kadınlarınız” anlamı da vermek mümkündür. Hatta bahsedilen konu dikkate alındığında kelimeye ‘peydahlamak’ mânâsı vermek daha uygun olacaktır. Çünkü fuhuş, işlenen bir iş değil peydahlanan bir durumdur. Verdiğimiz kısa meâldeki “bilinen” kelimesi الْفَاحِشَةَ *(el-fahişat)* kelimesinin mârife olmasından dolayıdır.[1]

İşte Nisâ 34. âyetindeki cümlede bahsedilen kesin kanaatin oluşması bu dört şahit üzerinden olmaktadır. Tekrar edelim ki bu dört şahit zinâ için getirilmesi gereken dört şahit değil, الْفَاحِشَةَ *(el-fahişat)* için getirilmesi gereken dört şahittir. Daha önceki bölümlerde Kur’an’ın zinâ suçu işleyenler için dört şahit getirilmesini şart koşmasının bu suçu işleyenlere suçüstü yapılmasını

[1] Daha önce de belirtmiştik ama bir kez daha belirtelim. Bu çalışmanın amacı sadece Nisâ 34. âyetine doğru meâl verebilmeyle sınırlıdır. Kur’an’ın her âyetinde olduğu gibi, Nisâ 34. âyeti de önce içinde geçtiği pasaja ve daha sonra tüm Kur’an’a sımsıkı bağlarla bağlıdır. Kadınlar aleyhine dehşetengiz zulümlere sebep olan çok eşlilik, miras, yetimlerin hukuku, yetimlerin mallarına ve kendilerine hâmîlik yapmak, çocuksuz boşanma, çocuklu boşanma, câriyelik gibi daha birçok meselenin sadece Nisâ 34. âyeti bağlamında ele alınması teknik olarak mümkün değildir. Bu yüzden Nisâ 34. âyetine bağlı olarak anlaşılması gereken (meselâ Nisâ 15. âyet) birçok âyetle alâkalı olarak sadece konumuzu ilgilendiren bölümler üzerinde durulmaktadır.

nerdeyse imkânsız hâle getirdiğini belirtmiştik. Öte yandan zinâ yapmayan ama onun dışında kalan (özür dileyerek); öpüşmek, sevişmek, oynaşmak vs. gibi şeyleri yapanların da olduğunun bir gerçeklik olarak bulunduğunu belirtmiştik. Zinâyı suçüstü yapmak çok zordur ama evli veya bekâr; normalin dışına çıkarak bir erkeğin evine giren kadının ya da bir kadının evine giren erkeğin dört şahitle tespit edilmesi çok da zor değildir. Evet bunları yapanlara asla zinâ cezası uygulanmayacaktır ama bu hiçbir sınırlama getirilmeyecek, hiçbir önlem alınmayacak anlamına da gelmemektedir. İşte Nisâ 34. âyetinde bahse konu olan yaptırımlar her kadın için değil bu tür kadınlar içindir.

Nisâ 34. âyetinin anlamaya çalıştığımız cümlesindeki emir fiillerde kullanılan zamirlerin hepsi çoğul zamirlerdir. Bu zamirler; önüne gelenin savcı-hâkim-cellat yetkisine sahip olamayacağını, nüşûzun tespitinden hükmün uygulanmasına kadarki tüm süreçlerin tıpkı zinânın tespitinde ve hadlerin uygulanmasında olduğu gibi bireysel bir yetki değil toplumsal bir sorumluluk olduğunu göstermektedir. Yani dört şahitle karısının zinâsına suçüstü de yapsa hiçbir koca, karısını savcısının ve hâkimin kendisinin olduğu bir mahkemede yargılayıp hüküm verme ve ardından hükmü uygulayacak cellat olma yetkisinde değildir.

Nisâ 34. âyet, kocası eve girdiğinde ayağa kalkmayan, çağırdığında "buyurun efendim" diyerek koşa koşa gelmeyen, ruh durumu ne olursa olsun güler yüzle kocasının yatağına girip onun cinsî ihtiyaçlarını gidermeyen bir kadına önce öğüt verilmesinden, sonra yataklarda yalnız bırakılmasından ardından dövülmesinden bahsetmemektedir.

Nisâ 34. âyet; sadece beyânı üzerine koca bir hukuk binâ edilen kadının bu hukuku sûistîmal etmemesi gerektiğinden, olur da sûistîmal ederse her kadına potansiyel nüşûz sahibi muâmelesi yapmadan nasıl önlemler alınacağından bahsetmektedir. Alınacak bu önlemlerin de kocanın endişesi ve korkusu üzerinden değil dört şahit üzerinden işleme sokulması gerektiğinden bahsetmektedir. Çünkü hiçbir hukuk korkular üzerine binâ edilemez.

RAMAZAN DEMİR
29.01.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (8)

GÜZELLİKLE

Buraya kadar âyette geçen وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنّ *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne)* cümlesinin kelimeleri üzerinde durduk. Fakat nahiv açısından da cümlenin yapısı üzerinde durma zorunluluğu vardır. Çünkü devamında gelen kelimeler bu cümleye göre cümlede konum almakta ve anlam kazanmaktadır. Bunun yanında bu cümlenin hemen devamında "haber" olarak gelen فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesinin başında kelimenin aslından olmayan bir ف *(fa)* harfi bulunmaktadır. Haberin başına ف *(fa)* gelmesi ya cümlede bir hazf (cümleden kelime veya cümle düşürme) olduğunu ya da cümlenin edatı gizlenmiş şart cümlesi gibi olduğuna işaret edebilmektedir. Nitekim hemen hemen bütün meâl ve tefsirlerde cümlenin öznesi (müptedâsı) olan en baştaki ism-i mevsûle hep nesne (mef'ûl) mânâsı verilmiştir. Örnek olsun diye birkaç meâle göz atalım:

- Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız, yuvayı yıkacağından kaygılandığınız kadınlarınıza gelince *(Mustafa Öztürk meâli)*
- Serkeşliklerinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince *(B. Bayraklı meâli)*
- (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara *(DİB meâli)*
- Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara *(TDV meâli)*
- İffetlerinden endişe duyduğunuz kadınlara *(Edip Yüksel meâli)*
- Nüşûzundan endişe ettiğiniz kadınlara *(Erhan Aktaş meâli)*
- Sadâkatsizlik etmelerinden çekindiğiniz kadınlara gelince: *(M. İslamoğlu meâli)*

Bu meâllerin hepsinde وَالّٰتِي *(vellâti)* ism-i mevsûlüne ya "kadınlara" ya da "kadınlara gelince" şeklinde mânâ verilmiştir. Oysa bu şekildeki çeviriler hem cümlenin öznesini nesneye çevirmek hem de cümlenin gramatik yapısını bozarak bambaşka yapıya büründürmek anlamına gelmektedir. Arapça bilmeyenler için cümlenin öznesinin (müptedâ) nesne (mef'ûl) hâline getirmenin ne gibi sonuçlara sebep olacağını Türkçe cümleler üzerinden gösterelim.

"Kadınlara öğüt verdim." - (Bu cümlede kadınlar kelimesi nesnedir.)
"Kadınlar öğüt verdi." - (Bu cümlede kadınlar kelimesi öznedir.)

İşte öznenin (müptedâ'nın) nesne (mef'ûl) olarak çevrilmesindeki fark bu kadar büyüktür. Kitabında وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنّ *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne)* cümlesinin i'râbını yapan Yrd. Doç. Dr. Necla Yasdıman, i'râb yaparken cümlenin başındaki وَالّٰتِي *(vellâti)* ism-i mevsûlünü cümlenin müptedâsı (öznesi) olarak göstermiş ama i'râbını yaptığı âyetin hemen altında verdiği meâlde kelimeyi tıpkı yukarıdaki meâllerde olduğu gibi mef'ûle çevirmiştir *(bkz: İrab'lı Kur'an Meâli c.1.s.248)*. Ulemâ da yine Necla Yasdıman gibi ism-i mevsûle müptedâ (özne)

demiş ama çevirirken mef'ûl (nesne) mânâsı vermiştir. Meselâ, Lübnan ve Şam dil okullarının hazırladığı *el-İ'rabu'l Müyessera* isimli çalışmada şu şekilde geçmektedir:

(الواو) عاطفة (اللاتي) اسم موصول مبني في محل رفع مبتدأ (تخافون) مضارع مرفوع ... والواو فاعل (نشوز) مفعول به منصوب و (هن) ضمير متصل في محل جر مضاف إليه (الفاء) زائدة في الخبر

(اللاتي) اسم موصول مبني في محل رفع مبتدأ … Ellâti, ism-i mevsûl, mebni, raf mahallinde müptedâ/özne.

Yukarıya aldığımız meâllerde cümlenin öznesi olan وَالّٰتِي *(vellâti)* ism-i mevsûlüne ya "kadınlara" ya da "kadınlara gelince" gibi mânâların verilmesi cümlede bir hazf olduğu kabulü üzerinedir. Yoksa bir cümlenin öznesine ismin "-e, -i" hâline göre "kadınlar+a" şeklinde mânâ verilemez.

Arapça ile Türkçe arasında hem temel yapı açısından hem de gramer yapısı açısından farklar vardır. Temel yapı olarak; Arapça "bükümlü diller" sınıfına girmekteyken Türkçe "çekimli diller" sınıfına girmektedir.

Çekimli dil: Kök bir kelimeden yeni bir kelime türetmek için kelimelerin başına, ortasına ve sonuna ek alabilen, kök kelimenin sesleri değiştirilerek yeni kelimeler elde edilebilen dildir.

Örnek: Kök şekli كتب *(k-t-b)* olan bu kelime; kendisine hiçbir ek getirilmeden kök harfleri olduğu gibi muhafaza edilerek sadece ses değişimi ile hem fiil hem de isim olarak okunabilir.

كَتَبَ… Yazdı
كُتُبٌ… Kitaplar

Yine bunun gibi başına, ortasına ve sonuna harf ekleyerek başka anlamlara ulaşılır.

اَكْتَبَ… Yazdırdı (Başına ek aldı.)
كَاتِبٌ… Yazıcı / katip (Ortasına ek aldı.)
كَتَبُوا… Yazdılar (Sonuna ek aldı.)

Verdiğimiz bu örneklerdeki Türkçe karşılıklara dikkat edilirse hepsinde de kök kelime olan "yaz" kökü olduğu gibi durmakta olduğu ve "yaz+dı – yaz+dırdı – yaz+ıcı – yaz+dılar" şeklinde sadece sonuna ek getirilmiş olduğu görülecektir. İşte çekimli dil ile bükümlü dil arasındaki en bâriz farklardan biri budur.

Türkçede bir kelimenin sonuna gelen bir ekten o kelimenin cümle içinde özne ya da nesne olduğu rahatlıkla anlaşılır, isterse cümle devrik cümle olsun.

Ali İstanbul+a gitti.
İstanbul+a Ali gitti.

Gitti Ali İstanbul+a.

Farklı anlam vurgularına sahip olsa da bu cümlelerin hepsinde "İstanbul'a" kelimesi hep nesnedir (zarf-tümleç). Cümlelerin hepsinde "İstanbul" kelimesinin nesne olması sonuna getirilmiş "a" harfinden anlaşılmaktadır. Kelimenin sonuna "a" harfi koymadan bu cümleleri kurarsak bozuk ve ne dendiği anlaşılmayan bir cümle ortaya çıkacaktır.

Ali İstanbul gitti.
İstanbul Ali gitti.
Gitti İstanbul Ali.

Türkçe bir cümlede isim olan kelimelerin cümle içinde "özne mi yoksa nesne mi" oldukları kelimelerin yalın hâllerinden ve sonuna aldıkları ekten anlaşılır. Bunun yanında Türkçede bir cümlenin "isim cümlesi mi yoksa fiil cümlesi mi" olduğu kelimelerin sonuna eklenen "-dır, -dir" eklerinden anlaşılır. Meselâ; "Ali oturan+dır." cümlesi de "Oturan Ali'+dir." cümlesi de isim cümlesidir.

Arapçada ise isim olan kelimelerin cümle içinde özne mi nesne mi oldukları eğer kelime murab ise son harekesinden, eğer mebni ise cümlenin yapısından anlaşılır. Murab-Mebni ne demektir?

Murab: Arapçada; bâzı kelimeler cümle içinde bulundukları konuma göre bir görev aldıkları zaman sonlarında harf veya hareke değişikliği olur. Bu tür isimlerin cümle içinde hangi görevde oldukları sadece kelimenin sonundaki değişikliğe bakılarak anlaşılabilir. Bunlara murab kelimeler denir.

Mebni: Fakat bâzı kelimeler vardır ki cümlede aldıkları görev ne olursa olsun ne yapılarında ne de son harekelerinde bir değişiklik olur. İşte sonlarında herhangi bir değişiklik olmayıp sâbit kalan kelimelere de mebni kelimeler denir. Mebni kelimeler üç başlık halindedirler.

1) İsim türünden mebniler:
    a) İşaret isimleri
    b) Zamirler
    c) İsm-i mevsûller
    d) Şart isimleri
    e) Soru isimleri
    f) Bâzı zarflar
    g) Bâzı sayı isimleri

2) Fill türünden mebniler:
   a) Mâzî fiiller
   b) Emir fiiller
   c) Sonunda te'kîd nûn'u olan muzâri fiiller

3) Harf türünden mebniler

   Bütün harfler (Arapçadaki harf kavramı ayrı bir konudur) mebnidirler.

İşte Nisâ 34. âyetteki bu وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ *(vellâtî teḫâfûne nuşûzehunne fe'izûhunne)* cümlesinde geçen الّٰتِي *(Ellâti)* kelimesi de mebni yani hangi konumda olursa olsun son harekesi değişmeyen ism-i mevsûldür. Bu tür kelimelerin cümle içinde "özne mi yoksa nesne mi" oldukları cümlenin yapısından anlaşılacaktır. Âyetin bu cümlesinin gramatik yapısını deşifre eden eski-yeni müfessirlerin tamamı cümlenin bir isim cümlesi olduğunu ve الّٰتِي *(Ellâti)* kelimesinin de "müptedâ" yani özne olduğunu söylemişlerdir.

(الواو) عاطفة (اللاتي) اسم موصول مبني في محل رفع مبتدأ (تخافون) مضارع مرفوع ... والواو فاعل (نشوز) مفعول به منصوب و (هن) ضمير متصل في محل جر مضاف إليه (الفاء) زائدة في الخبر

(اللاتي) اسم موصول مبني في محل رفع مبتدأ … Ellâti, ism-i mevsûl, mebni, raf mahallinde müptedâ/özne. *(İ'rabu'l Müyessera – Necla Yasdıman/ İrab'lı Kur'an ve Meâli c.1.s.248)*

Bu الّٰتِي *(Ellâti)* kelimesine müptedâ yani özne demek; onun cümlenin kurucu öğesi olduğunu ve Türkçeye çevrilirken kesinlikle sonuna bir ek alamayacağını söylemektir. Çünkü Türkçeye çevrilirken kelimenin sonuna eklenecek "-e, -a" sesi, özne olan bir kelimeyi nesneye çevirecektir. İşte buna göre Türkçe meâllere ve Arapça tefsirlere baktığımızda kelimeye özne denmesine rağmen hep "nesne" mânâsı verildiği görülmektedir. Yukarıya aldığımız ve almadığımız tüm meâllere bakıldığında الّٰتِي *(Ellâti)* kelimesine "kadınlara" veya "kadınlara gelince" anlamı verildiği görülecektir. Yani kelimeye "özne" mânâsı veren bir tane bile meâl veya tefsir yoktur. Her iki kullanımda da "kadınlar" kelimesi "-a" sesi almış ve küçük ses, kelimeyi özne iken nesne hâline çevirmeye yetmiştir.

Öte yandan cümlenin yapısı temel alınarak الّٰتِي *(Ellâti)* kelimesine özne oluşuna göre mânâ verilmesi durumunda ortaya başı başka devamı ise bambaşka bir mânâ çıkmaktadır. Meâllerdeki anlamları doğru varsayarak cümleye mânâ verilmesi durumunda yani "kadınlar" kelimesinin sonuna "-a" sesi eklemeden mânâ verilmesi durumunda şöyle olmaktadır:

"Nüşûzundan korktuğunuz kadınlar, onlara (dişil) öğüt verin…"

Türkçe hâlinden bile bozuk bir cümle olduğu anlaşılan bu cümlenin isim cümlesi olduğunu da göz önüne aldığımızda durum daha da karmaşık bir hâl almaktadır. Çünkü isim cümlesinin temel yapısı özneden bahsetmek üzerine kuruludur. Zaten Arapça isim cümlelerinin yapısı "müptedâ-haber" çatısına göredir. Aslında bu Türkçede de böyledir. İster "Çocuk çalışkandır." gibi kısa bir cümle kuralım isterse de "Annesini ve babasını geçen sene trafik kazasında kaybetmiş olan yetim o (kız), çalışkandır." cümlesi gibi uzun bir cümle kuralım; bu cümle isim cümlesidir. Bu uzun cümlenin "Annesini ve babasını geçen sene trafik kazasında kaybetmiş olan" cümlesi sıfat cümlesidir (Arapçada sıla cümlesi), "o (kız)" kelimesi ilgi zamiri (Arapçada ism-i mevsûl), "çalışkandır" kelimesi ise kızın durumundan haber veren "haber" kelimesidir. Zaten sonuna "-dir" eki almış olması onun haber olduğunu anlamaya yeterlidir. Arapçada kelimelerin müennes mi yoksa müzekker mi olduğu kelimenin kendisinden anlaşıldığı için parantez içinde (kız) veya (oğlan/erkek) şeklinde ek bir açıklama getirilmesine gerek yoktur; ama Türkçede müennes-müzekker ayrımı olmadığı için Arapça kelimeler Türkçeye aktarılırken bu açıklamayı yapmak zarûrî hâle gelmektedir yoksa hakkında haber verilen kişinin eril mi yoksa dişil kişilik mi olduğu anlaşılmayacaktır. Arapçada اَلَّتِي *(Ellâti)* şeklinde yazılan bir ism-i mevsûlün hiçbir parantez içi açıklamaya ihtiyaç duymayacak şekilde müennes yani dişil olduğu anlaşılmaktadır.

İşte bu ism-i mevsûl; cümlenin öznesi (müptedâsı) olduğuna göre cümlenin gramatik çatısı şu şekilde olmaktadır:

وَاللَّاتِي	(تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ)	فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ
Vav + Özne (müptedâ)	Asıl cümle içinde özne, nesne gibi herhangi bir görev alamayan, kendinden önceki kelimeye sıfat hükmünde sıla cümlesi	Öznenin durumunu bildirmesi gereken haber cümlesi

İşte tüm i'râb kitaplarında bu şekilde deşifre edilen bu (تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) اللَّاتِي *[Ellâtî (teḫâfûne nuşûzehunne)]* cümlesinin öznesi olan اَلَّتِي *(Ellâti)* ism-i mevsûlüne cümlenin çatısı temel alınarak nesne olacak şekilde yani "-a" sesi eklenerek "kadınlar+a" anlamı verilmesinin imkânı yoktur. Yani istense bile özne anlamı vermek mümkün değildir. Tek bir istisnâsı dahî olmadan eski-yeni tüm ulemânın, temel yapısı isim cümlesinde özne olan bu اَلَّتِي *(Ellâti)* kelimesine dâima nesne olarak mânâ vermesinin gerekçesi cümlede bir "hazf" olduğunu kabul etmiş olmasından dolayıdır. Birazdan üzerinde daha detaylıca duracağımız hazf; bir cümleden kelime veya cümle eksiltmek anlamındadır. Cümlenin yapısına bakıldığında hakîkaten bir hazf olduğunu kabul etmeden cümleye düzgün bir mânâ vermenin imkânsız olduğu da

görülmektedir. Yani ulemânın bu cümlede bir hazf olduğunu söylemesi yanlış değildir. Fakat her ne olursa olsun cümleden bir kelime veya cümlenin düştüğüne dâir mutlaka bir delil olması şarttır. Üstelik bu delil cümledeki kelimelerin anlamları üzerinden değil cümlenin gramatik çatısı açısından olmak zorundadır. O hâlde şu soruyu soralım:

Cümlede hazf (kelime ve cümle düştüğünün) gramer delîli var mıdır?

Bu soruya rahatlıkla "Evet vardır." dememizin önünde hiçbir engel yoktur. Çünkü hem temel yapısı müptedâ-haber olan isim cümlesinin "haberi" haber cümlesinde olmaması gerekmesine rağmen emir fiil olarak gelmiştir hem de haber cümlesi olan emir fiilin başına ف *(fa)* edatı gelmiştir. Bu iki durum, cümlede bir "hazf" olduğunun yani cümleden kelime veya cümle düştüğünün yeterli gramer delîlidir. Cümlede bir hazf (kelime veya cümle düşüklüğü) olduğunun anlaşılması beraberinde şu soruyu getirecektir:

Cümleden düşürülen kelimeler veya cümleler nasıl ve neye göre tespit edilirler?

1) Cümlede bir hazf olduğunu bildiren delillerin gramerde ne şekillerde kullanıldığına göre.
2) Cümlenin bağ kurduğu yere göre.

Cümlede bir hazfin olduğunu, haber konumunda olmaması gereken bu فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesinin emir fiil olmasından ve kelimenin başına gelen ف *(fa)* edatından anlamıştık. O hâlde bir emir fiilinin başına hangi durumlarda ف *(fa)* edatı geldiğini tespit etmemiz durumunda hazfedilen şeyin ne olduğunu da tespit etme imkânımız vardır. Birçok kullanım şekli olan ف *(fa)* edatının kullanıldığı yerler kısaca şu şekildedir:

1- Kelimeleri veya cümleleri birbirine öncelik ve sonralık sırasına göre atfeden atıf edatı olur.
2- Cevap ف *(fa)*'sı olur: Bir şart cümlesinde cevap cümlesinin, isim cümlesi, **istek (inşa-talep) fiillerinden (yani emir fiillerden)** biriyle başlaması veya camid (çekimsiz) fiillerden oluşması veyahut da cevap cümlesinin başında مَا – سَوْفَ – لَنْ – س – قَدْ harflerinden birinin bulunması gibi durumlarda cümle cevap cümlesi olmaya uygun değildir. Ancak bu tür cümlelerde cevap ف *(fa)*'sı adı verilen bir harf ile, şart fiiline bağlandıkları takdirde cevap cümlesi olabilirler.
3- Sebep için, "-den, -den dolayı, ki" anlamları ifade eden ف *(fa)* olur.
4- Kendisinden önce özet olarak bahsedilen konuyu genişletmeyi ifade eden ف *(fa)* olur.
5- Fasiha (açıklama) ف *(fa)*'sı: Bu, 2.şıktaki ف *(fa)*'nın aynısıdır. Ancak cevap cümlesinin başında bulunan bu edattan önce şart edatıyla birlikte şart fiili de hazfedilir. Edat hazfedilen bu cümleyi hissettirdiği, açıkladığı için bu adı almıştır.
6- İsti'nafiye (başlangıç) ف *(fa)*'sı. Bu edat cümle başında bulunur.
7- Netice (sonuç) ف *(fa)*'sı.
8- Tezyiniye ف *(fa)*'sı

(Hasan Akdağ – Edatlar s.297)

Anlamaya çalıştığımız cümlede emir fiilinin başında gelen ف *(fa)* edatının bu şekildeki kullanım yerlerine baktığımızda cümlemize uyan tek kullanımın 5. şıktaki "fasiha ف *(fa)*'sı" olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü emir fiil hem haber cümlesi olmaya hem de cevap cümlesi olmaya uygun değildir. Bu emir fiilinin başına ف *(fa)* edatı getirerek onu haber cümlesi hâline getirmenin imkânı yoktur. O hâlde bu cümlede ف *(fa)* edatından dolayı hem şart edatının hem de şart fiilinin hazfedildiğini söylememizin önünde hiçbir engel kalmamaktadır. Yani cümle hem şart edatı hem de şart fiili gizlenmiş bir şart-cevap cümlesidir. Şimdilik hangi şart edatının ve fiilinin hazfedildiğini bilmesek bile cümlenin çatısının şu şekilde olduğu kesinleşmiştir:

فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ	(تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ)	اللَّتِي	? ?
Emir fiil olmasından ve hem şart edatının hem de şart fiilinin hazfedilmiş olmasından dolayı başına "fasiha ف (fa)'sı" denilen edat getirilmiş olan cevap cümlesi	İrabtan mahalli olmayan, sıfat hükmündeki sıla cümlesi	Hazfedilmiş şart fiilinin mef'ûlü (nesnesi)	Hazfedilmiş şart edatı ve şart fiili.

Cümlenin gramatik çatısının bu şekilde olması her müellifin keyfine kalmış bir seçenek değil cümlenin gramer yapısının belirlediği olmazsa olmaz bir durumdur. Bu durumda yapılması gereken şey; hazfedilmiş "şart edatı ve fiilinin" ne olduğunun tespit edilmesidir. Fakat hazfedilmiş kelimelerin neye göre ve nasıl tespit edileceğine geçmeden önce "hazf" denilen şeyin kurallarının bilinmesi gerekmektedir.

> Sözde hafiflik sağlama, îcâz ve ihtisar başta olmak üzere azamet ifadesi, zaman yetersizliği, fâsılaya riâyet gibi sebeplerle yapılan hazfin gerçekleşebilmesi için akıl, nakil, şer'î, âdet ve örf, hâl, siyâk-sibâk, lugat ve lafız delâleti gibi hazfı belirleyen bir delilin ve ipucunun bulunması şarttır. Birbiriyle ilgili iki şeyden birinin diğerinin delâleti sebebiyle hazfedilmesi Kur'ân-ı Kerîm'de çok görülen hazif türüdür. Genellikle aralarında atıf irtibatı bulunan unsurlarda gerçekleşen ve "iktifâ" adı verilen bu hazif türü bâzı hikmet ve nüktelere dayanır. Meselâ, *"Her türlü hayır senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kādirsin"* (Âl-i İmrân 3/26) meâlindeki âyette hayrın anılıp şerrin hazfedilmesi Allah'a şer nisbetinin edebe aykırı olmasındandır. *"Allah ... sizi sıcaktan koruyacak elbiseler ve savaşta sizi koruyacak zırhlar yarattı"* (en-Nahl 16/81) âyetinde sıcağın anılıp soğuğun hazfedilmesinin sebebi, Kur'an'ın nâzil olduğu yerde onun ilk muhatapları olan çöl halkının elbiseyi ekseriyetle sıcaktan korunmak için giymesidir. *"Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı onların nizamı bozulurdu"* (el-Enbiyâ 21/22) meâlindeki âyette, "Göklerin ve yerin nizamı bozuk olmadığına göre bir tek ilâh vardır" şeklindeki kıyasın tamamlayıcı unsurları, anılan kısmının delâleti sebebiyle hazfedilerek îcâz sağlanmıştır. Yine bir âyette altın ve gümüşten sadece gümüşe zamir gönderilmesi (et-Tevbe 9/34) ticarette daha ziyade onun tedavül etmesindendir.
>
> Başta *Yûsuf kıssası* olmak üzere Kur'an kıssalarında olaylar arasındaki bağlantılarda birçok cümlenin hazfedilerek îcâz sağlandığı görülmektedir.
>
> *(Müeyyed el-Alevî, s. 247-258; Zerkeşî, III, 104-134)*

> Sarf ilminde hazif, söyleniş hafifliği sağlamak için illet harflerinin düşürülmesi şeklinde görülür. Buna "i'lâl bi'l-hazf" denir. Arap aruz sistemindeki hazif ise bahrin son tef'ilesinin hafif sebebinin atılması şeklinde olur.
>
> *(TDV Ansiklopedisi-Hazf md./ İsmail Durmuş)*

> Hazf kelimesi, sözlük anlamını çağrıştıracak şekilde temel İslâmî bilimlerinin dilbilim konuları ile iç içe olan alanlarda kavramsal bir anlam kazanmıştır. Zerkeşi (ö.794) ʿUlûmu'l-Kur'ân konularını incelediği kitabında, hazfı kavramsal olarak; "Kelâmdan (sözden) bir cüzün veya (bir söz grubundan bir veya birkaç) cümlenin tamamının bir delile dayanarak düşürülmesi" şeklinde tanımlamaktadır.
>
> *(Kutbettin Ekinci – Tez s.6)*

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere hazfin rastgele, herhangi bir delile dayanmadan ve cümleleri veya kelimeleri düşürüldükten sonra geride kalan cümlede hazfe başvurulduğuna dâir herhangi bir delil bırakmadan hazf yapılması doğru değildir. Biraz önce de belirttiğimiz gibi وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne fe'izûhunne vehcurûhunne fî-lmedâci'i vadribûhun(ne))* cümlesinde hazfe başvurulduğuna dâir delil; fiillerin emir fiil olarak gelmesi ve ف *(fa)* edatının olmasıdır. Fakat bu deliller sadece cümlede hazfe başvurulduğuna delil olmaktadır. Bu delillerden hareketle cümlenin şart-cevap cümlesi olduğunu, şart edatı ve fiilinin hazfedildiğini tespit ettik de hangi edatın ve hangi fiilin hazfedildiğini nasıl anlayacağız?

Bir hazfin yapılabilmesi için hazf yapılmadan önce bahsedilen konu hakkında yeterli bilgilerin verilmesi şarttır. Bu noktada, bir cümlede hangi fiilin ve edatın gizlendiğini rivâyetten, herhangi bir yorumdan veya başka bir kaynaktan değil, cümledeki kelimelerin bağlandığı daha öncesinde geçen anlatımlardan anlaşılması bir zorunluluktur.

İşte bu noktada, cümledeki kelimelerin daha önce bahsi geçmiş hangi konuya bizi bağladığını tespit etmemiz gerekmektedir. Daha önceki bölümlerde âyetteki وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne fe'izûhunne)* cümlesinin istesek de istemesek de bizi Nisâ 15. âyete bağladığını detaylıca anlatmıştık. Çünkü ism-i mevsûller kendilerinden sonra gelen sıfat hükmündeki sıla cümleleri ile tanınırlar ama kime veya neye dönmesi gerektiği kesinlikle hem zamansal hem de metinsel olarak kendisinden önceki cümlelerden anlaşılan kelimelerdir. Sonra ile önce arasında kopmaz bağlar kuran kelimelerdir. Bir ism-i mevsûl; sıla cümlesi ile birlikte mercîsi olmayan zamir gibidir. Fakat zamirlerden daha keskin bir şekilde kime döneceği yani mercîsinin kim olduğu kesinlikle kendisinden öncesinde aranan kelimelerdir. İsm-i mevsûllerle ilgili çok daha geniş açıklamaları daha önceki bölümlerde yaptığımız için geçiyoruz.

Az önce verdiğimiz açıklamalarda bu cümlenin şart fiili ve edatı hazfedilmiş bir şart-cevap cümlesi olduğunu ve وَالّٰتِي *(vellâtî)* ism-i mevsûlünden dolayı da Nisâ 15. âyete bağlanmamız gerektiğini, hazfedilen şart edatının ve fiilinin o âyetten tespit edilmesi gerektiğini belirttik. O hâlde Nisâ 15. âyete bakalım.

Nisâ 4/15

وَالّٰتِى يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْۚ
فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِى الْبُيُوتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ
اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yahut Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin. *(TDV meâli)*

Bu âyette geçen الْفَاحِشَةَ *(el-fahişat)* kelimesinin zinâ anlamına gelmediğini daha önce detaylıca açıklamıştık. Âyete verilen meâle dikkat edilirse *fahişat* yapan kadınlara karşı dört şahit edinilmesi ve şahitlerin şahitlik etmesi durumunda ise "evlerde tutulması" gerektiği emredilmektedir. Peki bu kadınlar ne zamana kadar evlerde tutulacaktır?

1) Ya ölüm onları alıp götürünceye kadar.
2) Ya da Allah onlar lehine bir yol açıncaya kadar.

Zinâ cezasının bile yüz celde olduğu düşünüldüğünde zinâ yapmamış ama normalin dışına çıkan davranışlar göstermiş *(fahşiyat)* kadınlara ölünceye kadar ev hapsi cezası vermek oldukça adaletsiz bir ceza olmaktadır. Fakat hemen bu ifadenin ardından gelen "onlar lehine bir yol belirleyinceye kadar" cümlesinden, aslında evlerde tutmanın bir cezalandırma olmadığı, alınacak tedbirlerin bildirileceği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Üstelik لَهُنَّ *(lehunne)* ifadesinin başındaki ل *(lam)* harfi, alınacak bu tedbirlerin söz konusu kadınların aleyhine değil lehine olacağını bildirmektedir. Bu durumda bu âyette bildirilen hükümler aslında açıklaması ileride gelecek tamamlanmamış hükümler olarak durmaktadır ve işte bu hükümler aynı pasajın âyeti olan Nisâ 34. âyet ile tamamlanmaktadır. Yani Nisâ 15. âyette bir kısmı anlatılan hükümlerin tamamlanması zamanın ilerisinde değil metnin ilerisinde tamamlanmaktadır. Bu durumda Nisâ 34. âyetinde hazfedilen şart edatı ve şart fiilinin Nisâ 15. âyetindeki فَاَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ *(feemsikûhunne fî-lbuyûti)* cümlesi ile tespit edilmesi bir zorunluluk olmaktadır. Yani Nisâ 34. âyetinde hazfedilen fiil Nisâ 15. âyetinde geçen ve kök harfleri م س ك *(mim+sin+kef)* fiilinin cem-i müzekker, muhâtap sigasıdır. Nisâ 34. âyet Nisâ 15. âyetinde bir kısmı bildirilen hükmü açıklayan, tamama erdiren bir âyettir. Nisâ 15. âyetinde geçen فَاَمْسِكُوهُنَّ *(fe emsiku hunne)* kelimesinin en temel anlamlarından birisi de "hapsetmek, tutuklamak"tır.

Nisâ 15. âyetindeki الْفَاحِشَةَ *(el-fahişat)* kelimesine zinâ anlamı vermenin, daha sonra bu âyette getirilen ölünceye kadar ev hapsi cezasının da Nûr 2. âyetindeki yüz celde cezasıyla hafifletilerek bu âyetteki hükmün neshedildiğini söylemenin hiçbir ilmî mantığı yoktur.

Bu açıklamalara göre Nisâ 34. âyetinin hazfedilen fiili تَمْسِكُوا *(temsiku)* kelimesidir, hazfedilen şart edatı ise اِنْ *(in)* edatıdır. Nisâ 34. âyetinde hazfedilen cümle Nisâ 15. âyetindeki işte bu فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ *(feemsikûhunne fî-lbuyûti)* cümlesinin tamamıdır. Öyleyse, Nisâ 34. âyetinin bir şart-cevap cümlesi olduğu anlaşıldığına göre cümlenin gramatik yapısı şu şekilde olmalıdır:

فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ	فِي الْبُيُوتِ	اللَّتِي (تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ)	تَمْسِكُو	وَاِنْ
Cevap cümleleri	Mef'ûlü fih	Mef'ûlü bih + i'râbtan mahalli olmayan sıla cümlesi	Şart fiili+Fail (müstetir kum zamiri)	Şart edatı

(Tabloda mavi renkte belirttiğimiz kısımlar Nisâ 15. âyetindeki kelimelerdir.)

İşte bu cümle yapısına göre cümlenin anlamı şu şekilde olmalıdır:

وَ اِنْ تَمْسِكُو اللَّتِي (تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) فِي الْبُيُوتِ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ ... ***"Eğer nüşûzundan emin olduğunuz kadınları evlerde tuttuysanız, artık onlara vaaz edin…"***

Tekrar edelim ki bu hükümlerin hiçbiri savcısının-hâkiminin-celladının kocaların, babaların, ağabeylerin vs. olduğu yani ailedeki erkeklerin oluşturduğu bir mahkemenin hükümleri değildir. Bunlar mümin olanların yerine getirmesi gereken toplumsal sorumluluklardır. İslâm sadece bu konuda değil, hüküm bildiren hiçbir konuda bireysel davranışlara asla prim vermemektedir. Âyette geçen "kadınların nüşûzundan emin olmak"; bir erkeğin hafiyelik yaparak karısının, kızının veya annesinin peşine düşmekle değil dört şahitle olmak zorundadır. Çünkü Nisâ 15. âyet kadınların *fahişat*ından emin olmanın yolunu tıpkı zinâda olduğu gibi dört şahide bağlamıştır. Dört şahitle tespit edilen "*fahişat*ın" cezası ev hapsidir. Bu cezayı veren, bireylerin kendisi değil mümin toplumdur. Yani bu, bir babanın kızına veya bir kocanın karısına evden çıkmayı yasaklaması değil mahkemenin verdiği ev hapsi cezasıdır.

Nisâ 34. âyetinde geçen فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesi muhâtabı kötü bir şeyden engellemek ve iyi olana yöneltmek için azarlamadan, aşağılamadan, aklını başından almadan, dışlamadan, kötülemeden, içeriğinde muhâtabın yararına olacak uyarılar da bulunan, yumuşakça ve tatlılıkla söylenen söz demektir. *(Bkz. Müfredat.)*

Nüşûzu dört şahitle tespit edilen bir kadına mahkeme tarafından ev cezası verilmesi; nüşûz yapmış kadınla o nüşûzdan en fazla etkilenen aile bireylerini mecbûrî olarak bir araya getirmek demektir. İşte bu durum, zaten ev hapsine çarptırılmış kadının değil; kıskançlık, nefret, utanç

vs. duyguları içinde taşıması muhtemel ailenin diğer bireylerinin hareketlerine sınır getirmeyi, o kadına hangi çerçevede davranış geliştirmeleri gerektiğini belirlemeyi beraberinde getirmektedir. Âyetin devamına dikkat edilirse tam da bu yapılmış; ev hapsi verilen kadın bir kenara bırakılarak diğerlerinin davranışlarına tanım getirilmiştir. Şunun hiç gözden kaçmaması gerekmektedir. Bu âyetler ona imân edenler olunca işlevlik kazanmaktadır. Hayatının temeline iyi olmayı, ilkeli olmayı, sorumlu davranmayı almamış insanlar için hangi düzenleme getirilirse getirilsin her insanın başına bir bekçi dikilse bile kâr etmeyecektir.

Bir kadının nüşûzuna dört şahit getirmek inanan insanların yapacağı bir davranıştır. Yoksa kız kardeşini veya kızını sadece kendi yaptığı tespit üzerinden kurşunlamanın, gırtlağını kesmenin, sokak ortasında ibret olsun diye dayak atmanın, herkese rezil edip kadını utanca mahkûm etmenin ne namusla ne iffetle ne insanlıkla ne de İslâm'la alâkası vardır. Kendi karısını başkasıyla zinâ yaparken yakalasa bile tek başına kocanın şahitliği üzerine hiçbir cezaî müeyyide uygulamayan Kur'an'ın, her erkeğin kendi kafasına göre târif edeceği bir nüşûz tanımı üzerinden, çağırdığında "buyur efendim" diyerek gelmeyen kadına dayak atmayı emrettiğini söylemenin de ne nüşûzla ne imânla ne insafla ne vicdanla ne de insanlıkla bir bağı vardır. Bu da yetmezmiş gibi üstüne sanki bu âyet onların dediğinden bahsediyormuş gibi, "Kadını dövmek tarihte yaşanan bir ilkellikti, çağımız kadını gelişti, akıllandı ona dayak atmak artık tarihte kaldı, dolayısıyla bu âyetin hükmü tarihseldir yani geçersizdir." demek artık sözün bittiği yerdir.

Nisâ 34. âyetinde kullanılan üslûba dikkat edilirse ilk başlarda tüm insanları ilgilendiren bir dil kullanılmış, ardından "siz" diyerek daha dar çerçeveli bir üslûba geçilmiştir:

Nisâ 34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَآ
اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ۟ فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ حٰفِظٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ
اللّٰهُ ۟

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bâzısını bâzısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı, erkekler de kadınlara göre ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir. (Çoğalma konusunda) Dürüst olan kadınlar, Allah'ın belirlediği ilkelere göre o gayb'ı oldukları gibi koruyarak üzerlerine düşeni yapanlardır.

Âyetin bu kısmı insanlar arasındaki hukukun temelini belirlemiştir. İnsanlık için konulmuş işte bu hukuk temeline güvenmek ya da güvenmemek insanların kendi tercihleridir. Tercihlerini tüm insanlık için konulmuş bu hukuka göre yapanlar mümin, yapmayanlar ise mümin değildir. İşte en başta genel bir üslûp kullanan âyetin birden "siz" diyerek daha dar çerçeveli muhâtaba seslenmesi, tercihini bu hukuktan yana yapmış insanlar içindir. Tercihini bu hukuktan yana yapmayanlardan bu hukuka uyulmaması durumunda getirilen yaptırımları uygulamalarını beklemek zaten doğru bir beklenti olmayacaktır. Ama eğer bu hukuka imân edilmişse bu durumda tercihini bu yönde yapmış insanların bu hukuka uyulmaması durumunda getirilen düzenlemelere uymamaları kendi inançlarına ihânet ettikleri anlamına gelecektir.

Aslına bakılırsa Nisâ 34. âyetinin gramer yapısına baktığımızda Nisâ 34. âyeti bir âyet değil, iki âyet olacak bir gramer yapısına sahiptir. Bilindiği gibi ilk nüshâlarda olmayan âyet bölünmeleri sonradan yapılmıştır. Nitekim daha önceki bölümlerde Kur'an'daki âyet sayılarının kıraatlere göre farklılık arz ettiğini göstermiştik. Kur'an'daki âyetlerin gramer dışlanarak sadece ses uyumunu yakalamak için en olmadık yerlerden bölünmesi veya Nisâ 34. âyetinde olduğu gibi tam tersi yapılarak bölünmesi gereken yerden bölünmemesi sadece anlama zorluğu getirmemekte, âyetlerin hangi âyetlere bağlandığı tespitinin yapılmasını da zorlaştırmaktadır. Sadece dikkat çekmekle yetindiğimiz bu konu başka bir çalışmanın konusudur.

وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّۖ فَإِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًاۗ اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا

(vellâtî teḫâfûne nuşûzehunne fe'izûhunne vehcurûhunne fî-lmedâci'i vadribûhun(ne)(s) fe-in eta'nekum felâ tebġû 'aleyhinne sebîlâ(en)(k) inna(A)llâhe kâne 'aliyyen kebîrâ(n))

Nisâ 34. âyetinin bu cümlesi Nisâ 15. âyetinde ev hapsi cezası verilen kadınlar için getirilmiş ek bir cezayı değil, ev hapsini uygulayacak kişilerin bunu nasıl uygulayacaklarını açıklamaktadır. İlerleyen sayfalarda cümlenin geri kalan kelimeleri üzerinde duracağız ama cümlenin devamında gelen emirlerin muhâtabının müeyyide uygulanan kadınlar olmadığının, müeyyideyi uygulayanların olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Nisâ 15. âyet "Evlerde hapsedin." diye emir vermiş ama bu emrin nasıl uygulanacağı bildirmemişti.

Bu ev hapsi; kadınlar bir odaya kilitlenip kapı aralığından yemek verilerek mi, her fırsatta günahı yüzüne vurulup aşağılanarak mı, şahsiyetine en olmadık hakaretler yağdırılarak mı ya da ulemânın söylediği gibi dayak atılarak mı uygulanacaktır? İşte cümlenin devamı bunu açıklamaktadır.

Her şeyden önce فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* emri verilmiş; hiçbir şekilde onların aşağılanmaması günahlarına mahkûm edilmemesi, onlara hakaret edilmemesi, en ufak kötü bir muâmele gösterilmemesi gerektiği söylenmiştir. Az önce anlamlarını verdiğimiz فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesinin mânâlarının tamamında muhâtabı kötü bir işten uzaklaştırıp iyi bir işe güzellikle sevk etme amacını üzerlerinde taşıdıklarını görürüz. Kelimenin taşıdığı anlamların hiçbirinde kötü muamele yoktur. Evet kelimenin mânâları arasında sadece tatlı sözler değil korkutma amaçlı uyarılar da bulunmaktadır ama bu korkutma ve uyarıların da kötü muamele ile değil tatlılıkla yapılması gerekmektedir. Bu uyarı ve korkutmalardaki amaç muhâtabını aşağılamak veya onun aklını başından alarak tırsmasını, sinmesini, pısmasını sağlamak değil; yaptığı hareketin sonuçlarında hem kendisinin hem de ailesinin göreceği zararları anlamasını sağlamaktır. Tekrar ediyoruz ki bu kelimenin taşıdığı anlamların hiçbirinde kötü muamele veya muhâtapta âcizlik oluşturacak bir korkutma ve uyarı yoktur ve sadece iknâ amaçlıdır.

Aslına bakılırsa cümlenin devamındaki emirlerin sadece iknâ amaçlı tatlı söz söylemek olan فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* emri ile başlaması bile ulemânın bu âyetten çıkardığı "kadını dövmek" gibi bir emrin olmayacağını anlamaya yeterlidir. Çünkü döverek yola getirilen muhâtap iknâ olduğu için değil güçsüz, aciz kaldığı için boyun bükecektir ki bu da muhâtabı iknâ etmeyeceği gibi derin bir ikiyüzlülüğe sevk edecektir. Birazcık kelimelere sâdık kalarak cümleyi okuyanlar "vaaz" kelimesi ile "dayak" kelimesini aynı cümle içinde kullanmanın bile imkânsız olduğunu göreceklerdir. İknâ edin, tatlılıkla uyarılarda bulunarak vazgeçirin anlamına gelen فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesi ile başlayan bir cümlenin devamında "dayak atın" denmiş olması mümkün değildir.

Elbette ki ulemâ buna da kılıf bulmuş ve hiç olmayacak şekilde âyetteki cümleyi *"Nüşûzundan korktuğunuz kadınlara nüşûzlarından vazgeçirmek için öğüt verin, eğer nüşûzlarından vazgeçmezlerse yataklarında yalnız bırakın, yok yine nüşûzlarından vazgeçmezlerse bu sefer dayak atın, eğer dayak attıktan sonra nüşûzlarını terk edip size itaat ederlerse artık onların aleyhine bir yol aramayın."* şekline çevirerek aşamalı bir kötü muâmele çizgisi çıkarmışlardır. Daha önceki sayfalarda Râzî'nin 'nüşûz' kelimesine yüklediği anlamı aktarmıştık. Şimdi onların verdiği anlamları önce bir daha tekrarlayalım, ardından bu anlamlara göre âyetin bu cümlesine mânâ vermeye çalışalım.

> Bil ki Allah Teâlâ "sâliha kadınlardan" bahsettikten sonra sâliha olmayanları söz konusu ederek "şerlerinden, serkeşliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince…" buyurmuştur.
> Bil ki "havf" (korkma), istikbalde kötü bir şeyin olacağını zannedildiği zaman kalpte meydana gelen bir hâlden ibarettir. Şafii, "serkeşlik" (geçimsizlik), bazen söz ile bazen de fiil ile olur, Meselâ; söz ile olması, (daha önce)

> kendisini çağırdığında "efendim, buyur" diyen, kendisine seslendiğinde sözünü dinleyen bir tavırda iken, sonradan değişmesidir. Fiil ile olan ise, daha önce yanına girdiğinde ayağa kalkıp, emrine koşarken ve kendisini istediğinde güler yüzle yatağına gelirken sonra birdenbire değişmesidir. İşte bunlar, o kadının geçimsizliğinin (nüşûzunun) ve isyan ettiğinin emareleridir. Bu durumda onun geçimsizliği anlaşılır. Bu gibi şeylerin ortaya çıkışı geçimsizlik (serkeşlik) endişesi duyurur" der. Nüşûz kocaya isyan ve başkaldırmadır.
>
> *(F. er-Râzî, Tefsir-i Kebir, c.8.s.21)*

Râzî'nin bu tanımına göre âyet şunu demiş olmaktadır: *"Eve girdiğinizde ayağa kalkmayan, çağırdığınızda 'Buyur efendim.' diyerek gelmeyen, emrettiğinizde hiçbir itiraz getirmeden emirlerinizi gönülden yerine getirmeyen, yatağınıza güler yüzle gelmeyen kadınlara nasîhat edin. Eğer eve girdiğinizde hâlâ ayağa kalkmamaya, çağırdığınızda 'Buyur efendim.' diyerek gelmemeye, emrinizi koşarak ve gönülden yerine getirmemeye, yatağınıza güler yüzle gelmemeye devam ederlerse yatma yerlerinde onları yalnız bırakın. Eğer siz eve girdiğinizde hâlâ ayağa kalkmamaya, çağırdığınızda 'Buyur efendim.' diyerek gelmemeye, emirlerinizi gönülden ve koşarak yapmamaya, yatağınıza güler yüzle gelmemeye devam ederlerse bu sefer onları dövün. Eğer bu dayaktan sonra siz eve girdiğinizde ayağa kalkıyorlarsa, çağırdığınızda 'Buyur efendim.' diyerek geliyorlarsa, emirlerinizi koşa koşa, gönülden yerine getiriyorlarsa, yatağınıza da güler yüzle geliyorlarsa artık onların aleyhine olacak bir davranışta bulunmayın."*[1]

Râzî'nin bu açıklaması, dayak attıktan sonra *"eğer kadınlar eve girdiğinizde ayağa kalkıyor, çağırdığınızda 'Buyur efendim.' diyerek geliyor, emirlerinizi koşa koşa yerine getiriyor, yatağınıza da güler yüzle geliyorlarsa"* artık onların aleyhine yol aramayın şeklinde bitmektedir. Peki ya hâlâ aynı şeylere devam ediyorlarsa, ya vazgeçmiyorlarsa ne yapacağız? Sonu gelmez dayak seanslarına mı başvuracağız? Meselâ, onları dövmeyi kaç seanstan sonra bırakacağız? Yoksa kollarından tuttuğumuz gibi kapı dışarı mı edeceğiz? Yoksa eve girdiğimizde ayağa kalkmadıkları, çağırdığımızda "Buyur efendim." demedikleri, koşa koşa emirlerimizi yerine getirmedikleri ve yatağa güler yüzle gelmedikleri için ellerine mehirlerini tutuşturarak boşayacak mıyız? Meselâ, kocasından 5 çocuk doğurmuş olan kadın; kocası eve girdiğinde ayağa kalkmıyor, 'Buyur efendim.' demiyor, emirleri yerine getirmiyor, yatağa da güler yüzle gelmiyorsa ve kocası da önce nasihat etmiş, sonra yatakları ayırmış sonra da dövmüş olmasına rağmen hâlâ aynı şeyleri yapmaya devam ediyorsa ne yapacak?

[1] Çok daha kısa kurabileceğimiz bu cümledeki tekrarlar Râzî'nin söylediklerini okuyucunun gözüne sokmak için veya Râzî'yi kötü göstermek için bizim uyguladığımız bir manevra veya yazım tekniği değil, bizzat Râzî'nin kendisi âyetin söylediklerini böyle anlattığı içindir. O bunları anlatırken bizim tekrar ettiğimiz gibi cümleleri tekrar tekrar söylemeyerek hazfetmiş, sözün gelişinden bizim bu şekilde anlamamızı istemiştir.

Allah aşkına! Yüce Allah'ın âyetlerine böyle seviyesiz bir yaklaşım revâ mıdır?

Allah aşkına! Yüce Allah'ın, varlığımızı üzerinden devam ettirdiği kadınlara bu kadar aşağılık bir yaklaşım revâ mıdır?

Allah aşkına! Bu seviyesiz ve aşağılık yaklaşımları 'meâl' adı altında âyetlerin altına yazdıktan sonra kanal kanal gezerek, konferanstan konferansa koşarak Yüce Allah'ın âyetlerini modası geçmiş, aktüel değerini yitirmiş, tarihte kalmış, uygulanamaz, ölü bir metin olarak göstermek için canla başla çırpınmak revâ mıdır?

Allah aşkına! İnsanlığın tüm ihtilâflarını çözmek için gönderilmiş bir Kitab'ın karı-koca kavgalarını bile çözemeyecek bir kitap gibi gösterilmesi revâ mıdır?

Ne yazık ki Kur'an'ın bütün âyetlerinde olduğu gibi Nisâ 34. âyet hakkında da aklına bu ulemânın 'tefsir' veya 'meâl' adıyla âyetlerin altına yazdıkları gelen insanlar için de sözün bittiği yeri çoktan geçmiş bulunmaktayız!

RAMAZAN DEMİR
02.02.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (9)

EV HAPSİ Mİ REHABİLİTASYON MU?

Bir önceki bölümde, âyetin verdiği emirlerin her bireyin kendi karısına, kızına yâhut annesine istediği şekilde uygulayabileceği keyfî bir cezayı içermediğini; nüşûz yaptığı dört şahitle kesin hâle gelen ve bundan dolayı ev hapsi cezası verilen kadına ailenin ve toplumdaki bireylerin davranış biçimleri ile alâkalı olduğunu belirttik. Fakat herhangi bir suçtan dolayı hakkında hüküm verilmiş sanığı tüm toplumdan izole ederek hapishânelerde tutmak ile hükümlüyü ev hapsinde tutmak aynı şey değildir. Hapishânelerde tutulan hükümlüler, görevi hükümlüleri günlük hayattan ve toplumdan izole etmek olan ve hükümlülerle herhangi bir aile bağı bulunmayan gardiyanlarla günlük hayatlarını sürdürürken ev hapsi cezası verilen hükümlüler ise günün her saatini o nüşûzdan birebir etkilenen aile bireyleri ile geçirmek zorundadır. İster hapishânelerde isterse evlerde hapsedilsin hakkında hüküm verilmiş birine işlediği suçtan dolayı kötü muamelede bulunmak o kişiye ceza üstüne ceza vermek anlamına gelecektir. Hapishânelerdeki mahkûmlara işkence uygulamak, hakaret etmek, gayriinsânî davranışlarda bulunmak hiçbir zaman tasvip edilecek şeyler değildir. Fakat suçlu ile mağdurların hapishânede bile olsa bir arada olması, aynı ortamı paylaşması çok daha büyük problemlere yol açacaktır. Hapishânelerde hükümlü ile mağduru dolaylı ya da dolaysız bir araya getirmeme imkânı vardır ama ev hapsi resmen hükümlü ile mağduru aynı ortamda bir arada olmaya mecbur etmek demektir. Yani ev hapsi cezası bu yönüyle hem hükümlüyü hem de nüşûzun mağdurları olan ailenin diğer bireylerini bu cezaya ortak etmek gibi olmaktadır.

İşte bu ortamda hükümlünün değil de aile bireylerinin ev hapsi cezası verilmiş olan kadına nasıl davranacağının belirlenmesi daha önemli hâle gelmektedir. Ev hapsi cezasının yüz kızartıcı bir suç olan nüşûz (fahişat)'dan dolayı verildiğini göz önüne aldığımızda hükümlüden daha çok ailenin bireylerinin durumu daha da zorlaşmaktadır. Ev hapsi cezasına çarptırılmış bir kadın dâima şu kişilerle yüz yüze gelecektir:
Bekâr bir kızsa babası, annesi, erkek ve kız kardeşleri.
Evli ama çocuksuz bir kadınsa kendi akrabalarıyla beraber kocası ve kocasının akrabaları.
Çocuk doğurmuş bir kadınsa kendi akrabaları, kocası, kocasının akrabaları ve bir de kendi çocukları.

Bu saydıklarımız sadece birinci dereceden akrabalardır. Bunun üstüne kadının hükmünü çekmek üzere hapsedildiği eve ikinci dereceden akrabaların da girip çıktığını düşündüğümüzde ev hapsi cezasına çarptırılan kadının durumunun ne kadar zor olduğu kendiliğinden

anlaşılacaktır. Ev hapsi cezasının ceza olan kısmı sadece kadının evden çıkmasını yasaklamaktır. İşte bu cezanın birinci veya ikinci dereceden akraba olan ailenin diğer bireyleri tarafından sistemli bir işkenceye dönüştürülmemesi için hükümlüden ziyâde ailenin diğer fertlerinin hareketlerine bir sınır getirilmesi gerekmektedir.

Geçmişte veya günümüzde "namus" denilerek işlenen cinâyetleri, işkenceleri, dağılan aileleri, terk edilen, aşağılanan, horlanan, ömür boyu süren dışlanmaya mâruz kalan ve âdeta hiç bitmeyecek cezalara çarptırılan kadınları ve kızları göz önüne aldığımızda fahişat gibi yüz kızartıcı bir suçun ailenin diğer bireylerinin nefret duygularını kamçılamak ve onları en aşırı davranışlara sevk etmek gibi bir potansiyel taşıdığını uzun uzun açıklamaya gerek yoktur.

Olaya bu yönüyle baktığımızda nüşûz yapan bir kızın veya kadının hapishânelere tıkılması daha insânî bir davranış olarak gözükmektedir. Fakat hapishâneler rehabilitasyon merkezi değildir ve o ortamda suçlular hiçbir şekilde iyileşmemektedir. İstisnâları olsa bile hapishâneden iyileşerek çıkmış insan sayısı sanıldığından çok daha azdır. Kaldı ki kız veya kadın hapishâneden çıkıp tekrar ailesinin yanına döndüğünde az önce belirttiğimiz şeylerin hepsini ve belki de daha beterini yine yaşayacaktır. Çünkü bir kadının veya kızın nüşûzunun yani fahşiyatının birinci dereceden mağdurları bizzat kendi ailesidir. Katili maktûlün ailesine, hırsızı malı çalınana teslim etmek ne anlam taşıyorsa nüşûz yapmış bekâr bir kızın veya evli bir kadının ailesine teslim edilerek hükmünün kendi ailesi içinde çekeceği bir ev hapsi cezası şeklinde verilmesi aynı anlama gelmektedir.

Bu ortamda hareketlerine sınır getirilmesi gereken kişiler ev hapsi cezasına çarptırılan kadınlar veya kızlar değil aksine ailenin diğer bireyleridir. İşte bu sınırlamaların ilki olan فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* ailenin diğer bireylerine verilen yetki değil tam tersi, getirilen bir sınırlamadır. Az önce anlamlarını verdiğimiz bu kelime Türkçeye de aslî anlamı ile geçmiş "vaaz" kelimesidir. Bu kelime, sözlerin ve davranışların hangi kalıplara göre olmasını bildirmekten ziyâde hangi kalıplara göre "ol-ma-ma-sı" gerektiğini bildirir. Yani bu kelimenin anlamı nelerin yapılması veya söylenmesi gerektiği üzerinden değil nelerin yapılmaması ve söylenmemesi gerektiği üzerinden anlaşılmaktadır.

Hangi üslûp ve şekilde söylenirse söylensin içinde veya arka planında "işkence, zorlama, hakaret, dışlama, şantaj, tehdit, seçme hakkı vermeme vs." gibi şeyler bulunan hiçbir söz ve davranış فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* değildir. Arkasından dayak, zorlama, işkence geleceği bilenen bir söz ve davranış فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* değildir. Bu sözün taşıdığı anlamların tamamında "muhâtabı tatlılık ve yumuşaklıkla kötü bir şeyden engelleyip iyi olana sevk etmek" vardır.

Öncesinde veya sonrasında şiddet, baskı, aşağılama, dışlama olan hiçbir söz "vaaz" değildir. Kaldı ki bu kadın zaten ev hapsine mahkûm edilmiştir. Bu ceza yetmezmiş gibi üstüne ceza olacak başka davranışlarda bulunmak vaaz değil, ceza üstüne ceza vermek anlamına gelecektir.

Meâl ve tefsir ulemâsının aksine فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)*, nüşûz yapmış kadın üzerinde kullanılacak sınırsız bir yetkiyi değil tam tersi diğer zamanlarda normal sayılan davranışlara bile getirilmiş bir sınırlamayı ifade eder. Çünkü fahişat yapmış da olsa hiç kimse suçuna mahkûm edilemez. Bu veya diğer günahların ve mâsiyetin tamamı -ki buna küfür ve şirk de dâhildir- özü itibariyle iyi ve cevheri itibariyle tertemiz bir fıtrat üzerine yaratılmış insana sonradan bulaşmış hastalıklardır. Yapılması gereken şey, bu hastalıkların bulaşıcı ve müzmin hâle gelmemesi için o kişinin iyileştirilmesidir.

Fakat böyle bile olsa bu emirler silsilesinin nasıl yapılacağının da tespit edilmesi gerekmektedir. Yani hepsi aynı anda uygulanacak emirler midir yoksa biri kâr etmezse diğeri devreye giren emirler midir? Ulemâ bu emirleri biri kâr etmezse diğeri devreye sokulması gereken emirler olarak algılamıştır. Nitekim Râzî, tefsirinde bu emirlerin şöyle bir sıralama ile yapılması gerektiğini ifade etmiştir:

> **İtaatsiz Kadına Yapılacak Muamele**
>
> Sonra Cenab-ı Hak, "onlara (önce) öğüt verin. (Vazgeçmezlerse) kendilerini yataklarında yalnız bırakın. (Yine kâr etmezse) dövün" buyurmuştur. Bu ifade ile ilgili birkaç mesele vardır.
>
> Şafii (r.h) şöyle der: "Onlara öğüt, "Allah'tan kork, benim sende hakkım var. Bu tutumundan vazgeç. Bana itaat etmenin farz olduğunu bil" ve benzeri sözlerle olur. Bu öğütlerin yeterli olması umulduğu için, erkek kadını bu noktada dövmez. Eğer kadın serkeşliğinde ısrar ederse, o zaman onu yatağında terk eder. Buna onunla konuşmama da dâhildir. Erkek onunla konuşmamayı üç günden daha fazla sürdürmez. Erkek yatağında onu yalnız bıraktığı zaman, eğer kadın kocasını seviyorsa bu durum ona güç gelir ve böylece geçimsizliği bırakır. Yok eğer kocasına kızıyor ve buğzediyor ise, bu yalnız bırakma kadının işine gelir. Bu da kadının nüşûzunun (serkeşliğinin) had noktada olduğunun bir delilidir."
>
> Âlimler arasında, kadını yatağında terketmeyi, "onunla cinsî münâsebette bulunmama" mânâsında alanlar vardır. Çünkü terk etmenin, "yataklarında" yalnız bırakma şeklinde ifade edilişi bunu gösterir. Yatakta yalnız bırakılma noktasında kadın hâla geçimsizlik ederse, kocası onu dövebilir. Şafi dövmenin mübah olduğunu, ancak dövmemenin daha efdal olduğunu söylemiştir.
>
> Hz. Ömer (r.a)'in, "Ey Kureyşliler, erkeklerimiz kadınlarına hâkimdi. Medine'ye geldiğimizde, onların erkeklerine hâkim olduğunu gördük. Kadınlarımız onların kadınları ile içli-dışlı oldular. Bundan dolayı da kocalarına karşı serkeşlik edip baş kaldırdılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s)'e gelip, "kadınlar kocalarına baş kaldırıyor" dedim. O da kadınları dövmeye müsaade etti. Derken Hz. Peygamber'in hanımlarının odalarının etrafında kocalarından şikâyet eden birçok kadın görünmeye başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s) "Yemin olsun ki bütün gece Muhammed'in ailesinin etrafında, her biri kocasını şikâyet

eden, yetmiş kadın dönüp dolaştı. Hâlbuki sizler, o kadınlarını dövenlerin, hayırlılarınız olduğunu göremezsiniz" buyurdu ki bu, "hanımlarını dövenler, dövemeyenlerden daha hayırlı değillerdir" demektir. *(Hadisin kaynağı: Ebu Davut, Nikâh, 42 (2/245); İbn Mace, Nikâh, 51 (1/639)*

Şafii (r.h) şöyle der: "Bu hadis kadınları dövmemenin daha evla olduğuna delalet eder. Fakat kocası kadını dövdüğünde, bu dövmenin, kadının bedeninin ayrı ayrı yerlerine vurulmak, peş peşe aynı yere vurmak ve güzellik mahallî olan yüze vurmaktan kaçınmak şeklinde olup, ölümüne sebebiyet verecek şekilde olmaması ve kırk vuruştan fazla olmaması gerekir." Bazı âlimlerimiz bu dövmenin, köle hakkında tam bir ceza olacağı için yirmi vuruştan az olması gerektiğini; bazıları ise bu dövmenin bükülmüş bir bez veya el ile olacağını, kamçı veya sopa olmaması gerektiğini söylemişlerdir.

Netice olarak bu konuda işi alabildiğine hafif tutmak gerekir. Ben de derim ki: Allah Teala, önce öğüt, sonra yatakta yalnız bırakma, daha sonra da dövmeyi zikretti. Bu da bunların en hafifi ile maksat yerine geldiği zaman, onunla yetinmenin vacip olup, en zor yola başvurmamak gerektiği husûsunda açık bir dikkat çekmedir. Allah, en iyi bilendir.

Âlimlerimiz ihtilaf edip bazıları "Bu âyetin hükmü, (zikredilen şeylerin) tertibine göredir. **Zira ifadenin zahiri her ne kadar üçünün de birlikte yapılacağını gösterse bile âyetten anlaşılan bunlar arasında bir sıraya riâyet etmeyi göstermektedir.** Mü'minlerin emiri Hz. Ali (r.a) şöyle demektedir: "Adam, hanımına önce sözle nasihat eder. Eğer vazgeçerse, erkeğin daha ileri gitmesine gerek yoktur. Eğer kadın huysuzluğunda diretirse, erkek onu yatağında yalnız bırakır. Eğer yine diretirse onu döver. Dövme de kar etmez ise, iki taraf hakemlerini gösterir.

Diğer bazı âlimlerimiz de "bu tertip, geçimsizlikten endişe duyulduğu zaman gözetilir. Fakat geçimsizlik iyice su yüzüne çıkınca, üç şeyi birlikte yapmada bir beis yoktur" demişlerdir. Mezhepte muhtar olan kavle göre erkeğin, geçimsizlikten endişe duyduğunda, kadına öğüt verme hakkına sahiptir. Fakat bu durumda erkek onu yatağında yalnız bırakabilir mi? bu kesin değildi. Amma geçimsizlik baş gösterdiğinde koca kadına nasihat edebileceği gibi, isterse onu yatağından yalnız bırakıp dövebilir de.

(F. er-Râzî; Tefsir-i Kebir; c.8.s.21-23)

Bu uzun alıntıda okuyucun dikkatini en çok şu cümleye çekmek istiyoruz:

"Zira ifadenin zahiri her ne kadar üçünün de birlikte yapılacağını gösterse bile âyetten anlaşılan bunlar arasında bir sıraya riâyet etmeyi göstermektedir."

Bu kısa cümle ulemânın âyetlere nasıl yaklaştığını ele vermesi açısından ibretlik bir cümledir. Âyetin ne gösterdiği bilinmesine ve gramer yapısı hiçbir karışıklığa meydan vermeyecek şekilde açık olmasına rağmen "***her ne kadar üçünün de birlikte yapılacağını gösterse bile"*** denilerek âyetin gramer yapısını başka bir yöne çevirerek "burada bir tertip vardır" demelerini ve daha sonra da o tertip hakkında ihtilâf etmelerini îzah etmenin bir yolu yoktur.

Âyette kullanılan atıf edatı وَ *(ve)*'dir ve bu edatın tertip bildirmek gibi bir işlevi yoktur. Tertip yoksa ve âyetin gramer yapısından da tertip olmadığı kolayca anlaşılıyorsa bu kadar iyi Arapça

bilen ulemâ verilen emirlerde herhangi bir tertibin olmadığını itiraf etse de neden illâ da âyette bir tertip olduğunda ısrar etmektedir?

Çünkü eğer âyetin gramer yapısına uysalardı وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinde tertip bildirmeyen وَ *(ve)* edatının tek başına varlığı bile bu kelimeye "dövmek" mânâsı vermelerinin imkânı olmadığına yeterli delil olurdu da ondan. Çünkü وَ *(ve)* edatına sadık kalsalardı "o emirlerin biri kâr etmezse diğerini yapın" şeklinde anlam veremez duruma gelirler ve sonrasında gelen iki emrin en baştaki فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* emrinin nasıl yapılması gerektiğini bildiren emirler olduğunu kabul etmek zorunda kalırlardı da ondan. Çünkü وَ *(ve)* edatına sâdık kalsalardı tefsir adı altında bu âyetin altına şunları yazamazlardı da ondan:

> "Öğüt verin" buyruğundan kasıt, Allah'ın kitabı ile onlara öğüt verin, demektir. Yani onlara, "Allah'ın kendileri için vacip kılmış olduğu güzel arkadaşlık, koca ile güzel geçimi hatırlatın, kocasının kendisi üzerindeki üstünlüğünü itiraf etmesi gerektiğini hatırlatın. Öğüt verirken ayrıca der ki: Peygamber (s.a.v) buyurdu ki: "Herhangi bir kimseye secde etmesini emredecek olsaydım, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim. *(Ebu Davut, Nikâh 40-Tirmizi, Rada 10 – İbn Mace, Nikâh 4 – Müsned, IV, 381, V, 228, VI, 76)*
> Kadın, deve sırtında da olsa dahi kendisini kocasından ayrı tutamaz. *(İbn Mace, Nikâh – Müsned IV, 381)*
> Herhangi bir kadın, kocasının yatağından ayrı olarak geceyi geçirecek olsa, sabah oluncaya kadar melekler ona lanet eder. *(el-Azizi, el-Siracu'l Münir Şerhu'l Camiu's Sağir, II, 103)*
> Bir rivâyette de şöyle denilmektedir "geri dönünceye ve elini kocasının eline koyuncaya kadar" diye buyurmaktadır. Bu ve buna benzer buyrukları hatırlatarak ona öğüt verin.
>
> *(Kurtubî; el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Ḳur'ân; c.5.s.174)*

Arap dilinde fiillerin bir sıraya yani bir tertibe göre yapıldığını bildiren edat وَ *(ve)* edatı değil, فـ *(fa)* ve ثُمّ *(sümme)* edatlarıdır. وَ *(ve)* edatının bir tertip bildirmesi hiçbir şekilde mümkün değildir.

> وَ (ve) ile فـ (fa)'nın farkı.
> فـ (fa) kendisinden önceki kelimenin işi önce, sonrakinin de aynı işi, ondan hemen sonra yaptığını anlatmaya yarıyordu. وَ (ve) edatında ise bu tertip ve öncelik-sonralık söz konusu değildir.
>
> *(Hasan Akdağ; Edatlar; s.430).*

Böyle olmasına rağmen yukarıdaki ulemânın izinden sâdık bir hizmetkâr olarak yürümeyi görev edinmiş ve ömrünü Kur'an'ı aktüel değerini yitirmiş ölü bir metin olarak göstermeye âdeta adamış Prof. Dr. Mustafa Öztürk, anlamaya çalıştığımız cümleye şu meâli vermiştir (diğerleri de pek farklı değildir):

> فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنّ … Onlara ilkin öğüt verin. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz. Bununla da yola gelmezlerse onlara tokat atabilirsiniz… *(M. Öztürk meâli)*

Meâl denilerek âyetin altına yazılan bu Türkçe kelimeler ve cümleler âyetteki kelimelerin ve cümlelerin karşılığı değildir. Bu düpedüz ulemânın söylediğini Allah'ın kelâmının yerine koyarak âyetlerin altına yazmaktır. Şu da var ki ulemâ M. Öztürk'ün herhangi bir parantez kullanmadan yazdığı *"ilkin - fayda etmezse - bununla da yola gelmezlerse"* gibi ilâveleri biraz daha insaflı davranarak hiç olmazsa parantez içinde yazmıştır.

Âyette hem *"ilkin - fayda etmezse - bununla da yola gelmezlerse"* gibi kelimeler zaten yoktur hem de tertip bildirmeyen وَ *(ve)* edatından dolayı bu kelimeleri âyete ekleyerek emirleri bir sıraya dizmenin imkânı yoktur.

Daha önceki bölümlerde وَ *(ve)* edatının kullanım şekilleri ile alâkalı olarak detaylı bilgiler aktarmıştık. Bu edatın, üç tane emir fiilin aynı anda yani birlikte yapılmasını bildiren bir edat olduğu aslında tüm ulemâya mâlûmdur. Fakat kadınları -ki buna kendilerini doğuran anneleri de dâhildir; erkeğe secde etmekten son anda kurtulan, büyük fitne, şeytanın kementleri, aklı az olan, gözetilmesi ve dâima üzerinde bir âmirin bulunması gereken varlıklar olarak tanımlayan ulemâ, âyette geçen وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "onları dövün" mânâsı vermeyi daha en baştan kararlaştırdıkları için âyetin metni buna müsâade etmemesine rağmen kafalarının içindeki karanlık düşünceleri değiştireceklerine âyeti değiştirmeyi daha uygun görmüşlerdir.

Âyetin gramer yapısından çıkmamasına ve az önce yaptığımız alıntıda bizzat kendileri de bunu itiraf etmesine rağmen ulemâ, âyette geçen emirlerin bir tertibe göre olması gerektiğini söylemiştir. Oysa bir tertibe göre olmaları her üç emrin de anlamını yitirmesine sebep olacaktır. Arkasından, yatakları ayırmanın -ki ifadenin anlamı bu değildir-, onun da arkasından dayağın -ki bu kelimenin de anlamı bu değildir- ve birazdan açıklanacağı gibi en sonunda da hiçbir hakka sahip olmadan sokağa atılmanın geleceğini bilen bir kadına söylenen söz tatlılıkla bile söylense asla vaaz olmayacaktır. Bu durumda, kadının hakîkaten de söylenen söze iknâ olarak mı vazgeçtiğini yoksa iki yüzlülük yaparak iknâ olmuş gibi mi yaptığını anlamanın imkânı yoktur. Hatta bu durumda kadın zorla iki yüzlülüğe sevk edilmiş olacaktır. Âyetin gramer yapısından çıkmamasına rağmen âyetin meâlini sanki bir sıralama varmış gibi göstermek, insana bulaşan hastalığı iyileştirmeye değil tam tersi bir yandan o hastalığı mutasyona uğratmaya öte yandan iki yüzlülük gibi başka bir hastalığı ortaya çıkarmaya sebep olacaktır.

Az önce yaptığımız alıntılarda ulemâ bu âyetten, nüşûzundan vazgeçmeyen kadının evlilikten ve aile bağlarından doğan hukukunun -ki buna nafaka dâhildir- tamamen elinden alınacağına, ona hiçbir hak ve hukuk tanınmadan sokağa atılacağına dâir hükümler çıkarmıştı. Şimdi onların bu hükümlerine ve onların mantığına göre âyetteki emirleri bir tertibe göre sıralayalım.

Arka planında, en sonunda her türlü haktan mahrum bırakacağınız, kollarından tutup sokağa atacağınız, fakat bunun öncesinde dayak atacağınız, bunun da öncesinde yataklarınızı ayıracağınız, nüşûzundan korktuğunuz kadınlara "vaaz" verin.

Kadın, yatakları ayırmayı çok rahatlıkla kaldırabilir, dayak yemeyi de kaldırabilir ama her türlü haktan mahrum olmayı nasıl kaldırabilir ki? Böyle bir sıralamada kadını nüşûzdan vazgeçirecek olan şeyin yataklarda yalnız bırakılma veya dayak yeme korkusu değil her türlü haktan mahrum kalma korkusu olacağı gâyet açıktır.

İşte bu durum kadını kendi ailesi içerisinde ömür boyu süren bir korkuya mahkûm edecektir. Çünkü bu karanlık akıllı ulemâ nüşûzu, "kadının kocası eve girdiğinde ayağa kalkmaması, çağırdığında 'buyur efendim' diyerek gelmemesi, emirlerini seve seve gönülden yerine getirmemesi ve güler yüzle kocasının yatağına girmemesi" olarak tanımlamıştır. Kocasına "buyur efendim" demediğinde kolundan tutulduğu gibi sokağa atılıp her türlü haktan mahrum edileceğini bilen bir kadının artık onurlu bir şahsiyet sahibi olmasının imkânı yoktur. Hayatı boyunca hiç bitmeyen bir korkuyu her an yaşayan kadının bırakın şahsiyet sahibi olmasını normal insan kalması bile mümkün değildir. Bu âyetteki emirleri Yüce Allah'ın bildirdiğine göre değil de **"âyetin zâhirinden bunların hep birlikte uygulanması gereken emirler olduğu anlaşılsa bile**" diyerek (hâşâ) Allah'ın kelâmını düzeltmeye çalışan bu ulemânın emirleri bir tertibe getirmesi, aslında kadın türünü kıyamete kadar sürecek bir zindana tıkması anlamına gelmektedir.

Nisâ 34. âyette peş peşe gelen üç emir (فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ) *(fe'izûhunne vehcurûhunne fi-lmedâci'i vadribûhun(ne))* biri olmazsa diğeri devreye giren emirler değil, üçünün de aynı anda yapılması gereken ve biri yapılmaz ise diğerlerinin de işlevini yitirdiği emirlerdir. Burada her üç fiile de anlamını veren emir fiil en baştaki فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* kelimesidir. Bu kelimenin anlamının "muhâtabı kötü bir şeyden engelleyip iyi şeye yöneltme amacıyla içinde korkutma ve uyarma da bulunan, yumuşakça söylenen sözler" olduğunu belirtmiştik. Buna göre âyette peş peşe gelen üç emir de "muhâtabı kötü bir şeyden engelleyip iyi bir işe yöneltmek" temeline oturmak zorundadır ve biri kâr etmezse diğeri devreye girecek şekilde değil, hepsinin birlikte olması gerekmektedir.

Daha önce bu âyetin Nisâ 15. âyetle birlikte anlaşılmasının zorunlu olduğunu ortaya koymuştuk. Nisâ 15. âyette nüşûzu (fahişatı) dört şahitle tespit edilen kadınların "ev hapsine" alınmaları emredilmektedir. Nisâ 34. âyet ise ev hapsine alınan kadınlara nasıl davranılacağı emredilmektedir. Her iki âyet de Nisâ sûresinin başından beri anlatılan konuların devamında

gelen âyetlerdir. Bu âyetlerde kadın ve erkeğin sahip olduğu mallar üzerindeki haklarının işlendiği görülecektir. Fakat tüm bu haklar, kadın ve erkeğin normale göre davranması ile geçerli hâle gelir. Taraflardan birinin normalin dışına çıkan davranışları onların bu haklarında bir eksilmeye sebep olacak mıdır? Bu konularda şu sorular açıkta kalmaktadır:

1- Zinâ yapmayan ama fahiş hareketlerde bulunduğu dört şahitle tespit edilen bekâr, evli veya dul kadınların doğal olarak sahip oldukları haklarında bir eksilme getirecek midir?
2- Evli ama çocuk doğurmamış bir kadının zinâ yapmış olduğu dört şahitle tespit edilmesi durumunda ailenin ortak malları üzerindeki haklarında bir eksilme olacak mıdır?
3- Evli ve çocuk doğurmuş bir kadının zinâ yaptığının dört şahitle tespit edilmesi durumunda bu kadının ailenin ortak malları üzerindeki haklarında bir eksilme olacak mıdır?

Ulemâya göre bu sorular, sorulamayacak kadar abes sorulardır. Çünkü onlar bırakın kadının fahişatını "erkek eve girdiğinde ayağa kalkmaması, çağırdığında 'buyur efendim' diyerek gelmemesi, kocasının emirlerini canı gönülden seve seve yerine getirmemesi, kocası yatağına çağırdığında cinsel ilişki kurmaktan imtinâ etmesi" durumunda bile kadının hiçbir hakka sahip olmadan kapı dışarı edilebileceğini söylemektedir. Onlara göre bunlar büyük günahlara denk davranışlardır.

> Kadının Serkeşliği Dolayısıyla Kullanılabilecek Haklar:
>
> Bu husus böylece sabit olduğuna göre, şunu bil ki: Aziz ve Celil Allah, Kitab-ı Keriminde açıktan açığa dövmeyi, yalnız burada ve bir de büyük hadleri gereken suçlarda emretmiştir. Böylelikle onların, kocalarına olan masiyetleri ile büyük günah işlemekle ortaya çıkan masiyeti eşit tutmuş gibidir. Bu konuda da imamlara (İslâm devletinin yetkililerine değil) de görevi ve yetkiyi kocaya vermiştir. Yüce Allah'ın kadınları kocalara emanet olarak vermesi, bu konuda kocalara güvenmesi sebebiyle de şahit ve beyyineye gerek kalmaksızın, hâkimlere değil de kocalara bu yetkiyi vermiştir.
>
> El-Mühelleb der ki: Kadınların cima husûsunda kocalarından imtina etmesi dolayısıyla kadınları dövmeyi caiz kılmıştır. Ancak hizmette bulunmaması hâlinde kadının dövülmesinin vücubu husûsunda ihtilaf edilmiştir. Kıyasa göre, cima husûsunda imtina etmesi hâlinde dövmek caiz ise, kocanın kadın üzerinde hakkı olan maruf ile hizmet dolayısıyla da dövmesini vacip kılmaktadır.
>
> İbn Huveyzlmendâd der ki: Serkeşlik etmek, nafaka hakkını da evlilik dolayısıyla sahip olduğu bütün hakları da ortadan kaldırır. Serkeşlik göstermesi hâlinde kocanın iz bırakmayacak şekilde te'dib edici bir sûrette serkeşliğinden vazgeçinceye kadar dövmesi, öğüt vermesi, yatağından ayrı durması caizdir. Serkeşlikten dönecek olursa, bütün hakları geriye döner. Aynı şekilde te'dibin gerektirdiği her bir davranış da böyledir. Kocanın karısını te'dibi caizdir. Bununla birlikte üstün kadının te'dibi ile aşağılık birisinin te'dibinde durum farklıdır. Üstün kadının te'dibi kınamaktır. Aşağılık kadının te'dibi ise kırbaçtır.

> Peygamber (s.a.v)'da şöyle buyurmuştur: "Kamçısını asıp da aile hâlkını te'dip edene Allah rahmet buyursun." *(el-Azizi, es-Siracu'l Münir, II, 291)*
> Yine şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Ebu Cehm omuzundan asasını bırakmayan kişidir. *(Müslim, Talak 36; Ebu Davut, Talak 39: Tirmizi, Nikâh 38; Nesai, Nikâh 23; Darimi, Nikâh 7; Muvatta, Talak 67)*
> İbnü'l-Münzir der ki: İlim ehli baliğa olmaları bütün hanımların nafakalarının kocalarına ait olduğu ve bunun vûcubunu ittifakla kabul etmişlerdir. Bundan tek istisna ise kocasına karşı serkeşlik eden ve ondan imtina eden kadındır.
> Ebû Ömer (İbn Abdi'l-Berr) der ki: Gerdeğe girişinden sonra karısı kendisine serkeşlik eder üzerinden, hâmile olması hâli müstesna, karısının nafakası sakıt olur. Şu kadar var ki; serkeşlik eden kadının nafakası husûsunda İbnü'l Kasım, fukaha topluluğuna muhâlefet ederek onun da nafakasının vacip olduğunu kabul etmiştir. Serkeşlik eden kadın, kocasına itaatle dönecek olursa, bundan sonra da o kadının kocası üzerindeki nafaka hakkı sakıt olmaz. Hastalık olsun, ay hâli olsun, lohusalık olsun, oruç, hac, kocasının yanında bulunmaması, sözünü ettiğimiz hususların dışında, haklı ya da haksız kocasının ondan uzak durması gibi bütün hâllerde kadının kocası üzerindeki nafakası sakıt olmaz.
> *(Kurtubî; el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Ḳurʾân; c.5.s 177-179)*

Bir sıralamaya göre yapılması bildirilen emirlerde zararı en fazla dokunan emir ön plana çıkacak, diğerleri anlamını tamamen yitirecektir. Sonunda her türlü haktan mahrum kalınacak bir süreci başlatan "vaaz" tatlılıkla da söylense iknâ olunacak bir söz olmaktan çıkıp şahsiyeti tamamen yok eden korku, şantaj ve tehdit edici sözlere dönüşecektir. Kadın, kulağına gelen tatlı sözleri değil o tatlı sözlere uymazsa tepesinde Demokles'in kılıcı gibi duran her türlü haktan mahrum kalma ve dayak yeme sürecini dikkate alacaktır. Bu durum, o kadını iyi söze iknâ olan bir mümine değil iyi söze iknâ olmuş gibi davranan bir münâfığa çevirecektir.

Ulemânın ortaya koyduğu bu yaşam biçimini göz önüne getirdiğimizde yine bir anneden doğan her kız çocuğu; kocası eve geldiğinde ayağa kalkmaması, çağırdığında "buyur efendim" diyerek gelmemesi, güler yüzle kocasının yatağına girmemesi durumunda her türlü haktan mahrum bir şekilde sokağa atılma korkusuyla yaşayan bir annenin sütünü emecek ve bununla büyüyecektir. Evlenme çağına geldiğinde ise tıpkı annesi gibi aynı korkuları ömür boyu kendisine yaşatacak bir adamla evlenecektir.

Böylesi karanlık ve Câhiliye anlayışlara kutsallık kazandırmak için âyetlerdeki kelimeleri bile görmezden gelen, yeri geldiğinde âyete cümleler ekleyen ve yeri geldiğinde kelimelere en olmadık mânâlar veren ulemânın yazdıklarını âyetin tefsiri veya meâli diyerek okuyan insanların ortaya çıkan bu derin adaletsizliği (hâşâ) Allah'ın emrettiğini düşünerek İslâm'ı ilkel insanların dini olarak görmemelerinin imkânı yoktur. Bunları bir kenara bırakarak âyetin kelimelerini anlamaya çalışalım.

Anlamaya çalıştığımız (فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ) *(fe'izûhunne vehcurûhunne fî-lmedâci'i vadribûhun(ne))* cümlesi ile ilgili bilinmesi gereken ilk şey daha önce de belirttiğimiz gibi, verilen emirlerin biri kâr etmezse ikinci aşamaya, ikinci aşama da kâr etmezse üçüncü aşamaya geçme şeklinde bir sıralama bildirmemiş olmasıdır.

İkinci olarak, en başta (فَعِظُوهُنّ) "vaaz edin" emrinin bulunmasından dolayı diğer emirlerin içeriğinde tehdit, şantaj, darp ve hak mahrûmiyeti gibi zorlama belirtecek herhangi bir şeyin olmaması gerektiğidir. Çünkü Yüce Allah Nisâ sûresinin 15. âyetinde, fahişatı dört şahitle tespit edilerek ev hapsi cezası verilen kadınların aleyhine değil lehine bir yol açacağını belirtmiştir. İşte bu cümle kadınların aleyhine olan bir süreci değil lehine olan bir süreci bildirmektedir. (فَعِظُوهُنّ) *(fe'izûhunne)* "Onlara vaaz edin" kelimesi onların lehine olan bir emirdir. Nihâyetinde ev hapsine alınan kadın iyi bir iş yaptığı için değil nüşûz yani fahişat yaptığı için bu cezaya çarptırılmıştır. Ona içinde şantaj, tehdit, hakaret, aşağılama olmayan sözler söylemek, kadına getirilmiş bir sınırlama değil tam tersi kadının nüşûzundan birebir etkilenen ailenin diğer bireylerine getirilen bir sınırlamadır. Yani bu emirle, kadının nüşûzundan birebir etkilenen ailenin diğer bireylerinin onun aleyhine olabilecek bir söz ve davranış göstermesi yasaklanmıştır.

Hemen belirtelim ki bu emirler sadece evli olan kadınlarla alâkalı değildir. Çünkü âyette "nüşûzundan emin olduğunuz eşleriniz/karılarınız" denmemektedir. Zaten âyetin iç bağlamında konu hep *'en-Nisâ'* kelimesi üzerine binâ edilmiştir ve bu kelime bir erkeğe eş olmuş kadınları değil insan türünün dişil olanlarının tamamını kapsamaktadır. Öyleyse devamında gelen emirlerin de bağlama uygun olarak anlaşılması gerekmektedir. Yani bu وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* emri de sadece kocası olan kadınlarla değil, nüşûz yapmış bekâr, evli veya dul her kadınla alâkalı olmak zorundadır.

وَاهْجُرُوهُنَّ *(vehcuruhunne)* ifadesindeki kelime هَجَرَ *(hacera)* kökünün cem-i müzekker emir kipidir. Kur'an'da 31 kez geçen bu kelimenin anlamı; "terk etmek, bırakmak, -den uzaklaşmak, uzak durmak, ayrı durmak" şeklindedir *(İlyas Karslı/ Yeni Sözlük s.2137).* Maddi veya mânevî her türlü uzaklaşma bu kelime ile ifade edilmektedir. Meselâ, karısını boşamayıp sadece uzak duran, ayrı duran adam için *'hacera zevcetehü'* denmektedir.

Cümlede mef'ûlü fih olarak geçen فِي الْمَضَاجِعِ *(fi'l medacii)* kelimesi ضَجَعَ *(decea)* kökünden türemiş bir isimdir. Kur'an'da 3 kez geçen bu kelimenin fiil olarak anlamı; "yanı üzere yatmak, yan üstü uzanmak, yan üstü yaslanmak" şeklindedir. Kelime âyette çoğul isim olarak geçmektedir ama bazı kıraatlerde bu kelime tekil olarak مَضْجَعٌ *(medcaun)* şeklinde de

geçmektedir. Kelimenin tekil olarak مَضْجَعٌ *(medcaun)* şeklindeki kalıbı hem mef'ûlü fih (ism-i zaman/ism-i mekân) hem de *mim*'li mastar kalıbıdır. Genel olarak "yatak, pansiyon, yatılacak yer, yatakhâne, koğuş" anlamına gelen bu kelime, taşıdığı tüm anlamlarda "yatma yerini" işaret etmektedir.

Âyetteki وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* ifadesine "yatma yerlerinde onları yalnız bırakın" şeklinde bir anlam verilebilmesi mümkündür. Biraz önce de belirttiğimiz gibi bu emir sadece evli olan kadınların kocalarına, eşleriyle cinsel ilişki kurmamaları emri değildir. Bununla beraber bu emir sadece evli olan kadınların kocalarına, eşlerinden uzak durmaları şeklinde alınsa bile bekâr bir kızın veya dul bir kadının zaten kocaları olmadığı için ayrıca bunlar için "bekâr kızlarla veya dul kadınlarla cinsel ilişki kurmayın" şeklinde bir şey söylenmesine gerek yoktur.

Bu emir sadece evli olan kadınlar için verilmiş olsaydı baştan beri tüm kadınları kapsayacak şekilde gelen هُنَّ *(hunne)* zamirlerinin içeriğinde bir değişime yol açacaktı. Âyetin gramer yapısında böyle bir değişimin yani tüm kadınlardan sadece evli olan kadınlara geçiş yapıldığını bildiren hiçbir emâre yoktur. Öyleyse kelimelere verilecek anlamların tüm kadınları kapsayacak şekilde olması gerekmektedir.

Şunu unutmamak gereklidir. Bu durum kadınların nüşûz yani fahişat yapmasından dolayı ortaya çıkmıştır. Fahişat kelimesi daha çok cinsel içerikli kabahatleri bildiren bir kelimedir. Bir kadının fahişatının tespit edilmesi onun zinâ yaptığı anlamına gelmemektedir. Fakat öte yandan fahiş hareketlerde bulunan bir kadının dört şahitle zinâ yaptığının tespit edilememesi o kadının zinâ yapmadığı anlamına gelmemektedir. Fahişat yaptığı için kadına verilen bu ev hapsi sadece onu cezalandırma amacı taşımamaktadır. Aynı zamanda kadının hâmile olup olmadığının anlaşılması amacı da taşımaktadır. Bir erkekle uygunsuz bir biçimde yakalanan bekâr, evli veya dul bir kadının bundan öncesinde cinsel ilişkide bulunmadığının hiçbir garantisi yoktur. Cinsel ilişkilerin bir hâmilelikle sonuçlanacak olması her kadın için geçerli bir durumdur. İşte bu durumda evli veya bekâr olsun bir kadının hâmile olup olmadığının anlaşılması ancak iddet müddetini beklemekle ve bu iddet müddeti süresince hiç kimseyle cinsel ilişkiye girmemesiyle mümkündür.

Evli olan erkeklerin kendi eşlerinden uzak durması anlaşılır bir durumdur ama bu emrin bekâr veya dul kadınları kapsaması nasıl olacaktır?

Bekâr veya dul olan kızlarının bir erkekle uygunsuz bir şekilde yakalanmış olması her aile için yüz kızartıcı bir durumdur. Bu durumda aileler nüşûzu tespit edilen evli olmayan kadınlarını,

kendisiyle nüşûz hâlinde yakalanan erkeklerle evlendirme gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. İşte وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* ifadesi nüşûzundan dolayı ev hapsi cezası verilmiş kadınların evlendirilmemesi gerektiğini de söylemektedir. Çünkü böylesi bir durumdan dolayı çözüm olarak başvurulan nikâh özgür bir seçim değil bir zorlama olacaktır. Hiçbir ailenin temeli mecbûriyetler üzerine kurulamaz. Kaldı ki nüşûz yapan kadınların veya kızların bu hareketleri aklı başında olarak yapmadıkları, nefsânî ayartmalar sonucunda yaptıkları da gâyet âşikârdır. Böyle bir durumdan dolayı evliliğe zorlanan her kadın ve hatta her erkek için o evlilik mutluluk kaynağı değil ömür boyu bitmeyecek pişmanlık kaynağı olacaktır. Bu durumda olan kadınların hâmile olmaları bile evlilik sebebi değildir. Çünkü kadının hâmile kalmasından dolayı evlenmesi ne erkeğin ne de kadının zinâ günâhını yıkayıp tertemiz hâle getirecektir. Evlilik öncesinde "nasıl olsa evleneceğiz" denilerek yapılan zinâlar da yaşananı zinâ olmaktan kurtaramayacaktır. Bir kadın ve erkeğin nikâh akdi yapmalarından bir dakika öncesinde "nasıl olsa bir dakika sonra evleneceğiz" diyerek cinsî münâsebette bulunmaları bile o işi zinâ olmaktan çıkarmaz.

Nüşûzundan dolayı ev hapsi cezasına çarptırılmış evli kadınların kocalarına cinsel ilişkiden uzak durmalarının emredilmesinin amacı da ne kadını ne de kocayı cezalandırmak içindir, kadının başkasından hâmile kalıp kalmadığının anlaşılması içindir. Çünkü evli bir kadının başka bir erkekten hâmile kalması bambaşka bir hukukun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum iyice açığa çıkmadan kocanın çoktan başka bir erkekten hâmile kalmış karısıyla cinsî münâsebette bulunması gâyet mümkündür yani ihtimal dışı değildir.

Başkasıyla zinâ hâlinde yakalanmış kadın için her şey ayan beyan ortada olduğu için bu bekleme süresi zaten vardır. Kur'an, bırakın zinâ yapmayı boşanmış bir kadının bile başka bir erkekle evlenebilmesi için iddet müddetini şart koşmuştur.

(Netâmeli konular olduğu için vereceğim örneklerden dolayı okuyucudan özür diliyorum.)

Fahişat zinâ değildir ve kadının fahişatından dolayı ona zinâ cezası uygulamak mümkün değildir. Meselâ, bir kadının bir erkekle cinsî münâsebet olmadan yaptığı cinsellik fahişattır. Bu şekilde dört şahitle yakalanan bir kadına zinâ cezası verilemez. Çünkü o dört şahit zinâya değil başka bir şeye şahit olmuştur. Bu şekilde yakalanan kadın ve erkeği "bunları yapan zinâ da yapmıştır" diyerek zinâkâr kategorisine sokmak ve o hükümleri uygulamak mümkün değildir. Evet, zinâ yapmış olmaları muhtemeldir ama zinâ yapmamış olmaları da muhtemeldir. Meselâ, bir erkekle bir kadını öpüşürken dört şahitle tespit etmek zinâyı tespit etmek demek

değildir. Birbirleriyle öpüşecek, sarılıp koklaşacak, oynaşacak kadın ve erkeğin zinâ yapmamış olduklarını da zinâ yapmış olduklarını da söylemenin imkânı yoktur.

Yüce Allah'ın kesin çizgilerle belirlediği sınırı aştıkları için her ikisinin beyanları da güvenilirliğini yitirmiş demektir. Dolayısıyla bu konudaki hukukun işlemesi de onların beyanları üzerinden olmayacaktır. İşte tüm bu durumların açığa çıkması وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* emrinin yerine getirilmesi ile mümkün olacaktır.

Peki bu durum, nüşûzu dört şahitle tespit edilmiş ve ev hapsi cezası verilmiş kadının lehine mi yoksa aleyhine midir?

Nüşûz hâlinde yakalanmış olmasına rağmen kendisine hiçbir şiddet ve dışlamanın uygulanmaması, aile bireylerine 'sadece vazgeçirmek için tatlı sözler söyleme' emrinin verilmesi bile bu durumun tamamen kadının lehine bir durum olduğunu gösterir. Kadının nüşûzunun ailenin bireylerinde açtığı yara kadının durumundan çok daha ağır bir yaradır. Böyle derin bir yara açmış olmasına rağmen bekâr ve dul olan kadınların sırf nüşûzlarından dolayı evliliğe zorlanmaması, evli olan kadınların ise muhtemel hâmilelikten doğacak haklarının açığa çıkması için kocasının onunla cinsî münâsebette bulunmaması kesinlikle kadının lehine bir durumdur.

Tüm bunlardan sonra âyetteki وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* ifadesine nüşûz yapmış bekâr, dul ve evli kadınları kapsayacak şekilde mânâ verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar ışığında ifadeye daha isabetli olduğuna kanaat getirdiğimiz şu mânâ verilmelidir. **"Yatma yerlerinde onları yalnız bırakın."**

Tekrar ifade edelim ki bu emir sadece evli olanlara eşleriyle cinsî münâsebette bulunmama emri değildir. Bununla beraber kocası olmayanların da bu olaydan dolayı evlendirilmemesi anlamına da gelmektedir.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalara "Yüce Allah bu kadar önemli bir konuda daha açık ve daha kolay anlaşılır cümleler kuramaz mıydı da kelimeleri bu kadar zorlayarak anlam arayışına giriyorsunuz." denilerek itiraz edilebilir.

Bu itirazı mâkul bir itiraz olarak kabul etsek bile haklı bir itiraz olarak görmemiz mümkün değildir. Çünkü bu âyetin anlaşılmamasının veya zor anlaşılmasının sebebi âyetin kelimelerine sadâkat göstermeyen meâl ve tefsir yazarlarının tasavvurlarda yer etmesinden kaynaklanmaktadır. Yoksa âyet gâyet açık ve sade cümlelerden oluşmaktadır ama bu sâde anlama ulaşmak için kelimeler etrafında oluşturulmuş sahte anlamların ayıklanması

gerekmektedir. Bir âyet hakkında bu kadar uzun açıklamalar yapma zorunluluğu da işte bu nedendendir. Meselâ şu meâlleri ele alalım:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَآ
اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ۚ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ
اللّٰهُ ۚ وَالّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ ۚ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا
كَبِيرًا

Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse) dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür. *(Diyanet Vakfi meâli)*

Erkekler kadınları gözetirler. Zira ALLAH herbirine farklı yetenekler ve özellikler vermiştir. Nitekim erkekler evin geçiminden sorumludur. Erdemli kadınlar, (Tanrı'nın yasasına) boyun eğer ve ALLAH'ın korumasını emrettiği (onur ve iffetlerini) tek başlarına bile olsalar korurlar. İffetlerinden endişe duyduğunuz kadınlara öğüt verin, yataklarınızı ayırın ve nihâyet onları çıkarın. Size itaat ederlerse onlara karşı bir yol aramayın. ALLAH Yücedir, Büyüktür. *(Edip Yüksel meâli)*

ERKEKLER kadınların koruyup gözeticisidirler; çünkü Allah erkeklerle kadınları farklı alanlarda üstün yeteneklerle donatmıştır; bir de erkekler servetlerinden harcama yapmaktadırlar. Dürüst ve erdemli kadınlar hem (Allah'a) boyun eğen, hem de Allah'ın koruduğu (iffeti, eşlerinin) yokluğunda da koruyan kadınlardır. Sadâkatsizlik etmelerinden çekindiğiniz kadınlara gelince: onlara önce öğüt verin, sonra yataklarında yalnız bırakın, nihâyet darp edin! Ardından size itaat ederlerse, aşırı giderek onlar aleyhine bir yol benimsemeyin! Allah, gerçekten yücedir, büyüktür. *(Mustafa İslamoğlu meâli)*

Allah, insanları birbirinden üstün kıldığı ve mallarından harca(yıp kadınların geçmini sağla)dıkları için erkekler, kadınlar üzerinde yöneticidirler. Bundan dolayı iyi kadınlar ita'atkar olup, Allah'ın kendilerini korumasına karşılık (Allah'ın verdiği başarı ile) gizliyi korurlar (kocalarına asla ihanet etmezler). Hırçınlık, etmelerinden korktuğunuz kadınlara öğüt verin, yataklarda onlara sokulmayın, onları dövün. Eğer size ita'at ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Çünkü Allah yücedir, büyüktür. *(Süleyman Ateş meâli)*

Erkekler, kadınların koruyucusudurlar. Bu, Allah'ın her birine diğerinden üstün özellikler vermesi ve erkeklerin mallarından (eşleri için) harcamaları sebebiyledir. İyi kadınlar, Allah'a itaat edenler ve Allah'ın korumasına karşılık yalnızken kendilerini koruyanlardır.Boşanıp gitmesinden korktuğunuz kadınlarınıza öğüt verin, yataklarından ayrılın ve kendilerini rahat bırakın Sizi gönülden kabul ederlerse onlara karşı başka bir yol

aramayın (boşanmaya kalkmayın). Allah yücedir, büyüktür. *(Süleymaniye Vakfı meâli)*

Erkekler kadınları, Allah'ın kendilerine onlardan daha fazla bağışladığı nimetler ve sahip oldukları servetten yapabilecekleri harcamalarla koruyup gözetirler. Dürüst ve erdemli kadınlar, gerçekten Allah'ın korunmasını buyurduğu mahremiyeti koruyan, sadık ve itaatkâr kadınlardır. Serkeşliklerinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara önce nasihat ediniz, sonra yattıkları yatakta yalnız bırakınız; yine de itaat etmezlerse onları geçici olarak evden uzaklaştırınız. Bundan sonra itaat ederlerse, onları incitmekten kaçınınız. Allah gerçekten yücedir; büyüktür. *(Bayraktar Bayraklı meâli)*

Bu müellifler Nisâ 34. âyetinin altına bu meâlleri yazmak için şunları yapmışlardır:

1- Tüm eril ve dişil insanları kapsaması gereken *er-Rical* ve *en-Nisâ* kelimelerinin anlamlarını daraltarak "bir kadına koca olmuş erkek" ve "bir erkeğe eş olmuş kadın" yapmak.
2- *Faddala* kelimesine "üstünlük, farklı yetenek" gibi hiç olmayan mânâlar vererek sadece erkeklere tahsis etmek.
3- *Ba'dehum ala ba'din* cümlesinde "kadın erkekten" veya "erkek kadından" şeklinde bir kullanım yokken "erkekler kadınlardan üstündür" hâline çevirmek.
4- *Enfaku* kelimesi lâzım bir fiilken müteaddî anlam yüklemek.
5- *Emvalihim* kelimesindeki *hum* zamiri cümlenin en başındaki *er-Rical* ve *en-Nisâ* kelimesine dönmesi gerekirken galibiyet kuralı müzekker gelen zamiri sadece erkeklere (*er-rical*e) has kılmak.
6- Genel ifadeler kullanan bir üslûba sahip olmasına rağmen *sâlihat* kelimesine sadece "mümin kadınların iyisi" anlamını vermek.
7- Sadece *kanitatun* şeklinde gelen kelimeye *'lillah'* kelimesini ekleyerek *'kanitatun lillahi'* hâline çevirmek.
8- *Ellati* ile başlayan cümle müptedâ haber çatısına sahip olmasına rağmen cümleyi fiil cümlesine çevirmek.
9- Cümlede özne olan *'ellati'* ifadesine "kadınlara" veya "kadınlara gelince" şeklinde mânâ vererek özne olan kelimeyi nesneye çevirmek.
10- Cümlede olmamasına rağmen ve genel ifadeler kullanılmasına rağmen *'nüşûzehunne'* kelimesine "kocasına karşı gelen hırçın kadınlar" mânâsı vermek.
11- *Nüşûz* kelimesine "dikbaşlılık ve serkeşlik" mânâsı vermek.
12- Cümlenin haberinin emir cümlesi olmasına ve başında bir *'fa'* olmasına hiç aldırmamak.
13- "Emin olmak, kesin kanaat getirmek" mânâsına gelen ve kesinlikle "korkmak, endişe etmek" gibi mânâlar vermenin imkânsız olduğu *'tehafune'* ifadesine "korktuğunuz" anlamı vermek.

14- *'Kum'* zamirleri sebebiyle toplumsal bir sorumluluktan bahsettiği anlaşılan cümleyi "kocalara" has bir duruma çevirmek.

15- Tertip ve sıralama bildirmesi imkânsız olan *'ve'* edatını *'fa'* edatına çevirmek.

16- Âyette olmayan ve olması da mümkün olmayan "önce, eğer vazgeçmezlerse sonra, eğer yine vazgeçmezlerse" şeklinde kelimeler/cümleler eklemek.

17- Kadının aleyhine bir durumun olamayacağı daha en baştaki *'faizuhunne'* kelimesinden belli olan bir cümleyi kadının aleyhine olacak şekle sokmak.

18- "Dövün, salıverin, boşayın, rahat bırakın, geçici olarak evden uzaklaştırın, darp edin" anlamlarının verilmesinin imkânsız olduğu *'darabehunne'* kelimesine bu şekilde mânâlar vermek.

Bu noktada hepsinden daha isabetli bir çalışma yaptığımızı, tek doğru meâli verdiğimizi asla iddia etmiyoruz ama bir itiraz geliştirmeden önce işte bu meâllerin zihinlerde oluşturduğu anlamlardan kurtulmak gerektiğini, âyetin kelimelerine sadâkatin temel alınması gerektiğini söylüyoruz. Âyetin gramer yapısına ve kelimelerine sadık kalınarak yapılacak her çalışmadaki muhtemel hatalar anlayış gösterilebilir, anlaşılabilir ve kolaylıkla düzeltilebilir hatalardır. Fakat âyetin gramer yapısına da âyetteki kelimelerin temel anlamlarına da sadık kalmadan âyette olmayan kelimeler ve cümleler ekleyerek yapılan meâllerdeki hataların ne anlayış gösterilecek tarafları ne de kolayca düzeltilecek hataları vardır. Bu meâllerin oluşturduğu anlam dünyasında gezinerek yapılacak her itiraz az önce uzun uzun alıntı yaptığımız tefsirlerdeki anlatımların önünü açacak itirazlar olacaktır. Çünkü bu meâllerin arka planında kadını erkekten daha az akıllı, erkeğin memuru, şeytanın kementleri, güçsüz, korunmaya muhtaç, gerekirse dövülerek terbiye edilmesi gereken, erkek çağırdığında "buyurun efendim" diyerek koşa koşa gelmesi gereken varlıklar olarak gören o tefsirler vardır.

Kur'an'ı Kur'an ile anlama temeline oturan, âyetlerin gramer yapılarına ve kelimelerine sadık kalınarak yapılan her eleştiri ve itirazı peşînen hazine değerinde kıymetli görmekteyiz. Yaptığımız tüm çalışmaları boşa çıkaracak olsalar bile bu tür itirazlara uyacak, yanlış yaptıklarımızdan dönecek ve kesinlikle mevcut çalışmalarımızı değiştireceğiz.

RAMAZAN DEMİR
04.02.2021

NİSÂ 34. ÂYETİ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR (10)

NOKTA

Âyette geçen وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesine "onları dövün" şeklinde mânâ verilmesinin imkânsız olduğunu buraya kadar yaptığımız açıklamalarda birçok kereler ifade ettik. Bu kelimeye "dövün" mânâsı verilmesinin imkânsız olduğunu söylememizin sebebi böyle bir mânânın kelimenin sözlük anlamları arasında olmamasından değildir. Tam tersi "vurmak, dövmek" kelimenin en temel anlamlarındandır. Bu kelimenin böyle bir mânâya gelemeyeceğinin delilleri; âyetin konusu, gramer yapısı ve sûrenin en başından beri kullanılan kelimeler ve cümlelerdir.

Hangi dilde olursa olsun kelimeler; anlatılan konu ve kurulan cümleler üzerinden anlaşılmak zorundadır. Herhangi bir cümledeki herhangi bir kelimeyi bağlı bulunduğu diğer kelimelerden koparark veya bağlı bulunduğu cümlenin gramer yapısını umursamayarak anlamak mümkün değildir. Nisâ 34. âyet; "isim, zamir, şibh-i fiil, fiil, harf, edat" cinsinden 60 bağımsız unsurun belli kurallar çerçevesinde bir araya gelmesiyle oluşmuş bir âyettir. Bu bağımsız birimlerin tamamı birbirine bağlıdır ve hiçbirine diğerlerinden bağımsız anlam tespiti yapılamaz. Cümle kuruluşlarındaki tutarlılık ve anlatım gücü de zaten bu temel yapı üzerinden anlaşılır.

Geleneksel ulemânın bu âyet üzerinden miras, mal bölüşümü ve nafaka konuları da dâhil olmak üzere kadının sahip olduğu haklarla ilgili 'zulüm' denebilecek fıkıhlar çıkardığını uzun alıntılar yaparak göstermeye çalıştık. Ulemâ 'zulüm' denebilecek bu fıkıhları; âyetin gramer yapısını ve isnat ilişkilerini olduğundan başka göstererek ve âyetteki kelimelere kendi oluşturdukları kurgulara göre mânâ vererek yapmıştır. Âyetin en başından beri ulemânın yaptığı ilkesizlikleri görmezden gelerek meseleyi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine verilecek sözlük anlamlarına bağlayıp ortadaki zulmün sadece kadının dövülmesi ile alâkalı olduğunu söylemek devekuşu gibi kafayı kuma gömmektir.

Ulemânın bu âyet üzerinden ortaya koyduğu "Kocalar karılarının âmiridir; erkek, akıl ve güç yönünden kadından üstündür; iyi kadınlar kocalarına itaatkârdırlar." gibi anlayışlar devâsâ bir zulmün temelini oluşturan cümlelerdir. Ulemâ, işte bu anlamlara yaslanarak erkeğin kadını tedip etme, dövme ve en sonunda da her türlü haktan mahrum bırakarak kapı dışarı etme yetkisine sahip olduğunu söylemiştir.

En başından beri birçok kere söylediğimiz وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "onları dövün" mânâsını vermenin imkânsızlığı, ulemânın güya âyetteki kelimelere yaslanarak oluşturduğu

böylesi bir fıkhın Allah tarafından emredilmiş olduğu yaklaşımının imkânsızlığına dayanmaktadır.

Bir kere zaten âyette geçen (فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ) *(fe'izûhunne vehcurûhunne fî-lmedâci'i vadribûhun(ne))* cümlesinin meâl ve tefsirlerde geçtiği gibi *(nüşûzundan korktuğunuz kadınlara) "önce öğüt verin, eğer nüşûzlarından vazgeçmezlerse sonra yataklarınızı ayırın, o da kâr etmezse onları dövün"* şeklinde bir karşılığı yoktur. İkincisi; bu cümle "karı-koca" ilişkilerinden bahsetmemektedir çünkü âyetin başında geçen *en-Nisâ* ve *er-Rical* kelimelerinin "karılar-kocalar" şeklinde anlamları yoktur. Üçüncüsü; cümledeki üç emir, "biri kâr etmezse diğerine geçin" şeklinde değil, "üçünü birlikte yapın" şeklindedir. Dördüncüsü; cümledeki üç emirden biri yapılmazsa veya yanlış yapılsa diğerleri de anlamını yitirecek emirlerdir. Beşincisi; aynı anda yapılacak üç emirden birinin şiddet, baskı, tehdit, şantaj gibi şeyleri dışlayan فَعِظُوهُنَّ *(faizuhenne)* olması وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinin "darp edin, dövün, tokat atın" şeklinde bir mânâya sahip olmasını imkânsız kılmaktadır. Altıncısı; dövmek, tokat atmak veya darp etmek bir had cezasıdır. Had cezalarının ne şekilde ve ne kadar uygulanacağının bildirilmemesi imkânsızdır. Çünkü bu durumda kadına bir tokat atmak da kemikleri kırılana kadar vurmak da *'darabe'* olacaktır. Yedincisi; had cezalarının mahkemesiz, bireylerin kendilerinin savcı-hâkim ve cellât olduğu bir temele oturtulması imkânsızdır. Sekizincisi; bu emirlerin kadınların aleyhine olacak herhangi bir durumu ortaya çıkarması imkânsızdır.

Sadece âyetin kendi bağlamında bile وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "darp edin, tokat atın, dövün" şeklinde bir mânâ vermenin imkânsızlığına dâir getirdiğimiz bu kadar delîlin üstüne bir de insan onurunu her şeyin üstüne koyan Kur'an'ın söylediklerini eklersek kelimeye "darp edin, dövün, tokat atın" şeklinde mânâ veren ulemânın ne kadar büyük bir aymazlık içinde olduğu anlaşılmaktadır.

İşte bunları görmezden gelerek konuyu sadece وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinin sözlük mânâsı üzerinden çözmeye kalkışmak diğer zulümlerin hepsine göz yummak demek olacaktır. Nitekim sayıları az da olsa hem geçmişte hem de günümüzde meseleyi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinin sözlük mânâlarına indirgeyerek çözmeye çalışanlar olmuştur. Sadece وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine başka bir sözlük mânâsı atayarak meseleyi çözeceklerini sanmaları âyetin diğer kelimelerini de tahrif etmelerine yol açmıştır. Meselâ, bu mesele hakkında en fazla çalışma ortaya koyanlardan olan şu müelliflerin meâline ve düştükleri dipnotlara bakalım:

Nisâ 4/34

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَآ
اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ۚ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ
اللّٰهُ ۚ وَالّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ ۖ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا
كَبِيرًا

Erkekler, hanımlarını koruyup kollamakla görevlidirler. Bu, Allah'ın her birine diğerinde olmayan üstünlükler vermesi[1*] ve erkeklerin mallarından (eşleri için) harcamaları[2*] sebebiyledir. İyi kadınlar, Allah'a içten boyun eğen ve Allah'ın korumasına karşılık[3*] kimse görmezken de[4*] kendilerini özenle koruyanlardır. Sizi boşamaya kalkmasından[5*] korktuğunuz kadınlarınıza gönül alıcı sözler söyleyin, yatakta onlardan ayrılın[6*] ve onları rahat bırakın[7*]. Sizi gönülden kabul ederlerse[8*] onlara karşı başka bir yol aramayın. *(Süleymaniye Vakfı meâli)*[1]

[1*] Bazı konularda erkekler, bazı konularda da kadınlar üstündür. Bu farktan dolayı biri diğerinin eksiğini tamamlar. Bu sebeple taraflardan biri diğerine özenmemelidir.

[2*] Mehir sorumluluğu ve aileyi geçindirme sorumluluğu *(Bakara 2/233; Nisâ 4/4, 24; Talak 65/6)*.

[3*] Allah'ın kadını koruması, kadının zinâ ettiğini iddia eden kişinin 4 şahit getirme zorunluluğu *(Nisâ 4/15; Nûr 24/4,6,13)*, evi geçindirme sorumluluğunun erkeğe ait olması, kadının evlilik ve boşanma hukukunun mehir ile maddi güvence altına alınmış olmasıdır *(Bakara 2/229, Nisâ 4/20-21)*.

[4*] "Kimse görmezken" anlamı verdiğimiz kelime li'l-ğayb= للغيب'dır, fî'l-ğayb = في الغيب takdirindedir. Gayb, "beş duyuyla algılanamayan" şey için kullanılır. Görülmeyen, duyulmayan yani şahit olunmayan şey insanlar için gaybdır. Kadınların zinâ suçunun sabit olması için dört şahit aranır *(Nisâ 4/15)*. Demek ki âyette "lil gayb" ifadesiyle, şahitlerin olmadığı durumdan bahsedilmektedir. Kötü kadınlar bunu fırsat bilip ahlaksızlık yapabilirler. Ama iyi kadınlar, Allah'a içten boyun eğdikleri için bunlardan uzak dururlar.

[5*] "Boşamaya kalkmasından" anlamı verdiğimiz kelime nüşûz =نُشُوزً'dur. Gideceği zaman kişinin oturduğu yerden hafifçe kalkması anlamındadır (el-Ayn). Bir âyet şöyledir: "Ey inanıp güvenenler! Size toplantılarda "Yer açın!" denince yer açın ki Allah da size yer açsın. "Nüşûz edin = Kalkın!" denince de kalkın ki Allah, içinizden inanıp güvenenler ile kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarınızın iç yüzünü bilir." *(Mücadele 58/11)*. Nüşûz kelimesi koca için kullanılınca "eşini terk etmesi yani boşaması" anlamına gelir. İlgili âyet şöyledir: "Bir kadın, kocasının nüşûzundan/boşamaya kalkmasından veya yüz çevirmesinden korkarsa aralarında uzlaşmaları, ikisine de günah olmaz. Uzlaşmak iyidir. Nefisler doyumsuzluğa yatkın kılınmıştır. Eğer iyi davranır ve Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakınırsanız bilin ki Allah, yaptığınız şeylerin iç yüzünü bilir." *(Nisâ 4/128)*. Durum böyle olduğu için nüşûz kelimesi, bu âyette de zorunlu

[1] Meâl yazarları âyetteki en son cümle (اِنَّ اللهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا) *(inna(A)llâhe kâne 'aliyyen kebîrâ(n))'ı* galiba sehven unutmuşlardır.

olarak “kadının eşini terk etmesi, boşanıp gitmesi” anlamında kullanılmış olacaktır.

[6*] Erkeğin yataktan ayrılması, hem kadının kararını gözden geçirmesini sağlar hem de ayrılmak istediği kocadan hamile kalmasını engeller. Bu süre içinde erkek, eşini evden ayıramaz. Kadının evden çıkarılmaması, sadece kadının değil, erkeğin boşamasında da uygulanan bir kuraldır *(Talak 65/1)*.

[7*] “Rahat bırakma” anlamı verdiğimiz darb = ضرب kelimesinin kök anlamı, bir şeyi bir şeyin üstüne vurma veya sabitlemedir (Müfredat). Hemen hemen her iş için kullanılan bu fiilin anlamı, vurulan veya sabitlenen şeye göre değişir (el-Ayn). Burada kelimeye, erkeğin yatağı terk etmesinden sonra eşini boşanma olmaksızın bırakması, daha güzel bir ifade ile eşi kesin kararını verene kadar onu, rahatsız etmemesi ve evden çıkarmaması anlamını vermek gerekir. Çünkü kadının ayrılma yetkisini kullanmaktan vazgeçmesi ancak kendi hür iradesiyle gerçekleşebilir. Bunu âyetin takip eden bölümü gösterir.

[8*] “Gönülden kabul etme” itaatın Arap dilindeki sözlük anlamıdır. Zıddı ikrahtır (Müfredat). Bir işi dayak sonucu yapmak ikrâh altında yapmaktır. İkrahın dinimizde yeri yoktur *(Bakara 2/256)*.“Onları darb edin” emrinden sonra gelen “size itaat ederlerse” ifadesi, darb kelimesine dayak anlamı vermeyi imkânsız hâle getirir. Ona verilebilecek tek anlam, ayrılmak isteyen kadını evinde bırakmak, zorla çıkarmamak olur. Çünkü Allah Teâlâ, kadınlara da erkekler gibi eşinden ayrılma hakkı tanımıştır *(Bakara 2/229)*.

Bu meâlin yazarları âyette geçen (وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ) *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne fe’izûhunne vehcurûhunne fî-lmedâci’i vadribûhun(ne))* cümlesine hem geleneksel anlayıştan hem de günümüzdeki birçok meâl yazarından farklı olarak “***sizi boşamaya kalkmasından korktuğunuz kadınlarınıza gönül alıcı sözler söyleyin, yatakta onlardan ayrılın ve onları rahat bırakın”*** mânâsını vermişlerdir. Evet cümleye bu mânâyı veren meâl yazarları kadını dayak yemekten kurtarmışlardır ama bunu cümlenin gramer yapısını ve diğer birçok kelimeyi hem görmezden gelerek hem de tahrif ederek yapmışlardır. Çünkü her ne kadar diğerleri gibi cümleye “nüşûzlarından vazgeçmezlerse önce – yine nüşûzlarından vazgeçmezlerse sonra – hâlâ vazgeçmezlerse bu sefer” şeklinde cümleler eklememiş olsalar da verdikleri mânâ yine bir tertip ve sıralama olduğunda anlamlıdır. Yoksa üç fiilin aynı anda yapılması durumunda meâlde kurulan cümle anlamsız olacaktır. Aynı anda vaaz verip aynı anda yatakları ayırıp aynı anda onları rahat bırakmayı yerine getirmek mümkün değildir. Dahası kelimeye verdikleri “rahat bırakın” anlamı âyetteki *‘nüşûz’* kelimesinin “boşanıp gitmek” anlamı taşıması durumunda anlamlı olacaktır. Oysa *‘nüşûz’* kelimesinin “boşanıp gitmek” gibi bir mânâsı yoktur. Kelimenin “boşanıp gitmek” anlamı olduğunu kabul etsek bile نُشُوزَهُنَّ *(nüşûzehunne)* kelimesine “sizi boşamasından” şeklinde mânâ verilmesi imkânsızdır. Çünkü hem ifadede “siz” kelimesi yoktur hem de ifade bir isim tamlamasıdır. Böyle bir anlamın verilebilmesi için ifadenin fiil cümlesi olması, fiilin müennes olması ve bir de eril “siz” *(kum)* zamirinin mef’ûl (nesne) olarak gelmesi gerekmektedir. Fakat ifadede bunların hiçbiri yoktur.

Aynı şekilde, âyetin en başındaki *'er-Rical'* ve *'en-Nisâ'* kelimelerine "erkekler hanımlarına" şeklinde mânâ vererek eril ve dişil türün tamamını kapsayan kelimeleri "karılar-kocalar" anlamına indirgemişlerdir. Âyetin en başındaki kelimeleri bu şekilde değiştirince ister istemez devamındaki meseleleri de "karı-koca" ilişkileri bağlamına indirgemek zorunda kalmışlardır. Bunlara göre *'nüşûz'*; evli kadınların kocalarını boşamaya kalkışmalarıdır ve devamındaki kelimeler de bu temele göre anlam kazanmaktadır. Yani eğer kadın kocasını boşamaya kalkışırsa erkek ona öğüt verecek, hemen yatağını ayıracak ve kadını rahat bırakacaktır. İyi de neden? Ya kadın boşanma isteğinde haklıysa ve öğüt verilmesi gereken kadın değil de erkekse? İyi de ya kadın boşanacak olmasına rağmen yatağını ayırmak istemiyorsa? Sonra "rahat bırakın" demek ne demektir? Onlara engel olmayın mı, onlara ilişmeyin mi, onlara baskı uygulamayın mı, onlarla cinsî münâsebet kurmayın mı, onlara vurmayın mı? Hadi diyelim ki bunlardan birini seçtik, bu sefer de anlamı "muhâtabı kötü bir şeyden engelleyip iyi olana yöneltmek için söylenen söz" olan فَعِظُوهُنَّ *(faizuhenne)* kelimesi sorun olacaktır. Çünkü boşanmak; istenmeyen bir durum olsa da yapılmaması için engellenmesi gereken bir durum asla değildir.

Bu meâl yazarlarına göre cümle, bir kocanın karısını boşanmaktan vazgeçirmesi temeli üzerine kuruludur. İyi ama "yatakları ayırmak" boşanmaktan vazgeçiren değil tam tersi boşanmayı hızlandıran veya kabullendiren bir adım olmayacak mıdır? Üstelik meâl yazarları cümleye "sizi boşamasından korktuğunuz karılarınıza" diyerek başlamıştır. Yani kadın boşanacağını söylememiş, boşanma süreci başlatmamış; sadece koca bundan korku duymaktadır. Karısının kendisinden ayrılacağından korkan veya karısının hareketlerinden bunu sezen erkeğin üzerine düşen şey karısını düzeltmek değil kendisini düzeltmektir.

Evet, bu meâl yazarları وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "onları dövün" mânâsını vermemişlerdir ama bu mânâyı verebilmek için hem âyetin gramer yapısını hem de kelimeleri tahrif etmişler, içinden çıkılamaz daha başka sorunların oluşmasına yol açmışlardır. Çünkü bunlara göre mesele sadece kadının dövülmesi veya dövülmemesi meselesidir.

En başından beri bu âyetin karı-koca ilişkilerinden değil, kadın ve erkek türü arasındaki hukukun temelinden bahsettiğini ortaya koymaya çalıştık. Âyetin son cümlesinin de bu hukukun işleyişini bozacak nitelikte davranış sergileyen kadınların hukuku ile alâkalı olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Hemen bir önceki وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ *(vehcuruhunne fil medacii)* ifadesinin evli olan kadınları yataklarında yalnız bırakmaktan bahsetmediğini, evli olsun veya olmasın nüşûz yapmış her kadının cinsel birliktelikten uzak tutulması ile alâkalı olduğunu söylemiştik. Eğer nüşûz yaptığı dört şahitle tespit edilmiş ve ev hapsi cezası verilmiş kadın evli

ise kocası onunla herhangi bir cinsî münâsebette bulunmayacak, eğer evli değilse herhangi bir toplumsal baskıdan dolayı nüşûz partneri olan erkekle evlendirilmeyecek. Tecavüzcüsü ile evlenmek zorunda bırakılan binlerce kadını göz önüne aldığımızda verilen emrin ne kadar derin bir yarayı sardığı çok daha iyi anlaşılacaktır.

Bir kısım ulemânın bu âyeti tahrif yoluyla kadınların dövülmesi temeline oturtması ile diğer bir kısmın yine tahrifle kadınların dövülmemesi temeline oturtması aynı şeydir. Tahrif; kim tarafından ve ne adına yapılırsa yapılsın tahriftir. Asıl olan; kelimeleri tahrif ederek istenilen anlama getirmek değil Yüce Allah'ın kelimeleri nereye götürüyorsa oraya gitmektir. Kadınların dövülmemesi gerektiğini anlamak için hiçbir âyete ihtiyaç yoktur. Yüce Allah'ın tertemiz bir fıtrat üzerine yarattığı insan eğer sadece kendi fıtratına yaslanarak "güçsüz" olanlara karşı güç kullanmanın "ahlaksızlığını" anlamıyorsa bir değil bir milyon tane âyet olsa bile kâr etmez. Eğer Yüce Allah'a imân ettiğini söyleyen herhangi biri veya herhangi bir topluluk erkeğe göre daha savunmasız ve daha güçsüz olan kadınların dövülüp dövülmemesi ile alâkalı ilâhî bir düzenlemeye ihtiyaç duyuyorsa o kişi veya topluluk ya fıtratlarını yok etmiştir ya da Yüce Allah'ı hiç tanımamıştır. Dünyanın en ilkel topluluklarında bile kadınlara karşı güç kullanmak, sırf geçimsizliğinden dolayı onları dövmek çirkin ve aşağılık bir davranış olarak görülmüş ve hâlâ da görülmektedir. Kadınların dövülmeyeceğini anlamak için ne imânâ ne kitaba ne âyete ne de başka bir şeye ihtiyaç vardır. Bunu anlamak için sadece ve sadece insan olmak yeterlidir.

Nisâ 34. âyetin sırf hırçınlık veya geçimsizlik yaptığı için kadının dövülmesinden bahsettiğini söyleyebilme sefilliğinin gramerle, i'râbla, kelimelerin mânâlarına dikkat etmemeyle, Kur'an'ı anlamamayla veya başka bir şeyle hiç alâkası yoktur. Şu dünya üzerinde iki ayağı üzerinde gezen, bir kadından doğmuş herhangi bir insan; Kur'an hiç gönderilmemiş olsa bile kendisini veya çocuklarını doğuran kadını dövmeyi aklından geçirmenin ne kadar aşağılık bir şey olduğunu anlamamışsa bir değil bin Kur'an gelse kâr etmeyecektir.

Bırakın âyetin kelimeleri üzerinden kadının dövülmeyeceğini ispatlamayı, kadın dövülecek mi dövülmeyecek mi tartışmasını yapmak bile sefilliktir. Bu âyetin kadının dövülmesinden bahsetmediğini söylememize ve Allah'ın izniyle bunu ortaya koymamıza rağmen böylesi bir konuyu açmış olmaktan bile utanç duyuyoruz. Bırakın bir kocanın karısını dövmesini güçlü olan erkeğin güçsüz olan erkeğe haklı bile olsa güç kullanmasının ne kadar sefil ve aşağılık bir davranış olduğunu anlamak için "âyet beklenen" bir dünyada yaşadığımız için utanç duyuyoruz.

Bir tarafta âyetteki kelimeleri tahrif ederek, gramer yapısına hiç aldırmayarak, "Âyet kadının dövülmesinden bahsediyor, tarihte kadın dövülebilirdi ama şimdi geliştik, kadının dövülmesinin ne kadar kötü bir şey olduğunu anladık, bu âyet kadının dövülebileceğine inanan Arap toplumu için kendisine uygulama zemini bulan bir âyetti ama şimdi uygulama zemini yoktur, bu yüzden âyet tarihseldir." diyerek Kur'an'ın ölü bir metin olduğunu ispatlamaya çalışan tarihselcilerin; diğer tarafta da tıpkı onlar gibi âyetin kelimelerini ve gramer yapısını tahrif ederek, "Hayır efendim, bu âyet kadının dövülmesinden değil boşanıp gitmesinden bahsediyor, dolayısıyla âyet tarihsel değil evrenseldir." diyerek güya âyetin hükmünü geçerli kılmaya çalışan sözde evrenselcilerin olduğu bir tartışmanın konusuna taraf olduğumuz için utanç duyuyoruz. Bize göre; "Kur'an'a imân eden insanlar" olarak kendilerini tanıtanların - tartışmanın ister "kadın dövülür" tarafında isterse "kadın dövülmez" tarafında olsunlar- böyle bir meseleyi tartışma konusu yapmaları bile yeteri kadar aşağılık bir durumdur.

Bulgularımız için ne kadar güçlü deliller ortaya koyarsak koyalım böyle bir konu için gösterdiğimiz çabadan gurur değil utanç duyuyoruz. Allah aşkına, kadınların dövülmeyeceği ispat isteyen bir konu mudur? Allah aşkına, insanlığımız bunu anlamaya yetmemekte midir? Allah aşkına, Yüce Allah'ın Rahman, Rahim, Halim olması bile bir müminin, bırakın kadını her ne sebep olursa olsun güçsüzlere, savunmasızlara, zavallılara karşı güç kullanılmasının ne kadar aşağılık bir şey olduğunu anlamasına yetmemekte midir? Bu söylemimizin duygusal tepkiler olarak görülmesi mümkündür, fakat Allah'ı şahit tutarak söylüyoruz ki kadının dövülüp dövülmeme meselesinin ilimle, bilimle, soğukkanlılıkla, araştırmayla uzaktan yakından hiçbir alâkası yoktur. Sadece vicdanla, insan olmayla alâkası vardır.

Kur'an'da 58 defa geçen وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine gelince en temel anlamı "vurmak, dövmek" anlamına gelen bu fiil, önündeki ve arkasındaki kelimelere göre ve hatta harf-i cer'le gelip gelmemesine, mef'ûlünün hangi kelime olduğuna göre farklı anlamlara gelebilen bir kelimedir. Nisâ 34. âyette وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* şeklinde geçen kelimeye en ilkesiz yaklaşımları "vurmak, dövmek" anlamını verenler değil, vermeyen meâl yazarları göstermektedir:

> Onları geçici olarak evden uzaklaştırınız. *(B. Bayraklı)*
> Ve nihâyet onları çıkarın. *(Edip Yüksel)*
> Sonra bir süre ayrılın. *(Erhan Aktaş)*
> Ve kendilerini rahat bırakın. *(SV meâli)*
> Ve nihâyet onları evden çıkarın/bulundukları yerden başka yere gönderin. *(Y. N. Öztürk)*

Bu meâl yazarlarının hepsi de "kadının dövülmesine karşı olduklarını" hem sözlü hem de yazılı olarak söyleyenlerdir. Bunların bir kısmına göre وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesi "kadınları evden çıkarmak", diğer bir kısmına göre ise "kocaların evden çıkması" mânâsına gelmektedir. Bir diğerine göre ise ne kadınlar evden çıkacak ne de kocaları. İkisi birbirini rahat bırakacak, biri diğerine ilişmeyecektir. Bir tek kelime ama birbirine taban tabana zıt üç anlam ortaya çıkmaktadır. Öte yandan bu meâl yazarlarının hepsi de kelimeye Kur'an'da -tekil ya da çoğul- emir fiil olarak geçtiği diğer yerlerin tamamında "vurmak" anlamını vermişlerdir. Anlaşılan o ki onları bu mânâyı vermeye sevk eden şey kelimenin ya da âyetin kendisi değil kitlelerine şirin gözükme sevdâsıdır. Zaten bu anlamlara nasıl ulaştıklarına dâir Kur'an'dan delil getirmedikleri gibi âyetin gramer yapısıyla alâkalı olarak da herhangi bir çalışma ortaya koymamışlardır. Bunlar da âyetin gramer yapısını tıpkı kelimeye "dövün" mânâsı verenler gibi ele almış ve tüm toplumu ilgilendiren bir meseleyi "karı-koca kavgalarına" indirgemişlerdir.

Nisâ 34. âyetindeki kelimenin "dövmek" anlamına gelmediğini söyleyenlerden biri olan Prof. Dr. Mehmet Okuyan, *Kur'an'da Çok Anlamlılık* adlı kitabında kelimenin anlamları ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

> ض ر ب Kökünden kelimeler Kur'an'da 58 yerde geçmektedir. *Darabe* veya *darb* kelimesinin anlam dünyası ile ilgili olarak kaynaklarda şu bilgiler yer almaktadır. "*Darabe* veya *darb* kelimesi, rızkın hayırlısını aramak, yolculuğa çıkmak, yerine getirmek, hızlı yürümek, rızık temini için seyahat etmek, yüz çevirmek, bir yönden başka yöne döndürmek, yerine getirmek, engel olmak, mahrum etmek, kazanmak, istemek, yüzmek, yaratılıştaki şekil, herhangi bir şeyin bir türü, çeşidi, bölümü, benzeri, her şeyin uzun olanı, sık ağaçlı vadi, katı beyaz bal, çise, zayıf cüsseli kişi" anlamlarına geldiği gibi, "tutmak, zor altında kalmak, terk etmek, zaman geçmek, yürümek, karıştırmak, dikmek, para basmak, mühür kazımak, müddet belirlemek, hisse ayırmak, vergi koymak, alçaltmak, bozguna uğratmak, ayırmak, meyletmek, alıştırmak, tekrarlamak, vurmak, çarpmak, atmak, ateşe vermek, buğdayı başağından ayırmak, bombardıman etmek, müzik aleti çalmak, müzik yapmak, yazmak, akrebin sokması, incitip harekete geçirmek, ayırmak, ayrılmak, zorla kabul ettirmek, kovmak, defetmek, bırakmak, terk etmek, vazgeçmek, iptal etmek, kaçınmak, hareket etmek, hareket ettirmek ve sefere çıkmak" gibi anlamlara da gelmektedir. Ayrıca *darabe* kelimesinin namazla kullanılınca "kılmak"; çadırla kullanılınca "dikmek"; gece ile kullanılınca "uzamak"; soğuk ve rüzgâr ile kullanılınca "isabet etmek, zarar vermek"; yol ile kullanılınca "yol açmak" anlamları da vardır.
>
> İbn Faris ve Ezheri'nin ifadelerine göre bu kelimenin *adrabe* kalıbındaki anlamlarından biri de "evde ikamet etmek" şeklindedir. İbnu'l-Kutiyye, *darabe* fiiline "zorlamak ve zayıflatmak" mânâsı vermiştir. Ayrıca bu kelimenin "düşkün bırakmak ve elem vermek" mânâları da kaynaklarda yer almaktadır.
>
> *(Prof. Dr. Mehmet Okuyan; Kur'an'da Çok Anlamlılık, s.403)*

Müellifin belirttiği gibi *'darabe'* kelimesinin anlam yelpazesi oldukça geniştir. Mâmâfih M. Okuyan'ın sıraladığı anlamlardan birçoğunun kelimenin harf-i cer'li kullanımıyla ortaya çıkan anlamlar olduğu notunu da düşmek gerekmektedir. Her fiilde olduğu gibi eğer bu fiilden sonra bir harf-i cer varsa kelime ona göre anlam kazanmaktadır. Meselâ, *'darabe fi'* şeklinde gelirse yolculuğa çıkmak; *'darabe fi'l emr'* şeklinde gelirse ortak olmak; *'darabe ala'* şeklinde gelirse "baskı yapmak, empoze etmek, kısıtlamak, engel olmak"; *'darabe an'* şeklinde gelince "yüz çevirmek, vazgeçmek"; *'darabe ile'* şeklinde gelince "meyletmek"; *'darabe le'* şeklinde gelince "aramak"; *'darabe bi'* şeklinde gelince "katmak, karıştırmak" gibi mânâlar kazanmaktadır.

Harf-i cer'li kullanımlarında bu gibi anlamlara gelen kelime, harf-i cer'siz kullanımlarında mef'ûlüne göre de farklı anlamlar kazanabilmektedir. Meselâ; *'darabe'r rakame'l kıyasiyye'* şeklinde bir mef'ûlü olunca "rekor kırmak"; *'darabe hıssaten'* olunca "kota uyguladı"; *'darabe meselen'* olunca "misal verdi"; *'darabe'l cerese'* olunca "zili çaldı" gibi anlamlara gelebilmektedir. Aslına bakılırsa kelimenin harf-i cer'siz kullanımlarının hepsinde verilen mânâların "vurmak" anlamlarına çok yakın olduğu görülmektedir.

Az önce yaptığımız alıntıda M. Okuyan'ın da belirttiği gibi bu fiil birlikte kullanıldığı kelimeye göre yani mef'ûlüne göre farklı anlamlara gelebilmektedir. Fakat Nisâ 34. âyetinde kelimenin mef'ûlü hem bir zamirdir ve hem de kelime harf-i cer'siz gelmiştir. Eğer kelimenin mef'ûlü başka anlam vermemizi gerektirecek bir kelime olsaydı o takdirde mef'ûlüne göre anlam verilebilirdi ama وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* ifadesinde öyle bir durum yoktur.

İşte bu durum kelimeye anlam vermeyi çıkmaza sokmaktadır. Çünkü normal şartlarda وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* şeklinde geçen bu kelimeye hiç tereddütsüz "onları dövün" mânâsı verilmesi şarttır. Ama bu kelime, üç emrin aynı anda yapılmasını zorunlu hâle getiren bir cümlenin parçasıdır. Verilen üç emrin birbiriyle çelişmeden, biri diğerini yok etmeyecek yapıda olması gerekmektedir. Verilen bu üç emirden biri فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* olunca diğer emirlerden hiçbirinin "şiddet" içermemesi gerekmektedir. Çünkü daha önce de birçok kereler açıkladığımız gibi "şiddet" ve "vaaz" kelimeleri asla yan yana gelmemesi gereken iki kelimedir. Şu (وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ) *(vellâtî tehâfûne nuşûzehunne fe'izûhunne vehcurûhunne fi-lmedâci'i vadribûhun(ne))* cümlesinin yapısında üç emir fiilin bir sıralamaya göre yapılacağını bildiren herhangi bir şey de yoktur. Daha önceki sayfalarda müfessirlerin âyetteki emirleri bir sıraya göre getirirken "âyetin zâhirinden bu emirlerin aynı anda yapılması gerektiği anlaşılsa bile" diyerek emirleri "Önce şunu, eğer kâr etmezse sonra bunu, o da kâr etmezse daha sonra şunu yapın." şekline çevirdiklerini, böyle

yaptıktan sonra da cümleye âyette olmayan birçok kelimeler eklediklerini aktarmıştık. Âyetin kelimelerine sâdık kalınmadıktan sonra ulaşılacak anlamların hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur. Çünkü asıl olan kelimelere sadâkattir. Üstelik âyetin gramer yapısını önemsemeyip müfessirlerin söylediklerini kabul etsek ve tıpkı onlar gibi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "onları dövün" mânâsı versek bile çıkmazdan kurtulmuş olmamaktayız. Çünkü üçüncü aşamasında dayak olan bir söz asla "vaaz" olmaz ve bu durumda kişi birinci aşamadaki vaaza iknâ olduğu için değil üçüncü aşamadaki dayaktan korktuğu için sadece pısar.

Peki bu açmazdan çıkmak için ne yapmalıyız?

Gündeme getirdiğimiz bu açmazın sadece bizim tarafımızdan fark edilmesi mümkün bir şey değildir. Çünkü Kur'an'a meâl yazacak kadar bilgileri olan meâl ve tefsir yazarlarının cümlenin bu durumunu görmemiş olmaları imkânsızdır. Meselâ, tarihselci söylemine bu âyeti de âlet eden Prof. Dr. Mustafa Öztürk'ün içinde وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinin geçtiği cümleye verdiği meâli ele alalım:

> وَالّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ … Dik başlılık ve hırçınlığından yıldığınız, yuvayı yıkacağından kaygılandığınız karılarınıza gelince, onlara ilkin öğüt verin. Öğüt fayda etmezse onları yataklarında yalnız bırakabilirsiniz. Bununla da yola gelmezlerse **onlara tokat atabilirsiniz**.

Cümleye böyle bir meâl veren Prof. Dr. Mustafa Öztürk:

1- Cümlenin yapısının müptedâ-haber çatısında olduğunu, الّٰتِي *(ellati)* ism-i mevsûlünün cümlenin müptedâ olduğuna delil olduğunu, dolayısıyla cümlenin öznesinin sonuna "karılarınız+a" şeklinde bir "-a" sesi ekleyerek "nesneye" dönüştürülemeyeceğini fark etmemiş midir?

2- Cümlede de âyette de ve hatta âyetin öncesinde ve sonunda da "karılar" şeklinde bir kelimenin olmadığını fark etmemiş midir?

3- Meâline yazdığı "karılar+ınıza" kelimesinin âyette hiç olmadığını ve "karılarınıza" kelimesinin Arapça karşılığının *'ezvacekum'* olduğunu bilmemekte midir? Dahası meâline yazdığı "karılarınıza" şeklindeki kelimenin bir isim tamlaması olduğunu, böyle bir kelimenin âyette hiç olmadığını fark etmemiş midir?

4- Müptedâ-haber cümlesinin yapısına aykırı olarak haberin bir emir fiil olduğunu fark etmemiş midir?

5- Haber cümlesi bir yandan sıra dışı olarak emir cümlesi ile başlamaktayken diğer yandan fiilin başında bir *'fa'* edatı olduğunu fark etmemiş midir?

6- Arka arkaya verilen üç emir arasındaki edatın sıra ve tertip bildirmesi mümkün olmayan *'ve'* edatı olduğunu fark etmemiş midir?
7- Aradaki tertip bildirmeyen edata rağmen sanki cümlede bir sıralama varmış gibi cümleyi "önce bunu, eğer kâr etmezse sonra şunu, o da kâr etmezse şunu yapın" şekline sokarken yaptığının cümleyle alâkası olmadığını fark etmemiş midir?
8- Mümkün değilken cümledeki emir fiilleri sıraya dizmesine göz yumsak bile âyette olmayan "yuvayı yıkacağından kaygılandığınız-karılarınıza gelince-ilkin-öğüt fayda etmezse-bununla da yola gelmezlerse" cümlelerinin âyette olmadığını fark etmemiş midir?
9- Âyetteki وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesinin "tokat atabilirsiniz" şeklinde çevrilemeyeceğini, kelimenin taşıdığı mânânın "tokat, tekme, yumruk, kafa, kırbaç kullanılarak yapılan her vurma şekli"ni kapsadığını fark etmemiş midir?

Bunlar sadece son cümleyle ilgili olan sorulardır. Âyetin başından beri yaptıklarını yani âyete âyette olmayan hangi kelimeleri eklediğini, hangi kelimelere kendi anlamını değil de başka anlamlar verdiğini daha önceki sayfalarda zaten yazmıştık.

Eminiz ki Prof. Dr. Mustafa Öztürk de izinden gittiği ulemâ da diğer meâl yazarları da bunların hepsini fark etmişlerdir. Dahası Mustafa Öztürk ve onun gibiler bizim okuduğumuz tefsirleri okumamışlar mıdır? Ulemânın bu âyet üzerinden "kocası eve girdiğinde ayağa kalkmamaları, çağırdığında 'buyur efendim' diyerek gelmemeleri, emirlerini harfiyen yerine getirmemeleri, güler yüzle yataklarına girmemeleri" durumunda kadınların önce bir güzel dövülüp sonra her türlü haktan mahrum bırakılarak sokağa atılmaları gerektiği gibi bir fıkıh ürettiklerini bilmiyorlar mıdır?

Fark etmesine fark etmişlerdir ama Yüce Allah'ın tertemiz âyetlerinden böylesi Câhiliye anlayışları ve zulüm üzerine kurulmuş fıkıhları ortaya çıkaran sebepleri irdelemek yerine kendilerinden önceki ulemânın yaptıklarını sorgulanamaz doğrular kabul ederek ve tarihselciliğe sığınarak (belki de imân ederek) âyetleri tarihte kalmış ölü bir metin olarak göstermeyi ve bu uğurda canla başla ömür harcamayı daha tercih edilebilir görmüşlerdir.

Âyet üzerinden oluşturulan müktesebâtın kitabı anlama gayretinde olanları çıkmaza soktuğu kesindir. Fakat bir çıkmazdan kurtulmanın yolu; çıkışı olmayan başka çıkmazları birbirine ekleyerek labirentler oluşturmak değildir. Bu çıkmazdan kurtulmanın yolu; âyete âyette olmayan kelimeler eklemek, âyetin gramer yapını hiçe saymak, âyetteki kelimelere aslî anlamlarının dışında (hiç olmayacak) mânâlar vermek değil, müktesebat adına her ne varsa sorgulamak ve Kur'an kelimelerinin imkânlarına ulaşmaya çalışmaktır.

Kur'an, Allah'a ve âhiret gününe imân eden her mümin için dokunulmaz bir kitaptır. O'nun herhangi bir kelimesini veya harfini değiştirmek her mümin için tahammül edilmesi imkânsız bir davranıştır. Fakat tam burada sıradan insanların pek bilmediği ama ilim çevrelerinin tamamının çok iyi bildiği bir durum devreye girmektedir. Sıradan insanların dokunulmaz kabul ettiği Kur'an'a çoktan dokunulmuş, "değiştirilemez" denilen binlerce kelimesi zaten çoktan değiştirilmiştir. İlim çevrelerinin "farklı kıraatler" adı altında tanımladığı ilmî disiplin; noktalamaları ve harekelemeleri farklı olan yirmi değişik okuyuşu temel almaktadır. Bu farklı okuyuşlar tefsir ilminin zenginliği olarak da kabul edilmiş, müfessirler bu farklı okuyuşlar üzerinden yeni ve farklı açılımlar geliştirebilmişlerdir. Nitekim tefsirlerinde gramer tahlillerine epey yer veren Zemahşerî, Râzî, Kurtubî vs. gibi müfessirler bu farklı okuyuşlardan oldukça bol bir şekilde yararlanmışlardır. Bu farklı kıraatlerde sadece noktalamalar ve harekelemeler değil aynı zamanda âyet sayıları da farklıdır. Nitekim daha önceki sayfalarda buna dâir bir istatistik vermiştik. Hatta aradaki fark bundan da ötedir. Bazı kıraatlerdeki âyetlerde kelime ve cümle eksikliği veya tam tersi olarak fazlalığı vardır. Buna dâir birkaç örnek verelim:

> Abdullah bize, Abdullah b. Said, Yahya b. İbrahim b. Süveyd en-Nehai ve Eban b. İmran en-Nehai vasıtasıyla şöyle dediğini rivâyet etti:
> Eban: Abdurrahman b. el-Esved'e:
> "Sen Fatiha, 1/7. âyeti صِرَاطَ مَنْ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ غَيْرِ الضَّالِّينَ … şeklinde okuyorsun dedim, dedi.
> Abdullah bize, Muhammed b. Abdullah b. el-Hasen, Sehl, Ali b. Müsehher, el-Ameş ve İbrahim vasıtasıyla el-Esved ve Alkame'nin Ömer b. Hattâb'ın arkasında namaz kıldıklarını ve (Fatiha'yı) bu şekilde okuduğunu rivâyet etti.
>
> *(İbn Ebû Dâvûd; Kitâbü'l-Mesâhif, s.77)*

Meselâ bu rivâyete göre elimizdeki mushaflarla Ömer b. Hattâb'ın okuyuşunu karşılaştırırsak şöyle olmaktadır:

Ömer b. Hattâb kıraati…صِرَاطَ مَنْ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ غَيْرِ الضَّالِّينَ

Âsım b. Behdele hafs kıraati…صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

Bu iki kıraat arasındaki fark sadece noktalama ve harekeleme değil tam tersi kelime eksiltme ve çoğaltma şeklindedir. *Ömer b. Hattâb kıraati*nde (مَنْ) *(men)* şeklinde olan ism-i mevsûl *Âsım'ın hafs kıraati*nde (الَّذِينَ) *(elleżîne)* şeklinde geçmektedir. *Ömer b. Hattâb kıraati*nde olan ikinci (وغَيْرِ) *(veġayri)* kelimesi *Âsım'ın hafs kıraati*nde (وَلَا) *(velâ)* şeklinde geçmektedir.

Nisâ 24. âyetinde elimizdeki *Âsım'ın hafs kıraati*nde (فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ) *(femâ-stemta'tum bihi minhunne)* şeklinde geçen cümle *Übey b. Kâ'b kıraati*nde (فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ اِلَي اَجَلٍ مُسَمًّي) *(femâ-stemta'tum bihi minhunne ilâ ecâlin musamman)* şeklinde geçmektedir *(Kitâbü'l-Mesâhif s.79)*. Yani

*Übey b. Kâ'b kıraati*nde fazladan اِلَي اَجَلٍ مُسَمًّي *(ilâ ecâlin musamman)* cümlesi vardır. Bu onun fazlalığı mıdır yoksa Âsım'ın eksikliği midir? Bu da ayrı bir bahsin konusudur.

Bakara 198. âyet

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ… *(Leyse 'aleykum cunâhun en tebteġû fadlen min rabbikum) ... Âsım hafs kıraati*.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ… *(Leyse 'aleykum cunâhun en tebteġû fadlen min rabbikum fī mavâsimi âlḥajji) ... İbn Mes'ûd kıraati*. *(Kitâbü'l-Mesâhif s.80)*.

*İbn Mes'ûd kıraati*nde olan (فِي مَوَاسِمِ الْحَجِّ) *(fī mavâsimi âlḥajji)* cümlesi *Âsım'ın hafs kıraati*nde yoktur.

Görüldüğü gibi kıraatler arasında bırakın noktalama ve harekeleme farklılıklarını cümle eksiklikleri veya fazlalıkları bile vardır. Kur'an'ın kitaplaşma sürecini konu edinen İbn Ebû Dâvûd'un *Kitâbü'l-Mesâhif* adlı çalışmasında hem nokta ve hareke farklılıklarına hem de kelime ve cümle farklılıklarına dâir yüzlerce örnek bulmak mümkündür.

Bu rivâyetleri aktarmamızın sebebi onları temel alarak meseleye yaklaşmak değildir. Bizim rivâyetler üzerinden gelen bilgilerle buluştuğumuz tek yer Kur'an'ın aslının noktasız ve harekesiz olduğudur. Günümüzde Kur'an'ın noktasız ve harekesiz nüshalarından epey vardır ama kimse onlara meraklı olmadığı için sadece müzelerde turistlere sergilenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Oryantalistlerin hazırladığı *Corpus Coranium* programında otuza yakın nüsha bulunmaktadır. Sadece Türkiye'de eski Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Tayyar Altıkulaç, bir zamanlar siyasete atılıp sol eğilimli bir partinin Cumhurbaşkanı adayı da olmuş Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun başkanlığını yaptığı IRCICA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi) şemsiyesi altında el yazmalarından yedi tanesini[2] kitaplaştırmıştır. Çok da uzun olmayan bir zaman önce Yemen'in başkenti Sana'daki Camiu'l-Kebir (Ulu Câmi)'nin tavan arasında çuvallara tıkılmış hâlde çürümeye terk edilmiş el yazmaları üzerinde çalışma yaparak onların çok küçük bir kısmını gün yüzüne çıkaranlar da yine Alman müsteşrikler olmuştur.

Harekesiz ve noktasız yazılmış el yazmaları ile Ebü'l-Esved ed-Düelî ile başlayıp Âsım b. Behdele ile sürdürülen ve yaklaşık 400 yıl devam eden Kur'an'ın noktalanması ve harekelenmesi süreçlerinden sonra ortaya çıkan nüshalar arasındaki farkların tespiti, bu farkların anlama olan etkileri çok daha kapsamlı ve çok daha büyük bir çalışmanın konusudur.

[2] Allah'a hamdolsun ki biz de bu nüshalardan yedi tanesinin kitaplaşmış hâlini edinmiş bulunmaktayız ve çalışmalarımızda bunlardan çok sık olarak yararlanmaktayız.

Bizim bu konuyu burada açmamızın sebebi Nisâ 34. âyet üzerinde müktesebat eliyle oluşmuş labirentten çıkmak için Kur'an'ın noktasız ve harekesiz hâlinin bize sunduğu imkânı görmezden gelmeden hareket etme isteğimizdir. Daha önceki sayfalarda Nisâ 34. âyetin Mısır Meşhed nüshasında aşağıdaki gibi yazıldığını aktarmıştık:

Nisâ 4/34

الرجال قومون على النسا بما فضل الله بعضهم على بعض و بما انفقوا من اموالهم فالصلحت قنت حفظت
للغيب بما حفظ الله والتى تخافون نشوزهن فعظوهن و اهجروهن فى المضجع و اضربوهن فان
اطعنكم فلا تبغوا عليهن سبيلا ان الله كان عليا كبيرا

(Kahire Meşhedi Nüshası)

Yine az önce bu yazımda فالصلحت قنت حفظت şeklinde geçen üç kelimenin *Âsım kıraati*nde (فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ) *(fe-ssâlihâtu kânitâtun hâfizâtun)* şeklinde, *İbn Mes'ûd kıraati*nde ise (فَالصَّوَالِح قَوَانِتٌ حَوَافِظُ) *(fe-ssevâlihu kavanitun havafizun)* şeklinde geçtiğini de aktarmıştık. İşte biz de yukarıdaki el yazmasında bu (اضربوهن) şekilde geçen kelimenin *Âsım kıraati*nde olduğu gibi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* şeklinde değil de وَاصْرِبُوهُنَّ *(vasribuhunne)* şeklinde okunması durumunda müktesebat eliyle oluşturulmuş labirentten çıkma imkânımızın olup olmadığının göz önüne alınması gerektiğine inanıyoruz.

Daha önce defalarca ifade ettik; âyetteki (فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنّ) *(faizuhunne vehcurûhunne fi-lmedâci'i vadribûhun(ne))* bu üç emirden bir tanesinin فَعِظُوهُنَّ *(faizuhunne)* olmasından dolayı diğer emirlerin hiçbir şekilde "şiddet, tehdit, baskı, zorlama" içeriği taşımaması gerektiğini göstermektedir. Üç emri birbirine atfeden aradaki edatın tertip bildirmeyen وَ *(ve)* edatı olması ise hepsinin birlikte yapılmasını zorunlu hâle getirmektedir. Tüm bunları göz önüne aldıktan sonra Âsım b. Behdele'nin hangi gerekçeye dayanarak koyduğunu bilmediğimiz noktayı sorgulamak yerine âyete kelimeler sokuşturarak Câhiliye fıkıhları üretenlerin izinden gitmenin ve âyeti bambaşka bir hâle sokmanın tutarlı bir açıklaması asla yoktur. Âsım'ın koyduğu noktayı sorgulamak yerine âyetin gramerini bozmak, âyete âyetten olmayan kelimeler sokuşturmak ise tam bir çelişki olacaktır.

Hemen belirtelim ki Âsım'ın koyduğu o noktayı sorgulamak Kur'an'ı sorgulamak değil, hangi temel üzerine ve hangi gerekçelerle Kur'an'ı noktalayıp harekelediğini hiç bilmediğimiz Âsım b. Behdele'yi ve yaptığı işi sorgulamaktır.

Öte yandan Âsım b. Behdele'nin koyduğu o noktayı sorguladığımız için bizi tekfir etmeye hazır, hiçbir şekilde anlamak gibi bir derdi olmayan kötü niyetli insanların yukarıya sadece üç örneğini aldığımız -ki yüzlercesi vardır- *Ömer b. Hattâb, Übey b. Kâ'b, İbn Mes'ûd kıraatleri*ni tekrar okumalarını ve dahası *Kitâbü'l-Mesâhif*'i okumalarını tavsiye ederiz.

Yine de bütün bunlara rağmen biz hiçbir şekilde yaptığımızın tek doğru olduğunu iddia etmiyoruz. Biz sadece Nisâ 34. âyet bağlamında müktesebâtın oluşturduğu labirentten çıkmak için uğraşıyoruz ve bunun için rivâyetlere veya karanlık akıllı ulemânın tefsirlerine ve hiçbir ilkesi olmayan yaklaşımlarına değil Kur'an'a sarılıyoruz.

El yazmalarında (اضربوهن) şeklinde geçen bu kelimeyi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vasribuhunne)* şeklinde okuduğumuzda labirentten çıkma imkânımız olacak mıdır?

Kahire Meşhedi Nüshası

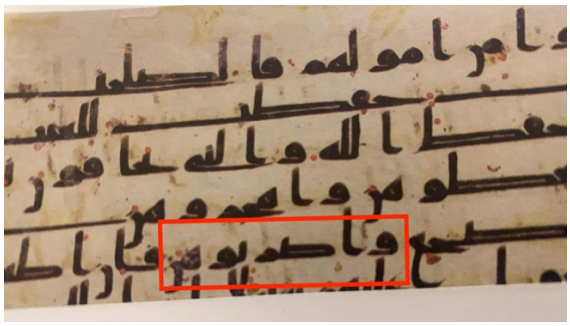

Topkapı Nüshası

Kök harfleri ب ر ص olan kelime; "çok istenen bir şeyi yapmayıp kendini tutmak, başka bir şeye dönüşsün diye bir şeyin durumunda hiçbir değişiklik yapmadan, ona hiçbir müdâhalede bulunmadan beklemek" anlamına gelmektedir. Meselâ; kaka yapması gereken çocuğun kaka yapmamasına *'sarabe's sabiyyu'* denmektedir. Yine "yavrusuna vermesi gereken sütü vermeyip memesinde bekleten hayvan için *'sarabe'l lebene fi'd dar'i'*, yeniden yeşeren toprak için *'saribeti'l ard'*, ekşimeye bırakmak için sütü azar azar tulumda biriktirmeye *'istarabe'l lebene fi'*, fakirlerin barındığı, durumlarını muhâfaza ettiği yere *'sırbun'*, kuruduktan sonra tekrar yeşeren bitkiye *'sarabetün'* denmektedir.

Bu kelimenin bütün anlamları; yapılması gerekeni yapmadan, durumunda herhangi bir eksiklik veya fazlalık meydana getirmeden o şeyin değişmesini beklemek anlamında buluşmaktadır. İçilmesi gereken sütü içmeyip, kendi hâlinde ekşimeye bırakmak o süte dokunmayıp kendi kendine değişmesini beklemektir.

Kelimenin bu anlamlarını göz önüne aldığımızda وَاضْرِبُوهُنَّ *(vasribuhunne)* ifadesi "Baskı uygulamadan, zorlamadan, hak ve hukuklarında herhangi bir eksikliğe gitmeden onları rehabilite edin/doğal hâline döndürün." şeklinde bir anlama ulaşmaktayız. İşte bu anlam ne âyetin gramer yapısına müdâhale etmeye ne de âyete âyetten olmayan kelimeler eklemeye ihtiyaç bırakan, hem de siyak ve sibakıyla son derece uyumlu bir anlamdır.

Peki bu anlamı Âsım kıraatindeki وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* okuyuşuna göre vermemizin imkânı var mıdır? Ya da daha önce örneğini verdiğimiz şu meâl yazarları gibi anlamlar veremez miyiz?

> Onları geçici olarak evden uzaklaştırınız. *(B. Bayraklı)*
> Ve nihâyet onları çıkarın. *(Edip Yüksel)*
> Sonra bir süre ayrılın. *(Erhan Aktaş)*
> Ve kendilerini rahat bırakın. *(SV meâli)*
> Ve nihâyet onları evden çıkarın/bulundukları yerden başka yere gönderin. *(Y. N. Öztürk)*

Kesinlikle veremeyiz. Çünkü Edip Yüksel ve Bayraktar Bayraklı'nın verdiği meâller zaten kadının, kendisine herhangi bir hak vermeden sokağa atılması gerektiğini söyleyen ulemânın görüşleridir. Üstelik âyette "onları geçici olarak evden…" şeklinde de "ve nihâyet…" şeklinde de anlam verebileceğimiz kelimeler yoktur. Erhan Aktaş'ın verdiği mânâyı verebilmek için de fiil ile mef'ûl arasında bir *'an'* harf-i cer'i olması gerekmektedir ve âyette o *'an'* harf-i cer'i yoktur. SV meâlinin verdiği anlam ise zaten mümkün değildir. Çünkü bu kadınlar nüşûz yapmış kadınlardır. Bu rahatsız durumu oluşturan zaten onlardır. "Onları rahat bırakın" demek "bırakın nüşûzlarına devam etsinler" anlamına gelecektir. Gerçi SV meâlinin yazarlarının وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* kelimesine "ve kendilerini rahat bırakın" anlamı vermelerinin sebebi daha önce geçen وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَ *(vellâtî tehâfûne nuşûz)* cümlesine "sizi boşamaya kalkmasından korktuğunuz kadınlarınıza" şeklinde mânâ vermiş olmalarıdır ki böyle bir mânâyı ciddiye alıp eleştirmek bile gereksizdir. Y. Nuri Öztürk'ün verdiği alternatifli meâl de üzerinde durulmaya değecek bir meâl değildir.

Daha önce de belirtmiştik. *'Darabe'* fiili mef'ûlüne, önündeki harf-i cer'e ve cümledeki diğer kelimelere göre anlam kazanabilen bir kelimedir. Ama el yazmalarında (اصدوهن) şeklinde geçen bu kelimenin Âsım kıraatinde olduğu gibi وَاضْرِبُوهُنَّ *(vadribuhunne)* şeklinde okunması durumunda "onları dövün" şeklinde bir anlam verilmesi şarttır. Çünkü hem harf-i cer yoktur hem de mef'ûlünü direkt almıştır.

Buraya kadar yaptığımız tüm bu açıklamalardan sonra el yazmalarında (اصدوهن) şeklinde geçen bu kelimeyi وَاصْرِبُوهُنَّ *(vasribuhunne)* olarak okumanın yine Kur'an'ın imkânlarından faydalanmak olduğunu söylemekteyiz. Buna göre âyetin bu cümlesinin anlamı şu şekilde olmaktadır.

… وَ اِنْ تَمْسِكُو اللَّاتِي (تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) فِي الْبُيُوتِ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

"Eğer nüşûzundan emin olduğunuz kadınları evlerde tuttuysanız onları doğru olana yönelten sözler söyleyin, yatma yerlerinde onları yalnız bırakın, haklarını eksiltmeden rehabilite edin.

Âyetin kendi metninde ve meâlde kırmızı renkle gösterdiğimiz kelimeler Nisâ 34. âyetinde yoktur. Fakat hem müptedâ-haber çatısında olan cümlenin haberinin emir fiil olması hem de o fiilin başında bir *'fa'* edatı olması cümlede hazfedilmiş bir şart fiili ve şart edatı olduğunun delîlidir. Adına *"fasiha fa'sı"* denilen bu edatın özelliği; geldiği cümlede gramer kuralı gereği "şart edatı ve şart fiilinin hazfedilmiş" olmasıdır. Yani bu tür cümle yapılarında edatı ve fiili gizlemek bir tercih değil gramer kuralı gereğidir. Hazfedilen şart edatı ve fiilini, görevleri sonra ile önce arasında bağ kurmak olan âyetin başındaki ism-i mevsûlün takibini yaparak Nisâ 15. âyetten tespit etmiştik. Bununla ilgili önceki bölümlerde çok daha geniş açıklamalar yapmıştık.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalar üzerine Nisâ 34. âyetin tamamına verilmesi gereken daha isâbetli mânâ şöyle olmalıdır:

Nisâ 4/34

الدحال فومور حلى السا نما فصل الله بعضهم حلى بعض و نما انفقوا مر اموالهم
فالصلحب فسـ حفظب للغب نما حفظ الله ولى تخافوب نشوزهر فعظوهر و
اهجروهر فى المضجع و اضربوهر فار اطعنكم فلا تبغوا حليهر سبلا ار الله كار
حليا كبيرا

(Kahire Meşhedi Nüshası)

اَلرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَبِمَآ
اَنْفَقُوا مِنْ اَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ
اللّٰهُ وَالّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا
كَبِيرًا

(Âsım b. Behdele Kıraati)

Allah'ın onların (kadın ve erkeğin) bazısını bazısına göre çoğalabilir hâle getirmesinden dolayı erkekler de kadınlara göre ortaya çıkarlar ve devamlılıklarını sağlarlar, (her ikisinin de ortaklaşa sahip oldukları) kendi mallarından talep sahibi olmaları buna (kadının çoğalabilir olmasına) göredir. (Çoğalma konusunda) Dürüst olan kadınlar Allah'ın belirlediği ilkelere göre o gayb'ı oldukları gibi koruyarak üzerlerine düşeni yapanlardır. Eğer nüşûzundan emin olduğunuz kadınları evlerde tuttuysanız onları doğru olana yönelten sözler söyleyin, yatma yerlerinde onları yalnız bırakın, haklarını eksiltmeden rehabilite edin. Eğer gönüllü olarak size uyarlarsa artık onların aleyhlerine olacak bir yöntem aramayın. Hiç şüphesiz ki Allah, Aliyyen Kebiran'dır.

Her durumda sığınağımız; günahlarımızdan ve hatalarımızdan dolayı bağışlanma dileyeceğimiz tek merci Yüce Allah'tır. Onun tertemiz dininin ve insana huzur veren dosdoğru yolunun kıyâmete kadar yeterli ve tek kaynağı Kur'an'dır.

VESSELÂM.

(04.02.2021-Kartal-İstanbul)